

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

H. 1313 (1895-1896) TARİHLİ HALEP VİLAYET
SALNÂMESİ (ÇEVİRİ Yazı ve DEĞERLENDİRME)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

HAZIRLAYAN
Cem AKGÜL

ELAZIĞ-2013

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

H. 1313 (1895-1896) TARİHLİ HALEP VİLAYET SALNÂMESİ
(ÇEVİRİYAZI ve DEĞERLENDİRME)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

HAZIRLAYAN
Cem AKGÜL

Jürimiz 08.03.2013 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu Yüksek Lisans Tezini oy birliği/oy çokluğu ile kabul etmiştir.

Jüri Üyeleri

1. Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK (Danışman)
2. Prof. Dr. İbrahim YILMAZÇELİK
3. Yrd. Doç. Dr. Ayşe ÇAĞLIYAN

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve Sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Enver ÇAKAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****H. 1313 (1895-1896) Tarihli Halep Vilayet Salnâmesi
(Çevriyazı ve Değerlendirme)****Cem Akgül****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Tarih Anabilim Dalı****Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı****Elazığ – 2013, Sayfa: XIII+160**

Osmanlı Şehir Tarihinin araştırılmasında sâlnâmeler çok önemli yer tutar. Sâlnâmelerde şehirlerle ilgili idari yapı, ekonomik, tarihi, kültürel, askeri ve coğrafik bilgilere ulaşılması mümkündür. Osmanlı dönemindeki şehirlerde bulunan mahalleler köyler, haneler, nüfus, konuşulan diller, etnik yapı hakkında da önemli istatistiki bilgilere sâlnâmeler sayesinde ulaşılabilir.

Osmanlı Devleti'nde sâlnâmelerin genel amacı; merkez idâreyle taşra, yönetenler ile yönetilenler arasında iletişim kurulması, halkın, kamu görevlilerinin ve daha başka iç ve hatta dış çevrelerin bilgilendirilmesine yardımcı olmaktır. Bu bilgiler aynı zamanda milletimizin ilgi alanının neden sadece Anadolu coğrafyası ile sınırlı olmaması gerektiğini en güzel şekilde göstermektedir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin kurduğu düzenin iyi anlaşılması için bu bilgiler ihtiyaç vardır.

Çalışmamız temelini 1313 (M. 1885-1886) tarihli Halep Vilâyet Sâlnâmesidir. yayınlanmış olan makalelerden, tezlerden, kitaplardan, ansiklopedilerden ve diğer materyallerden de faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halep, Vilâyet Sâlnâmeleri, Osmanlı

ABSTRACT

Thesis of Master

1313 History Transcription of Aleppo Province Yearbook

Cem Akgül

Firat University

Institute of Social Sciences

Department of History

Department of Contemporary History

Elazığ - 2013, Pages: XIII+160

The yearbooks loom large in the investigation History of Ottoman City. In the yearbooks are possible to be reached administrative structure, economic, historical, cultural, military, geographic information relevant cities. In the Ottoman period can be reached important statistical informations about villages, neighborhoods, households, population, primary languages, ethnicity in cities by means of yearbooks.

The general aim of yearbooks facilitates to inform the central administration and the local, communication between ruled and governing, the public, public officials and other internal and even external environments. These informations also denote necessity not to be limited with only Anatolian geography area of interest of our nation in the best way. In addition, these informations is needed for better understanding of the order established by the Ottoman State.

The basis of our study is 1313(Mld. 1985-1986) dated Aleppo Province Yearbook. Published articles, theses, books, encyclopedias, and other materials have been used as well.

Key Words: Aleppo, Province Yearbooks, Ottoman

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÖNSÖZ	XI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XIII
GİRİŞ.....	1
1. SÂLNÂME ÇEŞİTLERİ	1
1.1. Devlet Sâlnâmeleri	1
1.2. Askeri Sâlnâmeler	2
1.3. Bahriye Sâlnâmeleri	2
1.4. Hariciye Sâlnâmeleri	2
1.5. İlmiye Sâlnâmesi	2
1.6. Maarif Sâlnâmesi	2
1.7. Rasathane-İ Amire Sâlnâmesi	3
1.8. Rûsûmat Sâlnâmesi	3
1.9. Şahıs Sâlnâmeleri	3
1.10. Vilayet Sâlnâmeleri	3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GENEL BİLGİLER.....	6
1.1. Fihrist	6
1.2. Mukaddime	7
1.3. Vaka-i Meşhûre.....	8
1.3.1. Hicret-i Şerif-i Münkabitden Mukaddem	8
1.3.2. Hicret-i Celîleden Muahhar	9
1.4. Halep Vilâyetine Mahsus Vakayı Mühimme-i Tarihiye	15
1.4.1. Hicreti Celîleden Mukaddem	15
1.4.2. Hicreti Celîleden Muahhâr	15
1.5. Selatin İzâm.....	19
1.5.1. Birinci Pâdişâh.....	19
1.5.2. İkinci Pâdişâh	19

1.5.3. Üçüncü Pâdişâh	19
1.5.4. Dördüncü Pâdişâh.....	19
1.5.5. Beşinci Pâdişâh.....	20
1.5.6. Altıncı Pâdişâh.....	20
1.5.7. Yedinci Pâdişâh	20
1.5.8. Sekizinci Pâdişâh.....	20
1.5.9. Dokuzuncu Pâdişâh	20
1.5.10. Onuncu Pâdişâh	21
1.5.11. Onbirinci Pâdişâh	21
1.5.12. Onikinci Pâdişâh.....	21
1.5.13. Onüçüncü Pâdişâh	21
1.5.14. Ondördüncü Pâdişâh.....	21
1.5.15. Onbeşinci Pâdişâh	22
1.5.16. Onaltıncı Pâdişâh.....	22
1.5.17. Onyedinci Pâdişâh	22
1.5.18. Onsekizinci Pâdişâh.....	22
1.5.19. Ondokuzuncu Pâdişâh	22
1.5.20. Yirminci Pâdişâh	23
1.5.21. Yirmibirinci Pâdişâh.....	23
1.5.22. Yirmikinci Pâdişâh	23
1.5.23. Yirmiüçüncü Pâdişâh.....	23
1.5.24. Yirmidördüncü Pâdişâh	24
1.5.25. Yirmibeşinci Pâdişâh.....	24
1.5.26. Yirmialtıncı Pâdişâh	24
1.5.27. Yirmiyedinci Pâdişâh	24
1.5.28. Yirmisekizinci Pâdişâh.....	24
1.5.29. Yirmidokuzuncu Pâdişâh.....	25
1.5.30. Otuzuncu Pâdişâh	25
1.6. Hatt-ı Hümayûn.....	25
1.6.1. Suret-i Hattı Hümayûn	26
1.7. Haleb Valileri	27
1.8. Vilâyet-i İdâre-i Adliye-i Osmânîyyeye İntikalinden Bu Ana Kadar Halebe gelen Vülat-ı Azamın Dest-res Olunabilen Esâmisi ve Tarih-i Vilâyetleri	31

1.9. Teşkilat-ı Vilâyetten Sonra Vali Olan Zevâd.....	33
1.10. Haleb Vilâyetindeki merakid-i mübareke-i Resul ve Enbiya-ı A'zam	34
1.11. Sahabe ve Ehli Beyt-i Kiram.....	34
1.12. Merakid-i Mübareke.....	35
1.12.1. Mülûk	35
1.12.2. A'zam-ı Kiram.....	35
1.12.3. Halep Vilâyeti'ndeki Makamat Mukaddes-i Enbiya-ı A'zam.....	36
1.12.4. El-Beyt ve Eshab-ı Kiram	36
1.13. Elkab-ı Resmiye	37
1.14. Nişân-ı Zîşâniler.....	38
1.14.1. Sultan-ı Seniyenin Nişân-ı Nîşânileri.....	38
1.14.1.1. Nişân-ı İmtiyaz	39
1.14.1.2. Nişân-ı Osmani	39
1.14.1.3. Nişân-ı Mecidi	39
1.14.1.4. Nişân-ı Şevkat.....	39
1.15. Eshab-ı Merâtib.....	40
1.16. Mabeyn-i Hümâyûn -u Hazreti Mülûkâne	48
1.17. Yâverân-ı Kirâm Hazreti Şehriyârî	51
1.18. Heyet-i Meclis-i Vûkelâ-i Fihâm	53
1.18.1. Vûlât-ı İzam.....	54
1.19. Eyâlât-i Mümtaze	55
1.20. Süferâ-i Saltanatı Seniye	56
1.21. Manâsib-i Aliyede Bulunan Zevâd	57
1.22. Erkân ve Memûrun Vilâyet.....	60
1.22.1. Erkân-ı Vilâyet	60
1.22.2. Memûrun Vilâyet.....	60
1.22.2.1. Adliye Dairesi	65
1.22.2.2. Belediye Dairesi.....	67
1.22.2.3. Polis İdâresi.....	67
1.22.2.4. Jandarma Alayı	68
1.23. Fırka-ı Askeriye	71
1.23.1. Redif Fırkası	72
1.23.2. Mekteb-i Rüştiye-i Askeriye	74

1.24. Emlâk-ı Hümâyûn Dairesi.....	75
1.25. Duyûn-u Umûmiye Dairesi	76
1.26. Reji İdâresi	76
1.27. Rûesâ -ı Ruhaniye	77
1.28. Memûrun Ecnebiyye	77
1.29. Eşraf ve Mûtehayyizan Esâmisi	78

İKİNCİ BÖLÜM

2. VİLAYETE AİT MALÛMAT	80
2.1. Vilâyetin Ahval-i Coğrafyası	80
2.1.1. Taksimât-ı Arâzîye	80
2.1.2. Hudûd	80
2.1.3. Ahâli	80
2.1.4. Lisân	81
2.1.5. İklim	81
2.1.6. Mahsulât	81
2.1.7. Meyve	82
2.1.8. Eşcar	82
2.1.9. Hayvanat.....	82
2.1.10. Dağlar	83
2.1.11. Nehirler.....	85
2.1.12. Faide	85
2.1.13. Göller.....	86
2.1.14. Sahiller – İskeleler	87
2.1.15. Kaplıcalar	87
2.1.16. Madenler.....	87
2.1.17. Memlaha	88
2.2. Haleb Sancağına Da'ir Malûmat	89
2.2.1. Haleb.....	89
2.2.1.1. Haleb Şehrinin Nüfûs Cedveli	94
2.2.2. Ayıntab Kazâsı	94
2.2.2.1. Ayıntab Kazâsına Dair Malûmat	96
2.2.2.2. Ayıntab Kazâsının Nüfus Cedveli	98

2.2.3. Kilis Kazâsı	98
2.2.3.1. Kilis Kazâsına Dair Malûmat	99
2.2.3.2. Kilis Kazâsının Nufûs Cedveli	101
2.2.4. İskenderun Kazâsı	102
2.2.4.1. İskenderun Kazâsına Dair Malûmat	104
2.2.4.2. İskenderun Kasabası Nüfûs Cedveli	105
2.2.5. Antakya Kazâsı.....	105
2.2.5.1. Antakya Kazâsına Da'ir Malûmat	107
2.2.5.1.1. Defne	109
2.2.5.1.2. Selevkiye veyahud Selefkiya	110
2.2.5.2. Antakya Kazâsının Nufûs Cedveli.....	111
2.2.6. İdlib Kazâsı.....	111
2.2.6.1. Eriha Nahiyesi.....	112
2.2.6.2. İdlib Kazâsı'na Dair Malûmat	113
2.2.6.3. İdlib Kazâsı'nın Nufûs Cedveli	113
2.2.7. Harim Kazâsı	114
2.2.7.1. Harim Kazâsına Dair Malûmat	115
2.2.7.2. Harim Kazâsının Nufûs Cedveli	116
2.2.8. Cısr-i Şuğur Kazâsı.....	116
2.2.8.1. Cısr-i Şuğur Kazâsı'na Dair Malûmat	117
2.2.8.2. Cısr-i Şuğur Kazâsı'nın Nüfûs Cedveli	118
2.2.9. Ma'ara Kazâsı.....	118
2.2.9.1. Ma'ara Kazâsı'na Dair Malûmat	119
2.2.9.2. Ma'ara Kazâsı'nın Nüfus Cedveli	120
2.2.10. Bab Kazâsı.....	120
2.2.10.1. Bab Kazâsı'na Dair Malûmat	121
2.2.10.2. Bab Kazâsı'nın Nüfûs Cedveli	122
2.2.11. Bilan Kazâsı.....	122
2.2.11.1. Bilan (Beylan) Kazasına Dair Malûmat.....	123
2.2.11.2. Bilan Kazâsı Nüfûs Cedveli.....	124
2.2.12. Cebel-i Sem'ân Kazâsı	124
2.2.12.1. Cebel-i Sem'ân Kazâsı'na Dair Malûmat	124
2.2.12.2. Cebel-i Sem'ân Kazâsı Nüfûs Cedveli	125

2.2.13. Menbic Kazâsı	125
2.2.13.1. Menbic Kazâsına Dair Malûmat	125
2.2.14. Rakka Kazâsı	126
2.2.14.1. Rakka Kazâsı'na Dair Malûmat.....	127
2.2.14.2. Rakka Kazâsının Nüfûs Cedveli	127
2.3. Maraş Sancağı	128
2.3.1. Maraş Sancağı'na Dair Malûmat	130
2.3.1.1. Maraş	131
2.3.1. Maraş Sancağı'na Dair Malûmat.....	131
2.3.2. Maraş Kazâsının Nüfûs Cedveli	132
2.3.3. Elbistan Kazâsı	132
2.3.3.1. Elbistan Kazâsına Dair Malûmat	133
2.3.3.2. Elbistan Kazâsı'nın Nüfûs Cedveli.....	135
2.3.4. Andırın Kazâsı.....	135
2.3.4.1. Andırın Kazâsı'na Dair Malûmat	136
2.3.4.2. Andırın Kazâsının Nüfûs Cedveli.....	136
2.3.5. Pazarcık Kazâsı	136
2.3.5.1. Pazarcık Kazâsı'na Dair Malûmat	137
2.3.5.2. Pazarcık İlçesi Nüfûs Cedveli.....	138
2.4. Urfa Sancağı.....	138
2.4.1. Urfa Sancağına Dair Malûmat.....	141
2.4.1.1. Urfa	141
2.4.1.1.1. Urfa Sancağı Nüfûs Cedveli.....	144
2.4.1.2. Birecik Kazâsı.....	144
2.4.1.2.1. Birecik Kazâsına Dair Malûmat.....	145
2.4.1.2.2. Birecik Kazâsının Nüfûs Cedveli.....	145
2.4.1.3. Rumkale Kazâsı'na Dair Malûmat	145
2.4.1.3.1. Rumkale Kazâsı'na Dair Malûmat.....	145
2.4.1.3.2. Rumkale Kazâsının Nüfûs Cedveli.....	146
2.4.1.4. Suruç Kazâsı	146
2.4.1.4.1. Suruç Kazâsı'na Dair Malûmat	147
2.4.1.4.2. Suruç Kazâsının Nüfûs Cedveli	147
2.5. Vilâyetin Umûm Nüfûsu	148

2.6. Kazâ ve Nevahi ve Kurâ ve Mahâllât	148
2.7. İskenderuna Uğrayan Vapurlar	149
2.7.1. İdâre-i Mahsusa Vapurları	149
2.7.2. Hedyua? Kumpanyası.....	149
2.7.3. Osmani Hacı Davud Ferkuh Kumpanyası	149
2.7.4. Fransız Mesajrı Kumpanyası	149
2.7.5. Nemçelüvid Kumpanyası	149
2.7.6. İngiliz Bil Kumpanyası.....	149
2.7.7. İngiliz Pirnus Kumpanyası Vapurları	149
2.8. Postalar	150
2.8.1. Haleb’e Gelen Postaların Yevm-i maineleri?.....	150
2.8.2. Haleb’den Gelen Postaların Yevm-i Haraketleri.....	150
2.8.3. Avrupa Postaları	150
2.9. Vilâyetin Üçyüz Onbir Sene	150
2.10. Varidat Bütcesidir	151
2.11. Duyun-u Umûmiye Bütçesidir	152
2.12. Tashih ve İlave	152
SONUÇ	154
KAYNAKÇA.....	158
EK-1 YİRMİNCİ YÜZYILIN BAŞLARINDA HALEB.....	159
ÖZGEÇMİŞ	160

ÖNSÖZ

Haleb Osmanlının önemli eyâlet merkezlerinden birisidir. Haleb, Osmanlı Devleti için hem askeri ve ticari hem de siyasi açıdan önemliydi. Bu gün sınırlarımız dışında kalan ve Anadolu'nun hemen güneyinde bulunan bu bölge, Osmanlı döneminde merkezden fazla uzak olmayan bir konumda idi. Her ne kadar Cumhuriyet döneminde Haleb'le olan coğrafi sınırlar ayrılrsa da kültürel ve ekonomik olarak ayrılmış sınırlardan bahsedilemez.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden; “1313 Haleb Sâlnâmesi”, (M.1895-1896) yayınlanan Haleb Sâlnâmelerinin 23.'südür. Osmanlının son dönemine geldiği için modernleşmenin geldiği noktaya da ışık tutabilecek bir zamandadır. Ayrıca bu salnâme, 1864 ve 1871 yılında yayınlanan “Vilayet Nizâmnameleri” sonrasına rastladığı için değişimleri de ortaya çıkartabilecek yapıya sahiptir.

Önsöz, Giriş, iki bölüm, Sonuç ve Kaynakça'dan meydana gelen çalışmamızın girişinde önce sâlnâmeler hakkında bilgi verilmiş, sonra asıl konumuz olan; “1313 Haleb Sâlnâmesi” (M. 1895-1896) transkripsiyonuna geçilmiştir. Birçok salnamenin baş kısımlarında olan “*takvim-i sâl*” ve “*mebâd-î füsûl-i erbaa*” tabloları geçmişte bir çok kez incelendiği için çalışmamıza dahil edilmemiştir. Çalışma esnasında, üzerinde durduğumuz sâlnâme metninin temini sırasında ve bazı sayfalarının (127, 128 ve 172) okunması konusunda bir takım sıkıntılar yaşadık.

Çalışmamız esnasında çeviri kurallarının tamamını kullanmadık. Özellikle Türkçeleşmiş ve herkes tarafından kullanılan kelimeleri bu gün yazıldığı gibi bıraktık. Örneğin; kaim-makam/kaymakam, sadr-azam/sadrazam, botata/patates, bar-gir/beygir, müdürü/müdürü, Romalular/Romalılar vs. gibi. Yine Arapça ve Farsça tek heceli ve sonu sessiz harfle biten ve yardımcı fiil alan bazı kelimeleri de bileşik olarak yazmayı tercih ettik. Feth etmek/fethetmek, terk etmek/terketmek, gaib etmek/kaybetmek, katl etmek/katletmek gibi. Öte yandan eski Türkçe imla kurallarına göre yazılan bazı kelimeleri bugün okunduğu gibi yazmayı tercih ettik. Dinilirdi/denilirdi, çarşu/çarşı, altun/altın, furun/fırın, sisam/susam, zeytun/zeytin kelimelerinde olduğu gibi.

Metinde elif, vav ve ye harfleri ile yapılan uzatma ve inceltmeleri (^), hemzeleri (‘), ayn harflerini (‘) ve harf-i tarifleri de (l-) ile gösterdik. Elimizden gelen tüm özeni göstermemize rağmen okuma ve harf hataları mutlaka olmuştur. Onlar da bize aittir.

Çalışmamız sırasında kullandığımız en önemli kaynaklarımız doğal olarak salnamenin kendisi idi. Bunun yayında Ferit Develioğlu'nun Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik lûgatı, Şemsettin Sami'nin Kâmûs-ı Türkî kitaplarından TDV'nin İslam Ansiklopedisinden, Fırat Üniversitesi Orta-Doğu Araştırmaları yayınlarından ve diğer vilayetlerle ilgili benzer çalışmalardan elden geldiğince faydalanılmıştır.

Çalışmamın şekillenmesinde, baştan sona kadar benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK'e, çalışmayı Türkçe gramer olarak inceleyen ve düzenlemesini yapan Prof. Dr.Esma ŞİMŞEK'e, çalışmam boyunca beni maddi-manevi olarak destekleyen sevgili eşim Hatice AKGÜL'e, teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

ELAZIĞ-2013

Cem AKGÜL

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
Bkz	: Bakınız
C.	: Cilt
H.	: Hicrî
İ.A.	: Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
M.	: Miladi
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
R.	: Rûmî
s.	: Sayfa
v.d.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Çalışmamızın konusunu, H.1313 (M.1895-1896) tarihli Haleb Vilâyeti Sâlnâmesi oluşturmaktadır. “Sâlnâme” terimi, bir senelik olayları topluca göstermek üzere hazırlanmış eserler için kullanılmaktadır. Bu kelime, Türkçe’ye Tanzimat’tan sonra girmiştir. “Sâlnâme”, kelime anlamıyla; “*yıllık muayyen mevzulara dair, yıldan yıla çıkan dergi, kitap*” olarak tanımlanmaktadır.

Sâlnâmelerin en düzenli ve uzun ömürlüsü, “Devlet Sâlnâmeleri” olarak da bilinen “Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmaniyye”lerdir. Devlet tarafından yayınlanan Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmaniyye’ler, 1847-1912 yılları arasında düzenli bir şekilde yayınlanmıştır. 1847-1918 yılları arasında yayınlanan Devlet Sâlnâmeleri’nin tamamı altmış sekiz adettir. Cumhuriyetten sonra da “Türkiye Cumhuriyeti Devlet Sâlnâmesi” adıyla; 1925-1926 ve 1927-1928 yıllarında Arap harfleri ile, 1928-1929 yılları arasında ise Lâtin harfleriyle neşredilmiştir. Altı sayı çıkan bu yıllıkların sonuncusu 1941 tarihlidir¹. Bunlarla birlikte Devlet Sâlnâmeleri’nin sayısı da yetmiş bire çıkmıştır.

Araştırmamızda H. 1284 ile H.1326 yılları arasında 33 adet basılan Haleb Sâlnâmelerinden; yirmiüçüncüsü olan H.1313 (M.1895-1896) tarihli Haleb Vilayeti Sâlnâmesi’nin günümüz harflerine çevrilmesi ve tashihi yapılmıştır. Çalışmamızda ana kaynak olarak, H. 1313 (M. 1895-1896) yılı Haleb Vilâyeti Sâlnâmesi kullanılmakla beraber, bu döneme ait bilgileri içeren tetkik eserlerden de faydalanmaya çalışılmıştır.

1. SÂLNÂME ÇEŞİTLERİ

1.1. Devlet Sâlnâmeleri

Türklerde ilk resmi sâlnâme Osmanlı Devleti’nde 19. Yüzyılın ortalarında ilk sâlnâmeler Sadrazam Reşit Paşa’nın öncülüğünde çıkartılmıştır. Bu iş için tarihçi Hayrullah Efendi, görevlendirilmiş ise de ilk salname Ahmet Vefik Efendi tarafından 1847 yılında Sâlnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye adı ile yayınlanmıştır². İlk sâlnâmeler yaklaşık 100 sayfa civarında iken zamanla sayfaları 700-800 sayfayı bulmuştur. Sâlnâmeler 1912 yılına kadar yayınlanmıştır. Bu sâlnâmelerde devletin resmi teşkilatı, rütbelere, nişanlar ve devlet memûrları hakkında bilgi vardır.

¹ Aydın, B.. “Sal-nâme”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2009, c.36,s.52

² Bilgin, A., “Sal-nâme”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2009, c.36,s.51-54,

1.2. Askeri Sâlnâmeler

Osmanlı ordusu hakkında bilgi veren orduda yer alan kişiler ve bu kişilerin rütbeleri hakkında bilgi veren sâlnâmelerdir. Askeri sâlnâmeler ilk olarak 1865 yılında yayınlanmaya başlamış 1908 yılları arasında 14 adet yayınlanmıştır³.

1.3. Bahriye Sâlnâmeleri

Bahriye nezaretine bağlı olarak Fen Komisyonunca yayınlanan sâlnâmelerdir. Bu sâlnâmelerde bahriyeli askerlerin isim rütbe ve görevleri gibi bilgiler mevcuttur. İlki 1890 sonuncusu 1912 yılları arasında 24 adet sâlnâme yayınlanmıştır⁴. Bu grubun en düzenli yayınıdır.

1.4. Hariciye Sâlnâmeleri

Hariciye Nezaretinin Sicil-i Ahvâl Müdürüyeti tarafından 1885-1902 yılları arasında dört adet çıkartılmış olan resmi sâlnâmelerdir⁵. Bu sâlnâmelerde Hariciye Nezaretinin içteki ve dıştaki teşkilatı, temsilcilerin nişânları yabancı devletlerin dış işlerinden ve bazı antlaşmalardan bahsedilmiştir.

1.5. İlmiye Sâlnâmesi

Meşihat makamı tarafından sadece 1916 yılında tek nüsha olarak yayınlanmıştır⁶.

Sâlnâmeler arasında baskı kalitesi ve muhtevası bakımından ayrı bir yere ve öneme sahiptir.

1.6. Maarif Sâlnâmesi

Maârif-i Umûmmiyye Nezâretinin 1898-1903 yılları arasında altı adet olarak “Maarif Nezareti Sâlnâmesi” adı altında yayınlanmıştır⁷. Osmanlı Devleti’nin eğitim-öğretim ve kültür hayatı ile maarif nazırları, öğretmenler, okullar ve kütüphaneler hakkında bilgiler içerir. 1898 ve 1903 yılları arasında “Sâlnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye” adıyla yayınlanmıştır.

³ a.g.e, c.36, s.52

⁴ a.g.e,

⁵ a.g.e, c.36, s. 52-53

⁶ a.g.e,c.36, s. 53

⁷ a.g.e,c.36, s. 53

1.7. Rasathane-İ Amire Sâlnâmesi

Sadece 1872 yılında Ticaret ve Nâfia Nezaretine bağlı olan Rasathane İdâresi tarafından yayınlanmıştır⁸. İçeriğinde bahriye ile ilgili çeşitli bilgiler vardır.

1.8. Rûsûmat Sâlnâmesi

Maliye Nezâretine bağlı rûsûmât emaneti tarafından yayınlanmıştır⁹. Osmanlı Devletinin gümrüklerinin teşkilatı, gümrük memûrları vergi ve gümrük gelirleri hakkında bilig verir. 1914 yılında Maliye Nezareti'ne bağlı olarak tek sayı olarak yayınlanmıştır.

1.9. Şahıs Sâlnâmeleri

Çeşitli konularda hazırlanmıştır. Almanak benzeri eserlerdir. Bazıları şunlardır. Annelere ve çocuklara sâlnâme, donanma müneccimi, Hilal-i Ahmer gibi şahıs sâlnâmeleri¹⁰ mevcuttur.

1.10. Vilâyet Sâlnâmeleri

Vilâyet Sâlnâmeleri Devlet Sâlnâmelerinden sonra düzenlenmeye başlamıştır. Vilâyet Sâlnâmelerinin hazırlanmasında Haleb mektubcusu İbrâhim Hâlet Bey'in yayımladığı “Fihrist-i Vilâyet-i Haleb” adlı sâlnâmesi örnek alınmıştır. Osmanlıda ilk Vilâyet Sâlnâmesi 1866 yılında yayınlanan Bosna Vilâyet Sâlnâmesi'dir. Son Vilâyet Sâlnâmesi ise 1921-1922 yılına ait olan Bolu Livası Sâlnâmesi'dir. 1864 Vilâyet Nizâmnamesi'nin çıkartılmasından sonra vilâyet sâlnâmelerinin sayısı artmıştır.

Vilâyet Sâlnâmerinde, ait oldukları vilâyetin bütün teşkilatlarından, tarihinden, idari yapısından, tarımsal üretim kapasitesinden, coğrafi durumundan, gelir ve gider durumundan ikliminden ve nüfus yapısından bahsedilir.

Hicri 1282 ile 1336 yılları arasında toplam 504 Vilâyet Sâlnâmesi yayınlandığı İslam Ansiklopedisi'nde yazılıdır¹¹. Fakat Hasan Duman Hicri 1282 yılına ait Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesine şimdiye kadar rastlamadığı bu yüzden ilk sâlnâmenin Hicri 1283 Bosna Vilâyet Sâlnâmesi olduğunu ifade etmiştir. Sâlnâmeler hakkında geniş bilgiye

⁸ *a.g.e*, c.36, 53

⁹ *a.g.e*, c.36, 53

¹⁰ Her ne kadar Şahıs Salnameleri diye ifade ediliyorsa da bunlar aslında şahıs salnameleri yoktur. bunlar kurumların düzenlediği salnamelerdir.

¹¹ Bazı çalışmalarda farklı rakamlar verilmişse de “kaynakta verilen sayı budur. *a.g.e*, c. 36, s. 53

Hasan Duman'ın *Osmanlı Salnameleri ve Nevsalleri Bibliyografyası Toplu Kataloğu I-II* adlı eserinden ulaşılabilir¹²

Hicri 1284 ile 1326 yılları arasında toplam 33 adet Haleb Vilâyet Sâlnâmesi yayınlanmıştır¹³. Bu sâlnâmelerin büyüklükleri yıllar ilerledikçe artmıştır. Sâlnâmeler içinde en kısası Hicri 1299 yılındaki 94 sayfalık sâlnâme iken en uzununu ise hicri 1323 tarihli 542 sayfalık sâlnâmedir.

¹² Duman H, *Osmanlı Salnameleri ve Nevsalleri Bibliyografyası Toplu Kataloğu I—II*, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara 2000

¹³ Eroğlu C. , Babuçoğlu M., Köçer M. *Osmanlı Vilâyet Sâlnâmelerinde Haleb*, Ankara 2007, s. 19-20

1313

Sâlnâme-i Vilâyeti Halep

Bin İçyüz Onüç Sene-i Hicriyyesine

Mahsûstur

Yirmi Üçüncü Def'a Olarak

Matbua-ı Vilâyetinde Tab' Olunmuştur

1313 Sene

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GENEL BİLGİLER

(s. 1)

1.1. Fihrist

Fihrist	
Sahife	Sahife
001 Mukaddime	078 Elkâb ve Teşrîfât-ı Resmîyye
003 Eyyâm ve Leyâlî-i Mübareke	082 Saltanat-ı Seniyyenin Nişân-ı Zîşânları
005 Takvim	084 Vezir-i A'zam ve Müşîrân-ı Fihâm Saltanat-ı Seniyyenin
020 Gurre-i Nâme	094 Mâbeyn-i Hümâyûn Mülûkâne
021 Gurre-i Nâme-i Arabî	098 Yâverân-ı Kiram-ı Hazreti Şehriyârî
021 Gurre-i Nâme-i Rûmî	102 Heyet ve Meclis-i Vükelâ Fihâm Saltanat-ı Seniyyenin
021 Mebâd-î Füsûl-i Erbaa	104 Vilâyet-i Şâhâne Vülât-ı İzam
023 Vech-i Tesmîye-i Esâmî-i Şühûr	105 Elviye-i Müstakile Mutasarrıflıkları
026 Tevârîh-i Vukuât-ı Meşhûre	105 Eyâlât Mümtaze Valileri
031 Haleb Vilâyetine Mahsus Vak'a-ı Mehâmme-i Tarihiyye	106 Ordu-yu Hümâyûnlar Müşîr ve Kumandanları
043 Selâtîn-i İzam	107 Sefer-ı Saltanat-ı Seniye
058 Suret-i Hatt-ı Hümâyûn	108 Bazı Münâsib Ailede Bulunan Zevâd
060 Vilâyet Vilâd-ı A'zami	114 Erkân ve Me'mûrîn -i Vilâyet
074 Merâkid-i Mübareke Enbiya-yı Kiram	124 Adliye Dâiresi
074 Sahabe ve Ehl-i Beyt-i Kiram	128 Telgraf İdâresi
075 Mülûk	
075 A'zâ-yı Kiram	
076 Makamât-ı Mukaddese-i Enbiya-ı İzam	
077 Ehl-i Beyt ve Ashab-ı Kiram	

(s. 2)

Fihrist	
Sahife	Sahife
129 Matbaa İdâresi	170 Haleb Sancağına Dâir Malûmat
130 Belediye Dâiresi	179 Haleb Şehrinin Nüfus Cedveli
131 Polis İdâresi	180 Ayıntab Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire
132 Jandarma Alayı	184 Ayıntab Kazâsına Dâir Malûmat
138 Beşinci Ordu-yu Hümâyûn Mensub Nizâmiye Onuncu Fırka-yı Askeriye	188 Kilis Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire
141 Beşinci Ordu-yu Hümâyûn Mensub Ondokuzuncu Heleb Redif Fırkası	190 Kilis Kazâsına Dâir Malûmat
143 Beşinci Ordu-yu Hümâyûn Mensub Yirminci Tabur Redif Fırkası	194 İskenderun Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire
146 Mülûk Hümâyûn İdâresi	201 Antakya Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire
148 Düyûn-ı Umûmiyye İdâresi	206 Antakya Kazâsına Dâir Malûmat
148 Reji İdâresi	213 İdlib Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire
150 Rüesa-yı Ruhaniye	216 İdlib Kazâsına Dâir Malûmat
150 Memûrun Ecnebiyye	218 Harim Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire
153 Haleb Eşraf ve Mütahayyızanından Rütbe ve Nişâna Hâiz Olan Zevâtın Esâmisi	
156 Vilâyetin Âhval ve Coğrafyası	

(s. 3)

Fihrist	
Sahife	Sahife
220 Harim Kazâsına Dâir Malûmat	243 Münbic Kazâsına Dâir Malûmat
223 Cisir-i Şugûr Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire	245 Rakka Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire
225 Cisir-i Şugûr Kazâsına Dâir Malûmat	246 Rakka Kazâsına Dâir Malûmat
227 Ma'ara Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire	248 Maraş Sancağında Erkân-ı Me'murin Liva
229 Ma'ara Kazâsına Dâir Malûmat	253 Maraş Eşraf ve Mütehayızanından Rütbe ve ve Nişâna Haiz Olan Zevâdın Esâmisi
234 Bab Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire	254 Maraş Sancağına Dâir Malûmat
236 Bilan Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire	256 Maraş Sancağının Nüfûs Cedveli
238 Bilan Kazâsına Dâir Malûmat	257 Zeytin Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire
240 Cebel-i Se'man Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire	259 Zeytin Kazâsına Dâir Malûmat
241 Cebel-i Se'man Kazâsına Dâir Malûmat	261 Elbistan Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire
242 Münbic Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire	264 Elbistan Kazâsına Dâir Malûmat
	267 Andırın Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire

(s. 4)

Fihrist	
Sahife	Sahife
269 Andırın Kazâsına Dâir Malûmat	287 Birecik Kazâsına Dâir Malûmat
270 Pazarcık Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire	289 Rumkale Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire
272 Pazarcık Kazâsına Dâir Malûmat	290 Rumkale Kazâsına Dâir Malûmat
274 Urfa Sancağındaki Erkân ve Me'mûrîn Liva	291 Suruç Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire
279 Urfa Eşraf ve Mütehayızanından Rütbe ve ve Nişâna Haiz Olan Zevâdın Esâmisi	294 Suruç Kazâsına Dâir Malûmat
280 Urfa Sancağına Dâir Malûmat	295 Vilâyetin Umûm Nufûsu
284 Urfa Sancağının Nüfûs Cedveli	296 Kazâ ve Nevâhî ve Kura ve Mahallât
285 Birecik Kazâsındaki Me'mûrîn vesâire	297 İskenderun İskelesine Âmed-Şüd İden Vapurlar
	299 Haleb'e Gelen Postalar
	300 Haleb'den Giden Postalar
	306 Tashih ve İlave

1.2. Mukaddime

Ahd bi-adîl şehri-yârîsi hengâm revâc ilm ve marifet olan Şehri-yarî irfân-penâh-ı şehin-şâhi hakâyık-ı şevketlü Kudretlü Pâdişâhımız Efendimiz Hazretlerinin sâye-i Hilâfet penâhîlerinde Halep Vilâyetinin işbu bin üçyüz on üç Sene-i hicriyesi sâlnâme yirmi üçüncü def'a olarak mevki' intişâre kılındı.

Önsözde belirtildiği gibi sâlnâmenin 4-21 sayfaları “*takvim-i sâl*” ve 21-24 “*mebâd-i füsûl-i erbaa*” dan oluşmakta olduğu için yer verilmemiştir.

(s. 25) Muhtelif Hesab ve Zehâbe Göre

Tevârih ve Vukuât-ı Meşhûre (s. 26).

1.3. Vaka-i Meşhûre

1.3.1. Hicret-i Şerif-i Münkabitten Mukaddem

Sinîn

- 3974 Tufan-ı Hazret-i Nuh Aleyhisselâm
- 3548 Mısır'ın ibtidâ-i mâ'mûriyeti
- 2812 Mülûk Benî Asur'un ibtidâ-i zuhûru
- 2570 Vilâdet-i Hazreti İbrâhim Aleyhisselâm
- 2470 Hitân Hazreti İsmail Aleyhisselâm
- 2317 Hazreti Yakup Aleyhisselâm Mısır'a teşrifleri
- 2291 Mısır'da yedi sene mümtedd olan kaht ü galâ'
- 2275 Merâkib bahriyenin yıldızları rehber ederek seyrü seferi
- 2225 Mısırlılarca sene-i şemsiyenin 365 gün olarak zabtı
- 2176 Firavunun Mısır'da etfâl-ı zükûru itlâfı
- 2166 Latin krallığının teşkili
- 2165 Atina krallığının teşkili 1709 cumhuriyete inkılâbı
- 2075 Hazreti Musa Aleyhisselâm Mısır'dan hurûcları
- 2034 Mülûk Yahud'un ibdida-ı hükûmeti
- 2005 Gavgalarda zırh kullanılmak usulünün zuhûr-u
- 1882 Haritanın Mısır'da îcâdı
- 1638 Hazreti Davut Aleyhisselâm Suriye'de Pâdişâhlığı
- 1598 Hazreti Süleyman Aleyhisselâm Mısır'da Pâdişâhlığı
- 1305 Mülûk Benî Asur'un Babil hükûmetinden ayrılması
- 1345 Gemiler için ibtidâ-i limanlar yapılması
- 1337 Roma şehrinin binâsı
- 1281 Mısır'da hurûf -u hâce üzere usul-u kitabet
- (s. 27)1155 Buhtu'n-Nasır'ın Suriye ile Kudüs şehrini tahribi
- 1110 İran şahlığının Kiyanyan tabakasına intikali
- 1108 İranlıların Mısır'ı istilâsı
- 0916 İskender'in Mısır'ı İranlılardan istirdâdı
- 0915 İskender'in İran'ı istilâ'sıyla Dara'nın maktuliyeti
- 0885 Yangın tulumbasının îcâdı
- 0795 Umûmî fırınların ihdası
- 0583 Milad Hazreti İsa Aleyhisselâm

- 0517 Roma'da Papa nasbı
- 0383 Cam icâdı
- 0234 Ayasofyanın binâsı
- 0163 Fransa Krallığının teşkili
- 0053 Vilâdet-i pür-meymenet Hazreti Risalet Penâhî
- 0014 İngiltere Krallığının teşkili
- 0011 İspanya Krallığının teşkili

1.3.2. Hicret-i Celîleden Muahhar

- 0001 Gaza-ı Kübra-ı Bedr
- 0010 Feth-i Celîl Mekke-i mükerreme
- 0010 Hac-ı vedâ
- 0010 Feth-i bülend Hayber
- 0010 İrtihâl-i Hazreti Peygamber Aleyhisselâm
- 0010 Hilâfeti Celîle-i Hazreti Ebubekir Radiyallahü teâlâyı anh
- (s. 28).0011 Vaka-ı Müseyleme
- 0013 Hilâfeti Celîle-i Hazreti Ömer Radiyallahü teâlâyı anh
- 0014 Binâ-ı Basra
- 0014 Feth-i Şam
- 0016 Beyne'l-İslâm ibtidâ'-yı isti'mâl târih Hazreti Ömer Radiyallahü teâlâ anh tarafından
- 0019 Feth-i Kayseriye
- 0020 Feth-i Mısır
- 0022 İslamların bahrî cihat ve ticarete sülûkü
- 0023 Hilâfeti Celîle Hazreti Osman Radiyallahü teâlâ anh
- 0027 Feth-i Cezire Kıbrıs
- 0035 Hilâfeti Celîle Hazreti Ali Radiyallahü teâlâ anh
- 0036 İstanbul'un ibtidâ-i muhasarası
- 0041 Zuhûr-u Mülûk Benî Ümeyye der-Şam (inkırazı sene 133)
- 0042 Bilâd İslâmiye'de berîd nâmıyla postalar işlemesi
- 0049 İstanbul'da Galata vaki' Arab Câminin binâsı
- 0060 Vaka-ı dil-sûz Kerbelâ
- 0075 Darb-ı sikke-i islâmiye

- 0080 Vilâdet-i Hazreti İmam-ı A'zam Radiyallahü teâlâyı anh (vefatı sene 150)
- 0082 Sicilya Ceziresiyle Messina Boğazının fethi
- 0086 Halife Emeviye'den Velid'in Garben Şam'da hastahâne yapılması
- 0092 İslamların Endülüs'e ubûru
- (s. 29)**0095 Galata Câminin ikinci binâsı
- 0095 Vilâdet-i Hazreti İmam Malik Radiyallahü teâlâyı anh (vefatı sene 179)
- 120 Pamuktan kağıt imali Çin'de pek kâdimdir
- 121 Araplar beyninde ilm-i kimyanın şüyû'u
- 128 Zuhûr-u Ebu Müslim El Horasânî
- 132 Zuhûr-u Devlet Âl-i Abbas der-Irak (inkirazı sene 759)
- 139 Zuhûr-u Devlet Benî Emeviyye der-Endülüs (inkirazı sene 407)
- 150 Vilâdet-i Hazreti İmam Şafi Radiyallahü teâlâyı anh (intikali sene 204)
- 151 Binâ-ı Bağdat
- 174 Vilâdet Hazreti Ahmed Bin Hanbel Radiyallahü teâlâyı anh (intikali sene 241)
- 183 İbtidâ-yı zuhûr-u Benî Ağleb (inkirazı sene 215)
- 183 Danimarka krallığının teşkili
- 203 İbtidâ-yı Devlet-i İmâmen-i Yemen (inkirazı sene 407)
- 232 İbtidâ-yı Devlet-i Safâriyye (inkirazı sene 279)
- 250 İbtidâ-yı Devlet-i Â-i Benî Tolun (inkirazı sene 292)
- 272 İbtidâ-yı Devlet-i Samaniye (inkirazı sene 388)
- 278 İbtidâ-yı zuhûr Karamita (inkirazı sene 371)
- 286 Basra'da bir köye beheri 10 okka sıkletinde taş yağması
- 297 Mağrib'de Fatimiyenin teşkili
- 315 İbtidâ-yı Devlet-i Hâmdaniye (inkirazı sene 433)
- 323 İbtidâ-yı Devlet-i İksidiyye der-Mısır ve Şam (inkirazı sene 457)
- (s. 30)** 341 Zuhûr-u Devlet-i Fatamiye der-Mısır (inkirazı sene 567)
- 360 İbtidâ-yı Devlet-i Gazneviyye (inkirazı sene 579)
- 362 Rusya Devletinin teşkili
- 429 İbtidâ-yı Devlet-i Selcukiye der-bilâd-ı Fars (inkirazı sene 579)
- 455 Macar Krallığının teşkili
- 470 Vilâdet-t Gavs-ı Azam Hazreti Abdülkadir Geylani (irtihâli sene 561)
- 483 İbtidâ-yı Devleti Artukiye (inkirazı sene 792)
- 490 Zuhûr-u Devlet-i Harzemşah (inkirazı sene 528)

- 500 Zuhûr-u Devlet-i İbâdiyye
 515 İbtidâ-yı Devlet-i Atabekiye (inkirazı sene 619)
 516 İcad-ı saat
 545 İbtidâ-yı Devlet-i Guriye der bilad-ı Fars (inkirazı sene 609)
 576 İbtidâ-yı Devlet-i Yanya (inkirazı sene 656)
 604 Mevlid-i şerif kıratının ibtidâsı
 604 Vilâdet-i Hazreti Mevlana kuddise sırrahu (intikali sene 672)
 616 Zuhûr-u Cengiz (Helâk-ı Sene 622)
 653 Zuhûr-u Hûlagü (Helâk-ı Sene 622)
 659 Zuhûr-u Devlet-i Abbasiye der-Mısır (inkirazı sene 922)
 686 Şüyû-u istimal barut
 686 İcad-ı gözlük
 687 İcadı pusula
(s. 31) 688 Zuhûr-u Devlet-i ebed müddet Aliye-i Osmânîyye
 699 Mebde-i istiklâl ve kıraat-i hutbe-i şerif
 726 Feth-i Bursa
 728 Darb-ı sikke-i Devlet-i Aliye-i Osmânîyye
 727 Devlet-i Aliye-i Osmânîyye de muvazzaf asker tanzîmi
 747 Paçavradan kağıt yapılması
 755 İbtidâ-i zuhûr-u Karamaniyan
 758 Ubûr-ı Şehzade Süleyman Paşa Rumeli feth-i Gelibolu
 760 Zuhûr-u Timur (vakası sene 804) (helakı 807)
 762 İcad-ı top
 773 Feth-i Edirne
 780 Zuhûr-u tâife -i Zulkadiriyye (inkirazı sene 928)
 784 Zuhûr-u Devlet-i Çerakise der-Mısır (inkirazı sene 922)
 791 Muharebe-i Kosova (vaka-ı sâniye zafer Sultan Murad sene 853)
 791 İntikal Şah Muhammed Bahaaddin Nakşibendi kuddise sırrahu
 796 Feth-i Selanik ve Yenişehir
 797 Bursa'da Câmi-i Kebirin binâsı
 798 Feth-i Niğbolu
 835 Feth-i Yanya
 836 Avrupa'da posta işlemesi

- 848 Vaka-ı Varna
- 851 İcad-ı sanat-ı tıbâat
- (s. 32).**857 Fatih Câmî'nin binâsı (itmâmı sene 868)
- 857 Binâ-ı Hisar-ı Rumeli
- 857 Feth-i İstanbul
- 857 Binâ-ı Eski Saray
- 862 Keşf-i Amerika
- 875 Binâ-ı Saray-ı Cedid
- 880 İtaat-i Mengi Giray Han
- 892 Kemal Reis'in donanma-ı hümâyûn ile İspanya'ya azîmeti
- 903 Binâ-ı Câmî-i Sultan Beyazıd
- 903 Keşf-i tarîk Ümid Burnu
- 922 Sultan Süleyman evvel Hazretlerinin Halep ve Şam ve Mısır'ı fethi
- 922 Ceb saatinin icâdı
- 923 Binâ-ı Tersane-i Amire
- 932 Sultan Süleyman Hazretlerinin Fransa'yı himayesi
- 935 Viyana'nın birinci def'a muhasarası, (muhasara-yı sâniye 1094)
- 941 Feth-i Bağdad
- 944 Teshîr-i Aden
- 947 Hezimet İmparator Kalus
- 951 İngiltere'de dikiş iğnesinin icâdı
- 957 Süleymaniye Câmisinin inşasına şüru' olunması (itmâmı sene 965)
- 957 Macar Krallığının Nemçe İmparatorluğuna iltihâkı
- 961 Seydi Reisin bahr-ı mühit şarkı cihetine birinci seferi
- (s. 33)** 962 İstanbul'da kahvenin ibtidâ-yı isti'mâl
- 979 Kılıc Ali Paşa'nın Kaptanı Derya nasbı
- 985 Ahâl-i İslâmın Endülüs'ten çıktığı
- 987 İnşa-ı rasad-ı Takuiddin ve Hesab-ı Usul-u Âşariye
- 997 İngiltere'de gazetelerin ibtidâ-i tab' nesiri
- 1005 Sefer-i Eğri
- 1012 Zuhûr-u duhân-ı der-memâlik-i islâmiye (taht-ı inhisara ihdali sene 1289)
- 1050 Şüyü' istimal-ı enfiye der İstanbul
- 1051 Avrupa'da gazete intişârının ta'mimi

- 1057 Amerika’da piriç zer’i
 1112 Büyük Petro’nun Rusya’ya nizâm-ı vaz‘ı
 1135 Üsküdar’da Dâr-üt-Tıbâa’nın tesîsi
 1167 Çiçek aşısının îcâd ve keşfi
 1167 Paratoner yani saika-yı siperin Amerika’da îcâdı
 1167 Telkih-i bakır-ı ihtirâ’
 1174 Körler ve dilsizler ve sağırılar için Paris’de Medrese-i Umûmiye binâsı
 1189 Kaynarca Muahdesi
 1199 Balon îcâdı
 1206 Telgraf îcâdı
 1213 Fransalılar tarafından Mısır’ın istilâsı (istirdâdı sene 1216)
 1215 Litografyanın ihtirâ’
 1215 Taş basmasının ihtira’
 (s. 34)1222 İcad-ı vapur
 1232 Sultan Mahmud Han Sânî Hazretlerinin Hameyn-i muhteremi Vahabilerden tahliye hamd-ı celîleleri
 1233 Avrupa’da müsâlaha-ı umûmiyesi
 1240 İbtidâ-ı ihdâs-ı demiryolu
 1241Vaka-ı Hayriye ve teşkil-i Asakir-i Nizâmiye
 1242 Der-Saadet’de Mekteb-i Tıbbiyenin tesîsi
 1246 Edirne Musâlahası
 1247 Yunanistan’ın istiklâli
 1253 İstanbul’da Galata tarafına Cîsr-i Atîk’in inşası
 1254 Vaz‘-ı nizâm-ı karantina
 1255 Tanzîmat-ı Hayriye
 1260 Cîsr-i Cedîdin inşası
 1263 Bahr-i Lut cihetine semadan kükürt yağması
 1263 Tesîs-i Mekâtib Rüşdiye
 1265 Ayasofya Câmî-i Şerifinin imarı
 1270 Kırım Muharebesi
 1273 Paris Muahdesi
 1276 Gaz isti‘mâl
 1278 Torpil tabir olunur deniz lağımının îcâdı

1280 İstanbul'da Memâlikî Osmânîyye mahsulât-ı sanaiye ve arâzîyesini teşhir için sergi kesreti

(s. 35) 1281 Vilâyetin Teşkili

1281 Islahhâneler tesîsi

1282 Prusya ve Avusturya Devletlerinin Sadova Muharebesi

1283 İğneli tüfegin bidâyet-i isti'mâl

1283 Menafi-i Umûmiye Sandıklarının tesîsi

1284 Sultan Abdulaziz Han Hazretlerinin Avrupa'ya seyahati

1286 Kuvve-i askerlerimiz tensîki

1286 Avusturya İmparatoru Fransuva Jozef'in Der-Saâdet'e vürûdu

1286 Küşâd-ı Kanal-ı Şüveys

1287 Fransa'yla Prusya Devletlerinin muharebesi ve Fransa İmparatorluğunun Cumhuriyete intikali

1287 Almanya İmparatorluğunun ilanı

1287 İtalya Devletinin Roma'yı İstilas

1288 Der-Saâdet'de tramvay inşası

1289 Tersane-i Amirede havuz sac isti'mâl

1290 Dersaâdet'de Galata Tünel küşâdı

1290 İzmit demiryolunun inşası

1291 Şah-ı İran Hazretlerinin Der-Saâdet'e vürûdu

1293 Kanûn-ı Esâsi ile Hatt-ı Humâyun ilanı

1293 Brezilya imparatorunun Der-Saâdet'e gelmesi

1293 Rusya muharebe-i ahiresi

1294 Der-Saâdet'de Mülkiye-i Askerî ihdası

(s. 36) 1295 Ayastofenos Muahedesi üzerine Berlin Konferansının in'ikadı

1296 Sicill-i Ahval tesîsi

1297 Der-Sadet'de Müzehâne tesîsi

1298 Hadise-i Mısıriye

1302 İsvec Kralı Oskar Hazretlerinin Der-Saâdet'e gelmesi

1305 Paris'de Sergi-i umûmi küşâdı

1305 Almanya İmparatoru Haşmetlü İkinci Vilhelm Hazretlerinin Der-Saadet'e vürûdu

1307 Der-Saadet'te dilsizler ve körler mektebi tesîsi

1310 Der-Saadet'te Darülaceze inşaatına mübaşeret olunması

1.4. Halep Vilâyetine Mahsus Vakayı Mühimme-i Tarihiye

1.4.1. Hicreti Celîleden Mukaddem

3834 Hazreti İbrâhim Aleyhisselâm, Hazreti Lud ve ailesi halkıyla Urfa'dan Harran ve oradan Arz-ı Ken'ân'a hicretleri

3360 Asya-yı Vusta'da hüküm-ferma olan Türk hanlarından Oğuz Han'ın Halep ve Mısır havâlisini istilâ'sı

2222 Mi'ebutamis yani El-Cezire'nin Mısır Meliki Tutmuyis tarafından fethi

1825 Hazreti İbrâhim Aleyhisselemin Urfa'da Babil Pâdişâhı Ramis yani Nemrut tarafından ateşe ilka' olunması

1598 Hazreti Davud Aleyhisselâmın bu havâlîde Pâdişâhlığı

1453 Hazreti Süleyman Aleyhisselâmın bu havâlîde Pâdişâhlığı

(s. 37) 0955 Bu havâlîde İranlıların hakimiyeti

0955 İskender-i Yunanniyenin bu havâliyi istilâ'sı

0923 Antakya'da Selefkiyan Devletinin zuhûru

0884 Antakya'nın Mısır Batlamyusu yani hükümdarı Orkidyus tarafından zabtı

0223 Bânî-i sâni İstanbul olan Konstantinin validesi Helene'nin Halep'de Halviye denilen Câmi'-i Şerifi kendi namına kilise olarak inşa ve kezâlik Urfa'da bir kilise binâ ettirmesiyle beraber Hilan Karyesi'nden Haleb'e gelen su yolunu tesîs etmesi

0087 Nuşirevan-ı Adil tarafından Antakya'yı zabtı ile ahâlisinin umûmen Babil civarına nakli ve ba'de Antakya'nın yine Rumlara intikali

0019 Hüsrev Perviz tarafından Antakya'nın zabtı ve nehbi

1.4.2. Hicreti Celîleden Muahhâr

0016 Haleb ve Tevabinin Fethi

0023 Vaka-yı Sıffîn (Rakka kazasının dahilinde vuk'u bulmuştur)

0041 Haleb'in Mülûk Emeviye idâresine geçmesi

0094 Halife-yi Emeviyeden Ömer Bin Abdulaziz Radiyallahu Teâlâ-i anh Menbic Kazâsında vaka-yı Hanasır Karyesi'nin ikinci mukarr-ı hükümet ittihazı

0127 Halebin Halife-i Abbasiye idâresine intikali

0333 İbdida-i Devlet-i Benî Hamdân inkirazı sene 371

0333 İhşidin Halebi zabtı ile etrafındaki ormanları kat' itmesi

(s. 38) 0351 Rumun Haleb'e dahili

0353 İstanbul Rumlarının Haleb ve Maraş Urfa'yı istilâsı

- 0354 Romalıların Antakya'yı zabtı
- 0354 Şair-i şehîr Mütnebbî'nin vefatı
- 0364 Âl-i Hamedân'dan Seyfû'd-Devle'nin Haleb ve Maraş'ı Romalılardan istirdâdı
- 0367 Seyfû'd-Devle'nin Haleb'de vefatı ile naaşının Diyarbekir'e tabi Meyyafârikîn'e nakli ve defni
- 0402 Haleb'de Benî Mirdas tâife-i mülûkunu zuhûru
- 0414 İbdida-ı devlet-i Mirdasiyye der-Haleb (İnkirazı sene 472)
- 0449 Maarralı Şair meşhur Ebu'l-Alâ'nın Maarra'da vefatı
- 0468 İbdida Devlet-i Selçukiye der-Haleb ve Şam
- 0477 Selatin-i Selçukiye'den Süleyman Bin Kutalmış'ın Antakya'yı Romalılardan istirdâdı
- 0480 Melîk Şah Selçukiye'nin Urfa'yı Romalılardan alması
- 0490 Ehl-i Salibin İskenderun'u istilâsı ve Antakya'yı muhasarası
- 0490 Urfa ve Suruç ve Azaz ve Harim'in İstilası
- 0491 Altı ay muharabe ile Ehl-i Salibin Antakya'yı zabtı
- 0504 Haleb'in hakimi Rıdvan'ın Ehl-i Salib ile müsâlahası
- 0514 Haleb Hükümdarı İlgazi ile Ehl-i Salibin beyinde Haleb'e karîb olan Aklin nam-ı mahalde mübâreze vaka ve İlgazi'nin galebesi
- 0518 Ehl-i Salibin Haleb'i muhasarası ve Musul Hükümdarı Aksungur muâvenât ile muhasaranın ref'i ve Azaz ve Kefer-i Talibin Ehl-i Salib'den istirdâdı
- (s. 39)** 0523 Aksungur'un oğlu ve Haleb Hükümdarı İmadettin Zengi ile Ehli Salibin beyinde Haleb civarında şiddetli bir muharebe vuku'u ve İmadettin'in galebesi
- 0531 İmadettin tarafından Ma'ara'nın Ehl-i Salib'den istirdâdı
- 0539 İmadettin'in Urfa ve Suruç ile Fırat'ın sahil-i şarkiyesini Ehl-i Salib'den harben ve Birecik'i sulhen Ehl-i Salib'den alması
- 0541 İmadettin'in Caber'de köleleri tarafından katliyle yerine oğlu Nurettin'nin hükümdar olması
- 0546 Nurettin Şehid'in Çoslin namında Ehl-i Salib'in namdar bir reisini esir ve Ayıntab ve Maraş ile havâlisini Ehl-i Salib'den zabt eylemesi
- 0559 Nurettin Şehid'in Harim ve Ma'ara'nın meşhuresinden sonra Ehl-i Salib'e galebesi ve sonra Harim Kale'sini zabtı
- 0566 Mülûk Atabekya'dan İkinci İmadettin'in Haleb'i Selahadittin Eyyubi'ye terki
- 0583 Selahattin'in Bilan Dağında olan Bakras Kalesini Ehl-i Salib'den istirdâdı

0605 Selahattin'in mahdumu ve Haleb hükümdarı olan Mülûk Zahirin Haleb su yolunu mükemmelen tamir eylemesi

0656 Hülagü'nün Haleb'i istilâ ve yağma eylemesi def'a-yı sene 657

0657 Mısır'daki Türk Pâdişâhlarından Mülûk Zahir Ruknettin Baybars El- Bundakari tarafından Antakya'nın harben Ehl-i Salib'den istirdâdı

0776 Haleb asakiri tarafından Sis¹⁴'in fethi

(s. 40) 0780 Maraş'da Zulkadiriyye Hükümetinin tesîsi

0781 Haleb'in Mısır'daki Devlet-i Çerakise'nin zîr-i idâresine geçmesi

0803 Mısır Sultanı Mülûk Zahir Bin Berkuk ile Timurlenk'in beyinde Mercidabık muharebe ve vak'a Haleb'in Timurlenk tarafından istilâsı ve Menbic Şehrinin tahribi

0885 Zulkadiriyye hakimi Şahsuvar Beyin Mısır Sultanı Kayıtbay tarafından Mısır'da sulbî

0893 Harsin oğlu Ahmed Paşa'nın kumandasındaki Osmanlı Donanmasının Mısırlıları tehdiden İskenderun'a vürûdu

0921 Vezir-i A'zam Sinan Paşa ile Şahsuvar oğlu Ali Zulkadiriyye Hakimi Alaü'd-Devle hükümetinin imhası ve Alaü'd-Devle ser-i maktu'unun rağmen Mısır Sultanına gönderilmesi

0922 Taraf-ı Devlet-i Aliye-i Osmânîyye'den Haleb ve Şam'mın fethi

0955 Kanuni Sultan Süleyman Han Hazretlerinin acem seferinde iken Haleb'e gelib kışlamaları ve ilk baharda yine azim-i sefer eylemeleri

0960 Müşârün-ileyh Hazretlerinin acem seferine gitmek üzere ikinci def'a olarak Haleb'e teşrifleri ve Şehzade Cihangirin Haleb'de vefatı ile naaşının Dersaadete nakli

1047 Sultan Murat râbi' Hazretlerinin Bağdat'a gitmek üzere Haleb'e teşrifleri

1238 Haleb'de hareket-i arz vuku'u ile pek çok nüfusun telef ve birkaç binâ-yı aliyenin harab olması

(s. 41).1247 Mısırlılar tarafından Haleb'in istilâ'sı istirdâdı sene 1255

1265 Haleb hadisesi

1277 Maraş Sancağında muhacir-i Çerakise iskanı

1282 Fırka-yı İslâhiye'nin vürûdu

1283 Teşkil-i Vilâyet

1284 Fırat namındaki Vilâyet-i gazatenin ibdida-i neşri

¹⁴ Sis'in şimdiki adı Kozan'dır.

- 1287 Antakya'da hareket-i arz vuku'u
- 1296 Adliye teşkili
- 1296 Vilâyette asakir-i zabtiyyenin jandarmanın şekline tahvili
- 1296 Vilâyette polis idâresinin teşkili
- 1296 Münbic ve Harim'de muhaciri Çerakise iskânı
- 1297 Aşar ve Ağnam İdâresinin teşkili lağvı sene 1303
- 1299 Haleb'de Emlâk-ı Seniye İdâresinin teşkili
- 1299 Merkez mutasarrıflığının teşkili lağvı sene 1303
- 1299 Zor Sancağının vilâyetten fekk irtibatıyla müstakil mutasarrıflığa tahvili
- 1300 Vilâyette Nüfûs İdâresinin teşkili ve tahrir-i nüfûs icrâsı
- 1301 Reji İdâresinin teşkili
- 1302 Tasfiye-i Düyûn-u Tahvilatını mevki-i intişâre vaz'ı
- 1302 Ayıntab Kazâsında Karadink karyesine 1800 dirhem sıkletinde hacir-i semâvî sukutu
- 1302 Haleb'de Câmî-i Kebir Emeviyyenin tamir ve termîmi
- 1303 Ticaret Odasını teşkili
- (s. 42).**1303 Adliye müfettişlerinin lağvı
- 1303 Rakka Kazâsının Zor Sancağından fekk ile vilâyete ilhâkı
- 1304 Haleb'de Mekteb-i Rüştîye-yi Askiriyenin teşkil ve kesreti
- 1304 Münbic'de nam-ı nami-i Hazreti Pâdişâhiye olarak bir Câmî-i Dilara binâsı
- 1304 Haleb'le İskenderun arsında şose yolun ikmal ve küşâdı
- 1304 Ahz-i asker usulünün tesîs ve icrâsı
- 1304 Cebel-i Se'mân Kazâsı'nın teşkili
- 1306 Vilâyette Sicill-i Ahval Komisyonunun teşkili
- 1307 Ziraat Bankasının teşkili
- 1307 Orman İdâresinin teşkili
- 1310 Haleb'de Mekteb-i İdadi-i Mülkiyenin teşkil ve küşâd
- 1310 Şamdan Haleb'e ve Birecik'e kadar şimendifer imtiyazı
- 1310 Haleb'de Bank-ı Osmani tarafından şube küşâd
- 1310 Haleb'de Mekteb-i İnâs tesîsi ve küşâd
- (s. 43).**

1.5. Selatin İzâm

Selatin İ'zâm ve Hulefâ' kudsiyyet-i İttisâm-ı Osmânîyyenin tarihi Vilâdet ve Cûlûs İrtihâller ile Merakid-i Mübarekeleri.

1.5.1. Birinci Pâdişâh

Müessis bünyân Saltanat-ı Seniye Gazi Sultan Osman Han Alem-i yankabit Hazretleri

Gazi Ertuğrul Han Hazretlerinin sulbünden 656 senesinde tevellüd idüp 699 senesi Cemâzi-yel-evvel dördüncü günü istiklâl ve cûlûs-u taht sultan olmuş 726 senesi Ramazanının yirmi birinci günü irtihâl dâr-ı beka etmesiyle Bursa'da hisar içine defin kılınmıştır.

1.5.2. İkinci Pâdişâh

Gazi Sultan Orhan Han Hazretleri

Gazi Sultan Osman Han Hazretlerinin sulbünden 680 senesinde tevellüd ve 726 senesi Ramazanının onyedinci günü pederleri yerine vasıl-ı dihim saltanat olmuş 761 senesinde irtihâl edip Bursa'da pederleri civarında manastır nam türbeye defin edilmiştir.

1.5.3. Üçüncü Pâdişâh

Sultan Murat Han Evvel Hazretleri

Gazi Sultan Orhan Han Hazretlerinin sulbünden 726 senesinde tevellüd edip 761 senesinde merba'-ı nişîn saltanat olmuş ve 791 senesi Şa'bânının on beşinci günü Kosova Muharebeyi meşhuresinde şehide irtihâl edip Bursa'da Çekirge nam mahalde türbe-i mahsusalarına defin kılınmıştır.(s. 44)

1.5.4. Dördüncü Pâdişâh

Gazi Sultan Yıldırım Beyazid Han Hazretleri

Gazi Sultan Murat Han Hazretlerinin sulbünden tahtı Osmani olmuş ve 805 senesi Şa'bânının on beşinci günü vefat edip Bursa'da câmileri kabrine defin edilmiştir.

1.5.5. Beşinci Pâdişâh

Çelebi Sultan Mehmet Han Hazretleri

Gazi Sultan Yıldırım Beyazid Han sulubundan 781 senesinde tevellüd 812 senesinde cülûs edip 823 senesinde irtihâl etmeleriyle Bursa'da Yeşil Câmî civarında defin edilmiştir.

1.5.6. Altıncı Pâdişâh

Gazi Sultan Mehmet Han Sâni Hazretleri Çelebi Sultan Mehmed Han Hazretlerinin sulbünden 806 senesinde tevellüd 824 senesinde cülûs etmiş ve 855 senesi Muharreminin beşinci günü Bursa'da câmîlerinin pîş-gâhında vaki' türbe-i mahsusalarına defin kılınmıştır.

1.5.7. Yedinci Pâdişâh

Gazi Sultan Mehmet Han Sâni Hazretleri

Ebu'l Feth unvan-ı celîleyle meşhurdur Sultan Murat Han Sâni Hazretlerinin sulbünden 833 senesi Recebin yirmi altıncı günü tevellüd olup cülûsları da 855 senesi Muharrem'in on altıncı gününde vaka olup 882 senesi Rebiyulevvelinin (s. 45) dördüncü günü irtihâl buyurmalarıyla Câmî-i Şerifleri pîş-gâhında vaki türbe-i mahsusalarına defin kılınmıştır.

1.5.8. Sekizinci Pâdişâh

Gazi Sultan Beyazid Han Hazretleri

Ebu'l Feth Sultan Mehmet Han Hazretlerinin sulbünden 851 senesinde tevellüd edip 886 senesi Rebiyülahirinin yirminci günü cülûs buyurmuşlar ve 918 senesi Rebiyülahirinin onuncu günü irtihâl etmişlerdir. Medfûn-u Şerifeleri İstanbul'daki Câmî-i Şerifleri pîş-gâhındadır.

1.5.9. Dokuzuncu Pâdişâh

Halife-i A'zam Gazi Yavuz Sultan Selim Han Hazretleri Gazi Sultan Beyazid Han Hazretlerinin sulbünden 875 senesinde tevellüd edip 918 senesi Seferinin on sekizinci günü cülûs Taht-ı Aliy-i Osmânîyye olmuş ve Hilâfet-i küberâ islâmiyeyi de ihrâz ederek 926 senesi Şevvalinin dokuzuncu günü irtihâl etmeleriyle İstanbul'daki vaka-ı Câmî Şerifleri pîş-gâhında türbe-i mahsusalarına defin kılınmıştır.

1.5.10. Onuncu Pâdişâh

Halife-i A'zam Gazi Sultan Süleyman Han Hazretleri

Kanuni ünvanıyla meşhurdur Gazi Sultan Selim Han Hazretlerinin sulbünden 900 senesinde tevellüd ve 927 senesini Şa'bânının birinci gününde cülûs edip 974 senesi seferinin yirminci günü irtihâl buyurmalarıyla Câmi-i Şerifeleri pîş-gâhında vak'a türbe-i mahsusalarına defin kılınmıştır.(s. 46)

1.5.11. Onbirinci Pâdişâh

Halife-i A'zam Gazi Sultan Selim Han Hazretleri

Pederleri Sultan Süleyman Han evvel Hazretlerinin sulbünden 930 senesi Recebin altıncı günü tevellüd ve 973 senesi Rebiyülevvelinin dokuzuncu günü cülûs etmişlerdir. İrtihâlleri 983 senesi Şa'bânının yirmi yedinci gününde vaka olmuştur. Medfûn-u şerifeleri Ayasofya Câmi-i kurbundadır.

1.5.12. Onikinci Pâdişâh

Halife-i A'zam Gazi Sultan Murad Han Sâlis Hazretleri

953 senesi Cemâzi-yel-evvelinin beşinci günü Gazi Sultan Selim Han Sâni Hazretlerinin sulbünden mütevellid olup 953 senesi Ramazanının sekizinci günü cülûs buyurmuşlardır. Ve 1003 Cemâzi-yel-evvelinin sekizinci günü vefat etmeleriyle Ayasofya civarında türbe-i mahsusalarında defin kılınmıştır.

1.5.13. Onüçüncü Pâdişâh

Halife-i A'zam Sultan Mahmud Han Sâlis Hazretleri

Gazi Sultan Murat Han Sâni Hazretlerinin sulbünden 974 senesi Zi-l-ka'denin yedinci günü tevellüd edip 1003 senesi Cemâzi-yel-evvelinin onaltıncı günü cülûs itmiş ve 1012 senesi Recebinin on ikinci günü vefat eylemiştir.

1.5.14. Ondördüncü Pâdişâh

Halife-i A'zam Sultan Ahmet Han Hazretleri

Gazi Sultan Mahmud Han Sâlis Hazretlerinin sulbünden 998 senesi Cemâzi-yel-âhîrinin (s. 47) on ikinci günü tevellüd edip 1012 senesi Recebinin onsekizinci günü cülûs etmiş ve 1026 senesi Zi-l-ka'desinin yirmi ikinci günü vefat eylemiştir. Medfûnları İstanbul'da Câmi-i şerifleri kurbundadır.

1.5.15. Onbeşinci Pâdişâh

Halife-i A'zam Sultan Mustafa Han Evvel Hazretleri

Gazi Sultan Mahmut Han Hazretlerinin sulbünden 1001 senesinde tevellüd edib 1026 senesi Zi-l-ka'desinin yirmi ikinci günü cülûs-u taht-ı saltanat olmuş ve 1028 senesi Rebiyülevvel gurresinde saltanattan feragat eylemiştir.

1.5.16. Onaltıncı Pâdişâh

Halife-i A'zam Sultan Osman Han Sâni Hazretleri

Gazi Sultan Ahmet Han evvel Hazretlerinin sulbünden 1013 senesinde tevellüd ederek 1028 senesinde Rebiyülevvelinin on ikinci günü cülûs-u taht-ı Osmani olmuş 1031 senesi Recebinin dokuzuncu günü şehid-i irtihâl edip pederleri yanına defin kılınmıştır.

1.5.17. Onyedinci Pâdişâh

Halife-i A'zam Sultan Mustafa Han evvel Hazretleri

1031 senesinde def'a-ı sâniye olarak cülûs-u taht-ı Sultan-ı Osman-i olup 1032 senesi Zilkadasinin on üçüncü günü tekrar feragat (s. 48) ve 1047 senesinde irtihâl etmiş ve Ayasofya Câmi-i Şerifi pîş-gâhında vaka-ı türbe-i mahsusalarına defin edilmiştir.

1.5.18. Onsekizinci Pâdişâh

Halife-i A'zam Gazi Sultan Murat Han Rabi Hazretleri

Gazi Sultan Ahmed Han evvel Hazretlerinin sulbünden 1023 senesi Şevvalinin on üçüncü günü mütevellid olup 1039 senesi Şevvalinin onaltıncı günü Cülûs-u Taht-ı Osmani olmuş 1058 senesi Recebinin yedisinde saltanattan feragat eylemiş ve sene-i merkume Recebinin yirmi dokuzunda şehide vefat etmesiyle Ayasofya Câmi-i şerif-i pîş-gâhından Sultan Mustafa Türbesine defin kılınmıştır.

1.5.19. Ondokuzuncu Pâdişâh

Halife-i A'zam Sultan İbrâhim Han Hazretleri

Gazi Sultan Ahmed Han Hazretlerinin sulbünden 1023 senesi Şevvalinin on üçüncü günü mütevellit olup 1049 senesi Şevvalinin on altıncı günü Cülûs-u Taht-ı Osmani olmuş ve 1058 senesi Recebinin yedisinde saltanattan feragat eylemiş ve sene-i

merkume-i Recebinin yirmi dokuzunda şehid-i vefat itmesiyle Ayasofya Câmî-i Şerifi pîş-gâhında Sultan Mustafa Türbesi'ne defin kılınmıştır.

1.5.20. Yirminci Pâdişâh

Halife-i A'zam Sultan Mehmed Han Rabi' Hazretleri

1051 senesi Ramazanının yirmi dokuzuncu günü Sultan İbrâhim Han Hazretlerinin sulbünden mütevellit olup 1058 senesi Recebinin onsekizinci günü Cülûs-u Taht-ı Osmani olmuş ve 1099 senesi Muharreminin ikinci (s. 49) günü saltanattan feragat ve 1104 senesinde Edirne'de vefat etmesiyle naşı İstanbul'a getirilip Bahçe Kapısında valideleri Turhan Sultan Türbesi'ne defin edilmiştir.

1.5.21. Yirmibirinci Pâdişâh

Halife-i A'zam Sultan Süleyman Han Sâni Hazretleri

1052 senesinde Sultan İbrâhim Han Hazretlerinin sulbünden mütevellid olup 1099 senesinde Cülûs-u Taht-ı Osmani olmuş ve 1102 senesinde vefat edip cedleri Sultan Süleyman Türbesi'nde defin kılınmıştır.

1.5.22. Yirmikinci Pâdişâh

Halife-i A'zam Sultan Ahmet Han Sâni Hazretleri

1052 senesi Zi-l-hiccesinin altıncı günü Sultan İbrâhim Han Hazretlerinin sulbünden tevellüd 1102 senesi Ramazanının yirmi altıncı günü cülûs itmiş ve 1107 senesinde irtihâ-i dâr-ı beka eylemesiyle cedleri Sultan Süleyman Türbesi'nde defin kılınmıştır.

1.5.23. Yirmiüçüncü Pâdişâh

Halife-i A'zam Sultan Mustafa Han Sâni Hazretleri

1074 senesinde Gazi Sultan Ahmed Han Rabi' Hazretlerinin sulbünden tevellüd idüb 1107 senesi Cemâzi-yel-âhiresinin yirmi ikinci günü Cülûs-u Taht-ı Osmani olmuş ve 1115 senesinde bad-el ferâğ irtihâl dâr-ül-beka edib Bahçe Kapısında Valide Türbesi'nde defin kılınmıştır. (s. 50)

1.5.24. Yirmidördüncü Pâdişâh

Halifi A'zam Gazi Sultan Ahmet Han Sâlis Hazretleri

1084 senesinde Mahmud Han Rabi Hazretlerinin sulbundan tevellüd 1115 senesi Rebiyülahirinin ikinci günü Cülûs-u Taht-ı Osmani olmuş ve 1143 senesinde saltanattan feragat ve 1149 senesinde irtihâl idüp bağçe kapusunda Valide Türbesinde defin kılınmıştır.

1.5.25. Yirmibeşinci Pâdişâh

Halife A'zâm Sultan Mahmud Han Evvel Hazretleri

1108 senesi Muharreminin dördüncü günü Sultan Mustafa Han Sânî Hazretlerinin sulbundan tevellüd edib 1143 senesi Rebiülevvelinin onbeşinci günü Cülûs-u Taht-ı Osmani olmuş ve 1168 senesi seferinin yirmi sekizinci günü irtihâl-i dâr-ül-beka itmesiyle Bahçe Kapısı'nda Valide Türbesi'nde defin kılınmıştır.

1.5.26. Yirmialtıncı Pâdişâh

Halife-i A'zâm Sultan Osman Han Sâlis Hazretleri

Sultan Mustafa Han Sânî Hazretlerinin sulbundan 1110 senesinde tevellüd olup 1168 senesi Seferinin yirmi sekizinci günü Cülûs-u Taht-ı Osmani olmuş ve 1171 senesi Seferinin on altıncı günü dâr-ül-beka Bahçe Kapısında vaka-ı Câmi-i Şerifeleri türbesinde defin kılınmıştır.

1.5.27. Yirmiyedinci Pâdişâh

Halife-i A'zâm Sultan Mustafa Han Sâlis Hazretleri

1129 senesinde Sultan Ahmed Han Sâlis Hazretleri sulbundan tevellüd (s. 51) edip 1171 senesi Seferinin on altıncı günü cülûs itmiş ve 1187 senesi Zi-l-ka'desinin sekizinci günü irtihâl eylemesiyle Laleli Câmi şerifleri pîş-gâhında vaka türbe-i mahsusalarına defin edilmiştir.

1.5.28. Yirmisekizinci Pâdişâh

Halife-i A'zâm Abdulhamid Han Evvel Hazretleri

Gazi Sultan Ahmed Han Sâlis sulbundan 1137 senesinde tevellüd edib 1187 senesi Zi-l-ka'desinin sekizinci günü Cülûs-u Taht-ı Osmani olmuş ve 1203 senesi

Recebinin on ikinci günü irtihâl edib Bahçe Kapısı'nda medreselere pîş-gâhında vaka türbe-i mahsusalarına defîn kılınmıştır.

1.5.29. Yirmidokuzuncu Pâdişâh

Halife-i A'zâm Sultan Selim Han Sâlis Hazretleri

Sultan Mustafa Han Sâlis Hazretlerinin sulbünden 1175 senesinde tevellüd edib 1203 senesinde cülûs etmiş ve 1222 senesinde saltanattan ferağ olarak 1223 senesinde şehid-i irtihâl etmişlerdir. Medfen-i şerifeleri pederleri türbesindedir.

1.5.30. Otuzuncu Pâdişâh

Halifi A'zâm Sultan Mustafa Han Rabi Hazretleri

1193 senesinde Gazi Sultan Abdulhamid Han Evvel Hazretlerinin sulbünden tevellüd edip 1222 senesi Rebiülevvelinin yirmi birinci günü cülûs.

52,53,54,55 sayfalar boş olarak yer almıştır.

(s. 56) Piraye-i cennetlü serir-i Hilâfetimiz Cihanbani Pâdişâhı âli-câh bî himmetlü bî müdânî Halife-i A'zâm ve Şehinşâh Muazzım Es-sultan ibn-üs-sultan'üs-Sultan ül-Gazi Abdulhamid Han Sânî ibn-i el-sultan el-gazi Abdulmecid Han ibadullah-u Hilâfetuhu icra-ül deveran Efendimiz Hazretleri bilmü'min el-saadet bin ikiyüz elli sekiz senesi Şa'bân-ı şerifinin on altıncı Çarşamba günü saat on birde kubrâ zabt-ı vucud olarak bin ikiyüz doksan iki sene-i Rûmîyesi Ağustosunun ondokuzuncu gününe müsadif olan bin ikiyüz doksan üç senesi Şa'bân-ı şerifinin on birinci Perşembe günü balâ-dest ve'l- istihkak serir-i ârâ-yı Hilâfet (s. 57) ve saltanat olmuşlardır. Cenâb-ı Allah el-melîk-i sermaye saadet-i mülk ve millet olan şevket-i simât malûkhâneleri kemâl-ı muaffakiyet ve muzafferiyet ve afiyet ile a'lâ-ı ahir olduran taht-ı ali-i baht-ı Hilâfet ve saltanatı seniyelerinde bir devam buyursun. Amin. Be-câhı hazret-i seyyidi'l-mürselîn. (s. 58)

1.6. Hatt-ı Hümayûn

Vilâdet-i hümayûn minnet-i makrun-u Hazreti Pâdişâhiye dair valid kesîr Muhammed Cihanbani cennetmekân Sultan Abdulhamit Han Gazi Hazretleri cenab-ı eşrafından sadrâzam Mahmud Rauf Paşa'ya hitaben Bab-ı Aliye şeref varid olan hattı hümayûn meserret numunenin suret-i munifasıdır.

1.6.1. Suret-i Hattı Hümayûn

Benim vezirim sadakat-ı semirim Cenâb-ı Helak cihanın lütûf inayet-i aliyesine hamd olsun iş bu mah halin onaltıncı dünkü çarşamba günü saat on bir kararlarında sulbû pek şahânemizden bir şehzade alem şühûd ve meserret efza-yı kehvâre vücud olarak ismini Sultan Abdülhamid tesmiye eyleyüb sana ve cümle bendegân-ı saltanat-ı seniyemizi tebâşîr için iş bu hatt-ı hümayûn nümûn-u meserret-i malikanemizi tastîr ve dar ül-saadette el şerîfîm ağası ile tarafke tesyîr eyledim cenâb-ı vacib ol vücud ömrünü mahdûd ve kudümünü zat-ı şahânemize ve kâffe-i ibadullaha metin ve mesud buyursun âmin bu meserret-i cemileden cümle alemin mübeşşir ve hisse-mend olmak üzere yedi gün beşer kere top endâhte ve bilcümle vükela-ı fihâm ve bendegâh-ı sadık ateşemiz ve sâir istekli olanlar dahi eyyâm-ı mezkûre gecelerinde ikad-ı kanadil ile merasim-i sürur ve sade olunmasına lüzum gelenlere tenbih eyliyesin hemen Cenâb-ı Rabbulalemin sülale tahiremiz ilelebet baki ve daim ve herhalde ibadullaha **(s. 59)** kemâl-i refah ve asayiş ihsan buyursun amin cürm? resul?

İşbu hatt-ı hümayûn vilâdet-i malikanenin ferdası Perşembe günü suret-i mutantanada Bab-ı Aliye şeref varid olup mükemmel musika ile istikbâl olunarak meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye dairesinde vükela ve vezir-i a'zam ve ricâl ve amire-i be-nam muvâcehâsında kırâat ve yedi gün beşer kere top endâhte her tarafca icrâ-ı meserret olunmuştur. Cenâb-ı Hak amir ve afiyet ve şan ve şöhet hümayûnlarına müzdâd buyursun amin.

(s. 60) Esâmi-i vilâdet-âfitab âlem-tâb-ı islâmiyenin bu havâliye intişâr olduğu zamandan bu ana değin akalim-i Haleb'e vali ve hükümdar olan zevât-ı kirâmın esâmisi ve tarihi memûruyetlerine mübeyyin cedveldir.

1.7. Haleb Valileri

Ahd-ı Hulefa-ı Raşidin			
Esâmi-i Vülât			
Sinîn		Sinîn	
016	Ebu Ubeyde Rızaullahı Taali anh	021	Ömer Bin Said Bin Abdullah El-Nasari
016	Halid Bin Ül-Velid Ebu-Ubeyde tarafından	026	Muaviye Rızaullah Taali-i Anh
017	Habib Bin Müslim Bin Malik	026	Habib Bin Selme Bin Melik El-Fahri Muaviye tarafından
018	Ayaz Bin Ganim Ebu-Ubeyde tarafından		
020	Sait Bin Amir Bin Cazım El Cemhi		
Ahd-ı Hulefa-ı Emeviyede			
032	Abdulrahman Bin Halid	053	Abdulrahman Bin Ümmül Hükm El-Şakifi?
036	Melik Bin Abdullah	054	Mahmud Bin Malik Ma' Bin Yezid El-Süleymani
050	Yesar Bin Kartah maa Süfyan Bin Avf El Zadi	055	Said Bin Avf
051	Fudala Bin Abid	056	Cenad Bin Ebu Ümeyye
051	Defa-ı Sâniye Yaser Bin Kardah	057	Abdullah Bin Kıyas
052	Defa Sâniye Süfyan Bin Avf	058	Malik Bin İbadullah El- Haşimi
052	Muhammed Bin Abdullah Fekafe	066	Abdumelik Bin Mervan

(s. 61)

073	Muhammed Bin Mervan	099	Halil Bin Abdullali
077	Velid Bin Abdülmelik	099	Velid Bin Haşim El-Mayiti
085	Def'a Sâniye Muhammed Bin Mervan	101	Süleyman Bin Velid el- Abbasi
086	Müslim Bin Abdülmelik	125	Yezid Bin Amr Bin Habira
091	Abdülaziz Bin El-Velid	126	Mesrur Bin El-Velid
092	Def'a Sâniye Müslim Bin Abdülmelik	127	Abdülmelik Bin Kevser El-Kanuyi
095	Abbas Bin El-Velid		
Ahd-i Hulefa-i Abbasiye'de Amil Ünvanıyeyle Valilik Edenler			
132	Abdullah Bin Ali Bin Abdullah Bin El-Abbas	176	Musa Bin Yahya Bin Halid
137	Zefer Bin Asım Bin Abdullah	178	Cafer Bin Yahya Bin Halid Bin Bermek
137	Ebu Müslim El-Horasânî	180	İsa Bin Aki Cafer Bermeki tarafından
137	Salih Bin Ali Bin Abdullah Bin El-Abbas	182	İsmail Bin Salih Bin Ali
152	Fadıl Bin Salih	182	Def'a Sâniye Abdülmelik Bin Salih
152	Fadıl Bin El-Fadıl	187	Kasım Bin Harun El-Reşid
154	Musa Bin Süleyman El-Horasânî	193	Kazimi Bin Hazım
163	Harun El-Reşid	194	Def'a Sâniye Abdülmelik Bin Salih Cezire Kıt'asında Halebe mülhak idi
170	Abdülmelik Bin Salih Harun El-Reşid tarafından	197	Defah-ı Sâniye Hazimi
176	Musa Bin İsa		

(s. 62)

198	Tahir Bin Hüseyin	252	Ahmet El-Mevlûd
206	Abdullah Bin Tahir	252	Salih Bin Apdullah
213	Abbas Bin Me'mun	253	Def'a-i Sâniye Ebu Temam Memyun Bin
214	İshak Bin İbrâhim Bin Musab	254	Ebu El Sac Davud
215	İsa Bin Ali Bin Salih	255	Ahmed Bin İsa Bin El-Şeyh
218	Ubeydullah Bin Abid El-Aziz Bin El-Fazıl Memun tarafından	258	Sima El-Tuyil
223	Ubeydullah Matsum tarafından	266	Lulu Tulun oğlu tarafından
225	Ubeydullah Esnas tarafından	269	Abdullah Bin El-Fetih Tulunoğlu Tarafından
230	Def'a-i Sâniye Ubeydullah Bin Abdülaziz	271	Ebu Musa Mehmed Bin El Abbas Tulunoğlu tarafından
230	Abdullah Bin Muhammed Bin Salih	271	Ahmed Bin Zay Gıyas Tulunoğlu tarafından
231	Ahmed Bin Selim Bin Kâtibe	271	Aksin namıyla Ma'rûf Muhammed Bin Ebu El Salih Tulunoğlu tarafından
231	Nasır Bin Hamza El-Hazayi?	276	İhşidin pederi Taç Bin Ca
232	Ali Bin Süleyman Bin Salih	286	Kurat El Horasânî Namıyla Ma'rûf bin El-Makdud tarafından
232	İsa Bin Ubeydullah	289	Anmed Bin Sahil El-Busacani
235	Mentsur Bin El- Mütevekkil		
235	Tahir Bin Mehmed Bin İsmail		
237	Vasıf El-Türki		
250	Musa Bin Buğa		
251	Ebu Temam Memyun Bin Süleyman Hadfe		

(s. 63)

289	Ebu Bekir Alaz Halife Bin El-Mübarek Karamta namındaki Fırka-yı Bağyeyi mahv etmiştir	324	Ebubekir Muhammed Bin Tabc Haşidi
290	İsa Galam El-Nusri	325	Ebu El-Abbas Ahmed Bin Said El-Kalabi Ahşid tarafından
290	Ebu El-Hasan Zaki Bin Abdullah	327	Ebubekir Muhammed Bin Raik
294	Hüseyin Bin Hemdan Bin Hamdun El-A'ûr	328	Muhammed Bin Yezdad Raik tarafından
302	Ebu El-Abbas Bin El-Mukdedir nakibi Munis El- Hâdim tarafından	329	Mesavir Bin Muhammed El Rufkî İhşid tarafından
302	Ebu Kabis Munis tarafından	329	Ebu Bekir Bin Raik tarafından
312	Vasıf El-Begtemur Hâdim Munis tarafından	330	Yanis Munis
316	Hellal Bin Bedr Munis tarafından	332	Ebu Bekir Muhammed Bin Ali Mukatil
317	Def'a-ı Sâniye Vasıf El- Begtemuri	332	Ebu Abdullah El-Hüseyin Bin Said
318	Def'a-ı Sâniye Ahmed Bin ?	333	Ebu El-Fatih Osman Bin Seyid El-Kalabi Ahşid tarafından
319	Tarif Bin Abdullah El-Sekberi Hamz İle beraber	333	Sefyüddeve Ali Bin Hemdan
321	Tarif Bin Abdullah El-Sekberi Basri El-Hâdim tarafından	356	Seyfû'd-Devle Şerif Bin Seyfû'd-Devle
324	Def'a-ı Sâniye Tarif	358	Karube Bin Seyfû'd-Devle

(s. 64)

414	Salih Bin Merdas Mısır Hükümdarı tarafından	486	Hasan Bin Ali El Havarzami Selcuki Tutuş tarafından
420	Nasır Bin Salih	488	Rıdvan Bin Tutuş Bağdat'ta ki Devlet-i Abbasiye tarafından
429	Dezberi Mısır Hükümdarı tarafından	507	Aplarslan Rıdvan Bin Tutuş
433	Şamil Bin Salih Bin Merdas	508	Sultan Şah Ahv Alparslan
449	Hasan Bin Melhum Mısır Hükümdarı tarafından	511	Hüsameddin Timuttaş İlgazi tarafından
452	Mahmud Bin Nasır El-Merdas	515	Abdülcabbar
452	Def'a-ı Sâniye Şamil Mısır Hükümdarı tarafından	518	Def'a-ı Sâniye Timurtaş
454	Şamil Bedri Atiye	518	Musul Hükümdarı Bir Saki Aksungur
454	Mahmud Bin Atiye	519	İzzettin Bin Aksungur
457	Nasır Bin Mahmud	520	Kamyaz İzzeddin tarafından
457	Mahmud'un Biraderi Sâbık	520	Kanluğ? İzzeddin tarafından
473	Salim Bin Haris Şerif Ebu Ali tarafından	521	Süleyman Bin Abdulcabbar
478	Tutuş Bin El-Haltini Selcuki tarafından	522	Atabeği İmadeddin
478	Aksungur Selcuki Melikşah tarafından	530	Esvar İmadeddin tarafından
		541	Nureddin Bin İmadeddin
		569	İsmail Bin Nurreddin
		577	Mesud Bin Mevlüd Atabeğ

(s. 65)

577	İmadeddin Bin Mevlud	731	Def'a-ı Sâniye Altın Boğa
579	Melik El-Zahir Sultan Selahaddin Eyyubi tarafından	738	Sefyeddin Turgay
579	Selahaddin Biraderi Melik El-Adil	741	Sefyeddin El-NasiriTaştımur
582	Daf'a-ı Sâniye Melik El-Zahir	742	Ay Toğmuş El-Nasiri
613	El-Zahirin mahdumu Melik El-Aziz	742	Dokuz Timur El-Hamvi
634	Melik El-Nasır Bin Melik El-Aziz	743	Altın Boğa El-Mardini
658	Lulu Bin Bedreddin Devlet-i Etrak tarafından	744	İl Boğa Al-Taçbavi
679	Alaaddin Sancar El-Başkardi	746	Sefyeddin Karık Tay
681	Şemseddin Karasungur	747	Sefyeddin Tektemur
691	Sefyeddin Balban El-Tabah	747	Sefyeddin Bektemur
699	Def'a-ı Sâniye Karasungur	748	Argun Şah El-Nasiri
710	Seyfeddin Kıbcak	748	Fahreddin Eyaz
710	Asin Timur	748	Sefyeddin Elhac Arkatay
711	Def'a-ı Sâniye Karasungur	752	Sefyeddin Baygarus
712	Seyfeddin Sudi El-Camdar	753	Argun El Kamili
714	Alaaddin Altın Boğa	755	Sefyeddin Tar El-Nasiri
727	Seyfeddin Algun El-Nasiri	759	Sefyeddin Mencük El-Nasır
		760	Sefyeddin Bek Timur El-Mumni
		760	Sefyeddin Bek Timur El-Havarazmi

(s. 66)

761	Şahabeddin Ahmed	774	Def'a-ı Sâniye Işık Timur
762	Sefyeddin Kutlu Buğa Ala Hamdi	775	Def'a-ı Sâniye Bek Timur Havarazmi
763	Sefyeddin Menkâli Buğa El-Şemsi	775	Def'a-ı Rabia Işık Timur
764	Def'a-ı Sâniye Kutlu Buğa	780	Sefyeddin Menkâli Buğa El-Hamdi
765	Işık Timur El-Mardini	780	Def'a-ı Hamise Isik Timur
766	Sefyeddin Curci	781	Sefyeddin Timur Bey El-Timurtaş
767	Def'a Sâniye Seyfeddin Menkâli Buğa	781	Def'a-ı Sâniye Menkâli Buğa El-Hamdi
769	Alaaddin Altın Buğa El-Tuyul	783	Sefyeddin İnal El-Yusufi
770	Sefyeddin Asın Buğa	783	Sefyeddin Yılbuğa El-Nasırı
770	Kuş Timur	787	Sudun El-Muzefferi
771	Def'a-I Sâniye Işık Timur	788	Def'a-ı Sâniye İlboğa El-Nasırı
773	İzzeddin Ay Demir El-Devadar	793	?

Devlet-i Çerakise Naib Sultan Ünvanıyla Haleb'e Vali Olan Zevâd

792	Kara Timur Taş Ala Hamdi	799	Arğun Şah
793	Seyfeddin Halban	800	Alaaddin Akboğa El-Cemal El-Hezyani
796	Tanrıverdi		

(s. 67)

801	Timurtaş El-Ahmedi El- Hasânî	824	Altın Boğa El-Sağır
803	Dokmak	824	İnal El-Çakimi
806	Def'a- Sâniye Alaaddin Akboğa El-Cemal El-Hazyani	824	Tanrıverdi bin Kusurva
806	Daf'a-ı Sâniye Timur Taş	824	Kani Bek
808	Alaf El-İhyavi	829	Kutluca
808	El Emir Çakim	830	Kusurva
808	Timur Taş	837	Kurkamış
809	Çerkes El-Kasımı	839	Def'a-ı Sâniye İnal El-Çakimi?
809	Def'a Sâniye Ala Emir Çakim	839	Tanrıvermiş El-Türkmeni
810	Timur Boğa El- Meştub	842	Halban
811	Timur Taş	843	Kani Bek El-Hamzavi
812	Nevruz	849	Tengriverdi El-Çerkesi
813	Kurkamış	851	Ak verdi El-saki
813	Şeyh	851	Kani Bek El-Bahluvan
815	Timur Taş	851	Persabay El-Nasırı
815	İşbek İbn İzdemir	851	Tutum
817	Ak bek El Devadar	852	Def'a-yı Saniye Kani Bek El-Hamzavi
820	Kaçkar El-Kardumi	857	Yusuf El-Hakani
820	İşbek Al-Yusufi	859	Canım El-Şerifi
		863	İnal El-Yeşbeği
		865	Cani Bey El-Naci

(s. 68)

872	Def'a-ı Sâniye Bedr Bek El-Camdar	904	Kusurva İbn İnal
874	Kansuva El-İhyavi	904	Devlet Bek
878	Kâtibay? El-Hamzavi	905	Kurkemiş İbn Velieddin
884	İzdemir İbn Mezid	906	Akmaş İbn Velüiddin
885	Verdiş	908	Sibay
889	Def'a-ı Sâniye İzdemir	910	Hayri Bek

**1.8. Vilâyet-i İdâre-i Adliye-i Osmânîyyeye İntikalinden Bu Ana Kadar
Halebe gelen Vülat-ı Azamın Dest-res Olunabilen Esâmisi ve Tarih-i Vilâyetleri**

922	Cafer Oğlu Ahmet Karaca Paşa	952	Hadım Abdullah Oğlu Sinan Paşa
935	Vezir İbrâhim Paşanın Hafidi İsa Paşa	957	Dukakin Ahmed Paşazade Adil Mehmed Paşa Haleb'de mükemmel bir Câmi-i Şerifi vardır
937	Halidi İsfendiyar Oğlu Musa Beğ	960	Halil Oğlu Birbek
938	Hüsrev Paşa Haleb'de mükemmel bir Câmi-i Şerifi vardır	961	Biraderi Kabat Paşa
941	Hüseyin Beğ	964	Ferhad Paşa
951	Bıyıklı Paşa'nın oğlu Mustafa Paşa	988	Behram Paşa Haleb'de mükemmel bir Câmi-i Şerif vardır
		994	Biraderi Rızvan Paşa

(s. 69)

0995	Hasan Paşa	1022	Karakaş Mehmed Paşa
0995	Süleyman Paşa	1040	Mürtedi Nogay Paşa
0996	Hasan Paşa	1043	Ahmed Paşa
0999	Hacı Ahmet Paşa	1045	Emir Gani Yusuf Paşa
1002	Mehmed Paşa	1045	Def'a-ı Sâniye Ahmet Paşa
1005	Ahmet Mutaş Paşa	1050	Nasuh Paşazade Hüseyin Paşa
1008	Hacı İbrâhim Paşa	1053	Siyavuş Paşa
1009	Ali Paşa	1053	Çiftelerli Osman Paşa
1009	Beşir Paşa	1054	Hasa Silahdarı İbrâhim Paşa
1009	Şerif Paşa	1054	Derviş Paşa
1010	Vandis oğlu Ali Paşazade Hasan Paşa	1057	Debbağ Ahmet Paşa
1011	Nasıf Paşa	1060	Mostar'lı Mustafa Paşa
1011	Meşhur Nasuh Paşa	1061	Beşir Paşa Haleb'de mükemmel bir Câmi-i Şerifi vardır
1013	Canbolat Hüseyin Paşa	1064	Tayyar Zade Mustafa Paşa
1014	Birader Zadesi Ali Paşa	1066	Seyit Ahmet Paşa
1016	Hüseyin Paşa	1066	Mürtedi Paşa
1017	Mülk Mehmed Paşa	1067	Celalizade Abaza Hüseyin Paşa
1017	Mir Ahvar Yusuf Paşa	1068	Edirne'li Suhte Mehmed Paşa
1018	Küçük Sinan Paşa	1069	Konakçı Ali Paşa
1019	Mahmud Paşa	1070	Haseki Mehmed Paşa

(s. 70)

1071	Eb-ul Nur Mehmed Paşa	1108	Şam Valisi Osman Paşa
1077	Hüseyin Paşa	1109	Silahdar Hasan Paşa
1080	İbrâhim Paşa	1110	Kirman Valisi Hasan Paşa
1080	Silahdar Hüseyin Paşa	1111	Ali Paşa
1082	Kaplan Mustafa Paşa	1112	KaymakamYusuf Paşa
1085	İbrâhim Paşa	1115	Silahdar Ali Paşa
1089	Hüseyin Paşa	1115	Çerkes Mehmed Paşa
1089	Kara Mehmed Paşa Haleb'de Vezir Hanı namıyla meşhur mükemmel bir hanı vardır	1116	Hacı Kıran Hasan Paşa
1093	Mahmud Paşa	1116	Silahdar Abaza Süleyman Paşa
1093	Kara Bekir Paşa	1118	Şehri Zor Valisi İbrâhim Paşa
1095	Kara Hüseyin Zade Mustafa Paşa	1119	Sivas Valisi Abdi Paşa
1096	İbrâhim Paşa	1120	Sadr-esbak Türbedâr Mehmed Paşa
1098	Siyavuş Paşa	1122	Def'a-ı Sâniye İbrâhim Paşa
1101	Halil Paşa	1125	Topal Yusuf Paşa ?
1102	Cafer Paşa	1127	Def'a-ı Sâniye Çerkes Mahmut Paşa
1107	Dursun Mehmed Paşa	1127	Maktul Zade Ali Paşa
1107	İstanbul Kaymakamı Osman Paşa	1127	Haleb'li Abdulrahman Paşa
		1128	Mustafa Paşa
		1128	Sadr-esbak Silahdar Mustafa Paşa

(s. 71)

1130	Osman Paşa	1158	Sadr-esbak Ali Paşa
1131	Mora'lı Ali Paşa	1158	Def'a- Sâniye Sadr-esbak Hacı Ahmed Paşa
1131	Recep Paşa	1160	Van Valisi Hüseyin Paşa
1132	Trablus Valisi Kürd İbrâhim Paşa	1162	Osman Paşazade İsmail Paşa
1137	Hakim Başı Zade Ali Paşa	1164	Azim Zade Sadeddin Paşa
1138	Anadolu Valisi Silahdar Mehmed Paşa	1164	Seyda Valisi Seyid Ahmed Paşa
1138	Kitab Reisi Arifi Ahmed Paşa	1165	Abdulrahman Paşa?
1141	Damad Ali Paşa	1165	Def'a- Sâniye Sadr-esbak Hacı Ahmed Paşa
1142	Küçük Mustafa Paşa	1166	Sadr-esbak Abdullah Paşa
1143	Erzurum Valisi Sâbık İbrâhim Paşa	1167	Rağıp Paşa
1143	Sadr-esbak Mehmed Paşa	1170	Çetelizade Abdi Paşa
1147	Bulut Ahmed Paşa	1170	Sadaret Kaymakamı Ali Paşa
1150	Halep Muhassılı Osman Paşa Haleb'deki Osmânîyye Câmî-i Şerifi bânîsidir	1171	Abdulcelil Zade Hüseyin Paşa
1153	Yakub Paşa	1171	Mahsunzade Mehmed Paşa
1157	Sadr-esbak Hacı Ahmed Paşa	1172	Def'a-ı Sâniye Sadr-esbak Abdullah Paşa
		1173	Def'a-ı Sâniye Sadr-esbak Abdullah Paşa

(s. 72)

1174	Bekir Paşa	1220	Alaaldin Paşa
1175	Sadr-esbak Mustafa Paşa	1222	Sadr-esbak Yusuf Ziya Paşa
1177	Azim zade Mehmed Paşa	1224	Surur Paşa
1178	Ahmed Paşa	1226	Mehmed Rağıb Paşa
1180	Kel Ahmed Paşa zade Ali Paşa	1228	Cabbarzade Celalettin Paşa
1182	Recep Paşa		
1183	Selanik Mutasarrıfı Ahmed Paşazade Mehmed Paşa	1231	Seyid Ahmed Paşa
1183	Rumeli Valisi Mehmed Paşa	1233	Hurşid Ahmed Paşa
1183	Abdi Paşa	1237	Bilan'lı Mustafa Paşa
1186	Hacı Osman Paşa	1240	Kilis'li Mehmed Vahid Paşa
1188	Mehmed Paşa	1242	Sirvaz'lı Yusuf Paşa
1193	Def'a-ı Sâniye Abdi Paşa	1243	Sadr-esbak Rauf Paşa
1195	Yusuf Paşa	1245	İbrâhim Paşa
1199	Hacı Mustafa Paşa	1245	Ali Rıza Paşa
1202	Mir Abdullah Paşa	1247	İnce Bayraktarzade Mehmed Paşa
1204	Mustafa Paşa	1248	Mısırlı İbrâhim Paşa
1208	Azimzade Abdullah Paşa	1256	Mehmed Esad Paşa
1214	Hacı İbrâhim Paşa	1258	Vecihi Paşa
1218	İbrâhim Paşa	1261	Osman Paşa
		1263	Mustafa Mezhur Paşa
		1264	El-hac Kamil Paşa
		1265	Zarif Mustafa Paşa

(s. 73)

1267	Kıbrıs'lı Mehmed Paşa	1274	El-hac Mehmed Kamil Paşa
1268	Osman Nuri Paşa	1275	Mehmed Reşid Paşa
1269	Süleyman Refet Paşa	1276	İsmail Paşa
1271	İsmail Rahmi Paşa	1277	İsmet Paşa
1271	Hamdi Paşa	1279	Serya Paşa
1273	İşkodra'lı Mustafa Paşa		

1.9. Teşkilat-ı Vilâyetten Sonra Vali Olan Zevâd

1283	Merhum Cevdet Paşa	1295	Ebhetlü Devletlü Kamil Paşa Hazretleri
1285	Merhum Naşid Paşa	1296	Devletlü Abdullah Galib Paşa Hazretleri
1286	Merhum Derviş Paşa	1296	Devletlü Said Paşa Hazretleri
1288	Def'a-ı Sâniye Merhum Serya Paşa	1297	Merhum Hüseyin Cemil Paşa Hazretleri
1289	Merhum Hacı Ali Paşa	1304	Devletlü Hacı Osman Nuri Paşa Hazretleri
1289	Merhum Kürd Ahmed Paşa	1305	Devletlü Hüseyin Paşa Hazretleri
1291	Merhum Şervani Rüşdi Paşa	1307	Atafetlü Nasuhi Beğ Efendi Hazretleri

			Teşriflerinden Evvel Tahvil-i Memûruyet buyurmuşlardır
1291	Def'a-ı Sâniye Merhum Mehmed Rüşdi Paşa		
1292	Merhum Semih Paşa		
1292	Merhum Esat Muhlis Paşa		
1293	Merhum Emin Paşa		

(s. 74)

1307	Merhum Arif Paşa	1311	Def'a-ı Sâniye Vali-i Ali-i Vilâyet-i Devletlü Hasan Hakkı Paşa Hazretleri
1310	Def'a- Sâniye Devletlü Hacı Osman Nuri Paşa Hazretleri		

1.10. Haleb Vilâyetindeki merakid-i mübareke-i Resul ve Enbiya-ı A'zam

Hazreti Zekerriya Aleyhisselâmın Rus Saadetleri Haleb'de Câmî-i Kebir-i Emevide Hazreti Galib Bin Lokya Aleyhisselâm Haleb'de Hazreti Numan Aleyhisselâm Haleb'de	Hazreti Bankus Aleyhisselâm Haleb'de Hazreti Şem'un Aleyhisselâm Antakya'da Hazreti Habîb El-Neccar Antakya'nın câmî-i kebirinde Hazreti İsa taraflarından resul idi
---	--

1.11. Sahabe ve Ehli Beyt-i Kiram

Temim El Dari Raziullah-ı Teâlâ anh İdlib Kazâsı'ndan

Abdulrahman Bin Ebubekir Radiyallahu Teâlâ anh İdlib Kazâsı'ndan

Ömer Binü'l-Âs Raziullah-ı Teâlâ anh Kilis'in Cum Nahiyesi'nde

Abdulrahman bin Avf Raziullah Teâlâ anh Kilis'in Cum Nahiyesi'nde

Mehmed El-Nasîri Raziullah Teâlâ anh Kilis'de

Kitab-ı Vahi Peygamberi Şer Habil Bin Hüsna Raziullah Teâlâ anh Kilis'de

Bilal-ı Habeşi Raziullah-ı Teâlâ anh Kilis'de

Mikdad Bin Esvad Rızaullah-ı Teâlâ anh Kilis'de

Hazreti Ali Efendimizin biraderleri Şeyh Akil Raziullah-ı Teâlâ anh Bab Kazâsı'ndan

İmam Cafer Rızaullah-ı Teâlâ anh Bab Kazâsı'ndan

(s. 75)

1.12. Merakid-i Mübareke

1.12.1. Mülûk

Seyid Ali Cevad Rızaullah-ı Teâlâ anh Halep'de Atabekya tekkesinde İmam Cafer'in biraderidir

Caber El-Ensari Rızaullah-ı Teâlâ anh nefs-i Urfa'da

Ebu Ubeyde Bin El-Cerrah Rızaullah-ı Teâlâ anh nefs-i Urfa'da

Sad Bin Ebu Vakkas Rızaullah-ı Teâlâ anh Urfa'nın Rumkale Kasabası'nda

Mülûk İbn Estar Rızaullah-ı Teâlâ anh Maraş Kasabası'nda

Mülûk Emeviyeden Süleyman İbn Abdülmelik Rızaullah-ı Teâlâ anh Mercidabık Karye'sinden

Mülûk Emeviyeden Ömer Bim Abdulaziz Rızaullah-ı Teâlâ anh Ma'ara'nın Dirsahan Harabesi'nden

Mülûk Hemdaniye'den Seyf Ül Devle Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb'de

Mülûk Benî Mirdas'dan Mahmud Raziullah-ı Teâlâ anh Haleb'de

Mülûk Benî Mirdas'dan Atiye İbn Salih Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb'de

Mülûk Atabekya'dan Mülûk Salih Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb'de

Mülûk Benî Mirdas'dan Nasır Bin Mahmud Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb'de

Mülûk Selçukiye'den Alparslan Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb

Mülûk Selçukiye'den Alparslan Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb Kalası'nda

Mülûk Eyyübiye'den Melîk Zahir Umadeddin Osman Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb'de

Mülûk Eyyübiye'den Melîk Aziz Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb'de

Mülûk Çerakesten Sultan Guri Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb'de

1.12.2. A'zâ-ı Kiram

Hazreti Şeyh Abdulkadir Geylani Hazretlerinin oğlu Şeyh Salih Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb'de

Şeyh Ebubekir El-Vefani Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb'de

(s. 76) Hazreti Nesimi Rızaullah-ı Teâlâ anh Haleb'de

Şeyh Abdülcevad Geylani Rızaullah Teâlâ-i anh Haleb'de

Canid El Salih Rızaullah-ı Teâlâ anh Bab Kazâsında

Şeyh Akil El Menbeci Rızaullah-ı Teâlâ anh Menbic'de

İmam Bekir Rızaullah-ı Teâlâ anh Urfa Kazâsında

Şeyh Sadeddin Cebuvi Rızaullah-ı Teâlâ anh Birecik Kazâsı'nda
 İmam Yusuf Sekkaki Rızaullah-ı Teâlâ anh Birecik Kazâsı'nda
 Şeyh Yusuf El-Ruci Rızaullah-ı Teâlâ anh İdlib Kazâsı'nda

1.12.3. Halep Vilâyeti'ndeki Makamat Mukaddes-i Enbiya-ı A'zam

Hazreti İbrâhim Aleyhisselâm Haleb'in İç Kalesinde
 Meşhud Yunus Aleyhisselâm Halep civarında
 Hazreti Hızır Aleyhisselâm Halep civarında
 Hazreti Hud Aleyhisselâm İdlib Kazâsı'nda
 Hazreti Eyyüb Aleyhisselâm İdlib Kazâsı'nda
 Hazreti Şit Aleyhisselâm İdlib Kazâsı'nda
 Hazreti Yüşa Aleyhisselâm Ma'ara Kazâsı'ndan
 Hazreti Hızır Aleyhisselâm Antakya Kazâsından
 Hazreti Urya Aleyhisselâm Kilis Kazâsı'ndan
 Hazreti Davud Aleyhisselâm Kilis Kazâsı'ndan
 Hazreti Yuşa Aleyhisselâm Ayıntab Kazâsı'ndan
 Hazreti Hezil Aleyhisselâm Bab Kazâsı'ndan
(s. 77) Hazreti İbrâhim Aleyhisselâm Nefs-i Urfa'da
 Hazreti Eyyüb Aleyhisselâm Nefs-i Urfa'da

1.12.4. El-Beyt ve Eshab-ı Kiram

Meşhud İmam Hüseyin Rızaullah-ı Teâlâ anh (*) Haleb'de¹⁵
 İbn Eyyüb El-ensari Rızaullah-ı Teâlâ anh Harim Kazâsı'nda
 İbn Ubeyde Bin El-Cerrah Rızaullah-ı Teâlâ anh Harim Kazâsı'ndan
 Mefıra Bin Şağba Rızaullah-ı Teâlâ anh Antakya Kazâsı'ndan
 Hasan El-Basri Rızaullah-ı Teâlâ anh Antakya Kazâsı'ndan
 İmam Gazali Rızaullah-ı Teâlâ anh Ayıntab Kazâsı'nda
 Ebu Müslim Türbedâri Rızaullah-ı Teâlâ anh Urfa'nın Suruç Kazâsı'nda
(s. 78)

¹⁵¹⁵ Hazreti Hüseyin Rızaullah-ı Taala-i ana Hazretlerinin Res-i Saaadetlerini Kerbela'dan alıp Mısır'a götürenler Halep'e uğradıklarında Res-i Mübarek-i vedâ ettikleri mahal üzerine bina olunmuş ve meşhud namıyla şöhet olunmuş bir dairedir.

1.13. Elkab-ı Resmiye

Rütbe-i siyasiye ve Osmânîyye ve askeriye ve mülkiyenin tertibat ve teşrifatiyesi

Rütbe-i vezaret ve müşirat ve Sadr-ı Rumeli ve Anadolu Rütbe-i Bâlâ

İstanbul Kazâskerî - Ferîklik - Rütbe-i Vali - Sınıf-ı Vali -Rumeli Beylerbeyliği

Harem-i Şerif Mevleviyyeti - Mirlivalık - Mirmiramlık - Rütbe-i Vali Sınıfı

Sânîsi

Bilad Hamse Mevleviyyeti -Miralaylık - Rütbe-i Sâniye sınıf mütemayizi

Mahrec Mevleviyyeti - Rütbe-i Sâniye-i sınıf miralamarlık- askeri

Kaymakamlığı - İstabl-i Amire Müdürlüğü payesi

Kibar-ı müderrisin- binbaşılık- rütbe-i sâlise- rikab-ı hümayûn kaçınıcı paşalığı

Müderrislik payesi - alay eminliği rütbesi

Rütbe-i Rabia- kolağalığı rütbesi

Hâcekân rütbesi - rütbe-i hamise yüzbaşılık rütbesi (s. 79)

Zat-ı Fahametlü sadr-ı A'zamiyye hitaben

Ulemâ-ı kiram cenûbundan: Ma'rûz-ı dâî-îleri kemineleridir ki

Sâir Zevâd taraflarından: Ma'rûz-ı çaker kemineleridir ki

İbare asarında esâmileri zikr olundukda gıyâben: Fahametlü Devletlü Hazretleri

Mesned-i celîl sadret-i a'zamiye ihrâz etmiş olan vezir-i a'zam hazretlerine

hitaben; Ulemâ-ı kiram cenûbundan: ma'rûz-ı dâî-îleridir ki

Sâir zevâd taraflarından; Ma'rûz-ı çakerleridir ki

İbare arasında esâmileri zikr olundukda gıyâben; İbahatlü Devletlü hazretleri

Emir Mekke-i Mükerreme hazretleriyle maz'ûlleri hazretlerine: Devletlü

Siyâdetlü Efendim Hazretleri

Dersaadette el-şerife ağası hazretlerine; Devletlü inayetlü efendim hazretleri

Makam-ı celîl-i Ser-Askeriye ve şeref-ı sıhriyat-ı seniyyeye nail olan Vezir-i

A'zam hazretlerine; Devletlü atafetlü efendim hazretleri

Zat-ı Serdar-ı Ekremiye; Devletlü Re'fet-lü efendim hazretleri

Vezir-i A'zam ve Müşiran-ı Kiram Hazretlerine; Devletlü Efendim hazretleri

Rütbe-i Bâlâ-ı Ricâl kiramına; Atafetlü efendim hazretleri

(s. 80) Ferîkan-ı kiram, rütbe-i vali sınıf-ı vali ricâl kerimine Rumeli

Beğlerbeğliği payelü Ümera-ı kirame; Saadetlü efendim hazretleri

Mirlivalara; mir miran-ı kiram

Rütbe-i vali sınıf-ı sânisî ricâline; Saadetlü efendim
 Miralaya, rütbi sâniye sınıf-ı mütemeyyizi eshabinâ; İzzetlü efendim
 Rütbe-i sâniye sınıf sânisine, mîr-i mîrân asakir kaim-makamlıklarına, İstabl-i
 Amire Müdürlüğü Pâyelûlerine; İzzetlü, efendi, paşa, beğ, ağa
 Binbaşılara rütbe-i sâniyeye rikab-ı hümayûn kaçuncu başlığu pâyelûlerine alay
 Emirine; Refaatlü, beğ, efendi, ağa
 Rütbe-i râbiaya, kol ağalarına, hâcekân, rütbe-i hamseye yüzbaşılara:
 Fütüvvetlü, beğ, efendi, ağa
 Rütbe-i mezkûre madununda bulunanlar ile sâir memûruyette olanlara;
 Himmetlü , beğ, efendi, ağa
 Mesned-i celîl meşihat-ı islâmiyeye hitaben, Cenâb Ulemâ-yı Kiram ma'ruz dâi-
 i dirineleridir ki
 Sâir Zevâd tarafından; ma'ruz-u bende-i dirineleridir ki
 İbare arasında gıyâben; Devletlü semahatlü hazretleri
(s. 81) Meşihat-ı celîle-i islâmiyeden munfasıl zevâd-ı fihâme hitaben, Cenâb-ı
 ulemâ-ı kiramdan ma'ruz-u daieridir ki
 Sâir Zevâd tarafından; ma'ruz-u bendeleridir ki
 İbare arasında gıyâben; Devletlü faziletlü hazretleri
 Sadır- A'zama; semahatlü efendim hazretleri
 Çelebi efendi hazretlerine; reşadetlü efendim hazretleri
 İstanbul mevleviyyeti pâyelû zevât-ı kirama, faziletlü efendim hazretleri
 Hameyn-i Şerifeyn mevleviyyeti pâyelû zevât-ı kirama; faziletlü efendim
 Bilad-ı hamse mahrec ve devriye mevâli-i kirama; faziletlü efendi
 Müderrisin Kiramına: Mükerrermetlü
 Kuzâtdan bulunan zevâta; meveddetlü efendi
(s. 82)

1.14. Nişân-ı Zîşâniler

1.14.1. Sultan-ı Seniye'nin Nişân-ı Nişânileri

Hânedân-ı Âl-i Osman

Murassa Hânedân-ı Âl-i Osman Nişân-ı Zîşani veli nimet-i biminnetimiz
 Şevketlü Pâdişâhımız Gazi Sultan (Abdulhamid) Han Sâni Efendimiz Hazretlerinin
 müşir-i celîle-i hümayûnlarındandır. Ortasındaki kıt'a-ı zirine menkus Tuğra-yı Garra-ı

Hümâyûnun zirinde beyaz minadan maamül bir defne dalı o nişânın kilâdeye rabt idileceği mahâllinde gazilik beyaz minadan masnû'a bir kordon bağı vardır.

1.14.1.1. Nişân-ı İmtiyaz

Murassa Madalyası Altın ve Gümüş Nişân-ı imtiyaz-ı veli biminnetimiz Şevketlü Pâdişâhımız Gazi Sultan (Abdülhamid) Han Sâni Efendimiz Hazretlerinin cümle mesir-ı celîle Hümâyûnlarından ratb müteaddide münkasım olmayıb altın ve gümüş madalyaları vardır Kordonunun nısf dolanısı yeşil nısf diğeri kırmızı renkdendir.

(s. 83)

1.14.1.2. Nişân-ı Osmani

Murassa Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü Nişân-ı Osmani Cennetmekân Sultan Abdulaziz Han Hazretlerinin îcâd-ı gurre-i alileridir ki birinci rütbesinin murassa kıtalarının ortası yeşil kenarı kırmızı renkli kordonu vardır.

1.14.1.3. Nişân-ı Mecidi

Murassa Birinci, İkinci, Üçüncü Dördüncü, Beşinci Nişân-ı mecidi valid-ı kesir El-Hamid? Şehriyârî Cennetmekân (Abdülhamid) Han Gazi Hazretlerinin Müşür-i Aliyelerindendir birinci rütbesinin murassa ve sim kıt'alarının ortası kırmızı kenarı yeşil renkli kordonu vardır.

1.14.1.4. Nişân-ı Şevkat

Birinci, ikinci, Üçüncü Şevkat Nişânı velî nimet biminnetimiz Şevketlü Pâdişâhımız Gazi Sultan (Abdülhamit) Han Sâni Efendimiz hazretlerinin mesir-i celîle Hümâyûnlarındandır. Tâife-i nisaya mahsus olup birincisi ile ikincisi Murassa kordonunun ortası beyaz kenarı yeşil ve kırmızı renkdendir.

(s. 84)

1.15. Eshab-ı Merâtib

Devlet-i Aliyenin Meratib-i Mülkiye ve Askeriyesine Mensub Veziri A'zam ve Müşiran-ı Fihâm					
Esâmisi	Tarih-i Rütbe				Memûruyeti
Mehmed Tefik Paşa	Yevm 11	Mah Ş	Sene 277	Mülkiyeden	Mülkiye takaut sandığı nazırı
İbrâhim Derviş Paşa	28	L	278	Askeriyeden	Yaver-i Ekrem ve Rumeli fevk aladen kumandanı
Hacı Ahmet Vesim Paşa	23	Ş	281		Mesned-i Celîl Kapdaniden munfasıl
Ahmed Rasim Paşa	12	NA	274	Mülkiyeden	Trablus Garb Valisi Sâbık
İsmail Hakkı Paşa	57	M	285	Askeriyeden	Yaver-i Ekrem ve Teftiş-i Tskeri Komisyonu ve reis sâñisi
Sadık Paşa	17	M	276	Askeriyeden	Baş vekâlet-i celîleden munfasıl
Saffet Paşa	50	S	276	Askeriyeden	Hicaz Valiliğinden munfasıl ve selamlık reis-i aliyesine
Rauf Paşa	Gurre?	Ş	278		Memûr Yaver-i Ekrem Hassalar ve? Hümâyûn Müşiri

(s. 85)

Esâmisi	Tarihi Rütbe				Memûruyeti
Redif Paşa	Yevm 17	Mah S	Sene 288	Askeriyeden	Seraskerlikten munfasıl
Gazi Ahmed Muhtar Paşa	24	C	288		Yaver-i Ekrem ve teftiş-i askeri komisyonu reis vekili ve Mısıriye fevk alade komiseri
Nusret Paşa	04	M	289		Yaver-i Ekrem ve Altıncı ordu teftiş Memûru
Abdulrahman Nureddin Paşa	09	C	289	Mülkiyeden	Baş vekâlet-i celileden ve Edirne Vilâyeti valisi
Hüseyin Paşa	Gurre	L	289	Askeriyeden	Hidiv-i Mısır esbak İsmail Paşa mahtumu
Rüstem Paşa	15	N	289	Mülkiyeden	Londra Sefi-i kebir
Nubar Paşa	12	B	290		Mısır reis nazırı
Ahmed Urfi Paşa	Gurre	R	291		Baş vekâleti celileden Munfasıl ve ayan-ı fihâmdan Ayandan
İbrâhim Paşa	0	Ş	291		
İbrâhim Paşa		N	292		
Abdullah Galip Paşa	17	RA	293		Selanik Valiliğinden munfasıl Vakıf-ı hümâyûn nazırı

(s. 86)

Esâmisi	Tarihi Rütbe				Memûruyeti
Elhak? Paşa Osman Paşa	Yevm SLC	Mah CA C	Sene 293 293	Mülkiyeden	Rumeli-i Şark-i Valiliği'nden munfasıl Mısırlı Mustafa Fasıl Paşa Zade
Mahmud Hamdi Paşa	22	B	293	Askeriyeden	Yaver-i Ekrem ve teftiş-i askeri komisyonu a'zâsından İkinci ordu-yi hümâyûn müşir vekili
Celîl Refat Paşa	25	Ş	293	Mülkiyeden	Dahiliye Nazırı ve Şura-ı Devlet Reisi
Gazi Osman Paşa	29	NA	293	Askeriyeden	Yaver-i Ekrenm ve Mabeny-i hümâyûn Cenâb-ı Malikane Müşiri
Hasan Hakkı Paşa	56	N	293	Askeriyeden	Selanik ve Kosova ve havâlisi umûm komutanı
Ahmed Kamil Paşa Sava Paşa Said Paşa Damad Mahmut Paşa	17 17 22 Gurre	M M S R	293 293 293 293	Mülkiyeden	Sadr Esbak Girid Valiliği'nden munfasıl Sadrâzam Adliye ve mezahib nezaretinden munfasıl

(s. 87)

Esâmisi	Tarihi Rütbe				Memûruyeti
	Yevm	Mah	Sene		
Said Paşa	08	M	295	Askeriyeden	Konya Valiğiliği'nden munfasıl
Kostaki Edvasidi Paşa	SLH	M	295	Mülkiyeden	Sisam Beylerbeğliği'nden munfasıl
Şerif ? Refik Paşa	21	RA	295		Emir-i Mekke-i Mükerreme
Ahmed Şakir Paşa	02	CA	295	Askeriyeden	Yaver-i Ekrem
Fuad Paşa	07	C			Yaver-i Ekrem
Alkasandar Kara Todori Paşa	08	C	295	Mülkiyeden	Girit Vilâyeti valisi
Münif Paşa	12	RA	297		Maarif Nezaretinden munfasıl
Abidin Paşa	Gurre	B	297		Cezayir Carsefit Vilâyeti Valisi
Riyaz Paşa	12	B	297		Memûrun Mısıriyeden
Seyid Fazıl Paşa	10	N	297		Hazermut Emiri
Hasan Hüsnü Paşa	10	S	298	Askeriyeden	Cerya Nazırı
Mahmud Celaledin Paşa	22	Z	298	Mülkiyeden	Girid Vilâyeti Vali Vekili esbak
Mehmet Said Paşa	24	R	299		Hariciye Nazırı esbak
Ali Rıza Paşa	17	N	299		Defter Hakanı Nazırı
Dirseh Paşa	02	L	299	Askeriyeden	Fahri Yâverân Hazreti Şehriyâriden

(s. 88)

Esâmisi	Tarihi Rütbe				Memûruyeti
Hasan Fehmi Paşa	Yevm 11	Mah ZA	Sene 299	Mülkiyeden	Aydın Vilâyeti Valisi
Adil Paşa	15	ZA	299	Askeriyeden	Şeyh El-haranm hazret-i nebi?
Ahmed Münir Paşa	03	Z	299	Mülkiyeden	Hüdavendigâr Vilâyeti Valisi
Şerif Abdullah Paşa	34	RA	300		Şura-1 Devlet azasından
Maveruni Paşa	15	C	300		Ser Tabib Hazreti Şehriyârî ayandan
Hasan Hüsnü Paşa	11	Ş	300	Askeriyeden	Selamlık Reis-i Alisine Memûr
Osman Nuri Paşa	02	RA	301		Yaver-i Ekrem ve Suriye Vilâyeti valisi
Mahmud Münir Paşa	20	C	301	Mülkiyeden	Teşrifat-ı Umûmiye Nazırı ve Deyun-ı Hümâyûn Tercumânı ve Mabeyn-i Hümâyûn Tahrîrât -ı ecnebiye kâtibi
Tevfik Paşa	18	B	301	Askeriyeden	Altıncı Ordu-ı Hümâyûn müşüratinden munfasıl
Guryal Paşa	22	B	301	Mülkiyeden	Rumeli Şerif Valiliği'nden munfasıl

(s. 89)

Esâmisi	Tarihi Rütbe				Memûruyeti
Arif Paşa	Yevm 11	Mah M	Sene 302	Mülkiyeden	Yaver-i Ekrem ve Trablusgarb Fırka-ı Askeriye kumandanı
Raif Paşa	11	M	302	Mülkiyeden	Rûsûmât Emîni
İsmail Hakkı Paşa	28	Z	303		Erzurum Vilâyeti Valisi
Tahir Paşa	18	Z	302	Askeriyeden	İşkodra Valilik ve kumandanlığından
Mahmud Nedim Paşa	28	CA	303		munfasıl Selamlık Resm-i
Recep Paşa	19	ZA	303		Alisine Memûr Altıncı Ordu-ı Hümâyûn Müşiri
Aziz Paşa	05	RA	304	Mülkiyeden	Musul Vilâyeti Valisi
Mustafa Zihni Paşa	22	RA	304		Selanik Vilâyeti Valisi Muarif Nazırı
Ahmed Zahdi Paşa	27	RA	304		Girit Valiliği'nden munfasıl
Hüseyin Rıza Paşa	15	R	305		Adliye ve Mezahib Nazırı
Hasan Paşa	04	L L	305	Askeriyeden	Teşrifat-ı Askeri
Mehmed Zeki Paşa			305		Dördüncü Ordu-ı Hümâyûn Müşiri
Dadyan Artin Paşa	27	M	306	Mülkiyeden	Hariciye Nezareti Müsteşarı
Mehmed Ferid Paşa	24	RA	306		Damad-ı Hazreti Şehriyârî

(s. 90)

Esâmisi	Tarihi Rütbe				Memûruyeti
İbrâhim Paşa	Yevm 22	Mah C	Sene 306	Askeriyeden	Hıdîv-i Esbak İsmail Paşazade ve Teftiş-i Askeri Komisyon Alisi azasından Umera-i Mısriyeden
Mehmed Ratıb Paşa	22	N	306		
Ahmed Tevfik Paşa	Gurre	RA	307	Mülkiyeden	Berlin Sefir-i Kebiri
Sarı Paşa	07	R	307		Diyarbakır Vilâyeti Valisi
Ahmet Cevat Paşa	25	C	307	Mülkiyeden	SadrA'zam-ı Sâbık ve Yaver-i Ekrem
İsmail Rızvan Paşa	18	Ş	307	Mülkiyeden	Şühûr Emîni
Hacı Hasan Refik Paşa	16	Z	307		Bağdad Vilâyeti Valisi
Mustafa Zeki Paşa	24	M	309	Askeriyeden	Yavran Hazreti Şehriyârîden Tophâne-i Amire Müşiri ve Umûm- Mâkâtib-i Askeri-i Şahâne Nazırı Serasker
Mehmed Rıza Paşa	29	M	309		Yemen Valisi ve Yedinci Ordu-ı Hümâyûn Müşiri
Ahmed Fevzi Paşa	28	R	309		
Abbas Hilmi Paşa	06	C	309	Mülkiyeden	Hıdîv-i Mısır
Şerif Mehmed Rauf Paşa	26	Z	309		Mamûrat'ül Aziz Vilâyeti Valisi

(s. 91)

Esâmisi	Tarihi Rütbe				Memûruyeti
	Yevm	Mah	Sene		
Naum Paşa	24	M	310	Mülkiyeden	Cebel-i Lübnan Mutasarrıfı
Asaf Paşa	07	R	310	Askeriyeden	Teftiş-i Askeri-i Komisyon Alisi A'zâsından Bahr-i Sefid ve Siyah İstikameti Müfettişi
Ahmed Ratib Paşa	12	B	310		Teftiş-i Askeri-i Komisyon Alisi A'zâsından ve Hicaz Valisi sâbık
Ahmed Nazif Paşa	03	N	310	Askeriyeden	Mâliye Nazırı
Hüseyin Tevfik Paşa	03	N	310	Askeriyeden	Ticaret ve Nâfia Nazırı
Edhem Paşa	19	L	310		Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reis Vekili
Mehmed Tevfik Paşa	19	S	311	Mülkiyeden	Musteşar-ı Sadr-ı Ali
Yusuf Ziya Paşa	05	RA	311		Paris Sefir-i Kabiri
Portakal Mikail Paşa	22	R	311		Hazine-i Hassa-ı Şahâne Nazırı
Hüseyin Nazım Paşa	07	Z	311		Zaptiye Nazırı
Mehmed Paşa	11	Z	311	Askeriyeden	Bab-ı Ser Askeri Muhakemat Dairesi Reisi

(s. 92)

Esâmisi	Tarihi Rütbe				Memûruyeti
Memduh Paşa	Yevm 24	Mah	Sene 312	Mülkiyeden	Ankara Vilâyeti Valisi
Turhan Paşa	27	M	312	Mülkiyeden	Hariciye Nazırı
Hacı Hasan Paşa	27	M	312		Hicaz Vilâyeti Valisi
Golt (Golç) Paşa	29	L	312	Askeriyeden	Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reis Sânisî ve Mekâtib-i Askeriye-i Şahani Müfettiş-i Umûmisi
Kapmhofener Paşa	29	L	312		Asakir-i Şahâne-i Piyade Mualimi

(s. 94)

1.16. Mabeyn-i Hümayûn -u Hazreti Mülûkâne

Esâmi

Mabeyn-i Hümayûn-u Mülûkâne Müşiri ve Yaver-i Ekrem Gazi Osman Paşa

Rütbe	İmtiyaz	Osmani	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası	Liyakat
Müşir	Murassa	Murassa	Murassa	Altın Gümüş Ve Murassa Madalyası	Altın

Dersaadette El-Şerife Ağası Yaver Ağa

Rütbe	Osmani	Mecidi		İmtiyaz Madalyası				
Vezir	1	1		Altın ve Gümüş				
Esâmisi	Rütbe	İftihar	Osmanî	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası	Liyakat	Gird	
Ser-kurena-yı Hazreti Şehriyârî Hacı Ali Bey	Bâlâ	Murassa	Murassa	Murassa 1	Gümüş Altın			
Kurenâ-yı Sâni Nuri Paşa	Ferîk		1	1				
Kurenâ Mahmud Bey	Vali Sânisî		1	1				
Kurenâ Rağîb Bey	Bâlâ		1	1		Gümüş		
Kurenâ Emin Bey	Bâlâ		1			Gümüş ve Senayi Gümüş		
Kurenâ Mehmed Arif	Vali		2	1			Gümüş	

Bey	Sânîsi			2			
Kurenâ Bekir Sadık Bey	Müte-mâyiz		2				
Kurenâ Faik Bey	Müte-mâyiz		3	2			

(s. 95)

Esâmisî	Rütbe	İ fthar	Osmanî	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası	Liyakat	Gird	
Mabeyn-i Hümâyûn Malûkane Baş Kâtibi Tahsin Beğ Tahrîrât -ı Ecnebiye Kâtibi Münir Paşa	Bâlâ Vezir	Murassa	1	1	AltınGümüş // //	Altın	Gümüş	
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Fazıl Beğ	Vali		2	2	// //	Gümüş		
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Nuri Beğ	Bâlâ		2	1	// //	Altın		
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Hüseyin Kazım Beğ	Bâlâ		2	1	// //			
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Numan Kamil Beğ	Vali		2	1	// //	Gümüş		
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Ali Cevad Beğ	Vali				// //	Gümüş ve Senaya		
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Faik Beğ	Vali			2	1	// //		Gümüş
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Hakkı Beğ	Vali Sânîsi			2	1	// //		
Mabeyn-i Hümâyûn KâtibiTefvik Bey	Vali Sânîsi			3	3	// //		
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Osman Kazım Bey	Vali Sânîsi			3	3	// //		Gümüş ve Senaya
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Ali Ekrem Bey	Vali Sânîsi			3	3	// //		
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Mehmed Cevad Bey	Müte- mâyiz			3	3			
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Reşid Bey	Müte- mâyiz			4	3			
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Mehmed Sait Bey	Müte- mâyiz			4	3			

(s. 96)

Esâmisi	Rütbe	Osmanî	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası		Liyakat
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Refik Bey	Mütemâyiz	4	3		Gümüş	Gümüş
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Nasri Bey	Vali Sânisî	4	4			
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Mehmed Akil Bey	Mütemâyiz		3			
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Fethi Bey	Sânîye		4		Gümüş ve Sânîye	
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Şefik Bey	Sânîye		4			
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Abdulrahman Zeki Bey	Sânîye		4			
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Yahya Sezai	Sânîye		4			
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi İsmail Hakkı Bey	Sânîye		4			
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Refat Bey	Sânîye		4			
Mabeyn-i Hümâyûn Kâtibi Ecevid Bey	Sânîye					
İmam Evvel Hazreti Şehriyârî Reşid Efendi	Sadr-ı Anadolu Mahrec	1	Murassa			
İmam Sâni Hazreti Şehriyârî İsmail Hakkı Efendi		2	1	Altın		
Ser Mesahib Hazreti Şehriyârî Cevher Ağa		2	2			
Haremi Hümâyûn Malikane Mesarif Nazırı Şura-ı Devlet Dahiliye Dairesi Reisi Hacı Akif Efendi	Bâlâ	2	1			

(s. 97)

Esâmisi	Rütbe	Osmanî	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası		Liyakat
Hademe-i Hassa-ı Şahâne Musika? Feriki Süleyman Paşa	Ferîk	1	1	Altın	Gümüş	
Hazine-i Hümâyûn Kethüdası Şevki Bey	Bâlâ	3	1			
İstabl- Amire Müdürü Azat Paşa	Ferîk	2	1			
Teşrif-i Hümâyûn Memûru Hacı Mahmud Efendi	Vali Sânisî	2	1			
Mabeyn-i Hümâyûn Müdürü Vali Hacı Hüseyin Efendi			4			
Mabeyn-i Hümâyûn Müdürü		4				

Sânîsi Ahmed Efendi Ceyb-i Hümayûn Kâtibi İbrâhim Beğ Hazine-i Hümayûn Baş Kâtibi İbrâhim Ethem Bey Bab-ül-Saadette Aliye Ağası Hacı Mustafa Ağa Hassa ? Kethudası Emin Bey	Vali Vali Sânîsi Mütemâyiz Vali Sânîsi	2 3 3 3	2 3 3			
Ser-Etibba-yı Hazreti Şehriyârî Maverini Paşa Kapu Çukadar-ı Evvel Ali Bey Kapu Çukadar-ı Sâni Hüseyin Bey Telhis-i Evvel Hüsnü Bey Telhis-i Sâni Besim Bey	Vezir Vali Sânîsi Sânîye Mütemâyiz Sânîye	Murassa 3	1 3 3 4		Senaya	

(s. 98)

1.17. Yâverân-ı Kirâm Hazreti Şehriyârî

Esâmisî	Rüt-be	İftihar	İmtiyaz	Osmani	Mecidi	İmtiyaz Madalyası		Liyakat	Girid	Madalya
Serasker Mehmed Rıza Paşa	Müşir	Muras	Muras	Muras	Muras	Altun	Gümüş	Altun		
Bahriye Nazırı Hasan Hüsni Paşa	//	//	//	//	//	//	//	//		
Tophâne Müşiri Mustafa Zeki Paşa	//			//	1	//	//	//		
Ticaret ve Nâfia Nazırı Hüseyin Tevfik Paşa	//			1	1	//	//	//	Altun	
Rumeli Kumandanı İbrâhim Derviş Paşa	//	//	//	Muras	Muras					
Hassa Ordu-yi Hümâyûn Müşiri Rauf Paşa	//	//	//	//		//	//	//		
Sadr-ı sâbık Ahmed Cevad Paşa	//			//	//					
				1		//	//			
				1	1					
Bahriye Nazırı Esbak Hacı Vesim Paşa	//		//	Murassa	Muras	//	//	//		
Teftiş-i Askeri Komisyon Alisi Reis Vekili Ahmed Muhtar Paşa	//		//	//	1	//	//	//		
					Murassa					

Teftiş-i Askeri Komisyon Alisi Reis Sânîsi İsmail Hakkı Paşa İkinci Ordu-yi Hümâyûn Müşir Vekili Mahmud Hamdi Paşa	//		//	//		//	//	//		
---	----	--	----	----	--	----	----	----	--	--

(s. 99)

Esâmesi	Rüt-be	İftihar	İmtiyaz	Osmani	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası		Liyakat	Gird
Selanik ve Kosova ve havâlisi Umûm Komutanı Hüseyin Fevzi Paşa	Müşir			1	1	Altın	Gümüş		
Altıncı Ordu-yi Hümâyûn Müfettişi Nusret Paşa	//		Murassa	Murassa	Murassa	//	//		Altın
Şakir Paşa			//	//	//				
Fuat Paşa		Murassa	//	//	//	//	//	Altın	
Suriye Vilâyeti Valisi Osman	//			1	1	//	//		
Nuri Paşa	//		//	1	1	//	//		
Tevfik Paşa			//	Murassa	1	//	//		
Trablus Garb Fırkası Kumandanı	//			1		//	//		
Arif Paşa	//				1			//	
Altıncı Ordu-yu Hümâyûn Müşiri									
Recep Paşa			Murassa	Murassa		//	//	//	
Dördüncü Ordu-yi Hümâyûn Müşiri Zeki Paşa			//						
İbrâhim Paşa	//		//	//	//			//	
Hicaz Valisi						//	//		
Ahmed Ratıb Paşa	//			//	1				
Esef Paşa	//		//	//	1	//	//		
Ethem Paşa	//			1	1	//	//	//	

(s. 101)

1.18. Heyet-i Meclis-i Vükelâ-i Fihâm

(s. 102) Vükelâ-ı Fihâm Saltanat-ı Seniye

Heyet-i Meclis Vükelâ-ı Fihâm

Sadr-ı A'zam Said Paşa						Şeyh El-Selam Mehmed Cemalettin Efendi						
Rütbe	İmtiyaz	Osmani	Mecûdî	İmtiyaz Madalyası			İftihar	İmtiyaz		Osmani	Mecûdî	Liyakat Madalyası
Vezir	Murassa	Murassa	Murassa	Altın	Gümüş		Murassa	Murassa	Murassa	Murassa	Murassa	Altın
Esâmisi	Rütbe	İftihar	İmtiyaz	Osmani	Mecûdî	İmtiyaz Madalyası				Liyakat	Gird	
Serasker Mehmed Rıza Paşa	Müşir	Murassa	Murassa	Murassa	Murassa	Altın	Gümüş		Altın			
Adliye ve Mezâhib Nazırı	Vezir			1	1	//	//		//	Altın		
Hüseyin Rıza Paşa												
Cârriye Nazırı	Müşir	//	//	Murassa	Murassa	//	//		//	//		
Hasan Hüsni Paşa												
Hariciye Nazırı	Vezir			1	1							
Turhan Paşa												
Dahiliye Nazırı	Vezir			Murassa	1	//	//		//	//		
ve Şura-yı Devlet Reisi												
Halil Rafet Paşa												
Tophâne-i Âmire Müşiri	Müşir			//	1	//	//		//	//		
Mustafa Zeki Paşa												
Mâliye Nazırı	Vezir			//	1				//	Gümüş		
Ahmed Nazif Paşa												
Efkaf-ı Hümayûn Nazırı	Vezir			//	1	//	//		//			
Abdullah Galip Paşa												

(s. 103)

Esâmisi	Rütbe	Osmani	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası		Liyakat	Girid
Maarif Nazırı Ahmed Zühdü Paşa	Vezir	Murassa	1	Altın	Gümüş	Altın	
Ticaret ve Nâfia Nazırı Hüseyin Tevfik Paşa	Müşir	1	1	//	//	//	
Müsteşar Sadr-ı Ali Mehmed Tevfik Paşa	Vezir	1	1			//	Altın

(s. 104)

1.18.1. Vülât-ı İzam

Vülâd A'zam							
Esâmi-i Vilâyet	Esâmi-i Vülâd	Rütbe	İftihar	Osmani	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası	
Hicaz	Ahmed Ratıb Paşa	Müşir		Murassa	1	Altın ve Girid	Gümüş
Yemen	Ahmed Feyzi Paşa	Müşir		//	1	Altın	//
Basra	Mahmud Hamdi Paşa	Ferîk		2	1	//	//
Bağdat	Hacı Hasan Refik Paşa	Vezir		1	1	//	//
Musul	Aziz Paşa	Vezir		2			
Suriye	Osman Nuri Paşa	Müşir		1	Murassa	//	//
Beyrut	Abdulhalûk Nasuhi Bey	Bâlâ		2	1		
Trablusgarb	İsmail Kemal Bey	Bâlâ			1	//	//
Hüdavendigâr	Ahmed Münir Paşa	Vezir		Murassa	Murassa	//	//
Konya	Ali Kemali Paşa	Rumeli		2	1		
Ankara	Memduh Paşa	Vezir		2	2		
Aydın	Hasan Fehmi Paşa	Vezir	Murassa	Murassa	Murassa	//	//
Atina	Mustafa Faik Paşa	Rumeli		2	1		
Kastamonu	Halid Bey	Bâlâ			2		
Sivas	Halil Bey	Bâlâ		2	1		
Diyarbakır	Suri Paşa	Vezir		1	Murassa		
Bitlis	Vali Vekili Amir Bey	Vali					
Erzurum	İsmail Hakkı Paşa	Vezir			1	//	//
Mamûratül Aziz	Şerif Mahmud Raif Paşa	Vezir		1	1		
Van	Ceri Paşa	Ferîk		2	1	//	//
Trabzon	Mehmed Kadri Bey	Bâlâ		1	1		
Cezayir-i Bahr-i Sefid	Abidin Paşa	Vezir		1	1		//

(s.105)

Esâmi-i Vilâyet	Esâmi-i Vülâd	Rütbe	İmtiyaz	Osmani	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası	
Girid	Aleksandır Kara	Vezir	Murassa	Murassa	Murassa	Altın	Gümüş
Adana	Todori Paşa			//	//		
Selanik	Abdulrahman Paşa	Vezir		//	1		Ş
Kosova	Mustafa Zihni Paşa	Vezir		2	1	//	
Yanya	Hafız Mehmed Paşa	Rumeli		3	1		//
İşkodra	Ahmed Hıfzı Paşa	Ferîk					//
Manastır	Abdullah Paşa	Ferîk		1	1	//	
	Abdülkerim Paşa	Ferîk					//
Liva-yı Müstakile							
Esâmi-i Evliya	Esâmi-i Mutasarrıfın						
Kudüs Şerifi	İbrâhim Hakkı Paşa	Rumeli		2	2		
Bingazi	Tahir Paşa	Ferîk		2	3		
Zor	Salih Paşa	Rumeli		3			
İzmid	Kazım Bey	Vali			3		
Kal’a-yı Sultaniye	Mehmed Cemil Bey	Sânîsi Rumeli		3	4	//	//
Çatalca	Mustafa Cevad Bey			2	2		
Cebel-i Lübnan	Naim Paşa	Bâlâ Vezir		2	1		
Eyâlât-i Mümtaze							
Esâmi-i Eyâlât	Esâmi-i Vülâd						
Mısır Kahire	Hidiv Abbas Hilmi Paşa		Murassa	Murassa	Murassa	Liyakat Altın	
Tunus Eyâlâtı							
Bosna Vilâyeti							

(s. 106)

1.19. Eyâlât-i Mümtaze

Esâmi-i Eyâlât	Esâmi-i Vülâd			Rütbe	Osmani	Mecîdî		Girid
Bulgaristan Rumeli Şark-i Sisam Emareti	Corci Paşa			Rumeli	2	2		Altın
Ordu-yu Hümâyûn Müşiri ve Kumandanları								
Ordu-yu Hümâyûn	Esâmisi	Rürbe	İmtiyaz	Osmani	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası		Ordu Merkezleri
Birinci Ordu Müşiri	Rauf Paşa	Müşir	Murassa	Murassa	Murassa	Altın	Gümüş	Deraliye
İkinci Ordu Müşir Vekili	Mahmud Hamdi Paşa	Müşir		//	//	//	//	Edirne

Üçüncü Ordu Kumandanı	Hüseyin Fevzi Paşa	Müşir		1	1	//	//	Manastır
Dördüncü Ordu Müşiri	Zeki Paşa	Müşir	//	Murassa	Murassa	//	//	Erzincan
Beşinci Ordu Kumandanı	Amir Rüştî Paşa	Ferîk		2	1			Şam
Altıncı Ordu Müşiri	Recep Paşa	Müşir		1	1			Bağdat
Yedinci Ordu Müşiri	Ahmet Feyzi Paşa	Müşir		Murassa	1	//	//	Sina

(s. 107)

1.20. Süferâ-i Saltanatı Seniye

Süferâ-i Saltanatı Seniye							
Bulundukları Mahal	Esâmi-i Sefiri	Rütbe	Osmani	Mecidi	İmtiyaz Madalyası		
Paris Sefir-i Kebiri	Ahmed Tevfik Paşa	Vezir	1	1	Altın	Gümüş	
Paris Sefir-i Kebiri	Yusuf Ziya Paşa	Vezir	Murassa	1			
Petesburg Sefir-i Kebiri	Hüseyin Hüsnü Paşa	Ferîk	3	1			
Roma Sefir-i Kebiri	Mahmud Nedim Bey	Bâlâ	1	1			
Tahrân Sefir-i Kebiri	?	Vezir	1	Murassa			
Londra Sefir-i Kebiri	Rüstem Paşa	Bâlâ	1	1			
Yanya Sefir-i Kebiri	Ali Galib Bey	Erkân-ı	2	2			
Atina Sefir-i	Şakir Paşa	Harbiye					
Brüksel Sefiri	Altın Kara Todori	Mirlivası	2	1			
Bağdat Sefiri	Efendi	Erkân-ı	2	2			
	Tevfik Bey	Harbiye				//	
		Miralayı					
		Vali		2			
Madrid Sefiri	Feridun Bey	Vali					
Bükreş Sefiri	Mustafa Reşid Bey	Kaymakam					
Çetine Sefiri	Ahmet Fevzi Efendi	Bâlâ	1	1			
Lahey Sefiri	Abdülhak Hamid Bey	Vali	1	1			
Vaşington Sefiri	Alekasandır Mavuriyini ? Bey						

(s. 108)

1.21. Manâsib-i Aliyede Bulunan Zevâd

Esâmisi	Memûruyeti	Rütbe	İftihar	İmtiyaz	Osmani	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası		Liyakat
Adil Paşa	Şeyh El-Haram	Müşir			1	1			
Gazi Ahmed	Hazreti Nebevi	Müşir		Murassa	Murassa	Murassa	Altın	Gümüş	
Muhtar Paşa	Teftiş-i Askeri Komisyon-u Alisi Reis Vekili ve Mısır Fevkalade Komiseri								
Mahmud Münir Paşa	Teşrifat-ı Umûmiye Nazırı ve Duyun-u Hümâyûn Tercümânı ve Mabeyn-i Hümâyûn Hazreti Malikane Tahrîrât -ı Ecnebiye Baş Kâtibi	Vezir	Murassa		//	//	//	//	Altın
Ali Rıza Paşa	Defter Hakanı Nazırı				//	1	//	//	
İsmail Hakkı Paşa	Teftiş-i Askeri Komisyonu Reis Sânisî	Müşir		//	//	Murassa	//	//	//
Raif Paşa	Rüsûmât Emîni	Vezir			1	1	//	//	
Nusret Paşa	Altıncı Ordu-yu Hümâyûn Müfettişi	Müşir			Murassa	Murassa	//	//	
Mehmed Paşa	Muhakemat-ı Askeriye Dairesi Reisi	Müşir			1	1	//	//	//
Zeki Paşa	Tophâne-i Amire Müşiri ve MeKâtib-i Askeriye-i Hümâyûn Nazırı	Müşir			//	1	//	//	//
Tevfik Paşa	Malikane-i Takaut Sandığı Nazırı	Vezir			1	1		//	

(s. 109)

Esâmisi	Memûruyeti	Rütbe	İftihar	Osmani	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası		Liyakat	Gird
Ethem Paşa	Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye	Müşir		1	1	Altın	Gümüş	Altın	Altın
İsmail Rızvan Paşa	Harbiye-i Umûmiye	Vezir		1	Murassa		//		
Dadyan Artin Paşa	Dairesi Reisi Şühûr Emîni	Vezir	Atik	1	1	//	//		
Derviş Ali Rıza Efendi	Hariciye Müsteşarı	İstanbul		1	1				
Haşim Bey		Sadr-ı Rumeli			1				
Mehmed Durri Efendi	Adliye Müsteşarı	Sadr-ı Rumeli			1				
	Rumeli Kazâskeri								

Mehmed Ataullah Mehmed Sahib Bey	Anadolu Kazâskeri Şura-ı Devlet-i Muhakemat Dairesi Reisi	Sadr-ı Anadolu Sadr-ı Anadolu	3	1	Altın	Gümüş		
Mehmed Nuri Efendi	Fetva Emîni	Sadr-ı Rumeli	Murassa	1				
Osman Kemal Efendi	İntihab Hamkim-i Şera	Sadr-ı Anadolu	2	1				
Ömer Fehmi Efendi	ve Tetkikat-ı Şeriye Meclis Reisi	Sadr-ı Anadolu	3	1				
Mikail Paşa	Mahkeme-i Temyiz Hukuk Dairesi Reisi	Vezir	Murassa	Murassa	//	//	Altın	
Hasan Ali Efendi		Bâlâ	1	1	//	//	//	Altın
Nizâm Paşa	Hazine-i Hassa Nazırı	Vezir	1	1				
	Telgraf ve Posta Nazırı							
	Zabıta Nazırı							

(s. 110)

Esâmisi	Memûruyeti	Rütbe	Osmani	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası	
Mehmed Ali Bey	Amedi Divan-ı Hümâyûn	Bâlâ	1	1	Altın	Gümüş
Ferruh Efendi	Teşrifat-ı Divan-ı Hümâyûn	Bâlâ	1	1		
Mahmud Raif Efendi	Beğlerbeği Divan-ı Hümâyûn	Bâlâ	1	1		
Ahmed Refik Bey	Dahiliye Müsteşarı	Bâlâ	1	1	//	//
Amil Berteram Efendi	Rûsûmât Müsteşarı	Bâlâ	1	1		
Rıza Efendi	Sicil-i Ahval Komisyonu	Bâlâ	1	1		
Senah Efendi	Reis ve Ayandan Takaut-u Askeri Sandığı Nazırı	Bâlâ	2	2		
Ahmed İzzettin Bey	Şura-yı Devlet-i Tanzimat Dairesi Reisi	Bâlâ	2	1		
Hacı Akif Efendi	Şura-yı Devlet-i Dahiliye Dairesi Reisi	Bâlâ	2	1		
İsmail Zahdi Efendi	Duyun-u Muhasebat Reisi	Bâlâ	2	2		
Ahmed Midhat Efendi	Meclis-i Sahiya Reisi	Bâlâ	1	1		
Lebib Efendi	Mahkeme-i Temyiz Baş Müdürü Umûmiyesi ve Ayandan	Bâlâ		1		
İbrâhim Efendi						

	Meclis-i Mâliye Reisi					
Şevki Bey	Mahkeme-yi Temyiz Ceza Dairesi Reisi	Bâlâ		2		

(s. 111)

Esâmisi	Memûruyeti	Rütbe	Osmani	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası		Liyakat
İbrâhim Cemalettin Bey	Ziraat Bankası Müdürü	Bâlâ	3	1			
Nuri Bey	Umûmiyesi	Bâlâ	2	1	Altın	Gümüş	Altın
Hamdi Bey	Reji Komiseri	Bâlâ	2	1			
Salim Melcah Efendi	Müze-i Hümâyûn Müdürü	Bâlâ	2	1			
Mehmed Şerafeddin Efendi	Orman ve Maden ve Ziraat Nazırı	Bâlâ	1	1	//		//
Ahmed Muhtar Efendi	Makam-ı Seraskeri Dairesi Reisi	Bâlâ	1	1	//	//	
Salih Münir Bey	Makam-ı Seraskeri Mektubcusu	Bâlâ	1	1	//	//	
Mahmud Akif Bey	Hariciye Mektubcusu	Bâlâ	1	1	//	//	//
Sadi Bey	Cemiyet-i Rüşûmiye Reisi	Bâlâ	2	3	//	//	
Abdulfettah Efendi	Ticaret ve Nâfia Muhasebecisi	Bâlâ	2	1	//	//	
	?	Bâlâ	2	2			
Mecdaldin Efendi	Mâlîye Müsteşarı	Bâlâ	2	1			
Abdullah Mecid Bey	Matbuat-ı Hariciye Müdürü ve Şura-yı Devlet Azası	Bâlâ	3	2		//	
Sera Bey	Maarif Mektubcusu	Bâlâ	2	2			
Harun Efendi	Nâfia Müsteşarı	Bâlâ	2	2		//	//
Ziya Bey	Mektubi Sadr-ı Ali	Bâlâ	2	1			

(s. 112)

Esâmisi	Memûruyeti	Rütbe	Osmani	Mecîdî	İmtiyaz Madalyası	
Yusuf Behced Efendi	Matbuat-ı Dahiliye	Bâlâ	2	2		
Hüsni Bey	Müdürü	Vali	3	2		
Gultis Paşa	Dahiliye Mektubcusu	Müşir	2		Altın	Gümüş
Zicni Paşa	Erkân-ı Harbiye-yi	Ferik	2	1	//	//
Hüseyin Hamid Bey	Umûmiye Dairesi Reis Sânisî	Bâlâ	1	1		
	İtfaiye Kumandanı					
	İntihab-ı Memûruni					
	Komisyonu Reisi					
Ahmed Hilmi Paşa	Mekteb-i Tabbiye-i Şahâne ve Umur-u? Tabbiye-i Mülkiyye Nazırı ve Dürûs Nazırı ve Cemiyet-i Tabbiye-i Osmânîyye Reis Evveli	Mirliva	2	2	Altın	Gümüş
Kazım Paşa	Dersaadet-i Merkez Ve Birinci Fırka-yı Hümâyûn Kumandanı	Ferik	1	1	//	//

(s. 113)

1.22. Erkân ve Memûrun Vilâyet

(s. 114) Erkân ve Memûrun Vilâyet

Vali Âliye-i Vilâyet-i Hasan Hakkı Paşa Hazretleri

Rütbe	Tarihi	Osmani	Tarihi	Meddî	Tarihi	İmtiyaz Madalyası	
Vezer	6 Z 293	1	27 S 300	1	6 Z 293	Altın	Gümüş

1.22.1. Erkân-ı Vilâyet

Esâmisi			Rütbe	Tarihi
Merkez Naibi Mehmed Veciye Efendi			Mahrec	07 Z 208
Defterdar Emin Ali Bey			Vali	15 N 312
Mektubcu Amir Ali Bey			Vali Sânisî	05 C 310
Meclis-i İdâre-i Vilâyet				
Reis-i Vali-i Âliye-i Vilâyet				
Esâmisi			Esâmisi	
A'zâ-yı Tıbbiye	Naib Efendi		A'zâ-yı Tıbbiye	Müfti Ahmed Efendi
	Defterdar Bey			(•)
	Mektubi Bey			
(•) Melel gayr müsellehân rûûs-u-ruhaniyesi nizâm usulu vechiyle münâvebeten devam etmektedir				

(s. 115)

1.22.2. Memûrun Vilâyet

Esâmisi		Rütbe	Tarihi	Osmani	Tarihi	Meddî	Tarihi
A'zâ-yı Mümtehabe	Abdulrahman Zeki Bey	Vali Sânisî	7 B 203	3	21 R	4	7 R 302
	Ahmed Tevfik Efendi	Kapucu Başı	11 Z 312		304		
	Mehmed Esad Efendi	Sâlise	11 Z 312				
	Habib Efendi						
	Rak						
	Basil Efendi						
	Ar						
A'zâ-yı Mümtehabe	Karabet Efendi						
	A						
Meclis-i İdâre Heyet-i ?				Rütbe		Tarih	
Reis Mehmed Esad Efendi				Sâlise		11 Z 312	
A'zâ Habib Efendi							
A'zâ Karabet Efendi							
Meclis-i İdâre-i Medâi Umûmiyesi Ali Kemal Bey				Sâlise		10 Z 311	

Müstentak-i Vilâyet-i maiyyetine Memûr Mehmed Refik Efendi Zabıt Kâtibi Zahit Efendi	Rabia	19 R 312
Meclis-i İdâre Kalemî		
Baş Kâtib Sami Bey Kâtib Sâni'si Zahid Efendi Mesud Hayri Efendi Mukayyid Ahmed Efendi Halil Efendi Mustafa Efendi	Mütemâyiz Rabia	23 C 312 19 R 312
Vilâyet Maiyyetine Memûr Ali Kemal Bey Vilâyet Maiyyetine Memûr Refik Efendi, Vilâyet Maiyyetine Memûr Rasim Efendi		

(s. 116)

Mektub-i Vilâyet Kalemî	Rütbe	Tarih
Mümeyyiz Asaf Bey Ser Halife İbrâhim Safder bey Ser Müsevid Hacı İbrâhim Efendi	Sânîye Sânîye Sânîye	20 Z 312 19 Z 311 24 B 304
Müsevidan		
Davud Efendi Mustafa Efendi Mehmed Esad Efendi Rürbe Tarih Rabia 19 R 312	Nuri Efendi Mehmed Şekib Efendi	
Mübeyyizan		
Naci Efendi Ali Sirye Efendi Abdulrahman Efendi İbrâhim Efendi Halid Efendi Ahmed Efendi	Mustafa Bey Rüşti Efendi Beşir Efendi Fahir Efendi Tevfik Efendi Galib Bey	
Mülaziman		
Ahmed Sadık Bey Rabia Tarihi 2 C 312 Fevad Bey Rabia 8 Z 312 Azad Bey	Hüseyin Bey Mahmud Efendi	

(s. 117)

Evrak Kalemi		Rütbe	Tarih	
Müdür Mehmed Naci Efendi		Sânîye	22 C 303	
Mehmed Nasır Efendi Hasan Efendi Cemal Bey		Mehmed Said Efendi Ali Efendi Baha Efendi		
Tercüme Odası				
Tercumân Antuan Efendi		Katip Mehmed Tahir Efendi		
Muhasebe-i Vilâyet				
Mümeyyiz	Rütbe-i Sânîye	Tarihi	Osmani 4	Tarihi
(Mesalih-i Cariye-i Şubesi)				
Nafiz Bey Baha Efendi		Ahmed Efendi Fehullah Efendi		
Evrak Şubesi				
Makid Kemal Efendi Ahmed Efendi		Ukas Efendi Mehmed Efendi		

Vilâyet-i Varidat ve Mesarif Şubesi	
Kâtib Yusuf Efendi Refiki Nikolaki E	Diğeri Salih Efendi Diğeri Abidullah Taif Efendi
Sancak-ı Varidat ve Mesarif Şubesi	
Masârifât Kâtibi Nesib Efendi Refiki ve Adliye Hesab Kâtibi Esad Efendi	Diğeri Zeki Efendi Refiki Ata Efendi

(s. 118)

Merkez Kazâ Varidat ve Masârifât Şubesi Masârifât Kâtibi Abit El-Kadir Efendi Refiki Beşir Efendi Muhasebe-i Atika Şubesi Kâtib Faris Efendi Sandık Emîni Ahmed Efendi				Vâridat Kâtibi Beşir Efendi Refiki Kostaki Efendi Refiki Arif Efendi			
Rûûs							
Muharrir Vergi İdâresi				Rütbe	Tarihi	Mecîdî	Tarihi
Mudir Mustafa Reşid Bey				Methayiz	18 L 311	4	25 B 301
Mizan Kâtibi Derviş Bey Birinci Daire Kâtibi Hacı Ali Efendi Refiki Yusuf Efendi İkinci Daire Kâtibi Salih Efendi				Refiki Hacı Taa Efendi Üçüncü Daire Kâtibi Mahmud Efendi Refiki Mehmed Vahid Efendi Defterci Salih Ağa			
Nüfus Nezareti					Rütbe	Tarihi	
Nazır Abdulkadir Hüsni Bey					Rabia	312 Z 10	
Baş Kâtib Mehmed Hamdi Efendi				Muavini Besil Efendi			
Evkaf İdâresi	Rütbe	Tarihi	Osmani	Tarihi	Mecîdî	Tarihi	
Muhasebeci Ali Rıza Efendi Serkâtib Necib Efendi	Vali Sânîsi Sâlise	310 9 N 307	3	28 RL 307	2	311	
Muhasebe Kâtib, Rızıkullah Efendi Mukayyid Kemal Efendi Mukataa-i Muhasebe Mukayyidi Rıza Efendi				Mübeyyiz Celal Efendi Muhayyid Mihayil Efendi Mukataa-i Muhasabe Şakir Efendi			

(s. 119)

Mukataa-ı Muhasebe	Mukayyid-i Ebu El-	Tahsildar Kadri Ağa			
Muhayib Efendi		Tahsildar Hacı Şerif Ağa			
Sandık Emîni Mehmed Efendi	Bursa Müderrisi	Tahsildar Hayyid Ağa			
Evkaf Komisyonu					
		Rütbe	Tarihi	Mecîdî	Tarihi
A'zâ	Reis Hacı Ataullah Efendi	Harameyn	21 Z 303	3	27 Z 303
	Evkaf Muhasebecisi				
	Arat Bey	Sânîye	27 B 297		
	Cemil Efendi				
	Salih Ağa				
Defter Hakanı İdâresi					
Memûr-i İsaullah Efendi		Mütemayiz	22 Ş 312	5	24 Z 310
Baş Kâtib Mehmed Murat Efendi		Rabia	22 Ş 312		
Muavini Mehmed Rifat Efendi					
Merkez Tabu Said Efendi					
Merkez Yoklama Kâtibi Şeyh Mehmed Efendi					
Diğeri Beşir Efendi					
Diğeri Corci Efendi					

Defterci Ali Ağa				
Orman İdâresi				
Müfettiş Maksud Efendi Kâtib Mehmed Tevfik Efendi	Tezkire Muhariri Mehmed Reşid Efendi Kolcu Mustafa Ağa			

(s. 120)

Tahsilat İdâresi		Rütbe	Tarihi	Mecidi	Tarihi
Memûr Halid Bey		Kol Ağası	19 C 304	4	18 Z 304
Kâtib Mihayil Efendi			Refiki Abdullah Efendi		
Haleb Riyaset-i Celîle-i Cenâb-ı Vilâyetpenâhîde Bulunan Nâfia Komisyonu					
A'zâ	Meclis-i İdâre-i Vilâyet A'zâsından Ahmed Efendi Nüfûs Nazırı Bey Banka Memûru Efendi		A'zâ	Ser Mühendis Efendi Musa Efendi Mahmud Efendi Kâtib Salih Efendi	
Memûrun Fenniye			Rütbe		Tarihi
Ser Mühendis Mustafa Celaeddin Efendi Maavini Hüseyin Hüsnî Efendi Maraş Mühendisi Fuat Efendi Mühendis Maavini Hasan Efendi			Sâlise Rabia		02 Z 305 14 Z 308
Zıraat Bankası					
Şube Memûru Ahmed Faik Efendi Muavini Mehmed Rıfat Efendi			Rabia		13 M 311
Şube İdâre Meclisi					
A'zâ	Reis Ahmed Mazhar Efendi Şube Memûru Efendi Yorgaki Efendi Musa Feiz Efendi Abdül Fettah Efendi		Muderris Mütemayiz Müderris		23 C 312

(s. 121)

Şube-i Kalemî					
Baş Kâtib Ahmed Refat Efendi			Kâtib-i Sânî Abdulkadir Efendi		
Heyeti Tahsiliye ve Hademe					
Tahsildar Seyid Salih Efendi			Tahsildar Salih Ağa		
Tahsildar Vahid Efendi			Anbarcı ve Odacı Mustafa Ağa		
Vilâyet Ziraat Müfettişliği ve ? Numune Çiftliği Müdürü Malkun Efendi			Korucu Mardirus Ağa		
Haberat ve Ziraat ve Sanayi Odası					
A'zâ	Reis Ahmed Mazhar Efendi	Müderrris	HabibEfendi	RK	A'zâ
	Yorgaki Efendi	Rütbe-i RA	FetullahEfendi	RK	
	Mütemayiz Fetullah Efendi		Hacı Vahid Efendi		
	RK		DavidEfendi	Y	
	Karabet Efendi		NesimEfendi	Y	
	Hacı Mehmed Vahid Efendi		Baş Kâtib Selim Efendi	Rütbe-i	
	Hacı Mehmed Salih Efendi		Tarihi	307R16	
	Hacı Abdullah Efendi		Sânîye		
		Kâtib-i Sânî Seyid Efendi			

Sicil-i Ahval Komisyonu		
Reis Mektubi Bey A'zâ-ı Muhasebe Mümeyyizi	A'zâ	Evrak Müdürü Efendi Mektubi Mümeyyizi Bey
Umur-u Mülkiye ? Tastik Komisyonu		
A'zâ	Evrak Müdürü Efendi Meclis-i İdâre Baş Kâtibi Bey Vilâyet-i Maiyyet-i Memûru Refik Efendi	A'zâ Muhasebe Baş Kâtibi Bey İstinaf Baş Kâtibi Bey

(s. 122)

Maarif İdâresi		Rütbe	Tarihi
Müdür Celal Bey		Sânîye	10 L 310
Muhasebe Memûru Ali Rıza Efendi Muayene Memûru Agop Almi Efendi		İdâre Kâtibi Habib Efendi Muhasebe Memûru Refiki Şakir Efendi	
Sandık Emîni Abdulmesih Efendi			
Maarif Meclisi			
A'zâ	Reis Maarif Müdürü Bey Hasan Tahsin Bey Rütbe M Mütemayiz 4 Muhasebe Memûru Ali Rıza Efendi Abdullah Efendi	A'zâ	Hacı Murad Efendi Ahmed Efendi Şeyh Hüseyin Efendi Antoan Efendi
Mekteb-i İdadi Mülki Heyet-i İdâre ve Nalimiyesi?			
Müdür ve Edebiyyat, Kimya Muallimi Ömer Lütfi Efendi Muavin Evveli Cebir, Kâvânin , Tarih, Malûmat-ı Fenniye Muallimi Say Efendi Muavin Sâni ve Hikmet-i Tabîyye Muvallid Cafer Efyâ Muallimi Ahmed Cemil Efendi Muavin Sâni ve Lisân-ı Osmani Hendese Makine Muallimi Mehmed Refat Efendi Arabi Muallimi Abdullah Efendi Arabi, Farsi Muallimi Musa Kazım Efendi Fransızca Muallimi Antoan Efendi		Fransızca Muallimi Azad Bey Mekteb İdâresi Kâtibi ve Mübayaa Memûru ve Hesab-ı Usul Defteri Muallimi Şükri Efendi Ulum-u Diniye Muallimi İsmet Efendi Hüsn-ü Hat Muallimi Hasan Efendi Resim Muallimi Fethullah Efendi Tıb Binbaşı Ogust Efendi İmam ve Mubassır Efendi Ambar Memûru Mehmed Efendi Debo Memûru Mehmed Kazım Efendi Ezzacı Fethullah Efendi	

(s. 123)

Mikdar-ı	Şakirdân
Nefer	
46-----	23 İcraatlı
01 Nısıf Dahili-----	23 İcraatsız
79 Nehari-----	47
129 Cema-i Hademe-----	13
İnâs Mekteb-i Rüştîyesi	
Muallime Evveli Huriye Hanım	Muallime Sâniye Ayşe Hanım
Hademesi Halim Hatun	
Adet Talebe	
91	
Feyziye Mektebi	
Muallim Evveli Ahmed Efendi	Buab Abdulrahman Ağa
Adet Şakirdin	
75	

(s. 124)

1.22.2.1. Adliye Dairesi

Adliye Dairesi					
Encümen Adliye					
A'zâ	Reis Hakim Mehmed Veciyye Efendi İstinah Ceza Reisi Arfani Efendi Müddeâ-yı Umûmi Hüseyin Hüsnü Bey Bidâyet Hukuk Reisi Mustafa Nedim Efendi	A'zâ	Bidâyet Ceza Reisi Hacı Hasan Sami Efendi Ticaret Reisi Mera Efendi Müddeâ-yı Umûmi Muavini Hasib Efendi Baş Kâtib Hayri Efendi		
İstinaf Muhakemesi					
Hukuk Dairesi		Rütbe	Tarihi	Mecidi	Tarihi
A'zâ	Reis Hakim Mehmed Veciyye Efendi Nâfia Efendi Abdulkadir Efendi Fethullah Efendi RK Avadis Efendi A Mülazım İsmail Efendi	Mahric Sânîye	07 Z 307 14 Ş 294		
Cez'a Dairesi					
	Reis Arfini Efendi Abdulrahman Hilmi Efendi Haşım Rüştî Efendi Beytullakî? Efendi AK Rızıkullah Efendi A Mulazımı Emin Efendi	Edirne Revsâ-i Mütemayiz Mütemayiz	11 C 395 11 Z 307 17 M 300		

(s. 125)

Adliye Dairesi						
Müddeâ-yı Umûmi Hüseyin Hüsnü Bey			Rütbe Vali	Tarihi 9 R 311	Osmani 3	Tarihi 9 R 311
Kâtibi Süleyman Efendi			Diğeri Nasuri Efendi			
Diğeri Abdulrezzak Efendi						
İstinaf Kalemi			Rütbe	Tarhi	Mecidi	Tarihi
Baş Kâtib Hacı Hayri Efendi Hukuk Zabıt Kâtibi Zeki Efendi Hukuk Zabıt Katbi Ali Fevzi Efendi Ceza Zabıt Kâtibi Neşet Bey Ceza Zabıt Kâtibi Abdulkadir Efendi			Sâlise	17 M 307	4	25 B 308
Merkez Bidâyet Muhakemesi						
Hukuk Dairesi						
A'zâ	Reis Mustafa Nedim Efendi Sadık Bey Ansanyus? Efendi Mülazımı Mihayil Efendi		Rabia Sâlise	10 B 310 08 Z 305		Ş M

Ceza Dairesi					
A'zâ	Reis Hacı Hasan Sami Efendi Hacı Mehmed Murat Efendi Habib Salim Efendi Mülazımı Mehmed Necati Efendi	Sâlise Kibar Müderresin	24 B 307 15 R 299		
Müddeâ-yı Umûmi Muavini Mustafa Hasib Efendi					

(s.126)

Bidâyet Kalemî					
Baş Kâtib Mehmed Beşir Efendi			Rütbe Sâlise		Tarihi 2 C 307
Hukuk Zabıt Kâtibi Halil Efendi			Ceza Zabıt Kâtibi Ahmed Efendi		
Hukuk Zabıt Kâtibi Bahaddin Efendi			Ceza Zabıt Kâtibi Ali Efendi		
Hey'et-i İctimâiyye					
Bidâyet Muhakemesi heyetinden ibarettir					
Bidâyet Muhakemesi Refakatindeki Memûrun					
Mukavelat Muharriri Mahmud Efendi			Sâlise	İcra Memûru Abdulhamid Efendi	
			6 R 312	Müstantik Sânî Said Efendi	
Müstantik Evvel Mahmud Efendi					
Ticaret Mahkemesi					
Reis Mera Efendi				Rütbe Mütemayiz	Tarihi 22 C 306
A'zâ	Şefik	Efendi	A'zâ	Ahmed	Ağa
	Daimi			Muvakkat	
	Corci Efendi	//		Abdullah Efendi	
	AK				
Ticaret Kalemî					
Baş Kâtib Mustafa Efendi					
Muavini Abdullah Efendi			Zabıt Kâtibi Hasan Rıza Efendi		
Kâtib Sânî Menhal			Zabıt Kâtibi Ali Efendi		

127, 128, sayfalara ulaşılamadı

(s. 129)

Matbaa-ı Vilâyet		
Matbaa-ı Tahririye Taht-ı Nezaret Mekyubiyededir		
Esâmisi	Rütbe	Tarihi
Şehr-i Maharrer Rauf Yekta Bey	Sâlise	25 R 312
Müdür ve Litoğrafiya Memûru Cebrail Efendi		
Muharrer Sâni ve Hesap Memûru Mehmed Esad Efendi	Rabia	19 R 312
Muharrer Sâlis Abdullah Zahid Efendi	Rabia	19 R 312
Mütercüman Şeyh Kamil Efendi		
Haddat Nuri Efendi		
Sandık Emîni Yusuf Efendi		
Müretteb Hânesi		
Ser Müretteb Besil Kamil Efendi	Müretteb Mehmed Hayri Efendi	
Muavini Mehmed Kamil Efendi	Müretteb Abdulkadir Efendi	
Müretteb Mehmed Hilmi Efendi	Fransızca Mürettebi Azra Halim Efendi	
Müretteb Mülazımı Rızıkullah Efendi		
Dest-gâhcılar Muvezzi'ler		

Ligorafya Makine Ustası Misil Efendi Diğeri Bekiri Efendi	Hurufat Makinecisi Abid Efendi Muvezzi Mihayil Efendi Maavini Mihayil Efendi
--	--

(s. 130)

1.22.2.2. Belediye Dairesi

Belediye Dairesi				
Esâmisi			Rütbe	Tarihi
A'zâ	Reis Ahmed Muhdar Bey		Sânîye	6 B 307
	Abdulkadir Efendi		Sâlise	4 R 306
	Ali Ağa			
	Kadir Ağa			
	Abdulfettah Efendi			
	Musa Efendi Mustafa Efendi			
	Musa Siyahu? Efendi			
	Baş Kâtib Hasan Bey			
Belediye Kalemi				
Baş Kâtib Hasan Bey		Tenzifat Kâtibi Rafet Efendi		
Muavini Raci Efendi		Keşif Kâtibi Bekir Sadıki Efendi		
Muhasebe Kâtibi Liyas Efendi		Tulumbacı Süleyman Ağa		
Sandık Emîni Mihayil Efendi		Mimar Kalfası Abdulrahim Ağa		
Rütbe		Ser Müfettiş Mehmed Efendi		
Sânise		15 Z 305		
Mukayyid Rıza Efendi				
Sıhhiye Müfettişi Ahmed Fevat Efendi			Rütbe	Tarihi
			?	3 Ş 311
Haleb Karantina Tabibi Kuradu Efendi			Mecidi	Tarihi
			4	
Belediye Tabibi Mehmed Ali Efendi			Rütbe	Tarihi
			Sânîye	10 Z 312
Muavini Anton Şeravi Efendi		İcracı Fetifullah Efendi		

(s. 131)

1.22.2.3. Polis İdâresi

[illegible]

// İsmail Efendi // Rıfat Efendi // Mustafa Fehmi Efendi // Halil Efendi // Osman Efendi // Yunus Efendi	İftihar Madalyası	Elbistan'da İskenderun'da Urfa'da // Birecik'de Ayıntab'da
---	-------------------	---

(s. 132)

1.22.2.4. Jandarma Alayı

Vilâyet Jandarma Alayı	
Kumandan Süleyman Derviş Bey	Miralay
Rütbe ve Esâmisi	Mevakî
Alay Emîni Ahmed Azat Efendi Birinci Piyade Taburu Binbaşısı Mûnhal	Halep'de
Tabur Kâtibi Ahmed Hamdi Efendi	//
Birinci Bölük Yüzbaşısı Veli Ağa	//
Mülazım Vali Mehmed Efendi	//
Mülazım Sânisî ve Yaver Sâni Hazreti Vilâyetpenâhî Tevfik Efendi	//
İkinci Bölük Yüzbaşısı Süleyman Ağa	//
Mülazım Evveli Mahmud Efendi	Beylan'da
Mülazım Sânisî Mustafa Efendi	Cisr-i Şugur'da
Üçüncü Bölük Yüzbaşısı Tahsin Efendi	Halep'de
Mülazım Evveli Halil Efendi	Ayıntab'da
Mülazım Sânisî İbrâhim Ağa	Ma'ara'da
Dördüncü Bölük Yüzbaşısı Musa Ağa	Halep'de
Mülazım Evveli Mustafa Ağa	Cisr-i Şugur'da
Mülazım Sânisî Osman Ağa	Halep'de
Beşinci Bölük Yüzbaşısı Rağîb Ağa	//
Mülazım Evveli Ali Rıza Ağa	İskenderun'da
Mülazım Sânisî Reyhan Ağa	Halep'de

(s. 133)

Rütbe ve Esâmisi	Osmanî	Tarihi	Mecûdî	Tarihi	Mevakî
İkinci Suvari Taburu Binbaşısı Ahmed Ali Efendi	4	3 Ş 311	4	22 S 302	Halep'de
Tabur Kâtibi Hasan Efendi					//
Birinci Bölük Yüzbaşısı Feyzi Ağa					Bab'da
Mülazım Evveli Hacı Amir Efendi					Halep'de
Mülazım Sânisî Münîl Efendi					//
İkinci Bölük Yüzbaşısı Hacı Mehmed Ağa					Ayıntab'da
Mülazım Evveli Mehmed Efendi					Halep'de
Mülazım Sânisî Mehmed Efendi					Ayıntab'da
Üçüncü Bölük Yüzbaşısı ve Ser Yaver Hazreti Vilâyetpenâhî Ömer Efendi			5	27 C 312	Halep'de
Mülazım Evveli Mehmed Cemal Efendi					Antakya'da
Mülazım Sânisî Abdullah Efendi					Halep'de
Dördüncü Bölük Yüzbaşısı Mûnhal					//
Mülazım Evveli Mehmed Ağa					//
Mülazım Sânisî Mehmed Ağa			5	22 S 302	Kilis'de
Beşinci Bölük Yüzbaşısı Bakur Ağa					Adana'da
Mülazım Evveli Hacı Abdulcevad Efendi					Halep'de

Mülazım Sânisî Osman Ağa Altıncı Bölük Yüzbaşısı Mehmed Efendi Mülazım Evveli Hasan Ağa Mülazım Sânisî Abdulhalim Efendi Yedinci Bölük Yüzbaşısı Necip Efendi Mülazım Evveli Hacı Mehmed Ağa			5	21 B 303 23 B 309	// Kilis'de İskenderun'da Haleb'de Harim'de Rakka'da
---	--	--	---	--------------------------	---

(s. 134)

Rütbe ve Esâmisi	Osmanî	Tarihi	Medî	Tarihi	Mevakî
Mülazım Sânisî Kaşif Efendi Sekizinci Bölük Yüzbaşısı Danyal Efendi Mülazım Evveli Hacı Bekir Efendi Mülazım Sânisî Süleyman Ağa Dokuzuncu Bölük Yüzbaşısı Osman Efendi Mülazım Evveli Yusuf Ağa Mülazım Sânisî Bekir Efendi				22 M 393 10 S 301	Harim'da Ma'ara'de Haleb'de // // // Cebeli Se'mân'da
Üçüncü Tabur Binbaşısı Mehmed Efendi			4	Z 307	Maraş'da
Tabur Kâtibi Hasan Efendi Piyada Birinci Bölük Yüzbaşısı Ali Efendi Mülazım Evveli Abdulhamid Ağa Mülazım Sânisî Yusuf Ağah Efendi					// // // //
İkinci Bölük Yüzbaşısı İbrâhim Efendi Mülazım Evveli Cuma Efendi Süvari Birinci Bölük Yüzbaşısı Arslan Ağa Mülazım Evveli Mehmed Efendi Mülazım Sânisî Yusuf Ağa İkinci Suvari Bölük Yüzbaşısı Bekir Ağa Mülazım Evveli Osman Efendi	4	21 Ş 309	4	29 S 304	Maraş'da // // Elbistan'da Maraş'da Zeytin'da Maraş'da Pazarcık'da

(s. 135)

Rütbe ve Esâmisi	Osmanî	Tarihi	Mecîdî	Tarihi	Mevakî
Mülazım Sânisî Hasan Ağa Üçüncü Süvari Bölük Yüzbaşısı İbrâhim Ağa Mülazım Evveli Hüseyin Ağa Mülazım Sânisî Mehmed Ağa					Pazarcık'da Maraş'da // Andırın'da
Dördüncü Tabur Yüzbaşısı Hasan Efendi	3	28 R 310			Urfa'da
Tabur Kâtibi Ahmed Efendi Birinci Piyade Bölük Yüzbaşısı Necib Efendi Mülazım Evveli Süleyman Efendi Mülazım Sânisî İbrâhim Ağa İkinci Piyade Yüzbaşısı Şa'bân Ağa Mülazım Evveli Süleyman Ağa Mülazım Sânisî Yusuf Ağa Süvari Birinci Bölük Yüzbaşısı Necib Efendi Mülazım Evveli Mehmed Ağa Mülazım Sânisî Emin Ağa Süvari İkinci Bölük Yüzbaşısı Mustafa Ağa Mülazım Evveli Münhal Mülazım Sânisî Mehmed Ağa	5 4	3 R 311 29 RA 310			// // // // Birecik'de Suruç'da Urfa'da // Birecik'de Haleb'de Rumkale'da Suruç'da Urfa'da

(s. 136)

Jandarma Alayının Heyet-i Mecmuası			
Yekün	Piyade	Suvari	
004	001	003	Binbaşı
000	001	001	Alay Emîni
004	001	003	Tabur Kâtibi
024	010	014	Yüzbaşı
023	009	014	Mülazım-ı Evvel
023	009	014	Mülazım-ı Sâni
092	036	056	Çavuşan
023	009	014	Bölük Emîni
143	073	070	Onbaşı
964	475	489	Neferat
101	046	055	Tahsildaran
1399	669	730	Yekun

(s. 137)

1.23. Fırka-ı Askeriye

(s. 138) Beşinci Orduyu Hümâyûna Mensub Nizâmiye Onuncu Fırka Kumandanı

Ferîk İbrâhim Edhem Paşa

Osmanî	Tarihi	Mecîdî	Tarihi	Liyakat Madalyası	İmtiyaz Madalyası		
Murassa	29 Z 307	17 Z 301	Altın	Altın	Gümüş		
Fırka-ı Mezkûre-i Erkân-ı Harbiye Reisi Kaymakam Rıfat Bey	Osmanî 4	Tarihi 10 N 290	Mecîdî 3	Tarihi 12 L 301	Madalyası İftihar ve ?		
Esâmisi			Mevaki	Madalyası			
Ondukuzuncu Liva Kumandanı Mehmed Lütfi Paşa Yirminci Liva Kumandanı Mirliya Mehmed Ali Paşa			Haleb’de Maraş’da	Kırım Karadağ İngiltere			
Otuzyedinci Piyade Alayı							
Esâmisi		Mevakî	Osmani	Tarihi	Mecîdî	Tarihi	Madalya
İkinci Tabur Binbaşısı Ferid Efendi Üçüncü Tabur Binbaşısı Süleyman Hakkı Efendi Alay Emîni Ahmed Efendi		Adana’da Feke’de Haleb’de	4	21 R 311	5 4	10 S 307 28 C 300	Girid

(s. 139)

Esâmisi	Mevakî	Osmani	Tarihi	Mecîdî	Tarihi	Madalya
Miralay Mustafa Azad Bey Kaymakam Hüseyin Bey Birinci Tabur Binbaşısı Halil Efendi Üçüncü Tabur Binbaşısı Ahmed Bey Dördüncü Tabur Binbaşısı Ahmed Efendi Alay Emîni Hayri Efendi	Haleb'de // Zor'da Haleb'de Zeytin'da Haleb'de	4	299 ?	3 5	303 ? 285?	Girid Altın Girid Altın İmtiyaz Gümüş Plevne
Kırkıncı Piyade Alayı						
Miralay Mehmed Nuri Bey Birinci Tabur Binbaşısı Nuri Efendi İkinci Tabur Binbaşısı Ali Rıza Efendi Alay Emîni Cazım Efendi Alayı Mezkûr Müftisi	Haleb'de Maraş'da Haleb'de	4 4	1 M 311 10 Z 292	3	23 C 307	

Edib Efendi						
Suvari Yirmiyedinci Alay						
Mir Alay Said Bey	Haleb'de	4	9 Ş 312	3	28 C 308	?

(s. 140)

Esâmisi	Mevaki	Osmanî	Tarihi	Mecîdî	Tarihi	Madalya
Birinci Tabur Binbaşısı Münhal İkinci Tabur Binbaşısı Tabib Binbaşısı Potyados? Efendi Baytar Binbaşısı Hilmi Efendi	Haleb'de // // //					
Onbeşinci Topçu Kumandanı Mirliva Şevket Paşa	Haleb'de	3	308	2	19 ZA 312	
Otuzuncu Topçu Alayı						
Kaymakam Mustafa Bey Birinci Tabur Binbaşısı Hüseyin Hilmi Efendi İkinci Tabur Binbaşısı Mustafa Fethi Efendi	// // //	4 4	24 N 310 10 M 308	4	25 Z 306	Plevne

(s. 141)**1.23.1. Redif Fırkası**

Beşinci Ordu-yu Hümâyûna Mensub Ondukuzuncu Haleb Redif Fırkası Kumandanı
Ferîk Mehmed Salman Paşa

Osmanî	Tarihi	Mecîdî	Tarihi	Madalya
2	9 R 311	3	293	İftihar

Kırım Karadağ İngiltere Sardunya Madalyaları

Fırka-yı Mezkûre Erkân-ı Harbiye Reisi Binbaşı Mustafa Bey						
Esâmisi	Mevakî	Osmanî	Tarihi	Mecîdî	Tarihi	Madalya
Otuzyedinci Alay Kumandanı Mirliva Mustafa Nuri Paşa Otuzsekizinci Liva Kumandanı Mirliva Mehmed Nazif Paşa	Haleb'de Urfa'da	3 3	307 15 C 311			
Yetmiş Üçüncü Halep Alayı						
Miralay Münhal Birinci Ferafire Taburu Binbaşı Hasan Tahsin Efendi	Haleb'de //	4		4		Rus

(s. 142)

Esâmisi	Mevaki
Yedinci Karlık Taburu Binbaşı Mehmed Nazif Efendi Üçüncü Tabur Binbaşı Hüseyin Efendi Dördüncü Tabur Binbaşı Neşad Efendi	Haleb’de Bab’da Dirde
Yetmiş Dördüncü Lazkiye Alayı	
KaymakamŞerif Bey Birinci Tabur Binbaşı Mehmed Rıza Efendi Yedinci Tabur Binbaşı Mehmed Şefik Efendi Üçüncü Tabur Binbaşı Emin Efendi Dördüncü Tabur Binbaşı Mustafa Efendi	Lazkiye’de // Seyhun’da Cebeli Se’mân’da Adana’da
Yetmiş Beşinci Urfa Alayı	
Miralay Abdulkadir Bey Birinci Tabur Binbaşı Kadri Efendi İkinci Tabur Binbaşı Zihni Efendi Üçüncü Tabur Binbaşı Mühhal Dördüncü Tabur Binbaşı Bekir Sadık Efendi	Urfa’da // Birecik’de Suruç’da Rumkale’de
Yetmiş Altıncı Ayıntab Alayı	
Kaymakam Mehmed Halis Bey Birinci Tabur Binbaşı Süleyman Bey İkinci Tabur Binbaşı Neşad Efendi Üçüncü Tabur Binbaşı Rıza Efendi Dördüncü Tabur Binbaşı Hilmi Efendi	Ayıntab’da // Kızılhisar’da Kilis’de Azaz’da

(s. 143)

Beşinci Orduyu Hümâyûna Mensub Yirminci Adana Redif Fırkası Kumandanı

Ferîk Mehmed Emin Paşa

Osmanî	Tarihi	Mecîdî	Tarihi	Madalya
2		2		İftihar

Esâmisi	Mevaki	Madalya
Kırkinci Liva Kumandanı Mirliya Ziver Paşa	Maraş’da	
Yetmiş Dokuzuncu Maraş Alayı		
Miralay Birinci Tabur Binbaşı Ahmed Sadık Efendi İkinci Tabur Binbaşı Ömer Lütfi Efendi Üçüncü Tabur Binbaşı Halil Efendi Dördüncü Tabur Binbaşı Hasan Tahsin Efendi	// // Pazarcık’da Elbistan’da Zeytin’da	
Sekseninci İskenderun Alayı		
Kaymakam Hüseyin Nusret Bey Birinci Tabur Binbaşı Galib Bey	Mecidi 4 //	İskenderun’da Girit

(s. 144)

Esâmisi	Mevakî
İkinci Tabur Binbaşı Mehmed Arif Efendi Üçüncü Tabur Binbaşı Ahmed Nuri Efendi Dördüncü Tabur Binbaşı	Antakya’da Harim’de Ordu’da

Onyedinci Redif Fırkasının Otuz Dördüncü Livasının Altmış Sekizinci Hama Alayı			
Dördüncü Tabur Binbaşısı Mehmed Efendi			Ma'ara'da
Haleb Askeri Hastahânesi	Mecidi	Tarihi	Madalya
Tabib Evvel Miralay Nikolaki Bey Tabib Sâni Binbaşısı Bağdasar Efendi Tabib Binbaşısı Ogust Efendi Müdür Kol Ağalıktan Mütakaide Ali Efendi Eczacı Evvel Corci Efendi Eczacı Sâni Pinayut Efendi Kâtib Rüşdi Efendi Cerrah Evvel Vahid Efendi Cerrah Sâni Abdullah Efendi İmam Mehmed Efendi	3 5	 1 R 293	Girit Altın Umûm ve Girit Karas
Mekteb-i Rüştîye-yi Askeriye			
Müdür Kol Ağası Mehmed Said Bey			
Coğrafya ve Hendes ve Tarih-i İslam Muallimi Yüzbaşı Ahmed Hamdi Efendi M tarihi 5 309	Fransızca Muallimi Yüzbaşı Süleyman Mesrur Bey		

(s. 145)

1.23.2. Mekteb-i Rüştîye-i Askeriye

Resim ve Hüsnü Hat Farnsuva Muallimi Yüzbaşı Hayri Bey Hesab ve Usul Defteri Muallimi Yüzbaşı Ahmed Cemil Efendi M tarihi 5 309 Dahiliye Zabıta ve İmla-yı Türk-i Muallimi Yüzbaşı Abdulnafi Efendi Dahiliye Zabıta ve Esma-yı Türki Muallimi Mülazım Evveli İsmail Hakkı Efendi Dahiliye Zabıta ve Hikaye ve Esami-i Türkiye ve Türkçe Muallimi Behcet Efendi	Arabi Muallimi Şeyh Hüseyin Efendi Arabi Muallimi Mahyaeldin Efendi Farsi Muallimi Haşim Efendi Kavaid-i Osmânîyye İlm-i Hal ve Elifba-yı Osmanî Muallimi Halvasi Efendi İla-yı Türki Muallimi Mehmed Necati Efendi Hüsn-i Hat Türkiye Muallimi Mehmed Vahid Efendi
Vucud-u Şakirdan	Vucud-u Hademekân
Adet 027 Dördüncü Sene 065 Üçüncü Sene 098 Yedinci Sene 068 Birinci Sene 140 İhtiyat Sınıfı	Ser Hademe Mahmud Hacı Efendi Kapucu Raşid Ağa Hademe Halil Ağa // Ruşen Ağa // Süleyman Ağa // Ahmed Ağa // Bekir Ağa

(s. 146).

1.24. Emlâk-ı Hümâyûn Dairesi

Emlâk-ı Hümâyûn Dairesi						
Müdür Ziya Bey	Evveli Sânisî	18 M 311		5 N 305		
Muhasebeci Avadis Efendi	Mütemâyiz Sâlise	18 M 311				
Tahrîrât Baş Kâtibi Ali Neyyir Bey		8 R 302				
Ser Mühendis Vekili Mustafa Şevket Bey	Yüzbaşı	3 S 308			5	5 Z 310
Müfettiş Abdullah Efendi						
Komisyon-u Mahsusa						
Reis Müdür Bey						
A'zâ	Muhasebeci Efendi Tahrîrât Baş Kâtibi Bey		A'zâ	Ser Mühendis Vekili Bey Müfettiş Efendi		
Tahrîrât Kalemî						
	Müsevvid Evvel İbrâhim Hilmi Efendi Müsevvid Sâni İbrâhim Fehmi Bey Rabia 23 Z 312			Mukayyid Naim Efendi Mübeyyiz İskender Efendi		
Hendese Hânesi						
	Ser Mühendis Vekili Bey			Mühendis Mavini Yüzbaşı Mehmed Efendi		

(s. 147)

Memûrun Sâire		
Sandık Emîni Basil Efendi	Anbar Memûru Faik Efendi	
Antakya Memûru Süleyman Mahir Efendi		
Şuabât Mülhake		
Münbic Şubesi		
Esâmisi	Tarihi	Rütbe
Memûr Salih Efendi Baş Kâtib Nikolaki Efendi Kâtib Sânî Haşim Efendi		
Ebu Kalkal Şubesi ?		
Memûr Rasim Bey Baş Kâtib Rıfat Efendi Kâtib Sânî İskender Efendi	Rabia	8 Z 310
Cebel-i Has Şubesi		
Memûr Abdulkadir Kamili Efendi Baş Kâtib Salih Efendi Kâtib Sânî Ali Rıza Efendi	Rabia Rabia	8 Z 310 16 M 311
Cebel-i Ayis Şubesi		
Memûr Hacı Süleyman Efendi Baş Kâtib İbrâhim Mümtaz Efendi Kâtib Sânî Hamdi Efendi		

(s. 148)

1.25. Duyûn-u Umûmiye Dairesi

Duyûn-u Umûmiye Nezareti		
Nazır Ohannes Efendi	Rütbe Sâlise	Tarihi 1 C 308
Muhasebe Kalemi		
Tuz Fırka Konturolü Karabet Efendi Muhasebeci Nuri Efendi Muhasebe Kâtibi Selim Efendi Kâtib Sânî Mihaaldin Efendi Kâtib Salib Batros Efendi	Tezkere Kâtibi Corci Efendi Pul Memûruyeti İnzimâm Sandık Emîni Abdullah Efendi Bey’a Memûru Salih Efendi Anbar Memûru Mehmed Efendi	
Tahrîrât Kalemi		
Tahrîrât Baş Kâtibi Fahri Efendi Tahrîrât Kâtibi Şakir Efendi	Tahrîrât Mukayyidi Mahmud Emin Efendi Tahrîrât Mübeyyizi Abdulrahman Efendi	
Cebul Memlahası		
Müdür Mehmed Derviş Efendi Baş Kâtib Süleyman Efendi Sandık Emîni Corci Efendi	Tezkire Kâtibi Mişel Efendi Vezn Kâtibi Bedraki Efendi Kâtib Sânî Ohannes Efendi	
Reji Nezareti		
Nazır Mehmed Efendi		
Muhasebe Kalemi		
Muhasebeci Corco Manaster Saki Bey Muavini Advar Efendi	Refik Salim Efendi Diğeri Yorgi Efendi	

(s. 149)

1.26. Reji İdâresi

Diğeri Azedur Efendi Sandık Emîni Corci Efendi Muhafaza Müfetişi Habib Efendi	Dâ'va Vekili Corci Açıkbaş Efendi Rütbe Tarihi Mecidî Tarihi Sâlise 4 R 306 5 17 R 309			
Tahrîrât Kalemi				
Türkiye Tahrîrât Baş Kâtibi Kudusi Efendi Refiki Karabet Hilmi Efendi Muhafaza Kâtibi Nuris Efendi Evrak Memûru Liyas Efendi Anbar Memûru Fehullah Efendi	Anbarcı Corci Efendi Satış Memûru İskender Efendi Fabrika Memûru Reşid Efendi Muavini İskender Efendi ? Muhammin Corci Efendi			
Bank-ı Osmani İdâresi				
Esâmisi	Rütbe	Tarihi	Mecidî	Tarihi
Müdür Metri Turat Efendi Mudür Sâni Möşyo Kırışali	Sâlise	10 Z 312	3 4	
Muhasebe Kalemi				
Baş Kâtib Möşyo Nikolaki Hebaz Muavini Mikayil Odabaşyan Efendi	Diğeri Corci Kandarcı Efendi Diğeri Möşyo Harmanlurnis Efendi			
Tahrîrât Kalemi				
Baş Kâtib Möşyo Amil Advaris				
Baş Kâtib Möşyo Umir Tuvirnuni Muavini Vedia? Zelavim Efendi	Mülazım Muhran Bozantiyan? Efendi Diğeri Jozef Kusa Efendi			
Kuvas Mehmed El-haşimi? Ağa				

(s. 150)

1.27. Rüesâ -ı Ruhaniye

Haleb'de Bulunan Rüesâ-ı Runahniye				
Esâmisi	Osmanî	Tarihi	Mecîdî	Tarihi
Rum Katolik Metropolidi Kirillos Efendi Ermeni Katolik Metropolidi Girigoryos Efendi Rum Ortadoks Metropolidi Nektoryos Efendi Suryani Katolik Metropolidi Efram Rahmani Efendi Ermeni Merhasi Bedros Efendi Haham Baş Vekili Süleyman Safdi Efendi	2	19 B 312	2 2 3	17 Z 305 28 R 306 29 Ş 304
Haleb'de Mukim Memûrun Ecnebiyye				
Fransa Devlet Fehiması Konsolatosu				
Cenral Konsolosu Mösyö Albirlare Tercumân Hâce Corci Bilyad Tercumân Hâce İskender Bilyad Tercumân Hâce Rızıkullah Garala Tercumân Hâce Satanselos Esvad	3	297	4 4 5	293 310 21 C 310

(s. 151)

1.28. Memûrun Ecnebiyye

Konsolos Mösyö Mişel Yakıansaki Tercumân-ı Hâce Givrak Estoryan					
İtalya Devlet Fehiması Konsolatosu					
Konsolos Mösyö Henri Voyto	Osmanî 3	Tarihi 302	Mecîdî 4	Tarihi 293	
Tercumân-ı Hâce Albir Hemsî			Tercumân-ı Hâce Batros Hemsî		
İngiltere Devlet Fehiması Konsolatosu					
Konsolos Mösyö Hanrı Dahbarniham Tercumân-ı Hâce Nikogos Dırmarkaryan					
Avusturya ve Macaristan Devlet Fehiması Vis Konsolatosu					
Konsolos Mösyö Janberteryan	Osmanî 3	Tarihi 7 B 306	Mecîdî 5	Tarihi 30 S 279	
Tercumân-ı Hâce Batros Hemsî			Tercumân-ı Hâce Fethullah Çenu		
Tercumân-ı Hâce Abdullah Alvan					
Almanya Devlet Fehiması Konsolatosu					
Konsolos Mösyö Jak Zulnker	Mecidi 3		Tarihi 17 B 302		
Tercumân-ı Hâce Cebrail Araktenci					
İran Devleti Aliyesi Şehbenderi					
Şehbender Azra Rubin Kabai					
Tercumân Hâce Yusuf Dalatî			Tercumân Hâce Abdullah Sekal		
Tercumân-ı Hâce İbrâhim Halim Şebtai					

(s. 152)

Amerika Hükümet Müctemiası Konsolos Memûriyeti ve Belçika Devleti Konsolatosu					
Konsolos Mösyö Frederik Buha		Osmanî 4	Tarihi 28 Ş 301	Mecîdî 3	Tarihi 4 Z 301
Tercumân-ı Hâce Naum Corci Hemsî Tercumân-ı Hâce Rızıkullah Hamdi		Tercumân-ı Hâce İlyas Zemrud Tercumân-ı Hâce Nikola Rızıkullah Hamdi			
Portekiz Devlet Konsolatosu					
Konsolos Mösyö Andre Markopoli			Mecîdî 3	Tarihi 13 R 300	
İspanya Devlet Konsolatosu					
Konsolos Mevkıt Mösyö Corc Markopoli					
Tercumân-ı Hâce Anton Esvad		Tercumân-ı Hâce Corci Naum Hamdi			
Tercumân Hâce Rızıkullah Naum Ced					
İsveç ve Norveç Devleti ve Yis Konsolatosu					
Konsolos Vekili Mösyö Josef Dopıçuti			Mecîdî 3	Tarihi 12 N 306	
Tercumân-ı Hâce Dimitraki Şabat					
Yunan Devleti ve Vis Konsolatosu					
Konsolos Vekili Mevkıt Mösyö Dimitraki Savaidis					
Tercumân-ı Hâce İskender Şakir		Tercumân-ı Hâce Abdullah Sayıf			

(s. 153)

1.29. Eşraf ve Mütehayyizan Esâmisi

Haleb Sancağ-ı Şerif Mütehayyizan Rütbe ve Nişâna Haiz Olup Müstahdem Olmayan Zevâdın Esâmisi				
Esâmisi	Rütbe	Tarihi	Mecîdî	Tarihi
Caberizade Hacı Abdulkadir Efendi	Edirne Paye-i Mecidi	26 C 294	3	25 Z 293
Maraşizade Hacı Hasan Efendi	İzmir Paye-i Mecidi	09 Z 297		
Maraşizade Hacı Fasullullah	//	28 C 299	4	21 S 306
Caberizade Hahyi Sadık Efendi	//	302		
Talaszade Şeyh Mustafa Efendi	Duryei Mevluyeti	16 Z 297		
Vekil Zade Şükrü Efendi	Mütemâyiz	10 N 393	4	18 R 282
Hasan Beyzade İsmail Bey	Mütemâyiz	08 N 295		
Mikaniszade Reşid Efendi	Mütemâyiz	06 S 308		
Kudsizade Reşit Efendi	Mütemâyiz	18 Z 310		
Beyazidzade Nuri Efendi	Sânîye	10 N 300		
Müderrişzade Sebat Efendi	Sânîye	20 S 301		
Kudsizade Takiddin Efendi	Sânîye	28 N 303		
Müderrişzade Emin Efendi	Sânîye	04 C 305		
Müderrişzade Cemil Efendi	Sânîye	18 Ş 304		
Davayı Vekili Turus Efendi	Sâlise	27 M 307		
İbrâhim Paşazade İbrâhim Bey	Sâlise	28 Ş 297		
Müderrişzade Ahmed Efendi	Sâlise	15 S 301		

(s. 154)

Esâmisi	Rütbe	Tarihi	Mecîdi	Tarihi
Antakizade Nasri Efendi Müderriszade Hasib Efendi Şerifzade Mehmed Hasib Bey Elyahu Sütun Ağa Zahirzade Anton Efendi Dürrizade Ahmed Bey İbrâhim Devik Efendi Mihail Efendi Tutil Hayatzade Corci Efendi	Sâlise Sâlise Sâlise Kapucu Başı // Rabia Rabia	15 Z 305 09 B 306 13 M 311 08 R 285 18 R 285 24 L 311	 3 4	 23 R 310

İKİNCİ BÖLÜM

2. VİLAYETE AİT MALÛMAT

(s. 155)

2.1. Vilâyetin Ahval-i Coğrafyası

(s. 156)

2.1.1. Taksimât-ı Arâziye

Haleb Vilâyet-i Asya kıt'asında kâ'in-i Memâlik-i Osmânîyye cümlesinden olup Suriye kıt'asının kısım-ı şimâliyesiyle küçük Asya'nın cenûbiyesini teşkil iden Maraş nam diğer Zulkadiriye memleketindendir ki en eski adı Kubad ve Kaya'dır ve Elcezire ism-i kâdimi Mezapotamya Kıt'asının Ruha tesmiye olunan kısım-ı garbından yani Urfa Sancağı'ndan ibarettir.

2.1.2. Hudûd

Vilâyet-i Haleb Maraş Urfa namlarında 3 sancaktan ve 23 Kazâdan mürekkeb olarak hudûdu cenûben Süriye Vilâyeti garben Akdeniz, şimâlen Adana, Ankara ve Sivas Vilâyetleri şarka İdâre-i müstakilede bulunan Zor Sancağı ve Diyarbakır ve Mamûratü'l-Aziz Vilâyetleriyle mahdûddur. Vilâyetin şarkdan garba müteveccih olmak üzere tûlu 85 arzı 90 saattir.

2.1.3. Ahâli

Vilâyet ahâlisi Sâ'm neslinden ve Kafkas cinsinden olup mahâll-i mahsusunda mûnderic defterde bir tafsil muharrer olduğu üzere zükûr ve inâs İslam ve Hıristiyan ve Yahudi ve yabancı cemaaten nüfûsdan ibarettir.

Ahâli-i merkumenin taharri-i asl-ı ensâbına girişülürse görülür ki vilâyetimiz en evvel Hazreti Nuh Aleyhisselâmın oğlu Ham'ın evlâdından İlkita namını taşıyan bir kavme onu müteakib evlâd Sâ'm'dan Benî Aram (s. 157) Kabilesine vatan olmuş ve takriben miladdan 3000 sene evvel Mısırluların, Asurilerin, Acemlerin, Mekadonya Rumlarının, Romalılar eylediği istilâsında dolaşmış durdukdan sonra nihayet yed ? İslâm'da takrir eylemiştir.

Vilâyetimizde en evvel tavattun idenler İlkita denilen abide-i asnâm idi. Sonraları Hazreti İbrâhim Aleyhisselâm Efendimizin zaman-ı nübüvvetlerinde Arablar,

Yahudiler, Rumlar, Romalılar tavattun etmişlerdir. Hicret-i nebiyenin onaltıncı senesinde Ebu Ubeyde El-Cerrah ve Halid Bin Velid Radiyyallahu Taâlâ Anh Hazretleri kumandasıyla gelen guzât-ı müslümin vilâyeti baştan başa feth ve teshir ve bârika İslamiyet ve adaletle tenvîr eylemiştir. Şimdiki halde vilâyetimiz İslamları Arab, Türk, Türkmen, Çerkes, Kürdden Hıristiyanları Rum, Rum Katoliği, Ermeni, Ermeni Katoloji, Suryani, Maruni, Protestan, Keldani milletlerinden ibarettir. Ve şehir ve kasabalarda Yahudiler de vardır. Arabların silsile-i ensâbı Hazreti İbrâhim Aleyhisselâm ile kabilesi halkına muntehî olur. Dahil-i vilâyette Türklerin ibda-i tavattun evân-ı Hilâfet-i Abbasiye ve Türkmenlerin tavattunu Haleb'deki Benî Mirdas Devleti hengâmında ve Kürdlerin tavattunu Benî Eyyüb Devleti zamanındadır. Türklerin teksiri ise Devlet-i Selçukiye ile Devlet-i Etrak ve Devlet-i Çerakisiye zamanlarında olup zaman-ı adalet Nişân-i Devlet-i Aliyede her vakiden ziyade çoğalmışlardır. Ahâli-i gayetle cesur ve sehî ve zeki ve mihmân-nüvâz ve çalışkandır. Erbab-ı maarif sanayiden olup mükemmel Hilâfet-i İslamiye-ye kemal-ı meyil ve ubudiyet ve hükümet-i seniye-ye ferd inkıyâd itaatiyle meşhurdurlar.

(s. 158)

2.1.4. Lisân

Nefs-i Haleb'de Lisân-ı ahâli Arabi ise de kesretle Türkçe, Fransızca dahi müsta'meldir. Haleb sancağının ekseri mahâllerinde Maraş ve Urfa sancaklarında Lisân-ı müsta'mel Türkîdir. Haleb Sancağının birkaç kazâsında ahâli umûmen Arabça Haleb ve Urfa ve Maraş sancaklarında bazı aşiretler Kürtçe tekellüm ederler.

2.1.5. İklim

Haleb Vilâyeti memâlik-i mu'tedileden ma'dûd olup Ayıntab Bilan Kazâlarıyla Harim Antakya Kilis Kazâlarının dağlık mahâlleri ve kısmen Maraş Sancağının havası serin olduğu gibi nefsi Haleb ve Antakya'nın bunlara muâdil olan bazı mahâllerin havası da hararetlice olduğundan buralara da füsûl-i erbaa hakkıyla icrâ 'yı ahkâm eder.

2.1.6. Mahsulât

Haleb Vilâyeti arâzisinin kuvve-i nebatiyesi bâlâ-ter olmasıyla hasıla getirildiği hububat buğday, arpa, darı, pirinç, pamuk, nohut, mercimek, bakla, keten tohumu, anason, susam, hardal, küşne, mısır darısı, baş, kane gerçek?, çiriş, şeker kamışı ve emsali şeylerdir.

2.1.7. Meyve

Haleb Rum Kala ve Ayıntab Kazâsında Ala fıstık ve gizlik, Haleb, İdlîb, Kilis, Harim, Ayıntab, Cism-i Şuğur cihetlerinde kaliteli zeytin ve Antakya ve İskenderun'da pek nefis limon ve portakal ve Haleb (s. 159) ve Urfa ve Bab'da meşhur nar ve Riha'da kiraz ve vişne ve Haleb ve kısmen mülhakatında meyvenin envayi hasıla gelir. Ve sebzenin ma'rûf olan her nevi' dahi dahil-i vilâyette hasıl olur.

2.1.8. Eşcar

Antakya ve İskenderun ve Bilan Kazâlarında kalitelü tut ağacı olduğundan ala harir¹⁶ imal olunur. Dahil-i vilâyette Maraş sancağıyla Cism-i Şuğur ve Antakya ve Bilan ve Kilis ve İskenderun Kazâlarında ve Urfa'ya tabii Rum Kala Kazâsında cesîmce ormanlar olup meşe, karağaç, mezda, çam, mazi, defne ve diğer güne bazı ağaçlar bulunur. Elbistan Dağlarında hudâyî-nâbit ala çay ve su kenarında külliyyât üzere kavak ve söğüt ağaçları ovalarda hesabsız meyan kökü bulunur.

Yukarıda zikir olunan kısımdan mâadâ dahil-i vilâyette külliyyât üzere incir, üzüm erik, şeftali ve sevâhilde, limon, portakal, ağaç kovunu, turunc, yenedünya ağaçları vardır.

Dahil-i vilâyette soğan ve sarımsak ve gayet nefis karpuz ve bazı mahâllerde patates ve çöllerde Arabça Kema denilen bir mantarı bulunur.

2.1.9. Hayvanat

Vilâyetin her tarafında koyun ve keçi ve Amik Ovasında ve Maraş dahilinde bazı kazâlarda pek çok sığır ve manda Urfa Sancağıyla Harim ve Ma'ara ve Bab ve Cebel-i Se'mân ve Münbic ve Rakka Kazâlarında ve Maraş'a tabii kürt aşiretleri nezdinde kesret üzere deve bulunur. Nefs-i Haleb'de Şama (s. 160) tabir olunur bir nev' inek olup pek çok süt verir. Haleb Kazâsıyla Maara, Bab, Münbic, Rakka Kazâlarında ve Urfa Sancağı'nda ala cins at ve kısrağ bulunur. Vilâyetin hemen her tarafında inek ve öküz ve beygir ve katır ve merkeb vardır. Bilan Dağlarıyla ona civar olan mahâllerde ve Harim'e tabi Cebel-i Barişe'de ve Maraş Sancağı'nda yılan, kurd, tilki, ayı, çakal, domuz, geyik, ceylan, tavşan, sansar, kunduz ve Fırat kenarlarında arslan, bulunur.

¹⁶ ipek

Tuyûrdan¹⁷ dahil-i vilâyetinde hindi tavuk, kaz, ördek, bıldırcın, sarı esma, kara tavuk, keklik, güvercin dürrâc¹⁸, turna, akbaba, karakuş, leylek, haşerat nev'inden ise de yılan, akreb, çıyan, mevcuttur.

2.1.10. Dağlar

Birincisi Toros silsile-i cebelinin cer sefide mail olan kısmın müntehâsı ve en büyük şubesi olan Bereket Dağıdır ki: Arabcada Cebel-i Lekam ve Cebel-i Sur ve Suğur Karmaniye namlarıyla mukayyedir. Bu dağ Suriye ve nam-ı diğer Berriyetü's-Şam kıt'asıyla Kilikya yani Küçük Asya arasında hudûd-u tabiyedir.

Dağın şark cihetinde bulunan ve Berriyetü's-Şam dahilinde olup garb cihete düşen mahalleri Küçük Asya'dan ma'dûddur. Bu dağın zirvesinde Yarbuz namıyla maaaruf bir kasaba ile yine demin cebelde vaki Hassa İslahiye, Osmaniyye, Bulanık¹⁹, Piyas Kazâları Cebel-i Bereket²⁰ namını taşıyan bir sancak idâresinde ve Adana Vilâyeti dahilindedir. Yine bu dağın eteğinde vaki İskenderun Bilan Kazâları vilâyet-i celfile mülhakatındadır. Şu (s. 161) hesabca, Bilan, Hassa, İslahiye, Bulanık Kazâları Suriye toprağı sayılır. İşbu Cebel-i Bereket saht-ı şimâlinde Maraş ve Kozan Dağlarından Ceyhan Nehri vasıtasıyla ayrılarak tam istikametiyle cenuba teveccüh ve Bilan Gediğine kadar imtidâd eder ki: bunun en yüksek zirvesi meşhur Ma'ara Tepesidir. Bu tepe saht-ı bahrden 2500 metre mürtefi' olup ta Haleb'den görünür. Üzerinde yaz ve kış kar eksik olmaz cebelin tûlu 30 arzı 10 saattir. 100.000 nüfus râddesindeki ahâli-i meskûnenin 90 bine karîbi el-mezhebü'l-İslâmdır.

Bu dağda çam, meşe, mazi, sakız, diş budak, yemişken, hartlab, kavak, söğüt, çınar, gürgen, Franklarca Sadir, Suriyelilerce Arâzî-i Lübnan denilen ve Cebel-i Lübnan'a mahsus gibi zanolunan kamalak, ardıç, kızılıçık, alıç, yabani elma, yabani armut, ağaçlarının kesreti vardır. Hala bu dağdaki suların kesret ve nefâseti mezkûr cebelden Haleb ve Adana cihetlerinin manzarası pek tatlıdır. İnsan bir zerre-i bâlâya çıkıp da Haleb cihetine atıf-ı nazar itse zümürdûn çimenzarlara müstagrık olan Amik Ovası ve Gölü ve Asi ve Karasu ve Afrin Nehirleri ve Ana ve Ordu Dağının etekleri yalçın kayalardan mürekkebi ve üzerileri zeytin, çam ağaçlarıyla eşcâr mezin olan cebel-

¹⁷ Kuşlar

¹⁸ Eti gevrek keklik türünden bir kuş

¹⁹ Bulanık'ın şimdiki Bahçe'dir

²⁰ Cebei Bereket'in şimdiki adı Osmaniye'dir

i Ala ile Kürd Dağını ve İslahiye ve Pazarcık ve Haleb Ovalarını görür: bu manzara pîş-i nazar-ı temâşâsına hakikaten sevimli bir harita-ı tabiye teşkil eder. Adana semtine imale-i nakle itse Payas'ın temâşâsına doyum olmayan limon portakal bağçeleriyle karadaki kal'a ve deniz içindeki kal'asına Çukurovaya ve bu ovayı iki kısım-ı letâfet taksim (s. 162) eden Ceyhan nehrini ve sis tepeleriyle ve asıl Toros Dağlarını Kıbrıs açığını görür. Husûsiyle etrafındaki binlerce çağlayan ve haddi ve hesabı olmayan tuyûr hoş elhân iş bu letâfet fevkalade cümle-i mütehasindendir.

İkinci cer sefid Antakya vadilerini tezyîn ve Toros Dağıyla Cebel-i Lübnan ve yek diğerinden tefrîk iden Elma Dağlarıdır ki bu da Toros silsilesinden ve Bilan Gediği vasıtasıyla Bereket Dağından ayrılarak cenûb-u garbiye ve teveccüh ve İskenderun Körfezi civarında irtifa-yı azamını bilahız cihet-i garbiye-ye doğru amûden imtidad eder.

Bu dağın zirvesi deniz seviyesinden 1500 metre yüksektir. Bunu eski ismi Amanos'tur Suriye Türkleri beyninde Kızıl Dağ demekle de be-nâm olub Ordu ve Kasir ve Musa ve Se'mân ve Antakya Dağları bunun şabetindendir.

Bu dağı Trablusşam ile Tortus arasında teşkil iden bir gedik Cebel-i Lüban'dan tefrik eder.

İş bu Amanos'da câ-be-câ volkan emareleri bulunub hatta 1297 sene-i rumîyesinde Arsuz İskelesine karib bir mevkide volkan alev-rîz isti'mal olmuş idi.

Ordu Dağının Arabca ismi Cebel Akra'dır En eski ismi Kosyus'dur. Bu dağa İbranice Cebel-i Helak denilir.

Miladdan 250 sene mukaddem Antakya'de dehşetane vuku' olan şiddetli bir zelzelede dağın bir kısmı ayrılıb denize düşmüş yerinden siyah dumanlar çıkmış imiş (s. 163) Bu dağda çam, mazı, gürgen, ardıç, çınar, kamalak, meşe, ağaçlarının enva-yi kesret üzere bulunur.

Üçüncüsü Zeytin ve Maraş dağlarından murekkeb olan Ahvar Dağlarıdır. Bu dağ ötekiler kadar cesîm değildir.

Elbistan Kazâsı dahilinde vuku' olub kış ve yaz üzerinde kar eksik olmaz Nurhak Dağı da zikre şayan olan dağlardandır.

Bu dağın üzerinde vâsiaca bir göl vardır. Ala çay ve Geyik Göbeği tabir olunur gayet güzel kokulu bir nevi' çiçek bulunur.

Dahil-i vilâyetde Kilis'e tabi Kurd Ayıntab dahilinde vuku' Karabıyıklı İdlib dahilinde Cebel-i Zaviye, Cebel-i Se'mân ve Harim Kazâlarında Cebel-i Ali, Urfa

Sancağında Karadağ gibi bir çok dağlar varsa da küçüklükleri cihetiyle zikre layık değildir.

2.1.11. Nehirler

Birincisi Fırat Nehridir ki, bir şubesi Erzurum Vilâyeti'nden gelen Beyazid Sancağı'ndan Diyadin civarındaki cebelden ve diğer şubesi vilâyet-i müşârün-ileyh dahilinde bulunan büyük gölden nebeân eder. Bingöl'den nebeân eden şube oralarca Murat namıyla ma'rûftur. Bu iki şube Keban madeni civarında birleşerek Fırat namını aldıktan ve bir çok yerleri dolaştıktan sonra Haleb Vilâyeti dahilinden Birecik Kazâsı önünden ve Meskene ve Rakka ve Zor ve Ane'den geçerek Bağdat ile Basra arasında Kurna nam mahalde Dicle ile birleşir ve Şaddü'l-Arabî teşkil ile ba'dehû Basra Körfezine munsabb olur. Tûl cereyanisi 1800 kilometre kadar Fırat eyyam-ı şitâda Birecik piş-gâhına arza 1200 metre ve saat (s. 164) kesb ittiği gibi 7 metre dahi umk peyda eyler ve bu nehir Asya kıt'asındaki nehirlerin en cesîmlerinden olduğundan başka meşhur olan dört büyük nehirlerden biridir. Bu nehirin cesâmetine göre tathîr ve taammuk yolunda cüz-i bir hamd olursa seyr-i sefayına kesb kabiliyet edeceği derkardır. Hatta bu kabiliyetin müsâade-i tabiyesinden istifade ile bazı seneler ilk baharda yani nehrin feyezânı zamanında Bağdat Vilâyeti'nden idâre-i nehriye ve vapurlarından biri Haleb'e 18 saat mesafesi olan Meskene'ye gelib yolcu ve eşya nakil eylediği mesbûkdur. Daimi surette Meskene'ye kadar vapur işlettirilmek müsemma'dır.

Meskene'ye Bağdad'dan vapur işletmeye muvaffakiyet hasıl olursa sâye terfih-vâye-i Hazret-i Pâdişâhîde Bağdad'la Haleb arasında mükemmel bir tarik-i ticaret açılarak Haleb'in mamuriyyet ve ticareti fevkâlede terfî' edeceği derkârdır.

2.1.12. Faide

Tarihlerde görülür ki, bundan 4000 sene evvel Asuriler zamanında Fırat vadileri kâmilten taht-ı zıraatda olub Fırat nehrinden açılan cedveller vasıtasıyla ıskâ olunduğu için bazen bunun suyu Basra Körfezi'ne kadar vâsıl olmaksızın Babil'in aşağılarında kurur imiş bundan başka Babil ticareti Anadolu ve Kafkasya emtiasına manda ve öküz derilerinden kelekler salları bağlayarak nehren Babil'e naklederlermiş.

İkincisi Asi nehridir ki: Cebel-i Lübnan dahilinden vaki' Aynü'l-Leben nâm mahalden zuhûr ve vilâyetin bazı mahâllerinden ale'l-husûs Amik Ovasıyla Antakya

Kazâsı piş-gahından mürûr ettikten sonra Suveydiye'de Akdeniz'e (s. 165) dökülür. Bu asi nehrine eski çağlar da Uranût ve sonraları Nehr-i Gir ve Nehr-i Maklub denilirdi.

Üçüncüsü Ceyhan nehridir ki: Elbistan karîbinden çıkarak ve Südlü ve Hurman nehirlerinin ve bir çok derelerin iltihâkıyla kesb-i cesâmet ederek Zeytun Kazâsından ve Maraş civarından geçtikden sonra Adana Vilâyeti dairesinde dahil ve Akdenize munsabb olur. Bunu eski ismi Biramus idi.

Dördüncüsü Karasu nehridir ki: Bereket Dağından zuhûr ile mezkûr dağın piş-gahında olan müteâdid ve cesîm pirinc mezarlarını: ve kısmen Amik Ovasını iskâ' ettikten sonra âtiyy-üz zikr Amik Gölüne ve ondan Nehr-i Asi'ye insıbâb eyler. Bu nehir arab tarih ve coğrafyalarında Nehrü'l Sud namıyla mezkûrdur.

Beşincisi Afrin nehridir ki: Kurd Dağından çıkan birçok menbeaların ictima'ıyla Safi Deresi'nin iltihâkıyla nehir haline gelir ve bu da Karasu Nehri gibi Amik Gölüne ve onun mecrâsıyla Asi'ye katılır

2.1.13. Göller

Birinci Amik Gölüdür ki: etrafı Toros ve Amanos Dağları sebât? ve sağırasıyla ve Cebel-i Ala ile Cebel-i Se'mâni teşkil iden kayalıkların bir kısmıyla muhât olan Amik Ovasında vakadır. Tûlu 20 arzı 7 mildir. Suyu tatlıdır. Buna cerriye? Antakya denir. İsmi diğeri de Akdenizdir. Buna enfa' zikir olunduğu üzere Şimâlden Karasu ve Afrin Nehirleri ve nam-ı kâdimi Yığra olan Balık Gölünün ayağı ve cenûbundan Bereket Nehrine bu su Değirmen Kaşı nam-ı mahalde mu'tâdîd değirmen döndürür adeta (s. 166) cesîmce bir sudur karışır gölün suyu cisir hadid karîbinde bir mecrâ-yı tabii vasıtasıyla Asi'ye katılır bu gölün derûnunda kaz ve ördek gibi her nevi' su kuşu bulunduğu gibi etrafında da Türkmenler ve Fellahlar tarafından kaliteli manda beslenir.

İkincisi yine Amik'de kâ'in ve eski zamanlarda Yığra namıyla ma'rûf olan Balık Gölüdür. Ancak bu göl küçük olub balık saydına mahsustur. Sayd-i mâhîsi nehir sene-i tarif hükümet-i seniyeden bir bedel ile mültezimine ihale olunur.

Üçüncüsü Cisir-i Şuğur Kazâsındaki Medik Gölüdür. Derûnunda kesret üzere balık hasıla geldikten bu balık rûsûmu cenâb-ı hükümetten senva bir bedel-i layıkıyla talibine iltizâm olunur.

Suruç Abu'l-Fida merhumun kavlince; makeddemeleri bu gölün etrafı söğürt ağaçlar ile muhât olarak kesret üzere hasıla gelen nilüfer çiçeği ilkbaharda gölün sathını ser-â-pester edercesine tezyîn eyler imiş bunun eski ismi Efemiye'dir.

2.1.14. Sahiller – İskeleler

Vilâyetin sevâhil kadime-i coğrafyan nezdinde Sinyus Eskebus namıyla ma'rûf ve Akdenizin en meşhur mersâllerinden ma'dûd olan İskenderun Körfez ve Limanı'ndan ve Suveydiye nam-ı atık Senelusi? Limanı'ndan ve İskenderun'a tabi Kabav ve Cisre Madef Kara Turan iskelelerinden ve bu limanlar ile iskeleler meyanındaki kıyılardan ve meşhur Domuz Burnu'ndan müteşekkildir. İskenderun Körfezinin hemen her tarafındaki barınabilir. İskenderun (s. 167) ve Suveydiyye limanları pek emin ve az himmetle en birinci limanlar adetine yine dahil olacaklar vâreste berâhîndir.

İskenderun Limanı'na Suriye İskelerine işleyen kumpanya ve vapurlarının ekseriyesi uğrar Suveydiye'ye zahire ve eşya-yı sâire almak için bazen vapur ve ekseriye yalnız gemileri ve Kabav, Kara Turan İskelelerine yalnız balkan kayıkları gelir. Bu Suveydiye İskelesinin yanında deniz ortasında fevvâre-i vari bir tatlı su feverân eder. Bu iskele mukeddime taştan mebnâ pek metin olduğu halde Antakya ve havâlisini Ehl-i Salib'den ahaz ve tahlîs iden Mısır Sultanı Mülûk Zahir Baybars tafarından imlâ ve tahrib edilmiştir.

2.1.15. Kaplıcalar

Haleb Sancağının Cisir-i Şuğur Kazâsında iki kaplıca olup suları emrâz-ı cildiyeye nâfi'dir. Yine Haleb Sancağı'na mülhak Amik Ovasından harareti 42 derece kükürtlü bir kaplıca vardır. Urfa Sancağı'na mülhak Birecik Kazsında ve Fırat kenarında dahi bir kaplıca vardır. Maraş Sancağında vaka nefis-i Maraş Kazâsında bir ve Zeytin Kazâsında bir kaplıca vardır. Elbistan Kazâsında İçme namında suyu soğuk ma'denî olup emrâz-ı mütenevvi'ye faideli bir su mevcuddur.

2.1.16. Madenler

Nefs-i Haleb şehrinde 10 dakika mesafede bakır ve yine Haleb'in 20 saat cenûbu şarkiyesinde ve Ebu Feyaz nam mahalde vapur kömürü ve yine Haleb civarında sarı mermer madenleri vardır. Harim Kazâsında cam madeni İskenderun Kazâsında bir mayi' gaz madeni vardır.

(s. 168) O havâlide Antakya Kazâsı'nda amaynt ve porasit ve simli kurşun ve antimon ve krom madenleri vardır. Kilis Kazâsında cesîm bir kil madeni olup taraf-ı mîrinden iltizâm olunur. Harim Kazâsında Barişa Dağında sarı mermer madeni vardır.

Ayıntab Kazâsının Çarbin Karyesinde kırmızı mermer Maraş Kazâsında iki gümüş ve demir ve kırmızı mermer ve bir siyah mermer ve Zeytin Kazâsında iki demir madeni vardır. Bunların bazılarında istifade olunursa da ekseriyesi matrûktur.

2.1.17. Memlaha

Habul namında ve Haleb'in şarkında çöl cihetinde vaka müteâdid göllerden ibaret cesîm bir memlaha bunlardan en cesîmi Cebul Karyesi'ne civar ve mahrûtul şekil azim bir göl olup yalnız bu gölün cevânib erbaa 18 saatde dolaşılabilir.

Bu göl nehr Mayıs ibtidâsında incimâd ederek teşrin-i sâni gayesine kadar tabii münce mid halde bulunur. İş bu gölün cenûb cihetinde Cebel-i Has namıyla bir dağcağız vardır. Onun arka tarafında çöle doğru müteferrik yekdiğerine dörder beşer ve altışar saat bu'd mesafede El-Hamra, Harayice, Abda, Zurka, Ramla, Derihem, Maraga namlarıyla 7 kıta' daha göller vardır ki onlarda bâlâ da gösterilen mevsimlerde tabii incimâd iderek lüzûmu kadar muhafızlar tayiniyle taht-ı muhafazalanırsa da bunlardan ihrâcat icrâ idilmez ve işitilmez memleha-yi mezkûrenin müdürîyyet merkezi Cebul Karyesi'nde olup orada heyet-i müdürîyyet için cenâb mîriden binâ olunmuş bir idârehâne ve birde müşterilerin hayvanatı için cesîmce bir han vardır.

(s. 169) Nehir sene ihrâcî tertib olunan tuz mütahitlere verilip develer vasıtsıyla cism-i gölden idârehâne piş-gâhına nakil edilerek orada açıkda Ağustos Eylül ve Teşrin-i evvel aylarında göl kenarında sarfiyat olunub kusur 9 ayda bâlâda beyan olunan yıgınlardan satılır.

Memlehanın sarfiyat-ı seniyesi 10 milyon kıyye²¹ râddesinde olup iş bu sarfiyat nisbetinde edilen ihrâcat tuz göllerinin mevcuduna nisbetle on bin parçasında biri ancak olabilir.

Memleha-ı mezkûrenin tuzu gerçi göl tuzu ise de hasıla gelen tuzların Memâlik-i Mahrusa-ı Şahânedede memleha sâireye nisbetle nefâseti birinci derece ad olunabilir. Çünkü gayet beyaz ve temiz ve kuvvetli olmasıyla beraber lezzetce de sâir göl tuzlarının cümlesine fâik ve Konya Vilâyeti dahilinde vaka-yı meşhur Koç Hisar memlehası tuzuna muâdildir. Binâberîn bu memleha civarına bir şimemdifere hattı tesadüf etse de münasib mevkiine bir istasyon yapılarak harice tuz nakil olunsu nefâseti sebebiyle sarfiyanın pek çok terâkkî edeceği me'mûl-ı kavîdir.

²¹ Kıyye = Okka, o da dört yüz dirhemdir. 1 dirhem 1.282 gr. olduğuna göre, 10.000.000 okka 12.820.000.000 gramdır. Bu da 12.820 ton demektir. (Yay.)

Mevsim incimâd haliyle birebir müteâdide mezkûrenin münasib mevkilerine luzumu kadar çadırlar rekzolunarak her bir mevki bir ser-kerde verir çavuş ve luzumu kadar muhâfız ve suvari ve piyade ikamesiyle taht-ı muhafazaya alınır. Mevsim-i suyûfda istihdam olunan efrad-ı müstahfazanın mecmuayı 3 ser-kerde 7 çavuş 96 nefer suvari 132 nefer-i piyade cemaen 243 nefer bâliğ olur.

Mevsim-i baharda hayvanlarını ra'y itmek üzere yavaş yavaş mamuraler cihete adet iden urbaniyle aşâir-i muhtelifenin adetleri mevsim **(s. 170)** İncimâda tesadüf ettikten sonra bunların hem mamurlara adem-i tasallut ve tecavüzü ve hemde rüsûm ve tadiyenin istifadesi zemininde müfreze kumandanı bir takım asakir-i müfreze-i şahâne mustashiben çöl cihetine azîmet ederek bu sırada memlehalardan dahi tecavüz ve tasallut masûniyyeti emrinde müzaheret ve muâvenât muktezâ icrâ edilerek ve ica-yı takdirde lüzumu kadar devriye kolu çıkarılarak urbân merkumenin yine çöl cihetine avdet ve ruceatlarına değin hüsn-ü muhafazaya itina ile selahen tuz sarfiyatına meydan verilmez.

2.2. Haleb Sancağına Da'ir Malûmat

Haleb Sancağı Vilâyetin cihet-i cenûbiyesi ve garbiyesiyle kısmen cihet-i şarkiyesinden teşkil İdlib Haleb, Ayıntab, Kilis, İskenderun, Antakya, İdlib, Harim, Cisir-i Şuğur, Ma'arra, Bab, Bilan, Cebel-i Semân, Menbic, Rakka namlarında 14 Kazâdan mürekkebe ve merkezi Haleb şehridir.

2.2.1. Haleb

Asya kıt'asında kâ'in Memâlik-i Osmânîyyenin cesâmet ve ticaretce meşhur şehirlerindendir. Haleb şehri 22 derece ve 11 dakika arz-ı şimâliyede ve 23 derece 50 dakika tûl-u şarkiyede vaka ve dersaadetten ber'an 263 saat baîdir.

Vaka şehir ise sath-ı bahrdan 500 metre yüksektir. Haleb şehri Kilis ve Bab Ovalarıyla Cebel-i Se'mânın arızayı arâzîsinin nokta-yı iltisâkında ve basitce bir mevkidedir. Şehrin şarki ciheti zeytin ve fındık bahçeleriyle şimâl ve garb ve kıble ciheti yemiş bahçeleriyle muhatdur.

(s. 171) Şehrin şimâl cihetinden başlayarak cenûba doğru kenarından Kuvayk namında iki üç değirmen döndürür bir de nehir cereyan eder.

Bu nehir Ayıntab Kazâsına bağlı Çaldığın Karyesinden zuhûr ile nefsi Haleb'e 3 saat mesafede vaki' Hilan Karyesine geldiğinde şalşa? miktarı mecra-i mahsus ile şehre gelir. Ve iş bu nehre aşına-yı râhde Ayıntab ve Kilis Kazâlarından nebeân ve

ceryan eden bir çok sular katılır. Kûsûrû Haleb bağçelerine ıskâ eyledikten ve kendisine Haleb civarında nebeân iden Aynü't-Tel ve Aynü'l-Beyza suları da katıldıktan sonra şehrin garb cihette vaka üç dört mahâllenin arâzîsinden geçerek cenûba doğru akar gider. Kışın feyezan zamanlarında teksîr iden sular Cebel-i Sem'ân Kazâsındaki Han Toman ve Emlâk-ı Seniye dahilindeki Taldukan Karyeleri arasındaki arâzî-i basîte da toplanarak bir gölçeğiz teşkil ederse de bazen hararetin şems ayı kurur.

İş bu Kuvayk Nehrinin eski ismi Şalus'dur. Kuvayk tesmiyesinin sebebi ise dördüncü asır Hicret ricâlinden Türkmen asair-i rüesâsından Kuvayk Ağa namında bir sahibü'l-hayrât nehrin ikişer mahâllerine bendler yapıp müstemirren hüsn-ü her yana temin eyledikten sonra namı nehre bir ikinci alim olmuştur. Şehrin vaziyeti de gird olub İslam mahaleleriyle Yahudi mahâllesi atik sur derununda bir çok islâm mahâllerleriyle Hıristiyan mahâlleleri surun haricindedir.

Haleb'in havası yâbis ve gayet mu'tedil ise de binâsının umûmi kârgir olmasından biraz rutûbet beyda olur mamâfih havası sağlamdır. Şu hal ile bire bir Haleb'de hal tufûliyyetde iken ahâlîde ve bir müddet ikamet

(Sayfa 172 önsözde belirtildiği gibi okunamamıştır.)

(s. 173) 19 tekke ve zaviye, 21 türbe, 12 kilise ve manastır, 9 havra, 77 sebîl, 39 hamam, 76 çeşme, 7329 dükkân ve mağaza, 2 matbaa 1 bedesten, 100 han, 29 su değirmeni, 121 hayvan değirmeni, 99 fırın, 2910 kumaş destegahı, 4 cendere²², 2 debbağhâne, 21 mendil basma hânesi, 85 kahvehâne, 38 meyhâne, 129 boyahâne, 21 sabunhâne, 2 kalhâne, 7 ma'sara²³, 4 pamuk fabrikası, 2 muvakkit-hâne²⁴ 4 şairye fabrikası, 1 kösele fabrikası, 5 gazino, 4 lokanta, 11 aşçı dükkânı, 7 kütüphâne 20 eczahâne, 1 Mekteb-i İdadi, 1 Mektebi Rüştîye-i Askeriye, 1 Mekteb-i Rüştîye-i Mülkiye, 90 İslam İbdida-i Mektebi, 1 Fransızca Mektebi, 28 Gayrimüslim Mektebi, 1 İnas Mektebi, 577 bağ, 323 bağçe, 1885 tarla, 20 kireçhâne, 2 salhhâne, 2 testi karhânesi, 2 dar el-şafa, 11 köprü vardır.

Haleb mamûlâtı ile sırma ve her türlü ipekli sırmalı çarşafklar, keffiyye²⁵, mendiller, meşlahlar²⁶, butuslar çetari cafes²⁷ atlas kutn ve gezi gibi kumaşlar ve oda

²² Kumaş ve ütölemek üzere birbirine bitişik iki silindirden oluşan bir çeşit ütünün bulunduğu yer

²³ Üzüm, susam ve sairenin sıkılacağı yer

²⁴ Muvakkit'in bulunduğu oda. ekseriye, muvakkitle ve zamanı ta'yin eden âlet ve saatlerle birlikte, büyük camilerin büyük camilerin yanında bulunur.

²⁵ Araplar tarafından kullanılan ve omuzları da örten püsküllü erkek baş örtüsü

²⁶ Altı üstü bir olan ve kol yerine yarıkları bulunan bir çeşit giyecek

döşemeleri, yünden pamukdan elbiseler ve oda döşemeleri acem taklidi şallar ve şam taklidi hırka basma mendiller alacalar güzel mısır hasırları kokulu kil enfiye ve kil a'lâ şeker mamûlâtı pastırma tuzlu fıstık şeylerden ve sanayi dahi sırmacılık terzilik seracılık kuyumculuk marangozluk taşcılık ve sabunculuk nişastacılık, boyacılık, kasablık, bakkallık, dabaklık, kolacılık, bakırcılık, ve sâir sanatlardan ibarettir.

Nefs-i Haleb bağçelerinin en başlı mahsulâtı kayısı, fıstık, üzüm ve zeytin (s. 174) tut ve Şam Tütünü, armut, vişne, kiraz, şeftali ve her nevi' sebze ve yonca ile kereste cinsinden kavak söğüt karaağaçtan ibarettir. Ahâli mevsim-i rebîyye ve suyûf bu bağçelerde tenezzüh iderler. Şehrin binâ ve âsâr-ı atika ve cesîmesine gelince bunların en meşhuru Haleb iç ve dış kaleleri ve Câmî-i Kebir ve Câmî-i El-Hayat ve Câmî-i El-Turuş ve Câmî-i El-Kaykan ve Câmî-i El-Amra ve Meşhed-i Şerif ve Osmânîyye ve Adliye ve Behramiye Hasriye ve cevâmi' Nureddin Şehidin binâ-yı gerde olan bîmârhâne ve kışla-yı hümâyûndur. İş bu kaleleden içkalenin aza-yı esası Selefkelüler ve dış kalenin bânîsi Müslümanlar olup her ikisinin şimdiki vaziyet mükemeliyete tevsîât ve tahkimi 500 sene-i hicriyesinden sonra gelen Mülük Selef-i İslamiyenin eser-i hümâyûnudur.

Câmî-i Kebir şehrin ortasında olup derûnunda Hazreti Zekerriya Aleyhisselâmın ser-i saadetleri medfûndur. Namazgâhı bir vech türbe takriben 10000 zirâ'-ı²⁸ mimariden ibaret olarak havlusu dahi o nisbetde cesîm ve müteâddid şadırvan ve musluklarla müderrisîn talebe ve hademe için başka başka odaları ve gayet mürtefî' murebba' dil-ârâ bir minareyi havidir.

İşbu câmî-i Halife-i Emeviyeden Süleyman Bin Abdülmelik vuku'at-ı tarihiye cedvelinde zikr-i geçen Hilane kilisenin bağçesi mahâllinde ve 91 sene-i hicriyesinde binâ eylemiştir.

353 tarihinde câmî-i mezkûre İstanbul Rumları yakmağla Seyfû'd-Devle termîm muahharen İsmâiliye fırka-yı batıniyesi ihrâk itmekle 566 tarihinde Nureddin Şehid tamir ve tevsîye ve en sonra istilâ-yı Hülagü (s. 175) hengâmında Sis Kralının yakmasıyla 679 tarihinde Kara Sungur tamir eylemiştir.

Haleb bânî ve tarihi binâsı hakkındaki rivâyetler müteaddid ise de bunların akdem ve sıhhati Haleb'e Amalika denilen Evlâd-ı Hamdan Haleb bin Mehr kendi namına eyleyib Haleb'e ve Haleb'in namlarıyla şöhet bulması kazıyyesidir ki bu da el-

²⁷ Dallı, çiçekli bir çeşit ipek kumaş

²⁸ Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan uzunluk ölçüsü 75-90 santim arasında değişen şekilleri vardır

hâletü hâzihi şehrin Antakya Kapusu civarında bulunan Kaykan Câmi-i şerifine eski bir siyah taş üzerine hiyegrolif²⁹ hattı bulunmasından istidlâl olunuyor

İkincisi Haleb'i Yahudi Hükümdarlarından Aram Suba'nın binâ ve Aram Suba tesmiye eylediği Yahudilerce iddia olmakda ise de Aram'ın Haleb'ce olan muvaffakiyeti binâ olmayıp istilâdan ibaret olduğu ve Aram'ın binâ-kerdesi olan Aram Suba şehriyenin Vadi-i Cebbul cihetinde bulunduğu bazı tevârih ile Tevrat-ı Şerif mütalaasından anlaşıyor.

Üçüncüsü, Haleb'i Antakya'da hüküm-fermâ Selefkiyan Devleti hicretten 750 sene mukaddem tesîs ve Biruya namıyla tevsim eylediği rivâyetine karşı tarihçilerin beyanat-ı sâiresi Haleb'in yalnız iç kalesinin Selefkelüler tarafından müceddeden binâ ve şehirce de nısfı raddesinde tamirat ve tevsiat eylediğini görterir ki bu suret tamamiyle makrûn sahtir. **(s. 176)** Haleb'e Halebü's-Şehbâ tesmiyesi sebebine gelince bazı tarihçiler şöylece haber verirler ki, Enbiya-yı izâmından Hazreti İbrâhim Aleyhisselâm vaktiyle Haleb'e hicretle şimdiki Haleb iç kalesinin bulunduğu tepede ikametle mâlik olduğu şehba' yani beyaz bir ineği sağarak sütünü fukarâya dağıttığı ve süt sağılıb halkın çağrılmak istenildikte müşârün-ileyh Hazretlerinin etbâ'ı İbrâhim Aleyhisselâm beyaz ineği sağdı manasında olan İbrâhim Aleyhisselâm Halebü's-Şehbâdır. Fukarâyı davet ettiği cihetle Halebü's-Şehbâ terkibi gide gide mezkûr tepeye alem olmuştur. Lakin bu suret muvafık-ı hakikat olmayıp harafât kabilindedir. Yalnız Şehbâ tabirinin dahi vaktiyle mezkûr tepe ve nefsi-i beldenin bulunduğu mevkinin kâmilten beyaz topraktan ibaret olmasından ileri geldiği cümle rivâyet-i tarihiyedendir. Cudûl-ı vekâyi'de gösterildiği üzere Haleb şehri gerek kable'l-İslâm ve gerek zuhûr-u İslâm'dan sonra bir çok melik ve memâlik eyâdî-i temellûküne geçib nihayet taht-ı İdâre-i Osmânîyye'de istikrar eyledi.

Şöyleki; Mısır da icrâ-yı hükümet eden Devleti Çerakise firdevs-âşiyân Fatih Sultan Mehmet Han Sânî Hazretleri devrinden beri Devlet-i Aliye-i Osmânîyye'nin musâfât-i meşru'ası hilafında olarak göstere geldiği adâvet-kârâne ve mütehakkimâne etvâr ve hareketi cennet-mekân Yavuz Sultan Selim Han-ı Evvel Hazretlerine Mısır seferini açtırdığından Sultan-ı müşârün-ileyh maiyetinde 80000 asker ve 800 top olduğu

²⁹Hiyegrolif hatt-ı kâdimi Mısır ahâlisiyle İlkına itlâk olunan Hama halkına mahsusu olub Hatt-ı mezkûr bir takım işarât-ı mahsâsanın terkiyatından ibaret olarak yukardan aşağıya sağdan sola doğru okunur ve hatt-ı mezkûrun başlığındaki harf-i evvel medlûl olan şekil-i mahsusanın vaz'ıyla terkiyat olunur imiş.

halde Anadolu üzerinden aşib Kilis Kazâsı dahilinde bulunan Mercidabık nam mahâlle geldi. Ön tarafda Mısır Sultanı Gavri urbân (s. 177) takımından ve kuvve-i mevcûde-i askeriyesinden mâadâ kendi bedeninden iştirâ' ve teslîh eylemiş olduğu 13000 nefer-i çenkci köle ile Sultan Selim Han Hazretlerinin karşısına çıkmagla 922 senesi Recebinin yirmi üçüncü Pazar günü (22 Ağustos 1516) mahâll-i mezkûrede vuk'u bulan 6 saat imtidâd iden muharebede Gavri'nin askeri münhezîm ve kendisi dahi daire-i hestîden mün'adim oldu.

Gavri tarafından Haleb Valisi Hayır Beyin delâletiyle Haleb ahâlisi Zat-ı Hazreti Pâdişâhiye kemâl-i ve hürmet itaatle Gök Meydanında istikbâl eylediler.

Gavrinin kendisini bu müsibete giriftâr eden Kemal Gavri sâikasıyle İstanbul'un zabtı için Haleb hazinesinde iddihâr eylediği iki milyon altın ile mümihmat sâire-i beytû'l-mal için zabtolundu. Sultan Selim Hazretleri Haleb'de 18 gün ikamet ve Karaca Paşa'ya muhâfız nasb ile Şam'a azîmet buyurdular. Bir de Sultan Selim Hazretlerinin Haleb'de ilk defa olarak edâ buyurdıkları cuma namazında hatib tarafından Hâdimü'l-Harameyni'ş-Şerîfeyn ibare-i bâliğası ilave-i hutbe-i zafer idilmek cihetiyle Haleb şehri bu suretle haiz nisâb-ı şeref olmuştur.

Haleb'in cenûbî garbiyesinde 6 saat bu'd mesafede nam kâdimi Şalis olan Kınnesrin Belde-i kâdimesinin harebesi vardır.

İş bu belde bidâyet-i zuhûr-u İslâm'da cesîm ve şehir idi. Devlet-i Emeviye-i tarafından nasbedilen valilerin merkezi olduğu gibi bir aralık Devlet-i Hamdaniye'ye dahi makarr-ı saltanat olmuş idi. Şehr-i mezkûr en evvel (s. 178) Melîk Basiliyus tarafından tahrib ve Cebel-i Lübnan ümerasından Benî Basis hânedânı canibinden tamir olunmuştur.

Sonra Haleb'de hükümran olan Mülûk-ü Selçukiyyeden Tacü'd-Devle Tutuş dördüncü asr-ı hicret evâhîrine doğru bütün bütün yıkmıştır. 566 senesinde Nureddin Şehid Kınnesrin Câminin mükellef taş ve direklerini Haleb'e nakl ile Câmi-i Kebir-i Emeviyyeyi tamirat ve tezyînâtında kullanmıştır.

Yine Haleb Kazâsının Cebel-i Sem'an Kazâsında meşhur Etarib Karye ve harabesi bulunur ki, burası Ehl-i Salib Muharebesi'nde ziyadesiyle şöhrat olduğu halde İmadeddin Zengi tarafından tahrib edilmiştir.

(s. 179)

2.2.1.1. Haleb Şehrini Nüfus Cedveli

Nüfus İdâresi Kayudundan Çıkarılan Haleb Şehrini Nüfus Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	36.565	38.830	75.395
İslam Kıptiyan	213	218	431
Rum Katolik	3.955	4.089	8.044
Ermeni Katolik	2.024	2.027	4.051
Süryani	1.358	1.268	2.626
Morani-Maruni	981	979	1.960
Rum	529	456	985
Ermeni	754	901	1.655
Protestan	39	26	65
Latin	150	202	352
Keldani	89	62	151
Ecnebi	1.551	495	2.046
Yahudi	3.951	3.997	7.948
Yabancı	1.513	530	2.043
YEKÛN	53.672	54.080	107.752

(s. 180)

2.2.2. Ayıntab Kazâsı

Ayıntab Kazâsı					
Kaymakam İhsan Bey				Rütbe Mütemâyiz	Tarihi 22 R 298
Meclis-i İdâre-i Kazâ					
Reis Kaymakam Bey					
Naib Mehmed Emin Efendi Müfti Hacı Osman Saib Efendi Mal Müdürü Mehmed Hilmi Efendi Tahrîrât Kâtibi Mehmed Ali Cevad Efendi Rütbe Sâlise Tarihi 4 Z 297	A'zâ-yı Tabîye	Tahir Bey Rütbe Sâlise Tarihi 4 Z 297 Mehmed Münib Efendi Bedrus Efendi Ohannes Efendi	A'zâ-yı Müntahabe		
Mal Kalemi					
Mal Müdürü Efendi Muavini Hüseyin Efendi		Refiki Karuç Efendi Sandık Emîni Ohannes Efendi			
Bidâyet Mahkemesi					
Reis Naib Efendi					
A'zâ Hacı Ali Efendi Baş Kâtib Hüseyin Efendi		A'zâ Artin Efendi Refiki Mehmed Efendi			
Bidâyet Mahkemesindeki Memûrin					
Müstendak Muavini Bekir Efendi Mukevelat Muharriri Agob Efendi		Medâ-yı Umûmi Muavini Vekili Polis Yunus Efendi			

(s.181)

Ticaret Mahkemesi				
Reis Mehmed Salim Efendi				
A'zâ Abdulrahman Efendi	Rütbe Sâlise	Tarihi 4 Z 297	A'zâ Ohannes Efendi Refiki Hasan Efendi	
Baş Kâtib Şakir Efendi				
Evkaf Komisyonu				
Reis Müfti Efendi				
A'zâ Hacı Mehmed Efendi Kâtib Hafız Ahmed Efendi			A'zâ Abdulhamid Efendi Evkaf Muhsebe Kâtibi Vekili Mustafa Ağa	
Nüfus Memûru Nuri Bey	Rütbe Sânîye	Tarihi 5 C 311	Kâtibi Asım Efendi	
Tapu Kâtibi Mehmed Hayri Efendi			Kâtibi İbrâhim Efendi	
Posta Telgraf Müdürü Mümtaz Efendi			Posta Kâtibi Hıdır Efendi	
Orman ve Ondalık Müdürü Kadri Bey				
Ziraat Meclisi				
Reis Ahmed Hurşid Efendi			Şeyh Hüseyin Efendi Arif Efendi Artin Ağa Kâtib Abdullah İsmet Efendi	
A'zâ	Hamdi Efendi	Rütbe Sâlise		Tarihi 4 Ş 297
	Havsib Efendi Mehmed Bey			
Ziraat Bank Şubesi				
A'zâ	Reis Havsib Efendi Muhasebe Kâtibi Mehmed Said Efendi Mardirus Efendi		A'zâ Hamdi Efendi Mehmed Said Ağa Ağob Ağa	

(s. 182)

Maarif Komisyonu			
Reis Kaymakam Bey			
A'zâ	Nüfus Memûru Bey Abdullah Efendi Hamdi Efendi	A'zâ	Ali Bey Nakib Efendi Abdulkadir Efendi
Mekteb-i Rüştîye-i Mülkiye			
Belediye Dairesi			
Reis Abdulkadir Behçet Efendi			
A'zâ	Mustafa Ağa Süleyman Bey Said Ağa Abdullah Heman Hasan Efendi ? Ağa	A'zâ	Kislik? Efendi Corci Efendi Ağop Ağa Muis Efendi Kâtib Rüşdi Efendi Sandık Emîni Mehmed Efendi
Tabib Vekili Artin Efendi			
Duyun-u Umûmiye İdâresi			
Memûru Rüştü Efendi			
Kâtib Hasan Efendi		Refiki Mustafa Efendi	

(s. 183)

Reji İdâresi				
Müdür Yunus Atar Efendi Muhasebeci Habib Şuha Efendi		Anbarcı Ohannes Efendi Da'va Vekili Ohannes Efendi		
		Nevahi	Kura	
	Telbeşar	1	77	
	Kızılhisar	1	12	
	Orul	1	19	
	Reşi	1	08	
	Çagde	1	27	
	Çarpın	1	16	
	Kızık	1	12	
	Hezek	1	30	
	Yekun	8	201	
Ayıntab Kazâsı Eşraf ve Mütehayyızından Rütbe ve Nişâna Haiz Olup Müstahdem Olmayan Zevâdın Esâmisi				
Esâmisi Müftizade Hasan Efendi Haramzade Mustafa Lebib Efendi			Rütbe Sâlise Kapucu Başı	Tarihi 4 Ş 297

(s. 184)

2.2.2.1. Ayıntab Kazâsına Dair Malûmat

Ayıntab³⁰ Kazâsı Haleb'in şimâlî cihetinde ve nefsi-i Ayıntab şehri merkez vilâyetinden 24 saat bu'd mesafededir. Ayıntab'da lisân-ı ahâlî Türkçedir. Ayıntab şehrinin bânî ve tarih-i binâsı hakkında bir gûne malûmatı tarihiyeye zafer-yâb olunamadıysa da hîn-i feth-i islâmda namının gayr-i mezkûr olması ve ancak Ehl-i Salib muharebatından bahis olan tarihlerde ahyânen vârid mevki-i tezkâr olmağla beraber vaktiyle o havalinin merkezi olan Dülük Kasabası'nın 800 tarihine doğru vaka-yı harabiyetiyle merkezin Ayıntab'a intikal eylediği mahâllî mahkeme-i şeraiyye sicilâtında vârid olması cihetiyle Ayıntab şöhret ve ma'mûriyetinin tarih-i mezkûreden ibtidâ eylediği der-kârdır. Ayıntab cesâmet ve ma'mûriyet cihetiyle vilâyet dahilindeki şehirlerin ikincisidir.

Nefs-i Kazâda 6950 hânedan ibaret olarak Ayıntab'da 1 hükümet konağı, 1 kal'a, 1 redif deposu, 1 cephâne, 38 câmi-i şerif, 57 mescid, 21 medrese, 7 tekke, 1 mekteb-i rüştiye, 1 Ermeni kilisesi, 1 Katolik kilisesi, 3 Protestan kilisesi, 1 Yahudi havrası, 13 hamam, 2299 dükkân, 4 bedesten, 15 han, 30 fırın, 2210 alaca ve bez ve aba dest-gâhı, 4 debbâg-hâne, 45 boyahâne, 10 ma'sara, 1 kütübhâne, 1 Kolej hastanesi, 1

³⁰ Ayıntab'ın bugünkü adı Gaziantep'dir.

selhhâne, 11 değirmen, 1 ateş değirmeni, 1 müskirat fabrikası, 1 Kolej mektebi, 5 sabunhâne vardır.

Ayıntab'da sarı kırmızı sahtiyan, alaca aba, Damisko taklidi döşemelik (s. 185) bez, iplikhâne, kanebe ve sandalye ve sabun imal ve tabh olunur. Sahtiyanlar Haleb ve Kilis ve İdlib ve bazen Mısır taraflarına alaca bez aba sabun dahi Anadolu cihetlerine sevk ve ihraç olunarak oralarda sarfedilir. Hububattan buğday, arpa, mısır ve ak gilgil, darı, kuru üzüm ve sâire yetiştirilir ise de kazânın idâresine kâfi olmadığından civar kazâlardan külliyyet üzere gelen zehâir ve hububat Ayıntab'da sarfolunur. Kuru üzüm Memâlik-i Mahrûsaya ve Avrupa'ya ihraç olunur.

Ayıntab'ın şarkî cenûbî cihetinde ve 6 saat mesafede Ehl-i Salib Muharebesi'nde meşhur Tel-Beşar ve garbî cenûbî cihetinde 3 saat mesafade vaki' Burcu'r-Rasas nam Kalelerin harabeleri vardır.

Ayıntab'ın üç saat uzaklığında garbi cihetinde Sacurbaşı nâm mezra arâzîyesinde neb'ân edip Sacur tesmiye olunan su nefsi-i Ayıntab şehrinin hâne hamam ve mesacidine cari olarak şehri ihya ve irvâ' eder Fırat'a dökülür.

Ayıntab'ın şarki cihetinde ve 6 saat mesafede Kurat Karye'si civarında Peşka nâm-ı mezra arâzîsinde neb'ân edip Nehrü'l-Cevz tesmiye edilen pınar bazı ufak tefek kaynaklarla bi'l-ictima' Kerat Karyesiyle Reşi Nahiyesi kurası arâzîsini iskâdan sonra Nizib Kazâsı önünden cereyan ederek Fırat'a mansub olur.

Ayıntab'ın garb cihetinde ve yarım saat mesafede vaki'Taşbend nâm mahâllde zuhûr eden ve biraz ötede bazı kaynaklarla ve Kasarcı Pınarıyla birleşen suya Aynü'l-Leben tesmiye olunur.

Yine Ayıntab'ın şarki cihetinde vaki' 3 saat mesafede Cağdığın (s. 186) Karyesi toprağından neb'ân idüp nehir-ül Kuvayk namıyla müsemmâ olan çaydan Hacı ve Kızılhisar karyeleri hakk-ı şirblerini aldıktan sonra Haleb'e câri olur. Nefs-i Ayıntab'da Kurdtepe nam mahâllin eteğinde bir kubbe-i aliyye rivâyete nazaren Yûşa Nebi-yi aleyhi's-selâmın gunûde-i pester-i rahmet oldukları türbe-i münevvere bulunduğu ve evliya-yı kiramdan nebi-i müşârün-ileyh hazretlerinin türbedârları Pir Safa ve Ayıntab'ın cânib-i cenûbiyesinde vaki' cebelin zirve-i âlisinde Kurban Baba ve şimâlisindeki cebelde Hacı Baba birer kubbe altında medfûn oldukları gibi kal'ada İmam-ı Gazali Hazretlerinin makam-ı âliyesi ve Ayıntab'ın kible cihetinde vaki' mezarlık içinde ulemâdan Saçaklı-zâde ve bir de Kutup mezarı olmak üzere ziyaretgah olduğu

bunlardan başka Aydın Baba ve Emin Dede ve Şehreküstü caddesinde Evliya-yı izâmdan Beşinci Hazretlerinin merâkid -i aliyeleri mevcuttur.

Ayıntab ve havâlisinde cesâmet ve irtifayı insana hayret verecek köprüler olmayıb ancak buraca cesîm ve ma'ruf olan köprülerden Maraş ve İslahiye'den gelip giden ebnâ-yı sebîlin râh-ı râst ve muharrerleri olarak şehrin haric ve garbi cihetinde Maanoğlu Köprüsü ve şarki şimâl beyninde ve kenar şehirde Rum Kala'ya gidilir tefîkan ve kenar-ı şehirde Aynü'l-Leben Kalinmeli ve Yazıcık Köprüleri olduğu gibi Ayıntab'ın şarki tarafında ve bir saat mesafede Karaşar ve Babilka Köprüleri ve bunların emsalleri köprüler vardır.

Ayıntab Ziraat Bankası ve üçyüz on senesi temettuâtının asılı 33652 guruş ve 35 para olup sene-yi mezkûre mesarifi olan 13816 guruş ve 37 para bu'd el-tenzîl 19825 guruş ve 35 para fazla kalmıştır.

(s. 187)

2.2.2.2. Ayıntab Kazâsının Nüfus Cedveli

Nüfus İdâresi Kayudundan Çıkarılan Ayıntab Kazâsının Nüfus Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	34.568	33.445	68.013
Ermeni Katalik	170	109	329
Ermeni	6.019	5.514	11.533
Protestan	1.805	1.723	3.528
Yahudi	372	360	732
Yekûn	42.934	41.201	84.135
Geçen sene zarfında vuku' bulan tevellüdât ve vefiyat ve münakahat liste tastiki			
Tevelüdat	Vefiyat	Münâkehât	
3.004	2.065	403	

(s. 188)

2.2.3. Kilis Kazâsı

Kilis Kazası				
Kaymakam Mahmud Celaleddin Bey		Vali Sânişi	Tarihi 23 M 311	Mecidi 4 Tarihi 9 C 307
Meclis-i İdâre-i Kazâ				
Reis Kaymakam Bey				
A'zâ-yı Tabîye	Naib Mustafa Kamil Efendi Müfti Abdulrahman Efendi M Tarihi 4 10 Ş 311		A'zâ-yı Müntehabe	Hacı Yusuf Bey Rütbe-i Tarihi Hamse 28 R 310
	Mal Müdürü Abdullah Hikmet Efendi Tahrîrât Kâtibi Hüseyin Hilmi Efendi Rütbe-i Tarihi Sâlise 20 S 290			Haşim Efendi Agob Ağa Hanuş Ağa

Mal Kalemi	
Mal Müdürü Efendi Muavini Reşid Efendi	Refiki Salih Efendi Sandık Emîni Hacı İbrâhim Efendi
Bidâyet Mahkemesi	
Reis Naib Efendi	
A'zâ Muhlis Efendi Baş Kâtib Sezai Efendi	A'zâ Kivarik Efendi Refiki Burğaki Efendi
Bidâyet Mahkemesi Refakatindeki Memûrun	
Müstantik Muavini Kadri Efendi	Mukavelât Muhariri Azat Efendi
Müdde-i Umûmî Vekili Efendi	

(s. 189)

Muhakeme-i Şeriye Kâtibi Süleyman Efendi Nüfûs Memûru Ahmed Ataullah Efendi Kâtibi Hüseyin Efendi Tapu Kâtibi İbrâhim Efendi	
---	--

(s. 190)**2.2.3.1. Kilis Kazâsına Dair Malûmat**

Kilis Kazâsı Haleb'in ciheti şimâliyesinde 10 saat bu'd mesafededir. Kilis Lisân-ı ahâli Türkçedir. Kilis Kazâsının tarihi bânisi malum değil ise de 491 sene-i hicriyesinde Ehl-i Salibin vürûdunda mevcut ve Kalcisi namıyla mezkûr olduğu gibi yedinci asır hicride mevcut ve Gülze ismiyle mevsûm idi ki Abulfedâ tarihinde görülmüştür. Kilis'in bidâyeti pek küçük bir memleket olmasına bakılırsa mukaddeme tabi olduğu A'zaz Şehrinin Timurlenk tarafından tahrib olması üzerine bazılarının A'zaz'dan Kilis'e gelib tavattun etmesiyle memleketin kesb-i cesâmet etmeğe

başladığını ve müessesat-ı diniye-i ebniye-i cesimesinin tarz-ı mi'mârisinin delâlet ve şahadet eylediği üzere zaman-ı İdâre-i Osmânîyye'de lazımı gibi kesb-i ma'mûriyet eylediği anlaşılır. Kilis'de vaki' Tekye veyahud Canbulat Bey Câminin 961 tarihli olup Türkiyyü'l- 'ibâre vakıfnamesinde câminin bânîsi olan Canbulat Bey sâbika-ı Kilis ekrâdı lakabıyla mezkûr ve Kilis dahi Medine-i Kilis namıyla mestur olmasına nazar-ı Kilis tarihi mezkûrede adeta kasaba halinde idi. Dahili Kazâda hin-i feth-i İslamda ve âhiren Ehl-i Salib istilâ'sında şöhet Karanan A'zaz ve Ravanda kal'aları ve azmine-i sâbıkada mamur ve şöhet olan el-hâletü hazihi Com nahiyesinde bir karye-i sagîre haline bulunan Cünderis şehrinin harebesi ve İzziye nahiyesinde meşhur Cemceme Heroz Kal'aları bulunur.

Mezkûr-u Horoz kal'asının eski adı Sidyom olduğu mervîdir ve yanı (s.191) başında Nebiyyullah-ı Urya Aleyhisselâm. makam-ı âlileri olup üzerindeki ebniye-i dil-ârâ hakiki antika ad olunur.

Heroz Kal'asında bulunan bu taş üzerinde Haddat-ı Yunaniye mersumdur. Haddat-i mezkûrenin tercümesi ise Avimonun oğlu Avilus Sidyom'da mealinde olup mezkûr kal'anın nam kâdimi Sidyom olmak gerekir.

Birde vaka-ı nadire-i ilimden ma'dûd olan iki ma'reke cismiyyenin mahal ve vuku' Mercidabık mevki ve karyesi dahi bu kazâdadır.

Mevki-i mezkûr Haleb ile Kilis miyânında ve Kilis'in 4 ve Haleb'e 6 saat uzaklıkta bir düz ovoidan ibaret zikir olunan ma'rekelerin birincisi meşhur Timurlenk ile Mülûk-ü Çerakiseden Mısır hükümdari Melîk-ül-Zahir Berkuk beyninde 803 tarihinde vuku' bulmuştur ki bunda Timurlenk askeri beşyüz bine karîb olduğu ve Askeri Mısıriye dahi o nisbetde kaliteli bulunduğ halde Mülûk El-Zahir bozulub Mısıra kaçmıştır. İkincisi yine Mülûk-ü Çerakiseden Sultan Gavri ile Cennetmekân Yavuz Sultan Selim Han Hazretleri arasında 922 senesinde vaki' olan muharebedir ki zikir Haleb bahsinde geçmiştir.

Kilis Kazâsında 1 hükümet konağı, 1 redif deposu, 1 cebhâne, 1 telgrafhâne, 4.335 hâne 34 mahâlle, 37 câmi-i şerif, 14 mescid, 24 türbe, 8 medrese, 1 mekteb-i rüşti, 25 mekteb-i ibtidâ-i-i, 1 Ermeni, 1 Rum, 1 Katolik, 1 Protestan, 1 Yahudi kilisesi, 5 hamam, 31 çeşme, 27 su değirmeni, 14 hayvan değirmeni, 3 yel değirmeni, 4 bedesten (s. 192) 3 sabunhâne, 24 fırın, 45 han, 1500 dükkân 95 ma'sara, 40 kahvehâne, 5 boyahâne, 5 meyhanê, 120 kumaş dest-gâhı, 3 icrahâne vardır.

Dahili Kazâda dahi 27 câmi-i şerif ve mescid 88 kâtib ibtidâ-iiyye vardır. Zeytin, tütün, prinç, buğday, akdarı, mısır ve kırmızı darı, mercimek, nohut, cülban, küşne ve her nevi' mahsulât ve fevâkih ve sebze, zevâd ve alâ bal hasıl olur.

Ve mamulata gelince iblikden bez alaca aba meşlah meşin kösele sabundan ibaret olduğu gibi nefis zeytin yağıda ta'sîr olunur.

Bu zeytin yağı memâlik-i mahsusa-ı şahânenin her tarafından çıkan zeytin yağlarına mercûhdur.

Kilis Daire-i belediyesinin 40.000 küsur guruş varidat seneviyesi olub masârifâtı da techîz ve tekfîn gureba muhtâcîn ve fukara ücret-i mekârîsinden ibarettir.

Kilis Kazâsının cevdet-i ab havası ve kesret uleması olmağla beraber Kazânın Cum Nahiyesi'nde aşara-ı mübaşereden Abdul Rahman Bin Avf Hazretlerinin ve nefis-i kasabanın şimâl-i cihetinde bir ceyrek saat mesafede kâtibi dahi cenâb mahbûb-u Hüda şurû'l Habib Bin Hasana Ashab-ı güzînden derûn-u kasabada şeyh Muhammedü'l-Enasari ve nevahi-i mülhakadan Karacalı Nahiyesi'nde Urya ve Türkmen nahiyesinde Tuveybak Karyesi'nde Davud ve kasabanın içinde Nebiullah-ı Şem'un Aleyhisselâm ve yine Türkmen Nahiyesi'nde Yelbaba karyesinde Şeyh'ül Rih Hazretlerinin merakid ve makam-ı mübarekeleri vardır. (s. 193)

2.2.3.2. Kilis Kazâsının Nüfus Cedveli

Nüfus İdâresi Kayıdatından Çıkarılan Kilis Kazâsının Nüfus Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	34.319	34.094	68.413
Ermeni Katolik	174	180	354
Rum	183	122	305
Ermeni	1.280	1.276	2.556
Protestan	177	157	334
Yahudi	257	266	523
Yabancı	1.887	1.670	3.557
Yekun	38.277	37.765	76.042

(s. 194)

2.2.4. İskenderun Kazâsı

İskenderun Kazâsı				
Kaymakam Bey				
Meclisi-i İdâre-i Kazâ				
Reis Kaymakam Bey				
A'zâ-yı Tabîye	Naib Süleyman Efendi		A'zâ-yı Müntehabe	Mehmed Ebu El-Nur Efendi
	Müfti Osman Nuri Efendi Müderris			Yusuf Canbert Efendi
	Mal Müdürü Tevfik Bey			Bedru Felibi? Efendi
	Tahrîrât Kâtibi Halil Bertu			Şeyh İbrâhim Efendi
	Bey	Rütbe		Tarihi
	Hamise	3 Z 312		
Mal Kalemî				
Mal Müdürü Efendi			Refiki İsmail Efendi	
Muavini Kaberyil Efendi			Sandık Emîni Selim Efendi	
Bidâyet Mahkemesi				
Reis Naib Efendi				
A'zâ Habib Efendi			A'zâ Hazandi Efendi	
Baş Kâtib Raak Efendi			Refiki Ahmed Naci Efendi	
Bidâyet Mahkemesi Refakatindeki Memûrun				
Mukavelat Muhariri Halil Efendi			Müstentak Muavini Ahmed Efendi	

(s. 195)

Mahkeme-i Şeriye Kâtibi Mehmed Nureddin Efendi		Efka Vekili Derviş Efendi	
Nüfus Memûru Mehmed Emin Efendi		Kâtibi Abdulmadi Efendi	
Liman Reisi Kolağası Mustafa Efendi		Tapu Kâtibi Nuzret Efendi	
Telgraf ve Posta İdâresi			
Müdür Yusuf Raci Efendi			
Muhabere Memûru Yusuf Efendi		Fransızca Muhabere Memûru Efendi	
Orman Memûru Mustafa Efendi		Fundalık Memûru Mehmed Ali Efendi	
Mekteb-i Rüştîye Muallim Evveli Mehmed Efendi		Buab? Şükrü Efendi	
Şakirdin			
Adet 25			
Ticaret Odası			
Reis Bulus Kasya Efendi		Mecidi	Tarihi
		4	8 R 311
A'zâ	Betru Efendi	A'zâ Yusuf Avareci Efendi	
	Yusuf Sadır Efendi	Kâtib Aysi? Efendi	
Rûsûmât İdâresi			
Nazır Şükri Efendi			
Muhasebe Baş Kâtibi Mahmud Ali Efendi		Eşmatur Efrenci İsa Efendi	
Refiki Hasan Hulisi Efendi		Eşya-ı aynıye Memûru İskender Efendi	
Tarirat Baş Kâtibi Mahieldin Efendi		Mubassır Hafız Musa Efendi	
İdâre Baş Kâtibi İbrâhim Efendi		Anbar Memûru Hafız Garib Efendi	
Sandık Emîni Şükrü Efendi			

(s. 196)

Belediye Dairesi			
Reis Sami Zerik Efendi		Rütbe	Tarihi
		Sâlise	
A'zâ	Cabbar Ahna Efendi Derviş Sahta Ağa Vanlı İbrâhim Ağa	A'zâ	Münhall “ “
Kâtib Hüseyin Sadıki Efendi Belediye Tabibi Ebu Satulidi Efendi		Sandık Emîni İskender Efendi Karantina Memûru Konta Efendi	
Duyun-u Umûmiye İdâresi			
Müdürü Ohannes Efendi İkinci Kâtib Mefrud? Efendi		Baş Kâtib İsdifan Efendi Kantarcı Azar Ağa	
Reji İdâresi			
Müdürü Savabolos Efendi		Muhasebeci Apostolos Efendi	
Anbarcı Beşir Efendi			
Arsuz Nahiyesi			
Müdürü Osman Remzi Efendi			
A'zâ Abdullah Menini Efendi		A'zâ Ali Ağa	
Rüsûmât Memûru Halil Hilmi Efendi		Duyun-u Umûmiye Memûru Mehmed Efendi	
Reji Memûru Kigorik Efendi			
Kura (karye)		Nahiye	
23		1	

(s. 197)

İskenderun Kazâsında Mukim Memûruni Ecnebiye	
Fransa Devlet Fehiması Vis Konsolatosu	
Konsolos Mösyö Amdide Lö Cuyıl?	
Tercumân Hâce Petri Kasiye	Tercumân Hâce Abdullah Batros
İtalya ve Avusturya ve Macaristan Fehiması ve Vis Konsolatosu	
Konsolos Mösyö Jozef Luvanti	
Tercumân Hâce Yani Minaş	Tercumân Hâce Jozef Sadır
İngiltere ve İsveç ve Hollanda Devlet Fehimaları ve Vis Konsolatosu	
Konsolusu Mösyö Agustin Katuni	
Tercumân Hâce Can Corci	
Almanya Devlet Fehiması Konsolatosu	
Konsolos Vekili Mösyö Teodor Belganti	
Tercumân Hâce Yakup Sodor	
İran Devleti Aliyesi Şeh-benderi	
Şeh-bender Mösyö Antoan Bena	
Tercumân Hâce İsa Yakub	
İspanya Devlet ve Vis Konsolatosu	
Konsolusu Mösyö Cevani Luba	
Tercumânı Hâce Mösyö Mita	

(s. 198)

2.2.4.1. İskenderun Kazâsına Dair Malûmat

İskenderun Kazâsı Haleb'in garbi cihetinde ve 29 saat bu'dundadır. İskenderun'da 1 hükümet konağı, 1 rûsûmât İdâresi, 1 redif deposu, 4 mahâlle, 918 hâne, 2 câmi-i şerif, 6 mekteb-i sıbyân, 4 kilise, 1 havra, 10 çeşme, 25 mağaza, 352 dükkân, 17 fırın, 21 kahvehâne, 13 meyhâne, 2 gazino, 4 lokanta, 1 selh-hâne, 812 bağçe, 186 bağ, 13 han, 1 hamam, 3 meyan fabrikası, 16 değirmen, 3 otel, 9 kiremithâne, 130 arsa, 4323 arâzî vardır.

İskenderun Kazâsı Toros Dağının eteğinde ve İskenderun Körfezinin nihayetindedir. İskenderun'un Pınarbaş dinilen bir iyi değirmen döndürür suyu hafif ve leziz ise de havası epeyce vahimdir. İskenderun'un tarihine gelince bâz tarihlerde İskenderun Fenikelilerin Mirbandarus namıyla bir beldesi iken meşhur İskender'in Yunanistan'ın Ayas'da acem şahı Dara'ye galib olduğu sırada İskenderun'a Aleksandra namı verildiği mestur ise de İskenderin Ayas'da Dare'ye çaldığı şanlı galebe üzerine mücerred alâmeti galibiyet olmak için İskenderun'u Hicretin 900 sene-i mukaddem kendi namına binâ eylediği müttefik âleyhdır. 495 Sene-i Hicriyesinde birinci Ehl-i Salîb fırkası rüesâsından Nankarid tarafından harben istîlâ olunmasından 1238 senesi hareket-i arzından İskenderun harab olmuş ise de teşkîl-i vilâyetten sonra tedricen îade-i ma'mûriyyet başlayarak bu günkü şose yolun hitamı mülâbesesiyele hakikaten devr-i terakkiye girmiştir.

(s. 199) Şimdiki Halde İskenderun Kal'ası harebesinin yalnız temelleri mevcud olup câ-be-câ üzerinde timur halkalar vardır. Mukaddemleri denizin ta kal'a divarına mülâsık olmasından dolayı mezkûr halkaların merâkib bahriye rabtına mahsus olduğu mervîdir. Romalılar zamanında meşhur olan Arisus yani Arsuz bu kazâdadır. Bu kazâda limon, portakal, alabalık çıkar. Arpa, buğday, ipek ve mahsûlât-ı sâire dahi hâsıl olur. İskenderun'a 1 saat mesafede 1 göl ve Arsuz'a tabi Kurd Dağında bir yanardağ mevcuddur.

Arsuz nahiyesi ve Abacalı Karye'sinde epeyce mühim ormanlar ve Arsuz da bir ganî cam madeni ve Ekber Karyesi'nde bir maden suyu ve Çenkan Karyesi'nde bir gaz madeni vardır. İskenderun Limanı'nın vüs'at selâmeti cihetiyle bir ay zarfında posta vapurlarıyla zuhûrât olarak kırk elli vapur kadar âmed şedâiddir.

İskenderun'da gayet dil-nişin 1 hükümet konağı inşa olunarak kasabaya yarım saat mesafede kâin Pınarbaş nam mahalde gayet tatlı bir suyun temir künklerle kasabaya icrâ ettirilmesi sebebiyle ile İskenderun kasabası bir kat daha kesb-i şerif itmiştir.

(s. 200)

2.2.4.2. İskenderun Kasabası Nüfus Cedveli

Nüfus İdâresi Kayıtatından Çıkarılan İskenderun Kasabasının Nüfus Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	6.073	5.090	11.163
Ermeni Katolik	183	115	298
Rum	723	544	1267
Ermeni	353	208	561
Yahudi	8	9	17
Yekûn	7.340	5.966	13.306

(s. 201)

2.2.5. Antakya Kazası

Antakya Kasabası				
Kaymakam Rıza Bey			Rütbe Mütemayiz	Tarihi 28 C 309
Meclis-i İdâre-i Kazâ				
Reis Kaymakam Bey				
A'zâ-yi Tabiye	Nâib Ali Rıza Efendi Müfti Abdulkadir Efendi İzmir M Tarihi 4 16 R 300 Mâl-Müdîri Vahid Efendi Müderris Tahrîrât Kâtibi Vahid Efendi		A'zâ-yi Müntahabe	Hacı Abdulvehim Efendi Müderris Hacı Şefik Efendi Bagos Efendi Mardirus Efendi
Mâl Kalemî				
Mal Müdîri Efendi Muavini Âmir Şevki Efendi			Refiki Ahmed Efendi Sandık Emîni Feracullah Efendi	
Bidâyet Mahkemesi				
Reis Nâib Efendi				
A'zâ Ferid Efendi Baş Kâtib Cemal Efendi			A'zâ Mihayil Efendi Refiki Ali Efendi	
Bidâyet Mahkemesi Refakatindeki Me'mûrîn				
Müstantik Muavini Cemal Efendi			Mukavelât Muharriri Müslim Efendi	
Muhâkeme-i Şerîyye Baş Kâtibi Bekir Efendi Kâtib Sânî Menla Efendi			Nüfûs Me'mûrî Hüseyin Bey Kâtib Şevket Efendi Rütbe Hâmise Mecîdî 5	

(s. 202)

Evkâf Vekili Sâmi Efendi Tapu Kâtibi Cemal Efendi	Telgraf ve Posta Müdîri Azat Efendi Muharebe Me'mûrî Cemal Efendi		
Ziraât Meclisi			
Reis Faik Efendi A'zâ Faik Ağâ	A'zâ	Azat Ağâ Alyan Ağâ	
Ziraât ? Şube Muhasebe Kâtibi Münir Efendi	Refîki Mardirus Fehim Efendi		

Mekteb-i Rüştîye-yi Mülkiye			
Muallim Evveli Hacı Bekir Efendi Muallim-i Sâni Ahmed Efendi		Müderris	Fransız Muallim Vekili Ali Rıza Efendi Rik'a Muallimi Azat Efendi
Buab Kasım Ağâ			
Belediye Dâiresi			
Reis Abdulvahid Efendi Rütbe Tarihi Sâniye 303 R Silahtar			
A'zâ	Abdulkadir Efendi Hacı Mustafa Bey Süleyman Faik Efendi Faik Efendi Ethem Ağâ	A'zâ	Yusuf Marin Efendi Şahin Ağâ Şaban Ağâ İbrâhim Efendi
Katip Hasan Raif Efendi Sandık Emîni Abdulkadir Efendi		Meftus Sabit Efendi Tabib Amanvil Efendi	

(s. 203)

Düyûn-ı Umûmiyye İdâresi			
Müdür Abdulrahmân Efendi Baş Kâtib Abdulkerim Efendi Kâtib-i Sânî ve Sandık Emîni Beşir Efendi		Aşar Harir Kâtibi Nikola Vehbi Efendi Mukayyid Ahmed Fehim Efendi Vezn Memûru Halif Efendi	
Reji İdâresi			
Müdür Payli Vertakun Efendi Muhasebeci Nikolaki Efendi		Tahrîrât Kâtibi Minas Efendi Anbarcı Kirmakor Efendi	
Fabrika Me'mûrî Viktor Buas Efendi			
Süveydiye Nahiyesi			
Müdür Vekili Mustafa Efendi			
A'zâ	Şeyh Celil Efendi Abdulmesih Efendi	A'zâ	İbrâhim Efendi Hüseyin Cemal Ağâ
Rüsûmât Müdürü Reşid Efendi		Kâtib Hamdi Efendi	
Düyûn-ı Umûmiyye Me'mûrî Ohannes Efendi		Liman Reisi Mahmud Efendi	
	Kurâ	Nevâhî	
Kesir	74	1	
Karamurat	55	1	
Süveydiye	22	1	
Harbiye	23	1	
Yekûn	175	4	

(s. 204)

Antakya Kazâsında Mukîm Me'mûrîn-i Ecnebiye	
Fransa Devlet Fehiması Konsolatosu	
Konsolos Me'mûrî Mösyö Alpir Potun	
Tercumân Hâce Dimitri Havri	Tercumân Hâce Rızkullah
İngiltere Devlet Fehiması ve Vis Konsolatosu	
Ve Vis Konsolosu Yosiy Duvin	
Tercumân Hâce Takvela İbrâhim	
Almanya Devlet Fehiması Konsolatosu	
Konsolos Me'mûrî Mukta? Mösyö Mardirus	
Tercumân Hâce Rızkullah Havri	
İran Devlet-i Âliyesi Şehbenderi	

Şehbender Mösyö Musa Tercumân Hâce Hangazal
İspanya Devlet Konsolatosu Konsolos Vekili Mösyö William Lubi Tercumân Hâce Abdulmesih Diyab

(s. 205)

Antakya Kazâsı Eşrâf ve Mütehayyızanından Rütbe ve Nişâna Haiz olup Müstahdem Olmayan Zevâdın Esâmisi						
Esâmisi	Rütbe	Tarihi	Osman	Tarihi	Mecîdî	Tarihi
Abdulgani Efendi	Evveli Sânisî	11 S 303	3	18 R 307		
Birkat-zâde Refat Efendi	//	12 Z 311	3	22 S 303	3	12 Ş 312
Hacı Yahya Efendi	Edirne Payesi	18 C 310			2	18 C 310
Birkat-zâde Refat Efendi	Sâniye	12 Ş 312				
Şemseldin-zâde Nazif Efendi	Sâlise	6 Z 297			4	8 Ş 310
Rızkullah Efendi ?	Kapucu Başı	8 R 285			3	15 Ş 308
Civelek zâde Mustafa Efendi	Muderris	5 R 300				
Şemseldin-zâde	//	29 Ş 301				
Abdulgafur Efendi	//	2 N 303				
Kâtib-zâde Kazım Efendi	//	2 N 303				
Reşid Ağâ-zâde Nihat Efendi	//	2 N 303				
Reşid Ağâ-zâde Reşid Efendi	//	28 N 312				
? zâde Asaf Efendi						
Sipahi-zâde Bekir Efendi						
Müfti-zâde Galib Efendi						

(s. 206)

2.2.5.1. Antakya Kazâsına Da'ir Malûmat

Antakya Kazâsı Halebin cenûbi garbîyesinde ve merkezi olan Antakya Kasabası Haleb'den 20 saat bu'dundadır.

El-yevm Antakya Kasabasında 1 Hükümet Konağı, 1 kışla, 120 câmi ve mescid, 27 medrese ve kütübhâne, 5 tekke ve zaviye, 1 rüştiye mektebi, 40 sıbyân mektebi, 3.318 hâne, 5 kilise ve manastır, 5 hamam, 2.073 dükkân ve mağaza, 24 han, 122 değirmen, 32 fırın, 30 çeşme, 11 sabunhâne, 29 fabrika, 45 oda, 1520 anbar ve samanlık, 3110 bağ, 2.420 bağçe, 49.339 tarla, 523.608 mer'a ve gayri mer'a arâzî, 2 orman, 2 dalyan, vardır.

Antakya'yı meşhur İskenderun güzide ümerâ-yı askeriyesinden olan Selefus Nikador hicretten 922 sene mukaddim pederi Andahyus namına binâ eylemiş ve vefat-ı İskender'den sonra teşkil eylediği Selefkiyan Devleti'ne merkez ittihâz eylemiştir. Gide gide Antakya bir cesâmet ve ma'mûriyyet fevk-al-âde kesb ederek 700.000 nüfûs hâvî

olmuş idiyse de hicretin 571 sene-i mukaddem Yahudi Pâdişâhı Benia'nın istilâ'sında bir günde 100.000 kişi idam olunması ve 526 sene-i miladiyesinde vuku' bulan hareket-i arzdan 300.000 adamın mütevâri hakk-ı helak olması ve bunlardan başka 20 ye karîb zelzele ve yangın belalarına ve ol kadar da istilâ' sadmelerine uğraması Antakya'yı harab ederek yalnız yâdigâr-ı azîmeti olmak üzere kal'a-yı kadîmesinin baz-ı cidâr ve asarını **(s. 207)** bırakabilmiştir. Hazır sırası gelmişken Antakya'nın mezkûr kal'a-yı kadîmesine dâ'ir biraz malûmat verlim: şöyleki: Gerek kable'l-İslam olan zamanda ve gerekse ehl-i salib muhârebâtına müsadif o anda Antakya Kal'ası surunun dûru 12 mil idi. Yani takriben 3 saatlik bir mesafeyi muhit olub beyziyyü's-şekl idi. İşbu hisar nâm-dâr şehrin cihet-i cenûbiyesindeki dağın 4 tepesi şâmil olup bunlar şehrin etrafına hâkim idi. Cenûbi şarkında kâin ve mezkûr tepelerin üçüncüsü olmak makamına kaim tepede 14 bir celî bir iç kal'a var idi. Ve şehrin şimâlî garb tarafı Nehr-i Asi ve bir sur ile mahfuz idi. Ve surun etraf-ı erbaasında 260 adet kal'a ve kal'anın senbolü yanı Babilis Kapısı ve Babü'l Kab ve Duka Kapısı Asi Kapusu ve Babü'l Hadid namlarında müteâdid kapıları var idi.

Antakya hiristiyanlığın merkez intişârı ve İncil sahibi Yuhanna ve Lukanın müvellidi ve havariyundan İsnin Şemav'nın medfûnudur. Kable'l-İslam Antakya'da 2300 kadar kilise ve manastır var idi.

Antakya 12 sene-i hicriyesinde Ebu Ubeyde El-Cerrah ve Halid Bin Velid Hazretleri ma'rifetiyle feth olunmuş ve medfûn Habib El-Necar olan câmi-i şerif dahi ol vaktin müessesat-ı dîniyyesinden bulunmuştur.

Antakya Kal'asını harekât-i arzlarından bâkîye kalan bir kısım Melîk El-Zahir Bibris El Bendekari Şehr-i salibinden istirdâd eylediği hengâmda 657 sene-i hicriyesinde tahrîb eylemiş ve bir kısmı da 1247 tarihinde Mısırlı İbrahim Paşa yıkıp Antakya Kışlasını yapmıştır. Asi Nehri üzerindeki köprünün Selefkaluların bâkîyye-i eseri olduğu hey'etinden rû-nümündür.

(s. 208) Şurası da unutulmasın ki Antakya'nın olan ma'mûriyetinde derununda bir çok hükümdar sarayları köşkleri seb'a-ı seyyâreden Müşterinin ve Zöhrenin heykeli kâdim Yunanlıların mabudlarından Venüs'ün Mabedi cesîm hamamlar su yolları tiyatrolar var idi. Hatta tiyatro oldukça ilerlemiş idiyki: oyuncuları sıra ile Beyrut'dan ve Hânende Balbek'den gelir idi. Bir de Antakya Romalılar vaktinde pek mamur ve meşhur olmasıyla Roma İmparatorluğu'nun Roma ve İskendiye'den sonra üçüncü payitahtı idi.

Antakya Selefkelûlar zamanında Medine-i El-Haya demek olan Topuli ve Romalılar hengâmında Meleke-ı Şerife manasına tazmin iden Rujdi Uryan namlarıyla şöhret şiar idi. Gerek Selefkelûlerin ve gerek Romalılar vaktinde Antakya'da her türlü ilim ve fennin velâ sema-yı ilm hey'ât ve pek İlerlemiş idi. Sayılan şu aşar-ı mamuriyyet Selef-ül Zakir 526 senesi hareket-i arzda bütün bütün mahv eylemiştir. Antakya'nın mevki-i hâzırı pek dil-nişîn olub garbi cihetinden ve önünden Nehr-i Asi akar. Arka cihetinde latifü'l-manzar bir dağ olduğu gibi şimâl ve cenûb cihetlerinde limon portakal ve sa'ir meyve bağçeleri önünde nezâret-i dâimeye malik esasca bir ova vardır. Letâfet -i mevkiyyesi ciyâdet havası bâlâ-terdir.

Antakya'da Müslümanlar ile Ermeniler Türkçe Nasurilerle Rumlar Arabca konuşurlar mamafiye İslamlar Lisân-ı Arabiye de aşınadırlar.

Antakya hububat kısmından buğday, şaîr, a'lâf, darı, kuşne, nohut ve sa'ir hububat-ı mutenevvi' çıkar. Hububatın kısmı a'zamı Avrupa'ya nakil olunur. Ve epeyce harîr çıkıp bunu da kısmı a'zamı Haleb ve Balat-ı sâireye gönderilir. Antakya'da kalitelü zeytin işcârı ve derûn-u belde de müteaddid (s. 209) sabun hâneler mevcut olup ahâli zeytin yağıyla tabh ve imal ederek Kayseri Adana ve Sivas cihetleriyle lüzumu halinde başka cihetlerde gönderirler.

Nefis meyvelerin envay ve a'lâları pek çok bulunur. Ahâlisinin kalitelü varidatları zeytin harîr ve hububattan olup bu kısma nisbetle tüccarları azdır.

Mensucat kısmından en ala mendiller meşlah kuşak kefiye yatak çarşafı ve kadınlara mahsus çarşaf harîrden imal olunur. Yün ve pamuktan oda döşemeleri aba dimi³¹ imaline mahsus dest-gâhlar vardır.

Antakya'ya 6 saat mesafede müdüriyet merkezi olan Suveydiye İskeleyi vardır. Bu iskele eskiden pek mamur iken âhiren geri kalmış ve şimdi bu iskeleye zahîre ve odun ve kömür gibi eşya nakil iden yelken gemileri ve bazen dahi vapur âmed ü şüd itmekte bulunmuştur.

2.2.5.1.1. Defne

Antakya'nın 2 saat miktarı cenûbi garbiyesinde meşhur Defne Şehrî mevki-i bulunur. Mevki-i mezkûr El-yevm beytü'l-mai namıyla mezkûr Asi'nin cihet-i şarkıyyesinde vak'idir. Defne'yi Selefus Nikator Antakya için bir nev havâle-gâh

³¹ Pamuklu kumaş veya pazen, Eroğlu C. , Babuçoğlu M. , Köçer M. *Osmanlı Vilâyet Sâlnâmelerinde Haleb*, Ankara 2007, s. 98

olmak için binâ eylediğini bazı tarihçiler yazıyor ise de Defne'nin binâsı Antakya'dan mukaddem olub bânisi de Abidfin namında bir zattır. Tarihçilerin kavlince Seleukus Defne de güzel sokaklar tiyatrolar ve mesireler tesîs eyledi. (s. 210) orada Selefkaluların mabudi olan Apollon (•)³² Heykeli ve diğer heykellerde var idi.

Bu birinci heykel yabani serviden mamûl ve gayet mükellef idi. Yine Defne'nin bir miktar bu'dunda ve bağçeler arasın olimpiki oyunhânesi bulunur idi. Burasının ciyâdet-i hava ve latifet-i mevki ve enhası pek bâlâ-ter olduğundan Antakyalıların pek çok kimesneler velâ-siyyemâ ağniya-zâdeler oraya gidib envayı menâhî irtikab eylerler idi. Tarih-i miladın asr-ı sânisinde İstanbul İmparatoru Bunyanus heykel-i mezkûreyi ziyaret için Defne'ye gelerek iş bu heykel hakkında hürmetsizlik müşahade eylemesiyle Defne Hristiyanlarına gazab-nâk olarak Defne'deki kilisayı hedm içinde medfûn ba'zı e'ezze kemiklerini bi'l-ihrac harkettirdi. Bu sırada Antakya ve Defne'de şiddetli bir kaht vuk'u bularak ahâli beyninde ihtilâl zühûr itmekle Apollo'nun heykeli yanmış miladın 526 senesinde vuk'ubulan hareket-i arzda Defne külliye harab olmuştur.

Defne'nin şimdiki haldeki mevkii 2 yüksek tepelerin arasında vaka genişce garbe doğru meyillice bir dere içinden ibaret olub iş bu derenin cephesini teşkil iden manzarası güzel bir kayalığın altından birkaç menkiden azîm bir eğilti ile gayet bir ak sular çıkub çağlayanlar teşkil ide ide vadi-i Asi'ye kadar gelir. Ve Defne'de 10 kadar değirmen döndürür. El-hâl Defnenin harebezar azîmetinden eser kalmayıb (s. 211) yalnız su ve mevki gibi bazı asar-ı tabiyesi celâ-behşâ-yı inzâr-ı ibret ve letafet olmaktadır.

2.2.5.1.2. Selevkiye veyahud Selevkiya

Bir de Antakya kazâsının Selevkiye iskelesinin 2 mil miktarı cenûb-u garbiyesinde ve Cebel-i Musa'nın eteğinde Selevkiye nâm-ı diğer Selevkiya şehir-i kâdiminin mevki'bulunur. Ba'z müverrihin kavlince Selevkiye Fenikelilerin bir beldesi idi. Ulbiya Hirya denilirdi. ve Fenikelilerin dûr ikbâlinde İskenderun gibi ba'zlarına merkez-i ticaret olmuş idi.

Bir rivâyete görede Selevkiya'yı Selefus Nikador kendi nânıma binâ ettirmiş ve giderek Selevkiya Antakya'ya iskele olmuş idi. Selevkiya Biyarya ismiyle mümtaz

³² () Apollon eski Yunanlıların i'tikadınca güneş, aydınlık, sanayi edebiyat tabiat ma'budu idi. ve resminde kendisi gayet yakışıklı bir erkek çococu olduğu halde elinde bir ok tutar ve saçları yere sürünür gibi gösterilirdi. heykel-i mezkûr (1178) sene kadar kalmıştır.

oldu. Çünkü Biyarya Cebel-i Akranın bir adı Selevkiye namında 9 belde olduğundan Aka nam cebelin ilâvesi ve alâmet-i temyîzi idi. Bir rivâyete göre bânîsi de içinde medfûndur. Muahharen Selefkiya bânîsinin ahlâfı elinde ve bir hal-ı münazaa da kaldıktan sonra Ermeni Kralı Dikrana varesi geçmeksizin Roma serdarı Bumble yediyle Roma imparatorluğuna intikal etdi. Rivâyete bakılırsa Selefkiya Limanı'nı Kisor Tibaryus müceddiden veyahut tamiren vücuda getirmiştir 526 ve 527 sene-i hicriyesinde vuku' bulan hareket-i arzlar Selevkiyeyi külliye tahrib eylediğinden fırka-i nâciyyi-i İslamiyenin bâ-nihade-i gâza istilâ' olduğu tarihinde yalnız nâmı kalmıştı. Giderek oda gaib oldu. Altıncı Asr-ı hicret onunda Ehl-i Salib vürûdunda burası saman iskelesi namını almıştı.

(s. 212)

2.2.5.2. Antakya Kazâsinin Nufûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatından Çıkarılan Antakya Kazâsinin Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	30.048	27.588	57.636
Rum	1.761	1.728	3.528
Ermeni	1.025	1.667	2.373
Protestan	138	146	284
Latin	10	5	15
Ermeni-Katolik	7	5	12
Yahudi	118	126	254
Yekûn	33.287	30.815	64.102

(s. 213)

2.2.6. İdlîb Kazâsı

İdlib Kazası			
Kaymakam Ahmed Nazif Efendi		Rütbe Mütemayız	Tarihi 29 B 310
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Re'is Kaymakam Efendi			
A'zâ-yi Tabîye	Naib Mustafa Fehmi Efendi Müfti Mahmud Tahit Efendi Mal Müdürü Arif Hikmet Efendi Tahrîrât Kâtibi Abdulmenaf Efendi	A'zâ-yi Müntahabe	Hacı Numan Efendi Müderris Mustafa Efendi Hena Efendi Corci Efendi
Mal Kalemi			
Mal Müdürü Efendi Muavini İbrâhim Sabit Efendi		A'zâ Batros Efendi Refiki Mahmud Hafız Efendi	
Bidâyet Mahkemesi			
Reis Naib Efendi			
A'za Mahmud Nuri Efendi Baş Kâtib Mazhar Efendi		A'za Batros Efendi Refiki Mahmud Hafız Efendi	

Bidâyet Mahkemesi Refekatindeki Me'murin	
Müstantik Muavini Şemseldin Efendi	Mukavelat Muharriri Halil Efendi
Nüfus Me'muri Vefa Efendi	Evkaf Vekili Salih Efendi
Kâtib Mahmud Nisan Efendi	Tapu Kâtibi Nazif Efendi

(s. 214)

Yoklama Kâtib Halid Efendi		Telgraf ve Postane Müdürü Şevket Efendi	
Mekteb-i Rüştîye Muallim Evveli Şevket Efendi			
Ziraat Bankası			
A'zâ	Reis Fuat Efendi Hasan Efendi Hacı Eysa? Ağâ	A'zâ	Abdulkadir Ağâ Mahmud Ağâ Muhasebe Kâtibi Salih Hulusi Efendi
Belediye Dairesi			
Reis Mahmud Efendi		Rütbe Balad Hamise	Tarihi 25 Ş 311
A'zâ	Amir Efendi Hacı İsa Ağâ Abdulkadir Ağâ Hacı Mahmud Said Ağâ Hacı MAhmud Ağâ	A'zâ	İbrâhim Ağâ Vahid Ağâ
		Kâtib Hacı Halid Efendi Sandık Emîni Mahmud Efendi	
Duyun-u Umûmiye Me'muri Corci Efendi		Reji Me'muri Yahya Bey	

2.2.6.1. Eriha Nahiyesi

Müdür Ahmed Fehmi Efendi			
A'zâ	Hacı Mahmud Ağâ Hacı Dibo Ağâ	A'zâ	Hacı İsmail Ağâ Abdulhaluk Ağâ
Riha	Kurâ 1	Nevâhî 51	
Sermin	1	31	
Mar Tensurin	1	23	
Yekûn	3	105	

(s. 215)

İdlîb Kazâsı Eşrâf ve Mütahayyızanından Rütbe ve Nişâna Haiz Olup Müstahdem Olmayan Zevâdın Esamesi				
Esâmisi	Rütbe	Tarihi	Mecidi	Tarihi
Aryahlı Müfti Zade Mahmud Nuri Efendi	Edirne Payesi	10 Z 312	3	25 Ş 309
Dilibeli Kayalı Zade Hacı Tahir Efendi	//			
Eysa Zade Mahmud Meray Efendi	//			
Abdulkerim Zade Hacı Necib Efendi	Muderris			
Sayadi Zade Seid Mahmud Hamis? Efendi	//			

(s. 216)

2.2.6.2. İdlib Kazâsı'na Dair Malûmat

Haleb'in kible cihetinde merkezi olan İdlib Kasabası Haleb'e 12 saat bu'undur.

İdlib'de 1 hükümet konağı, 1 redif deposu 17 câmi, 37 mescid, 2 medrese, 7 tâkiye, 1 rüştiye mektebi, 34 sıbyan mektebi, 1 rum mektebi, 1.909 hâne, 1 kilise, 8 hamam, 987 dükkân, 10 han, 73 hayvan değirmeni, 11 fırın, 3 sabunhâne, 15 zeyt, 12 helva ma'saraları, 15 kahvehâne, 48 boyahâne, 2 eczahâne vardır.

Dahil-i kazâda 75 câmi ve mescid, 58 mekteb, 728.672 dönüm arâzî-i ve mezrai vardır. 29.933 dönüm arâzî-i haliye 2.268 çift, 2.928 çift hayvanı 5.280 inek, 175, esb³³ 2.986 merkeb, 2.068 hayvanat-ı sâire mevcuddur. İdlib'in bânî ve tarihi binâsı mechuldür. İdlib'in lisân-ı ahâlî-i Arapcadır. Dahil-i kazâ da Eriha namında bir kasaba olup 653 hâneyi ve kâffesi İslam olmak üzere 4.532 nüfûs hâvîdir. Bu kasaba ciyâdet hava ile meşhur olup Cebel-i Zaviye ve Cebel-i Alarbin dinilen dağın eteğindedir.

Cebelde ve Eriha'da pek hafif ve leziz akarsular vardır. Bu kasabanın etrafında pek çok enbiyâ-ı atîka olduğu gibi civarında Elbare? namıyla bir harebe-zar olup dûrununda bir çok kilise ve heykeller ve ebniye-i sâire harabesi vardır.

Bu Elbare Kal'ası Ehl-i Salîb muharebesinde kesb-i şöhret itmiş idi. Salibyun zamanında iştiâr eden Zurudna Karyesi dahi bu kasabadadır.

(s. 217) İdlib Kazâsında 429 hâne zukûr ve inâs, 3.259 nüfûs hâvî olmak üzere Maarretmısrin? ve 10 hâne ve zukûr ve inâs, 1.895 nüfûslu Sermin ve 212 hâne, 2.358 nüfûslu Baniş kasabaları olup ahâlî-yi umûmîsi müslümandır. Eriha nahiyesinde Ari namında bir çay zuhûr edüb yine nahiye dahilinde ki Bâlâ Dağının altında gaib oluyor nahiye-i mezkûrede Ari Ovasında küçük göl olup derununda süluk bulunur.

Kazânın mahsulâtı buğday, arpa, susam, mercimek, pamuk, zeytin, üzüm mahleb gine kürçük gül tütündür. Mamûlâtı saban, hasır, kabair, aba, desti, sahtiyan Ariha

2.2.6.3. İdlib Kazâsı'nın Nufûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatından Çıkarılan İdlib Kazâsının Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	24.055	24.210	48.265
Rum	312	176	488
Yabancı	247	124	396
Yekûn	24.639	24.510	49.149

³³ Beygir,at

(s. 218)

2.2.7. Harim Kazâsı

Harim Kazâsı			
KaymakamYusuf Cemil Efendi			
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Reis Kaymakam Efendi			
A'zâ-yi Tabîye	Naib Mahmud Efendi Müfti Şeyh Ahmed Efendi Mal Müdürü Mahmud Şefik Efendi Tahrîrât Kâtibi Abdulrahman Behçed Efendi	A'zâ-yi Muntahabe	Hacı İsmail Efendi Müderris Hacı Mahmud Ağâ Süleyman Ağâ Abdulrahman Ağâ
Mal Kalemî			
Mal Müdürü Efendi Muavini Hüseyin Haşim Efendi		Refîki Musa Kazım Efendi Sanduk Emîni Abdulrahman Nuri Efendi	
Bidâyet Mahkemesi			
Reis Naib Efendi			
Azâ Saduk Efendi Baş Kâtib İbrâhim Halil Efendi		Azâ Nuri Efendi Refiki Nasri Efendi	
Bidâyet Mahkemesi Refekatindeki Me'murin			
Müstentak Muavini Abdulkadir Efendi		Mukavelat Muharriri Zeynel Abidin Efendi	
Nüfûs Me'muri MAhmad Cemil Efendi		Kâtib Mahmud Said Efendi	

(s. 219)

Muhakeme-i Şeriyye Baş Kâtibi Ahmed Efendi Efkâf Vekili Nue Ağâ Tapu Kâtibi Ali Rıza Efendi		Telgraf Me'muri Mahmud Efendi Amir Ağâ Telgraf Me'muri Efendi	
Reji Me'murri Abud Efendi			
Zıraat Banka Meclisi			
Re'is Hacı İbrâhim Efendi		A'zâ Ali Ağâ	
A'zâ	Ahmed Efendi Hamdu Ağâ	Muhasebe Kâtibi Mahmud Efendi Tahsildar İbrâhim Efendi	
Belediye Meclisi			
Reis Ahmed Efendi			
A'zâ	Hamdu Ağâ Münhall Münhall	A'zâ Münhal Kâtib ve Sanduk Emîni Abdulfettah Efendi Belediye Tabibi Abdulfettah Efendi	
Reyhaniye Nahiyesi Müdürü Hüseyin Hüsnü Efendi		Barışhâne Nahiyesi Müdürü Salihaldin Efendi	
Harim	Kurâ 40	Nevâhî 0	
Reyhaniye	64	1	
Barişa	27	1	
Yekûn	131	2	
Harim Kazâsı dahilinde Me'murinden Başka Rütbe ve Nişâna Haiz Zevâd Yoktur			

(s. 220)

2.2.7.1. Harim Kazâsına Dair Malûmat

Merkez kazâsı olan Kefri Teharim Kasabası Haleb'in cenûb-u garbisinde ve 13 saat bu'd undadır. Kazâ ahâlisi kısmı Arapca ve Türkce tekellüm ederler.

Kefri Teharim'de 1 hükümet konağı, 1 redif ,deposu 600 hâne, 2 câmi şerif, 4 mekteb, 1 hamam, 100 dükkân, 2.471 nüfûs müslümani, muhtevidir.

Dahil-i Kazâda 200 hâne, 1 câmi şerif, 3 mekteb, 1 hamam, 30 dükkân, 3 kahvehâne, 3 su değirmeni ve 746 nüfûs, hâvî hiram ve 4 câmi, 7 mekteb, 701 hâne, 2.699 Müslüman ahâliy-i câmi' erminaz ve 2 câmi, 3 mekteb, 1 hamam, 50 dükkân, 444 hâne, 1.826 nüfûs-u Müslümani muhtevi Selkin kasabaları ve 2 câmi, 3 mekteb, 1.335 nüfûslu Kurkanya ve 1 câmi, 1 mekteb, 1301 nüfûslu Dâna 2 câmi, 1 mekteb, 1.205 nüfûslu Termanin Karyeleri olup min-haysül mecmu' zikir olunur. 4 kasaba ile dahili kazâda 132 karye, 42 mezra, 5395 hâne, 44 câmi ve mescid, 1 rüştiye, 43 sıbyan mektepleri, 1 kablıca, 23 han, 7 hamam, 368 dükkân, 12 kahvehâne ,32 zeyt makinası, 30 kâdim ma'sara, 23 su değirmeni, 10 hayvan değirmeni, 3 şişe karhânesi, mevcuttur.

Rum muharebesinde Suveydiye İskelesinden Musul'a kadar temdîd edilen döşeme yolu atikasıyla İskenderun'dan Haleb'e kadar mecdûd inşa olunan şose tarîkinin bir kısmı Mısır'lı İbrâhim Paşa ensârından şose tariki üzerinde bir kaplıca ebniyyesi ve (zevil menâ padişahi) asar-i kâdimesinden turuk ve meabir (s. 221) işaretleri olmak üzere Amik ve Ruc Övalarında 28 adet höyük vardır.

Kazâ dahilinde cedide iki şehir Aynü'l-Cevz Ayn Abide-i Harim namlarında 6 cesîm gözler ile Afrin Nehri nebean eder. Kefer Teharim garb cihetinde bi'l-murur Harim Antakya Kazâlarını fasıl ve tahdîd eder Selefkus ebniyasından Hasun, Harim, Ertah, Sermade karyelerinde 4 kal'a olup Harim kalası Malik El Zahir tarafından tamir edildiği ba'z mahâllerinde mevcut olan hudûd ve nakış delaletiyle müberhendir. Harim'e birkaç saat mesafede Ertah Karyesi Ehl-i Salib muharebatından bir kaçının mevkiidir. Karye-i mezkûre evvel vakit büyük bir şehir olarak fethi celîl-i Ömer'ide yed-i müeyyet-i islâma geçmiş ve muahheren Rumların istilâ'sına uğramış ise de 460 tarihinde Haleb'de icrâ-yı hükümet iden Benî Mirdas hânedânından Mahmud Bin Nasır tarafından tahlîs edildiği ve dahili Kazâda kâ'in Tizin karyesi dahi zaman-ı feth-i Ömer'de mevcut olduğu gibi 750 tarihinde de mamur olup ahâlisi sırf Türkmenden ibaret ve mükemmel çarşı ve câmileri bulunduğu tarihinde mesturdur. Bundan maada Cebel-i Barişa'da çok kilise ve sanmahâneler harebeleri olduğu gibi Dane Karyesi'nde dahi büyük mağaralar metin binâlar vardır.

Kazâda hububattan zeytin buğday arpa darı burçak mercimek nohut hasıl olur ala tütün afyon anbar üzüm armut dahi yetişür. Ermanaz Kasabasında camdan şişe ve sâir evânî³⁴ yapıldığı gibi Reyhaniye nahiyesinde Türkmenler tarafından kilim seccade dokunur. (s. 222)

2.2.7.2. Harim Kazâsının Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatından Çıkarılan Harim Kazâsının Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	13.029	13.096	26.125
Yabancı	297	205	502
Yekûn	13.326	13.301	26.627

(s. 223)

2.2.8. Cisir-i Şuğur Kazâsı

Cisr-i Şuğur Kazâsı				
Kaymakam Hüseyin Şevki Bey				
Meclis-i İdâre-i Kazâ				
Reis Kaymakam Bey				
A'zâ-yi Tabîye	Naib Mahmud Emin Efendi Müderris		A'zâ-yi Muntahabe	Numan Ağâ
	M Tarihi			Reşid Ağâ
	4 27 Ş 307			Naim Efendi
	Müfti Abdulrahman Efendi			İlyas Efendi
	Mal Müdürü Hüseyin Hüsnü Efendi			
Tahrîrât Kâtibi Ali Haydar Efendi				
Mal Kalemi				
Mal Müdürü Efendi		Refiki Hamdi Efendi		
Muavini Şerif Efendi		Sanduk Emîni Mahmud Efendi		
Bidâyet Muhakemesi				
Reis Naib Efendi				
Az'â Hacı Ahmed Efendi		Az'â İbrâhim Efendi		
Baş Kâtib Hüseyin Efendi		M Tarihi	Müstentak Muavini Efendi	
		5 10 RA 295		
Nüfûs Memûru Hasan Efendi		Kâtib Ahmed Efendi		
Tapu Kâtibi Halil Efendi		Telgraf ve Posta Müdürü Ahmed Hamdi Efendi		
Yoklama Kâtibi Vahabi Efendi				
Orman ve Ondalık Memûru Habib Efendi				
Mekteb-i Rüştîye Muallim Sânî Abdulkadir Efendi		Rakka? Muallimi Efendi		

³⁴ Kapkacaklar,kaplar,Develioğlu, F., Osmanlıca-Türkce Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitabevi, Ankara, 2007, s.,239

(s. 224)

Ziraat Banka Şubesi			
Reis Salim Ağa			
A'zâ	Süleyman Efendi Corcis Efendi	A'zâ	Münhal Muhasebe Kâtibi Yusuf Efendi
Belediye Dairesi			
Reis Abdulrahman Efendi		A'zâ	Andarvus Ağâ Basil Ağâ
A'za	İsmail Ağâ Kasım Ağâ Kasım Ağâ	Kâtib Ahmed Efendi Esici? Halil Efendi	
Duyun-u Umûmiye Memûru Lütfî Efendi		Reji Memûru Süleyman Efendi	
Ardu Nahiyesi Müdürü Salih Efendi		Mezik Nahiyesi Müdürü Mahmud Efendi	
		Kurâ	Nevâhî
		75	2
Cisr-i Şuğur Kazâsı dahilinde Rütbe ve Nişâna Haiz Zevâd Yoktur			

(s. 225)

2.2.8.1. Cisr-i Şuğur Kazâsı'na Dair Malûmat

Cisr-i Şuğur Kazâsı Haleb'in ciheti cenûb-u şarkiyesinde ve 21 saat bu'd undadır. Kazâ ve tevâbaiyle Mezik Nahiyesi Arabca Ordu Nahiyesiyle tevâbi' Türkçe tekellüm eder.

Cisir'de 1 hükümet konağı, 1 rüştiye mektebi, 1 câmi, 5 mescid, 1 tekke, 1 hamam, 1 kilise, 5 fırın, 7 kahvehâne, 203 dükkân, 1 han 600, hâne 8, su değirmeni 1, Pazar mahalli ve kasaba kenarında ve Asi Nehri üzerinde 14 gözlü gayet cesîm müsennâ bir köprü vardır. Derûn-u kazâda pamuktan mamul yatak yüzü döşemelik sofralık basılır. Ordu Nahiyesinin cihet-i şarkiyesinde ve Lazkiye hudûdunda bir miktar ormanlık vardır.

Ve yine nahiye-i mezkûrenin ba'z mahâllerinde krom madeni dahi çıkar. Bu Kazâda Şuğur El Kâdim Karyesi'nde 1 kal'a harebesi ve Mezik Kal'ası nam mahalde Selefkusun binâ gurreli olan Efamiye belde-i meşhuresinin harabazarı bulunur. İş bu Efamiye'yi Selefkus ordu merkezi ittihâz edip orada birde suvari mektebi harbiyesi tesîs eylemiş ve şehrin yanı başındaki merada harbe mahsusu olarak ve 20000 at ve 300 manda bulundurmuş idi. Kaz'a-yı mezkûrede kıldan çuval çadır ve bunlara muâdil şeyler nesc ve imal olunur. Bu Kazâda Nehrû'l-beyz demekle mâruf ve suyu gayet leziz ve hafif bir ırmak olub Ordu cihetinde Kandun Afşun Karyeleri civarından ne'ban ve Zuf ve Şuğur-u kâdim karyeleri karîbinden mürur ederek Cisin yarım saat cihet-i

şimâliyesinde (s. 226) Nehr-i Asiye mensub olur. Bu Kazâda buğday arpa zeytin tütün ipek kozası hasıl olur. Ve akakir-i tıbbiyeden mahmudiye kökü bulunur.

2.2.8.2. Cisir-i Şuğur Kazâsı'nın Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatından Çıkartılan Cisir-i Şuğur Kaz'asının Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	12.580	11.267	23.847
Ermeni	811	754	1565
Rum	386	384	770
Protestan	350	339	689
Latin	114	106	220
Ermeni Katolik	82	100	182
Yekûn	14.323	12.950	27.273

(s. 227)

2.2.9. Ma'ara Kazâsı

Ma'ara Kazâsı			
Kaymakam Ahmet Cemil Efendi			
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Reis Kaim Makam Efendi			
A'zâ-yi Tabîye	Naib Ahmed Said Efendi Müfti Ahmed Efendi Müderris Mal Müdürü Ratıb Efendi Tahrîrât Kâtibi Mahmud Şerif Efendi	A'zâ-yi Muntahabe	Osman Ağâ Abdu Ağâ Hacı Mahmud Efendi Hacı Taki Efendi
Mal Kalemî			
Mal Müdürü Efendi Refiki Ahmet Hamdi Efendi		Muavini Cafer Efendi Sandık Emîni Mahmud Fehmi Efendi	
Bidâyet Muhakemesi			
Reis Naim Efendi			
A'zâ Münhal		A'zâ Hayri Efendi	
Baş Kâtib Halil Şerif Efendi		Müderris	
Muhakeme-i Bidâyet Refakatindeki Me'murin			
Müstentak Muavini Abdulrezzak Efendi		Mukavelat Muharriri Mahmud Efendi	
Nüfûs Me'muru İhya' Efendi Kâtib Mahmud Efendi		Tapu Kâtibi Müslim Efendi Telgraf ve Postahâne Müdürü Şevket Efendi	

(s. 228)

Duyun-u Umûmiye Me'muru Reşit Efendi	Reji Me'muru Vekili Navim Efendi
Zıraat Bankası Şubesi	
Reis Halil Ağa	
A'zâ Abdulrahman Ağâ	Muhasebe Kâtibi Mahmud Vefik Efendi
Mekteb-i Rüştîye Muallimi Bekir Sadıki Efendi	Rakka Muallimi Sadıki Efendi
Kurâ 127	
İdlib Kazâsı Eşrâf ve Mütchayyizanından Rütbe ve Nişâna Haiz olup Müstahdem Olmayan Zevâdın	

Esâmisi				
Esâmisi	Rütbe	Tarihi	Mecidi	Tarihi
Nakib El-Şerif Nuris Efendi Mustafa Efendi Hadidi Aşireti Şeyhi Salih El-Cerih Efendi Anza Aşireti Şeyhi Ferhan Efendi	Muderris Sâlise		4 4 5	201
Bâlâda muharrir Zevâtdan bazılarının haiz oldukları rütbe ve nişânların tarihleri mahâllerinden Murud? defterde müserrah olmadığından balzaruda? tarihsiz olarak derc? olunmuştur.				

(s. 229)

2.2.9.1. Ma'ara Kazâsı'na Dair Malûmat

Ma'ara Kazâsı Haleb'in cenûb cihetinde ve 18 saat uzağındadır. Ahâlisi arabca tekellüm ederler havası mutedil ve latiftir.

Ma'ara Kazâsı'nda 1 hükümet konağı, 1 redif deposu 41 câmi ve mescid, 2 tekke ve zaviye, 1 mektebi rüşdi, 60 mekâtib, 5 medrese, 2.824 hâne, 1 islahhâne, 404 dükkân ve mağaza, 4 fırın, 212 çeşme ve sebîl, 4 han, 5 hamam, 22 değirmen, 33 arsa, 11 oda, 843 anbar, 27 bağçe ve dahil kazâda 3.514 bağ, 14.342 tarla, 22.403 müsakkafât³⁵ ve arâzî vardır, 504.560 mezru³⁶ ve gayri mezru'ı arâzî vardır.

Dahil-i Kazâda dokuma, bez, aba meşlah hayvan derisi, zeytin, zeytin yağı, incir, kuru, üzüm, yaş üzüm, bal buğday, arpa, kara dane, beyaz darı, susam, nohut, mercimek, bakla, pamuk, kırmızı büber, nar, elma, kavun, karpuz, ceviz, yapağı keçi kılı, deve yapağısı, sade yağı, peynir hasıl olduğu gibi çift öküzü, inek, dana, sığır, boğa, beygir, kısarak, tay, koyun, keçi, katır, deve, merkeb vardır.

Ma'ara Romalılar zamanında mevcut ve Halas namıyla mezkûr olmasına rağmen pek eskidir. Müverrihinden Yakut Ma'ara'ye Ma'aratül-Numan tesmiyesinin sebebi Numan Bin Beşir El Nasuri namında Sahabe-i Kiramdan bir zat hicretin altmış beşinci senesinde gelib Ma'ara'de ikamet ettiği için Muma ileyhın namına misbet olunmasından ileri geldiğini müşterek nam telifinde yazıyor.

Ma'aranın Ma'aratül-Mumandan evvelki namı beynel Arab Zatü'l-Kusur idi. (s. 230)

Ma'ara kalasıyla meşhur 290 tarihinde Karamita tarafından tahrib olunmakla ve muvahare-i orada Ehli Salib ile İmadeddin Zengi beyinde birkaç şiddetli muharebeler

³⁵ Üzeri dam ile örtülü yerler ev dükkan gibi Deitabevvelioğlu, F., Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitabevi, Ankara, 2007, s.,737

³⁶ Zıraat olunmuş ekilmiş

vuk'u Ma'ara eski ma'mûriyet ve şan-ı azîmetini gaib etmiştir. Meşhur Ebul-Ula El-Meari'nin maskad-ı resiyle medfûndur.

Ma'ara kazâsında meşhur Kufer Tab mevki-i bulunur. Burasının Tevrat'da mestur Kufer Tab olmasına Ebu El Fedâ nam muarih tahmin edilir. Kaz'a-yı mezkûrede mevâlî hadidi Ebu Halid aşiretleri vardır ve bunlarda kaliteli ağnam ve deve cins at ve kısrak ve öküz ve inek ve hayvanat-ı sâire bulunur. Ve a'lâ yağ ve peynir imalat ederek Haleb Hama ve Zakiya Surya cihetinde satarlar. Ma'ara Kazâsında buğday, arpa, mercimek, kuşne, darı, nohut, susam ve darı ve emsali mahsulât a'lâsı hasıla gelir.

Dahili Kazâda hayvanat vahşiyeden Ceylan, tilki, kurt ve tavşan ve tuyûr cinsinde ördek, kaz, güvercin, a'lâ mısır ve hindi ve yerli tavukları mevcuddur.

725 sene-i hicriyesine doğru seyahatiyle Ma'ara'ye uğramış olan Tuncalı İbni Batuta Ma'ara havâlisinde kaliteli fıstık ağacı olub Mısır ve Şam cihetlerine ehemmiyetli bir suretde fıstık ihrâcatı ve vuku'nu seyahatnamesinde yazmıştır. Binâaleyh iş bu menba sath servetin iki başından ihyası mahâlîli erbab zıraatine ait bir vazife nâfiadır. Mamûlâtı aba bezden ibarettir.

(s. 231)

2.2.9.2. Ma'ara Kazâsı'nın Nüfus Cedveli

Nüfus İdâresi Kayıdadından Çıkarılan Ma'ara Kazâsının Nüfus Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	7.748	7.615	15.363
Rum	20	23	43
Yahudi	126	107	233
Yekun	7.894	7.745	15.639*
* Kaz'anın havi olduğu kurrâdan yalnız on dördü tahrir olmuştur.			

(s. 232)

2.2.10. Bab Kazâsı

Bab Kazâsı			
Kaymakam Ali Rıza Efendi			
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Reis Kaymakam Efendi			
A'zâ-yi Tabîye	Naib Ali Ziya Efendi	Müderris	Hacı Abdulmelik Ağâ Mahmud Zeyn Ağâ Arif Ağâ Yusuf Efendi
	Müfti Efendi		
	Mal Müdürü Kadri Efendi	Rabia	
	Tahrîrât Kâtibi Hafız Ahmed Efendi		
Mal Kalemi			
Mal Müdürü Efendi		Muavini Reşit Efendi	

Sandık Emîni Harun Efendi	
Bidâyet Muhakemesi	
Reis Naib Efendi	
A'zâ Hacı Mustafa Alta Ağâ Baş Kâtib Tefaaldin Efendi	A'zâ Abdulrezzak Şuaf Ağâ Müstentak Muavini Hakkı Efendi
Ticaret Muhakemesi	
Reis Naib Efendi	
A'zâ Abdullah Adrisi Ağâ	A'zâ Naif El-Melik Ağâ

(s. 233)

Muhakeme-i Şeriye Baş Kâtibi Şeyh Mahmud Efendi Tapu Kâtibi Derdanyazi Efendi		Nüfûs Mumuri Bilal Ağâ Kâtib Mahmud Efendi
Posta Memûru Hafız Efendi		
Mektebi Rüştîye Muallim Evveli Abdullah Efendi		Raka Muallimi Hafız Efendi
Ziraat Banka Şubesi Reisi Mahmud Efendi		Kâtib Şakir Efendi
Belediye Dairesi		
Reis Hamdulmestu Ağâ	A'zâ	Ahmedü'l Hacı İbrâhim Ağâ Mestu Akil Ağâ Ahmedü'l Necar Ağâ
A'zâ	Şeyh Kadur Efendi Abdullah Afura Ağâ	
Eylibeklü Nahiyesi Müdürü Haşim Efendi		
Kurâ 174		Nahiye 1
Bab Kazası Dahilinde Rütbe ve Nişâna Haiz Zevâd Yoktur		

(s. 234)**2.2.10.1. Bab Kazâsı'na Dair Malûmat**

Bab kasabası Haleb'in şark tarafında 7 saat uzaklıktadır. Nefs-i Bab Kasabasında ki ahâlini kifâyeti islâmdır. Ve lisân-ı umûmi Arapcadır.

Bab kasabasında 1 hükümet konağı, 10 câmi ve mescid, 4.835 hâne, 2 hamam, 300 dükkân, 8 han, 1 hayvan değirmeni, 1 yel değirmeni, 4 fırın, 5 kahvehâne, 5 ma'sara mevcuttur. Merkez kazâyâ yarım saat mesafede 2.218 nüfus-u islamiyeyi ve 50 nüfûs yahudiyi Cama Tadif Karye-i resmiyesi olup içinde Yahudilerce mukaddes bilinen mabud-i kâdim vardır. Bu mabudda Azir Aleyhisselâm tarafından ceylan derisi üzerine yazılmış bir Tevrat eylediği mervîdir. Bu karyenin Tevrat- Şerif'de mezkûr olan Soba şehrinin harebesi olduğu tarihçilerce de mezkûr ise de muhakkak değildir. İbni Hokel Soba şehri Fırat civarındaki Kab namında bir şehir olup Benî İsrayil zaman-ı kâdiminde orada 9 kurâ iskân ve tard olunmamışlardır diye tarif eylemiştir. Salıbyun zamanında istihâr iden Beza Karyesi yine bu kazâdadır.

Kazânın pek menbet³⁷ olan arâzîsi Nehru'l Zeheb ıskâ eylediğinden dahil-i Kazâda her nevi' hububat ile üzüm ve nar ve nevi nefisesi çekirdeksiz patlıcan hasıl olur. Mamûlâtı at ma'rekesi ve seccade ve keçe ve kuzu derisinden kürkten ibarettir.

(s. 235)

2.2.10.2. Bab Kazâsı'nın Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatından Çıkarılan Bab Kazâsına Ait Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	10.462	12.978	23.440
Yahudi	25	25	50
Yabancı	164	84	247
Yekûn	10.650	13.087	23.737

(s. 236)

2.2.11. Bilan Kazâsı

Bilan Kazâsı				
Kaymakam Salih Hulusi Paşa		Rütbe Miralay emeri	Tarihi 13 R 311	
Meclis-i İdâre-i Kazâ				
Reis Kaymakam Paşa				
A'zâ-yi Tabîye	Naib Muhyeldin Efendi	Bursa Müderrisliği	A'zâ-yi Müntahabe	Hacı Ahmed Ağâ
	Müfti Osman Nuri Efendi			Hasan Ağâ
	Salki?			Ohannes Efendi
	Mal Müdürü Hüseyin Kamil Efendi			Kivarik Ağâ
	Tahrîrât Kâtibi Osman Efendi			
Mal Kalemi				
Mal Müdürü Efendi			Muavini Ahmed Efendi	
Sandık Emîni Mahmud Beher Efendi				
Bidâyet Muhakemesi				
Reis Naib Efendi				
A'zâ Hacı Emin Efendi			A'zâ Seyhun Efendi	
Baş Kâtib Beyazid Efendi				
Muhakeme-i Şeraiye Kâtibi Mustafa Efendi			Nüfûs Memûru Ahmet Halim Efendi	
Zıraat Bankası Muhasebe Kâtibi Hüseyin Efendi			Kâtibi Yusuf Derviş Efendi	
Tapu Kâtibi Mamut Şakir Efendi			Telgraf ve Postahâne Memûru Beyazid Efendi	
Eytâm? Müdürü Ali Efendi			Orman ve Ondalık Memûru Beyazid Efendi	

³⁷ Çayır, otlak

(s. 237)

Mektebi Rüştîye Muallim Sânisî Mahmud Rüştî Efendi			
Belediye Meclisi			
Reis Mahmud Ata Efendi			
A'zâ	Ahmed Derviş Efendi Muszafi Sabri Efendi Abdullah Ağâ Kiygorik Ağâ	A'zâ	Karabet Ağâ Ohannes Ağâ Kâtib ve Sandık Emîni Mıgırdıc Efendi Tabib Ohannes Efendi
Kurâ 47			
Bilan Kazâsı Dahilinde Me'murinden Başka Rütbe ve Nişân Haiz Zevâd Yoktur			

(s. 238)

2.2.11.1. Bilan (Beylan) Kazasına Dair Malûmat

Bilan Kazâsı Haleb'in garb cihetinde ve 27 saat uzaklığındadır. ve Toros Dağının üzerinde dar bir boğazda vakidir. Ahâlisi Türkçe bir kısmı Ermenice konuşur.

Bilan kasabasında 1 hükümet konağı, 1 redif debosu, 7 câmi ve mescid, 1 mektebi rüşti, 6 sıbyan mektebi, 1 medrese, 1 kilise, 1.807 hâne, 6 hamam, 40 çeşme, 160 dükkân ve mağaza, 7 han, 18 su değirmeni, 11 fırın, 6 debbağhâne, 20 kahvehâne, 1 eczahâne, 34 anbar, 50 arsa, 1 fabrika, 769 bağ, 405 bağçe, 4.589 tarla, 2 orman, 347.318 dönüm mezra' ve gayri mezra' arâzî vardır.

Bilan Kazâsı onuncu asır hicret evâsıtında (Cennetmekân Kanuni Sultan Süleyman Han) Hazretleri tarafından 959 tarihinde müceddeden ahâli tavitin ve hâne ve ima'arat ve dekâkîn ve hamam inşasıyla Bünyad? ve Bellan namıyla yad buyrulmuştur. Bilan'ın mana-yı taraf-ı alçak ve 2 dağın arasındaki bir mahal demek olub mukaddeme-yi Bakras Bali ve Aynitül Tel namıyla mezkûr idi.

Bilan mevki eski Arab tarihinde Mezik, Bakras, Bab, İskenderun namlarıyla dahi mezkûrdur. Yine bu Kazâ da mezkûr Bakras Kasaba ve Kal'asını harabesi bulunur ki bu kasaba Emeviler zamanında pek mamur ve latafetle meşhur olarak Müslüm Bin Abdulmelik mülkü idi. Bakras Ehli Salib muharebatı tarihinde haiz ehemmiyettir. Bakrasın 850 tarihinde mamur ve Sarımeldin Bib Şibani nam muhâfızın yed idâresine mevdûa olduğu nikaşte olarak (s. 239) tevârîhdir. Bir de vaktiyle Bilan Kazâsı'nda Derbislak nam belde-i kâdime var idiy ki Bakras'ın şimâlinde bir merhale mesafede idi. Bazı tarihçilere ve rivâyete bakılırsa bu Derbislak Beldesinin mevki-i kadimesi Murat Paşa Köprüsü civarında olmalıdır. Akdeniz tabir olunan ve Bakras ile Murat Paşa arasına olan büyük bir gölün içinde asarı görülmekte olduğu dahi mervîdir. Yine bu Kazâda Gündüzlü Beldesinin harabesi vardır.

Bu Kazâda nefis meyve ile hububat hasıl olur güzel ipek dahi çıkar. Bilan Kasabası şose tarikinin içinden geçmesi hasabiyle dahi kesb-i latafet ve ma'mûriyet eylemiştir.

2.2.11.2. Bilan Kazâsı Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatından Çıkarılan Bilan Kazâsı Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	3.701	3.061	7.302
Ermeni	661	635	1296
Protestan	46	64	110
Yekûn	4.408	4.300	8.708

(s. 240)

2.2.12. Cebel-i Sem'ân Kazâsı

Cebel-i Sem'ân Kazâsı			
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Reis Kaymakam Efendi			
A'zâ-yi Tabîye	Naib Abdullatif Hüsni Efendi Müfti Efendi Mal Müdürü Amir Efendi Tahrîrât Kâtibi Ahmed Cemil Efendi	A'zâ-yi Muntahabe	Ahmed Hantuş Ağâ Mahmudül Galuy Ağâ Hacı Ahmed Nebhan Ağâ İsmail Nasif Ağâ
Mal Kalemi			
Mal Müdürü Efendi Refiki Ahmed Kadri Efendi		Muavini Mustafa Lutfi Efendi Sandık Emîni Zâdur Efendi	
[1]			
Muahkemi Şeraye Baş Kâtibi Mahmud Sami Efendi			
Nüfûs Me'muri Faik Efendi		Kâtibi Mahmud Baha Efendi	
Kurâ 128			
Cebel-i Sem'ân Kazâsı Dahilinde Rütbe ve Nişâna Haiz Zevâd Yoktur			
[1] Amir-i Adliyesi Merkez Vilâyette Görülmektedir			

(s. 241)

2.2.12.1. Cebel-i Sem'ân Kazâsı'na Dair Malûmat

Merkez kazâ şimdilik mevki-yi nefis-i Haleb'de Safahiye mahâllesinde bir hânede ittihâz olunmuştur.

Bu Kazâ Haleb'in kısmen etrafındaki kurâdan ibarettir. Dahili Kazâda 31 câmi, 100 mescid, 50 mekteb-i sıbyan, 20 dükkân 17 han vardır.

Kazâ-yı mezbûrde sâir hınta kokoroz, darı, mercimek, burçak, tütün ve mahsulât-ı sâire hasıla gelir ahâli-yi kazâ umûmiyle İslam olub Arabca tekellüm ederler.

Dahil-i Kazâda Sem'an Kal'asının harebesi bulunur. Bu kal'anın her tarafca şöhretine binâen gerek Avrupa'dan gerek bilad-ı sâireden seyir ve temâşâ için seyyâhîn gelirler.

Dahil-i Kazâda bazı kurâda ipekden adi bir nesc ve imal olunur. Haleb'den ceryan iden Kuvayk Nehri bu kazânın dahilinden geçer.

2.2.12.2. Cebel-i Sem'an Kazâsı Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatından Çıkartılan Cebel-i Sem'an Kazâsının Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	11.303	14.059	25.362

(s. 242)

2.2.13. Menbic Kazâsı

Menbic Kazâsı			
Kaymakam Abdulrahman Efendi			
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Reis Kaymakam Efendi			
A'zâ-yi Tabîye	Naib Abdulkadir Efendi Müfti Efendi Mal Müdürü Mahmud Sabri Efendi Tahrîrât Kâtibi Mahmud Nazım Efendi	A'zâ-yi Muntahabe	Hacı Süleyman Ağâ Feyyaz Ağâ Umuri? Ağâ Hasan Ağâ
Mal Kalemi			
Mal Müdürü Efendi		Muavini İbrâhim Efendi	
Sandık Emîni Efendi			
[2]			
Nüfûs Me'muri İshak Efendi		Kâtibi Mahmud Nuri Efendi	
Emlâk-ı Sâniye Dahilinde Hamidiye Mektebi			
Muallim Evveli Hasan Tahsin Efendi		Muallim Sânişi Hacı Ahmed Efendi	
Kurâ 232			
Menbic Kazâsı Dahilinde Rütbe ve Nişâna Haiz Zevâd Yoktur			
[2] Umur-u Adliyesi Bab Kazısında Görülmektedir.			

(s. 243)

2.2.13.1. Menbic Kazâsına Dair Malûmat

Membic Kazâsı Haleb'in şark cihetinde ve merkezi olan Menbic Kasabası 20 saat bu' dundadır.

Menbic Kazâsı'nda 1 hükümet konağı, 1 çiftlik İdâresi ,1 atık kal'a, 1 câmi, 1 mescid, 1 tekke, 1 mekteb-i ibtidâ-i, 300 hâne, 5 mahâlle, 1 türbe, 34 dükkân, 2 han, 1 fırın, 2 kahvehâne, 6 değirmen, vardır. Ahâli-i kasabanın Kafkas-ı muhacir-i Çerakisedir.

Menbic Devlet-i Abbasiye ve Devlet-i Eyyübiye zamanlarında ziyadesiyle meşhur ve mamur iken 804 tarihinde Timurlenk'in tîşe-i tahribatına uğramıştır. Zikrolunan hal-ı harabiyet 1295 sene-i hicriyesine kadar baki olduğu halde tarihi mezkûrede oraya saye-i ma'mûriyet-vâye-i Hazreti Pâdişâhide muhacirini Çerakise ıskân ve masarifi hazine-i hassa-ı şahânedan tesviye buyurularak nam-ı namî-i cenâb zil-ullahiye nesbeten minareli 1 câmi-i dilara ve 1 mekteb-i ibdidai inşasıyla vaz'-ı esası umrân olduğundan Menbic Kasaba haline girüb şeref-i mevka-i istidad terakisini muzâef eylemiştir.

Dahil-i kazâda a'lâ buğday arpa ve her türlü mahsulât-ı arâzîye hasıl olur kazâda çerkes-kârî şılk nesc olunur ve gümüş işleri yapılır. Bu kazâda Balis denilen mekânda şehir-i kâdiminin harebesi ve feth-i islâmîda ve Devlet-i Atabekiye zamanında meşhur olan kal'a-yı Elnecim ve Hanasır beldelerinin harebeleri bulunur. Hanasır Hulefa-ı Emeviyeden Ömer Bin El-aziz Radiallah-ı anının ikinci makar-ı hükümeti idi. (s. 245)

2.2.14. Rakka Kazâsı

Rakka Kazâsı			
Kaymakam Ahmed Sabri Efendi			
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Reis Kaymakam Efendi			
A'zâ-yi Tabîye	Naib Mahmud Vahid Efendi Müfti Abdulrahman Efendi Mal Müdürü Mahmud Hulusi Efendi Tahrîrât Kâtibi Mahmud Bey	A'zâ-yi Muntahabe	Derviş Ağâ Alun Ağâ Kerim Ağâ Şeyh Cuma Ağâ
Mal Kalemi			
Mal Müdürü Efendi		Muavini Munib Efendi	
Sandık Emîni Ahmed Efendi			
[3]			
Nüfus Memûru Ahmed Efendi		Tapu Kâtibi Zekerriya Efendi	
Rakka Kazâsı Dahilinde Rütbe ve Nişâna Haiz Zevâd Yoktur			
[3] Amir Adilesi Bab Kazâsında Görülmektedir			

(s. 246)

2.2.14.1. Rakka Kazâsı'na Dair Malûmat

Halebin şark cihetinde ve merkezi olan Rakka kasabası 30 saat bu'dunda ve Fırat nehrinin sahil-i şarkisındadır.

Rakka Kasabasında 1 hükümet konağı, 1 mescid, 1 mekteb, 60 hâne, 85 dükkân, 2 fırın, 2 kahvehâne ve dahili kazâda 48 karye, 2000 çadır, 350 çift, 900 çift hayvanı 300 at ve cins kısrak, 1000 öküz ve inek, 1000 merkeb, 350 manda mevcuttur. Rakka a'sâr-ı sâbıkada pek meşhur olub El-Beyda ve er-Rafıka dirler idi. Sahib-i tefsir Kadı Beyzavi ve meşahir-i ulemâdan Celal Bin Er-Rakkî Rakka'lıdır. Rakka el-Cezirenin bir kısım mahmî olan Diyar-ı Mudar'ın merkezi oluyor. Mukaddema Rakka'nın karşısında Fıratın garb tarafından Rakka namıyla bir nezhatgah olub orada Hişam Bin Abdulmelik'in sahil sarayı var idi. Henüz harebesi bakidir. Harun er-Reşidin idâre-i mülkiye ve muhafaza-yı sügur-u islâmiye nokta-yı nazarınca Rakka'yı pek elverişli bir merkez idâre gördüğünden orada mükemmel bir ikametgah tesîs olursa bir de rasathâne binâ eylemiş idi. Halife Memun zamanında Bin Şakir namıda bir coğrafya ve kozmografya alimi derece-i tûl ve arzı Rakka da ölçmüştür şimdi bir saat muhutinde olan ve bazı yerleri yıkılan sur ile içindeki harebezardan ve Hazreti Ömer Aleyisselam vaktinde yapılan ve Nureldin Şehit tarafında tamir olunan câminin minaresiyle mihrabından ve Harun Reşid'in sarayına mütealik bazı âsârdan başka asar-ı atikadan başka bir şey yoktur. Merkezi Urfa olmak üzere evvelinde Rakka namı tahtît olunmuş bir eyâlât var idiyse de (s. 247) esna-yı teşkili vilâyette lâgv olmuştur. Şimdiki Rakka Kasabası surun haricindedir. Cedd-i emced-i Halife zaman Süleyman Şah Hazretleri Rakka'ya tabi kal'a defin hal mağfirettirler.

Şahı müşârün-ileyh Hazretlerinin türbeleri mesarifi hazineyi hassa Hazreti Pâdişâhiden ita buyurularak malûkane bir suret makalede tamir ve tezyîn buyurulmuştur

Bu Kazânın mahsulâtı hinta şaîr, ak darı mısır darısı susamdan ibarettir.

Kazâ dahilinde bir çok aşâir-i sâire var ise de henüz dahili tahrir olunmamıştır.

2.2.14.2. Rakka Kazâsının Nüfûs Cedveli

Nüfûs idaresi kayıdatından çıkarılan Rakka Kazâsının Nüfûs cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	3.145	3.534	6.676

(s. 248)

2.3. Maraş Sancağı

Maraş Sancağı					
Mutasarrıf Abdülvahab Paşa					
Rütbe	Tarihi	Osmani	Tarihi	Mecidi	Tarihi
Rumeli Beylerbeyi	12 Z 302	3	28 ZA 309	2	28 ZA 304
Erkân-ı Liva					
Naib İbrâhim Hilmi Efendi Muhasebeci Saffet Bey Sâlise			Müfti Mustafa Efendi Tahrîrât Müdürü Fenna? Efendi		
Meclis-i İdâre-i Liva					
Reis Mutasarrıf Paşa					
A'zâ-yi Tabîye	Naib Efendi Muhasebeci Efendi Müfti Efendi Tahrîrât Müdürü Efendi		A'zâ-yi Müntahabe	Hacı Mustafa Efendi Şakiri Bey Mustafa Remzi Efendi Rabia Agob Efendi Manuk Efendi Ve Artur Ağâ	
	Meclis İdâre Kâtibi Turan Efendi				

(s. 249)

Tahrîrât Kalemî			
Sermesud? Ahmed Hamdi Efendi		Mübeyyiz Mahmud Efendi	
Mesud Sâni Mithat Bey		// Osman Nuri Efendi	
Mukid Mahmud Rüşdi Bey		// Şakiri Efendi	
Muhasebe Kalemî			
Masarif Kâtibi Reşid Efendi		Refîki Hüseyin Efendi	
Varidat Kâtibi Hasan Efendi		// Hüseyin Efendi	
Mesalih-i Cariye Kâtibi Hasan Efendi		// Hafız Efendi	
Yevmiye Kâtibi Nuri Efendi		Sandık Emîni Vasıb? Efendi	
Ma Tahrir-i Vergi İdâresi			
Memûr Vasıf Bey		Kâtib Sâni Ali Efendi	
Kâtib Mustafa Efendi		Defterci Mustafa Efendi	
Nüfus İdâresi			
Memûr Vasıf Bey		Kâtib Ahmed Mümtaz Efendi	
Evkaf İdâresi			
Müdür Ahmed Efendi		Rabia	Kâtib Süleyman Efendi
Evkaf Komisyonu			
Maraş Sancağı			
Reis Naib Efendi			
A'zâ	Müfti Efendi Evkaf Müdürü Efendi	A'zâ	Müderris İsmail Efendi Sabit Efendi

(s. 250)

Defter Hakanı İdâresi			
Memûr Mustafa Efendi			
Kâtib Hüsni Efendi		Tapu Kâtibi Hacı Ömer Efendi	
Ferâğ ve İntikal Komisyonu			
Reis Naib Efendi			
A'zâ	Muhasebeci Efendi Müfti Efendi Defter Hakanı Me'muri Efendi	A'zâ	Vakıf Müdürü Efendi Vergü Memûru Efendi Ali Efendi
Orman İdâresi			
Ondaluk Me'muri Ali Efendi Suvari? Memûru Hıdır Efendi		Kolcu Tefik Efendi // Hasan Efendi	
Liva Bidâyet Muhakemesi			
Hukuk Dairesi		Ceza Dairesi	
Reis Naib Efendi		Reis Tayyar Bey Sâlise	
A'zâ	Hacı Mahmud Efendi Atin Efendi Mülazım Asım Efendi	A'zâ	Ali Efendi Hicar Efendi Mülazım Yusuf ? Efendi
Medâ-yı? Umûmi Muavini Hilmi Efendi			
Bidâyet Kalemi			
Baş Kâtib Fethi Efendi			
Hukuk Zabıt Kâtibi Ağah Efendi // Derus? Efendi		Ceza Zabıt Kâtibi Şakir Efendi // Ohannes Efendi	

(s. 251)

İcra Memûru Hasan Efendi		Müstentak Salahadin? Bey	
Mukavelat Muharriri Kasım Efendi			
Muhakeme-i Şeraye Dairesi			
Baş Kâtib Osman Efendi Kâtibb Sâni Mahmud Tevfik Efendi		Refiki Nuri Efendi Eytam? Müdürü Musuvat Efendi	
Ticaret Muhakemesi			
Reis Said Bey			
A'zâ	Bertu Bey Halil Efendi	A'zâ	Agob Ağâ Kosdan Efendi
Nâfia Komisyonu			
Reis Mutasarrıf Paşa		A'zâ	Belediyeden Mustafa Bey Liva Mühendisi Fuat Efendi Ziraat Odasından Bagus Ağâ
A'zâ	İdâre Azasından Manuk Ağâ Nüfus Memûru Efendi		
Ziraat Banka Şube Meclisi			
Memûr Recayi Efendi Memûr Nuri Efendş		Kâtib Nevris Efendi Tordi Efendi	
Muarif İdâresi			
Reis Naib Efendi			
A'zâ	Müfti Efendi Tahrîrât Müdürü Efendi Ceza Reisi Efendi ? Umûmi Müdürü Efendi Mesvutül Fatuyi? Mahmud Efendi	A'zâ	Rüştiye Muallim Evveli Efendi Müderresinden? Ali Efendi // Mahmud Efendi // ? Efendi Hacı Eyyüb Efendi

(s. 252)

Telgraf ve Posta İdâresi			
Müdür Mahmud Ali Bey		Muhabere Me'muri Mustafa Efendi	
Posta Kâtibi Beyazid Bey			
Belediye Dairesi			
Reis Ali Efendi		A'zâ	Agob Ağâ
A'zâ	Hacı Ahmed Ağâ		Hampazum Ağâ
	Hacı Ali Ağâ		Banus Ağâ
	Mahmud Efendi		Kâtib Hayri Efendi
Duyun-u Umûmiye İdâresi			
Memûr Mahmud Fehim Efendi		Kâtib İbrâhim Efendi	
Reji İdâresi			
Müdür Nikolaki Efendi		Muhasebecisi Artin Efendi	
Muavini Derviş Efendi		Muhafaza Me'muri Ali Bey	
Anbarcı Efendi			
Mektebi Rüştî-i Mülkiye			
Muallim Evveli Hacı Hilmi Efendi		Reis?	Rakaa? Muallimi Mahmud Turan Efendi
Muallim Sânîsi Hacı Ahmed Efendi			Fransızca Muallimi Hüsni Efendi
Muallim Sânîsi Hacı Sabit Efendi			Buab Mustafa Efendi
Yenice Kal'a Nahiyesi			
Müdür İsmail Edib Efendi			

(s. 253)

	Kura	Nevahi		
Etraf-ı Şehir	1	10		
Sadurlu?	1	07		
Bertiz	1	16		
Hartlab	1	16		
Camstil	1	14		
Çakallı	1	10		
Yenice Kal'a	1	18		
Şeker Obası	1	14		
Yekûn	8	110		
Maraş Sancağı Eşraf ve Mütehayızanından Rütbe ve Nişâna Nail Olan Zevâd				
Esâmisi	Rütbe	Tarihi	Mecidi	
Süleyman Paşa Zade Bekir Bey	Esabil? Amire	15 R 282		
Beyazid Zade Said Bey	Kapucu Başı	08 Ş 285		
Hacı Hasan Ağâ	//	18 R 287		
Karaküçük Zade Mahmud Efendi	Rabia	18 R 287		
Ahmed Paşa Zade Kadri Bey	//	26 C 310		
Murat Zade Kigorik Efendi			5	

(s. 254)

2.3.1. Maraş Sancağı'na Dair Malûmat

Maraş sancağı Vilâyetin ciheti şimâliyesinde vaki olup garben Adana şimâlen Sivas şarken Mamûlat'ül Aziz Vilâyetleriyle cenûben ve kısmen Adana Vilâyeti ve Haleb sancağıyla mahdûd Elbistan, Zeytin, Andırın, Pazarcık Kazâlarıyla, nefsi-i Maraş

Kazâsını hâvîdir. Arâzîsinin bir kısmı kesir? olmya ovalıklardan kısm-ı diğeri dağlıklardan ibarettir.

2.3.1.1. Maraş

Maraş Şehri Ahur Dağının eteğinde ve Haleb'e 44 saat uzaklığındadır. Maraş'da 1 hükümet konağı, 1 redif deposu, 1 kal'a, 7 karakolhâne, 1 hastahâne, 39 câmi, 14 mescid, 1 mekteb-i rüştiye, 79 mekteb-i İbtidâi, 1 kütübhâne, 5 tekke ve zaviye, 17 kilise, 7063 hâne, 42 mahâlle, 1447 dükkân, 1 bedesten, 6 han, 41 fırın, 150 çeşme, 12 hamam, 2 sıbyanhâne, 96 değirmen, 281 kumaş, destezgahı, 4 eczahâne, 17606 bağ, 1211 bağçe vardır ve havası mutedildir.

Maraş'da pamuktan mamul alaca ve a'lâ at takımı ve sâir sırmalı mamûlât-ı saraciye Avrupa taklidi pantolonluk dokumalar, aba, meşlah, bez, gayet temiz sahtiyan, kösele, cevizden ve çınardan Avrupa taklidi yapılı iskemleler, masalar yapılır. Bunlardan alaca ve mamûlât-ı seraciye ve aba ve sahtiyan ve çizmesi Kayseri'ye Kozan Adana Cebel-i Bereket Malatya taraflarına ve pekmezle kuru üzümü Adana Vilâyetine nakil ve fûrûht olunur.

(s. 255)

2.3.1. Maraş Sancağı'na Dair Malûmat

Maraş Sancağı'nın iskelesi İskenderun'dur. Maraş'ın bânîyesi kerpiç olduğundan manzarası pek güzel değilse de bir müddetir İstanbul vari yarım kargir güzel bânî yapılır nefis-i şehirde asar-ı atika ve cismiyeden 1 kal'a ile câmi-i kebir olub bunların her ikisi hükümdaren Zulkadiriye'den Alaüd-Devle Bey'in eseridir.

Nefs-i şehir ile kazâda her nevi' meyve ve kayıt üzere pirinç, çehri, buğday, arpa, akdarı, mercimek, kök boya, pamuk, susam, hasıl olur.

Maraş'da birkaç senedir zeytinlik ve fıstıklık yetiştirilmeye de çalışılıyor ki bunlardan karîben iktitâf-ı me'mul olan semere Maraş için pek büyük bir sermaye servet olabilecektir.

Maraş Kazâsında Fındıcık Sur Dağı Yenice kal'a Görtel Bertiz Kısık Ayrıan Pınarı Beylan Ovası Kapuçam Karaman nam mevkilerde gayet cesim ve eşcarı çam kamalay, mezdeki, ardıç, mazı, ceviz ve sâireden ibaret ormanlar olduğu gibi Deliçay Akçay Erkenez namlarında büyücek 3 nehir ve sâir 7 adet çay ve Şekeroba namında sülük gölü vardır.

Maraş şehri pek kâdimdir. Eski tarih kitabelerinde Cermanisiya ve Merazi namıyla mezkûrdur. Maraş şehri en evvel şimdiki mevkinin 4 saat ciheti şarkiyesinde ve Erkenez suyu kenarında tahminen hicretin 3000 sene mukaddem Asuriler tarafından müessis olduğu orada bulunan enbiya ve âsâr-ı atika üzerinde Asurilere mahsus haddat ve nakış görülmesiyle müstedill ancak Maraş dördüncü asır hicretin vasatına doğru İstanbul Rumları tarafından tahrib edildikten Devlet-i Hamdaniye hükümdarlarından Seyfû'd-Devle canibinden şimdiki mevkinin 1 saat (s. 256) mesafe-i şarkiyesinde Karamaraş dinilen mahalde binâ eylemiş idi. Buna dair şair meşhur Mütenebbinin pek rana bir kasidesi vardır muahharen Maraş şehrinin Zulkadiriye Hakanı Alaü'd-Devle Bey onuncu asr-ı hicret ibtidâ-ı ıllarında mevki-i hazırına nakil edildiği Maraş muhakeme-i şerayesi sicilatından istinbât olunmuştur.

2.3.2. Maraş Kazâsının Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatından Çıkarılan Maraş Kazâsının Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	21346	18684	40030
Ermeni	4938	4569	9507
Katolik	1681	1722	3403
Protestan	1478	1461	2939
Yahudi	91	107	198
Yekûn	29534	26543	56077

(s. 261)

2.3.3. Elbistan Kazâsı

Elbistan Kazâsı			
Kaymakam Derviş Bey			
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Reis Kaymakam Bey			
A'zâ-yi Tabîye	Naib Bekir Sıtkı Efendi Müfti Hubeytullah Efendi Mal Müdürü Ahmed Eendi Tahrîrât Kâtibi Nuri Efendi	A'zâ-yi Muntahabe	Mahmud Ağâ Ali Ağâ Manuk Ağâ Serkis Ağâ
Mal Kalemi			
Mal Müdürü Efendi Refiki Mahmud Şakir Efendi		Muavini Süleyman Bey Sanduk Emîni Hacı Efendi	
Bidâyet Muhakemesi			
Reis Naib Efendi			
A'zâ Mevlüd Efendi Baş Kâtib Hacı Mustafa Efendi		Rabia	A'zâ Ohannes Efendi Kâtib Sâni Mustafa Efendi
Müstentak Muavini NuriEfendi Mukavelat Muharriri Mustafa Efendi		Medâ-yı Umûmi Muavini Vekili İsmail Hakkı Efendi	
Muhakeme-i Şeriye Baş Kâtibi Durmuş Efendi Nüfûs Me'muri Ali Efendi Kâtibi Hüseyin Efendi		Orman ve Ondalık Memûru Hacı Ahmed Efendi Tapu Kâtibi Mahmud Efendi	

(s. 262)

Ziraat Bank Şube Meclisi		
Reis Vekili Ömer Efendi Muhasebe Kâtibi Bekir Efendi	A'zâ	Mustafa Efendi Manuk Efendi
Belediye Meclis-i		
Reis Vekili Serayil? Efendi A'zâ Ömer Ağâ	A'zâ	Durdu Mahmud Ağâ Kirkor Ağâ
Kâtib Nail Efendi		
Mekteb-i Rüştîye		
Muallim Evveli Mahmud Hilmi Efendi Muallim Sâ'nîsi Ömer Lûtfî Efendi		Rakaa Muallimi Ahmed Nuri Efendi Buab Mahmud Azat Efendi
Efsus Nahiyesi		
Müdürü Hasan Efendi		
Naib Vekili Osman Alim Efendi A'zâ Kandur Ağâ	A'zâ	Ahmed Bey Karabet Ağâ
	Kurâ	Nevahi
Hurman	12	1
Anbarcık	07	1
Karagöz	10	1
Koçabat	18	1
Sarsak?	19	1
Aynülaras	14	1

(s. 263)

	Kurâ	Nevahi
Çardak	12	1
Çeliki?	10	1
Kullar	11	1
Efsus	17	1
Yekûn	135	10

(s. 264)

2.3.3.1. Elbistan Kazâsına Dair Malûmat

Maraş'ın şimâl cihetinde Maraş'a 24 ve Haleb'e 68 saat uzaklığındadır. Elbistan'da 1 hükümet konağı, 1 redif deposu, 10 câmi, 3 mescid, 2 kilise, 1.450 hâne, 335 dükkân, 1 hamam, 1 bedesten, 2 fırın vardır. Kazâda kaliteli hububat olur. Aba ve beze müteallik şeyler de yapılır ve her türlü sanat bulunur. Civar kasabadan Ceyhan Nehri çıkarak kasaba civarında ikiye ayrılıp yine aşağıda birleşir bu suretle kazâ ada şeklinde kalır. Elbistan'a Elbistan denilmesi mevkiyen bağçeye müşabehetinden nâşi imiş. Elbistan Arab tarihleriyle coğrafya kitaplarının bazısında Elbistin şeklinde yazılmıştır. Maraş'tan evvel Zulkadiriye hükümdarlarının merkezi idi Elbistan'ın

Kapadokya'da vaki Kumana belde-i kâdimesinin yerinde ve yahut yakınında olduğu rivâyet-i tarihiyedir. Vaktiyle Elbistan'da bir mabet meşhur olup derununda 6.000 köhneye hüküm iden Kapadokya hükümdarları sülalesinden olan reisü'l-köhne oturur idi. Ve bu Kazâda meşhur Efsus şehrinin mevki-i bulunur. Mevki-i mezkûrede el-hâletü-hâzihi Yarpuz ve Efsus namlarıyla meşhur 2156 nüfûsu câmi bir kazâ vardır. Şehr-i mezkûr hicret-i mukaddes-i Ahmediyeden 1627 sene mukaddem bânî olunub Roma İmparatoru meşhur Dekyanus'un dâr-ül-mülki idi. Bunun civarında Binâhilus Dağında Ashab-Kehfin ve yarım saat civarında Ashab-ı Rakîm'in makamları vardır. Ve Efsus'un nam-ı kâdimi İsus'dur. Elbistan'a 6 saat mesafede biri arslan diğeri kaplan şeklinde karşılıklı olarak iki adet cesîm taş olup bunların vaktiyle Arabistan (s. 265) ile Anadolu hükümetleri beyninde hudud-ı fasl olduğu mervîdir. Ve 3 saat mesafede 7 arşın tûl ve 2 arşın arzında asar-ı atikadan bir de dikili taş ve yine asar-ı atikadan Hurman ve Çerki ve Kızkalası namında 3 kala olup bunlardan Hurman Kalası kasabaya 9 saat mesafede vefk tepe üzerinde vaki olup civarından Hurman Nehri cereyan eder. Bu kal'anın bânîyesi 50 arşın irtifâ'ında ve tahminen 500 zira' beyanındadır. Derûnunda bir çok odalar olup mürur zaman ile iç duvarları münhedim olmuş ise de etraflarındaki duvarlar mevcuttur. Ve mezkûr-u Hurman Kalası civarlarında caddenin iki tarafında 2 büyük kaya üzerinde Yunan yazıları vardır dahil-i kazâda bir miktar meşelik ve Ceyhan ve Söğütlü ve Hurman ve Göksun namlarında 4 adet nehir olup bunlar kazânın arâzisini iska'ye pek büyük hizmette bulunur. Yine kazâda İçme namıyla ma'rûf 1 kaplıca olup suyu gayet ekşi ve bir çok emrâza nâfi' olduğu meşhur olduğundan eski çağlar da pek çok cemaat bulunur. Yine bu Kazâda kış ve yaz üzerinde kar eksik olmayan Nurhak Dağında da yabani çay yetişür. Mezkûr dağ üzerinde terbi'an 150 arşın arz ve 10 zîrâ umkunda Ali Gölü namınca cesîm bir göl vardır. Dahili kazâda topraktan müteşekkil 6 kal'a mevcut olduğu gibi 12 saat mesafede ve Besni caddesi üzerinde asar-i atikadan Fahraddin Hanı demekle ma'rûf bir han ve Eshabü'l Kehf Makamı demekle maruf 100 zîrâ tulunda 12 oda ile 300 hayvanı istîâb eder bir han vardır ve bu han panayır şeklinde olarak ahz ve ita mahâlli olduğu mervîdir. Dahili kazâda aba ve kilim ve bez ve aşayir nisvanı tarafından el destğahlarıyla ğalice nesc olunur. Ve dahil-i kazâdaki kurrada 80 cevâmi ve mesâcid ve ekser kurada bir de mekteb-i sıbyan vardır.

2.3.3.2. Elbistan Kazâsı'nın Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdadından Çıkarılan Elbistan Kazâsının Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	20.353	18.635	38.988
Ermeni	522	444	966
Ermeni Katolik	165	164	329
Protestan	173	148	321
Yekûn	21.213	19.391	40.604

(s. 267)

2.3.4. Andırın Kazâsı

Andırın Kazâsı			
Kaymakam İsmail Hakkı Efendi			
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Reis Kaymakam Efendi			
A'zâ-yi Tabîye	Naib Mustafa Efendi Müfti Efendi Mal Müdürü Mustafa Efendi Tahrîrât Kâtibi Mustafa Efendi	A'zâ-yi Muntahabe	İsmail Ağâ Ahmed Ağâ Ali Ağâ Hacer? Ağâ
Mal Kalemi			
Mal Müdürü Efendi		Muavini Hasan Basri Efendi	
Sandık Emîni Nuzret Efendi			
Bidâyet Muhakemesi			
Reis Naib Efenbdi			
A'za Yusuf Ziyaeddin Efendi Baş Kâtib Efendi		A'za Artin Efendi Kâtib Sâni Efendi	
Müstentak Muavini Efendi			
Nüfûs Me'muri Abdulkadir Efendi		Kâtib Süleyman Efendi	
Ziraat Bank Şıbesi Meclisi			
Reis Hacı Durdu Ağâ			
Muhasebe Kâtibi Nişân Efendi A'zâ Abdullah Ağâ		A'zâ	Halil Ağâ Münhal

(s. 268)

Göksun Nahiyesi		
Müdür Fevzi Efendi	Kâtib Vekili Halid Efendi	
	Kurâ	Nevahi
Kesim	1	17
Darı Ovası	1	11
Kuratlar	1	09
Kiyan	1	06
Yolaltı	1	11
Göksun	1	19
Kuzu Tepesi	1	09
Yekûn	7	82
Andırın Kazâsında Rütbe ve Nişâna Haiz Zevâd Yoktur		

(s. 269)

2.3.4.1. Andırın Kazâsı'na Dair Malûmat

Maraş'ın garb cihetinde ve merkezi olan Kiban Karyesi Maraş'a 18 Haleb'e 61 saat bu'dudadır.

Andırın Kasabası'nda 1 hükümet konağı, 1 karakolhâne, 10 câmi, 5 mescid, 4 sıbyan mektebi, 5 Ermeni kilisesi, 1 Protestan kilisesi, 3884 hâne, 25 dükkân, 5 çeşme, 2 fırın vardır. Dahil-i kazâda her nevi' hububat hasıl olduğu ? ipden kilim çuval şalvar aba iplikden bez ve Göksun'da Çerkezler tarafından savanlı gümüş işler imal olunur. Andırın Kazâsı'nda meşhur Göksun Ovası bulunur ki burada 921 senesinde Sinan Paşa ile Alâü'd-Devle Bey beyninde vuku' bulan muharebe Alâüd-Devle mağlub ve maktul olmuş idi. Bu kazâda Keşiş ve Andırın namplarında Ceyhan Nehrine mensub olur iki çay müteâdid orman olduğu gibi Romalılar binâsı olarak Akakale, Hayıraş, Alacık, Meryemşi, Arpalık, Zeyk, isimlerinde yedi adet kal'a harebesi vardır.

2.3.4.2. Andırın Kazâsının Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatından Çıkarılan Andırın Kazâsının Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	7.689	6.383	14.072
Ermeni	1.337	1.072	2.409
Katolik	109	84	193
Yekun	9.135	7.539	16.674

(s. 270)

2.3.5. Pazarcık Kazâsı

Pazarcık Kazâsı			
Kaymakam Alasira Efendi			
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Reis Kaymakam Efendi			
A'zâ-yi Tabiye	Naib Ahmed Reşid Efendi Müfti Efendi Mal Müdürü Ahmed Efendi Tahrîrât Kâtibi Ahmed Zahit Efendi	A'zâ-yi Muntahabe	Mustafa Ağâ Hacı Ağâ Hasan Ağâ Selman Ağâ
Mal Kalemi			
Reis Naib Efendi			
A'zâ Ali Efendi Baş Kâtib Mahaeldin Efendi		A'zâ İbrâhim Efendi Kâtib Sânîsi Abdullah Efendi	
Müstentak Muavini Şükrü Efendi			
Muhakeme-i Şeriye Kâtibi Osman Efendi Nüfûs Me'muri Vasıf Bey Kâtib Akkaş Efendi		Tapu Kâtibi Abdullah Efendi Yukela? Kâtibi Salih Efendi Reji Me'muri Hamdi Bey	

Zıraat Bank Şubesi Meclisi		
Reis Raşid Efendi		
Muhasebe Kâtibi Ali Efendi A'zâ Vakkas Ağâ	A'zâ	Hasan Ağâ Muhsin Ağâ
	Kurâ	Nevahi
Kancalu	12	1
Karabıyıklı	04	1
Darekzin Atmalusu	04	1
Cafelfan Ceridi	05	1
Yımaç Opa Nam Şeca Ceridi	12	1
Ufacıklı	08	1
Alçalar Nam-ı Diğer Bozağa Atmalusu	11	1
Dağlı	10	1
Bağçe Nam Senemenlü	18	1
Etfar-i Şehir	4	1
Yekûn	77	10
Pazarcık Kazâsı Dahilinde Rütbe ve Nişâna Haiz Zevâd Yoktur		

(s. 272)

2.3.5.1. Pazarcık Kazâsı'na Dair Malûmat

Maraş'ın şark cihetinde ve Maraş'a 9 Haleb'e 35 saat uzaklığındadır. Ve merkezi Bağdin namında bir karyedir. 1 hükümet konağı, 1 câmi, 1 mekteb, 50 hâne, 9 dükkân, 3 kahvehâne vardır. Kazânın ahâlisi Sinemenlü ve Bozağa, Atmalu ve Kalencelü namında dört aşiretle Çerkez ve Türkten mürekkebdır

Mahsulâtı arâzîsi arpa buğday çeltik gibi hububat ?? Dergüzin ve Sinemenlü aşâirinde halı ve kilim nesc edilür. Merkez-i Hükümete 1 çeyrek saat mesafede Mağaralar nam mahalde asar-i atikadan olarak zîr eminde yekpare taştan mamul olmak üzere altmış mütecaviz makbereler ve şark cihetinde 4 saat bu'd mesafede Gani Dağı nam-ı cebelde cism-i şehir harebeleri görülmekte ve bunların sureti vaziyeti ve inşası cedden akıllara hayret verir şayan temâşâ bir derecededir. Aksu'ya nazır Köroğlu Kalesi demekle meşhur bir de kala harebesi vardır. Aksu merkez kazâya 12 saat mesafede vaki' Enkizek Dağı eteğinden ne'ban ederek 30 saat kadar dahil ve haric kazâdan cereyanla Ceyhan Nehri'ne mensub olur mürur eylediği hallerde kamilen arâzîyi sevk eylediği gibi otuza mütecaviz değirmen dahi dondurur yine mezkûr-u Engizek Dağından ne'bân eden Göksu Nehri dahili kazâdan geçerek Fırat Nehrine dökülür ve civarındaki ormanlardan kat'â edilen keresteler iş bu nehir ile Birecik ve Urfa cihetlerine nakil edilir.

Dahili kazâda ve merkez kazânın garb cihetinde ve Pazarcık nam mahalde Bağlama ve Taşbiçme ve merkezi hükümetin şimâl cihetinde 6 ve 7 ve 12 (s. 273) saat mesafelerinde Anikeli, Azabeli, Gölbaşı namlarında üç adet cesîm göl olub Bağlama ve Taşbiçme göllerinden pirinç tarlaları sevk olunur. Diğerlerinden intifâ' edilmez bunlar Aksu'ya mansub olurlar. Bu göllerde kesretle yılan balığı var ise de ahâlinin adem-i rağbeti cihetle sayd edilmez bu göller cüz'î bir masraf ihtiyariyle tathîr olunursa bir çok arâzînin meydana gelebileceği gibi Pazarcığın meşhur olan vehamet-i havası dahi ciyâdete tebdil edileceği şübhesizdir.

Dahili kazâda müteâdid ormanlar olub bunlarda her gûna kereste imaline elverişli çam ve ardıc ve kamalak ve eşcâr-ı sâireden ibarettir.

2.3.5.2. Pazarcık İlçesi Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatından Çıkartılan Pazarcık İlçesi Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	9,739	9,214	18,953
Ermeni	8	4	12
Yekûn	9,,747	9,218	18,965

(s. 274)

2.4. Urfa Sancağı

Urfa Sancağı				
Mutasarrıf Hasan Paşa				
		Rütbe	Tarihi	
		Mirmiran	17 C 312	
Erkân-ı Liva				
Esâmisi	Rütbe	Tarihi	Mecidi	Tarihi
Naib Mahmud Fevzi Efendi Muhasebeci Naci Efendi Müfti Ali Efendi Tahrîrât Müdürü Seyid Ahmet Efendi	Sâlise	07 B 307	5	13 M 311
Meclis-i İdâre-i Liva				
Reis Mutasarrıf Paşa				
A'zâ-yi Tabîye	Naib Efendi Muhasebeci Efendi Müfti Efendi Tahrîrât Müdürü Efendi Meclis İdâre Kâtibi Said Efendi	A'zâ-yi Müntahabe	Mustafa Ağa Hacı Hasan Ağa Münhal Karabet Efendi Hacar Ağa Abad Efendi	Sâlise Sâlise

(s. 275)

Tahrîrât Kalemî		
Müsevvîd Evvelî Osman Efendi Müsevvîd Sâni Ferhad Efendi Evrak Mukidi? Mustafa Efendi Mübeyyez Osman Refik Efendi	Mübeyyez Ahmed Refik Bey Mülazım Ahmed Bey // Ahmed Efendi // Hacı İshak Efendi	
Muhasebe Kalemî		
Varidat Kâtibi Mahmud Arif Efendi Refiki Yaver Efendi Masârifât Kâtibi Şerif Efendi Refiki İbrâhim Haki Efendi	? Kâtibi Fahrettin Efendi Yevmiyye Kâtibi Mahmud Hilmi Efendi Evrak Mukidi? Ahmed Efendi Sandık Emîni Ali Bey	
Ma? Tahrir ve Vergi İdâresi		
Me'mur Bekir Safi Efendi Kâtib Yusuf Ziyettin Efendi	Kâtib Sâni Mustafa Efendi Defterci Efendi	
Nüfûs İdâresi		
Me'mur Bekir Hilmi Efendi	Kâtib Ali Yaver Efendi	
Evkaf İdâresi		
Müdür Süleyman Faik Efendi	Kâtibi Mahmud Efendi	
Evkaf Komisyonu		
Reis Müfti Efendi A'zâ Evkaf Müdürü Efendi	A'zâ	Münhal Halil Efendi

(s. 276)

Defter Hakanı İdâresi					
Me'mur Hüsnî Hilmi Efendi					
Kâtib Hacı Mustafa Efendi				Tapu Kâtibi Bekir Efendi	
Live Bidâyet Muhakemesi					
Hukuk Dairesi				İcra Dairesi	
Reis Naib Efendi				Reis Rüşdi Efendi	
A'zâ	Mahmud Bey	Sânîye	Tarihi	A'zâ	Abdulahman Efendi
	Mihayil Efendi		301		Agob Efendi
	Mülazım Esad Efendi				Mülazım Beşer Efendi
Medâ-yı? Umûmî Muavini İlyas Azat Efendi					
Bidâyet Kalemî					
Baş Kâtib Asaf Bey					
Hukuk Zabıt Kâtibi İbrâhim Efendi // Hamid Efendi				Ceza Zabıt Kâtibi Fehmi Efendi // Veliüddin Efendi	
İcra Me'muri Asaf Bey				Müstentak Bedia? Sâniye Tarihi 304	
Mukavelad Muharriri Hacı Müslim Efendi					
Muhakeme-i Şerîyye Dairesi					
Baş Kâtib Mahmud Asaf Efendi					
Zabıt Kâtibi Salih Fevzi Efendi Mukid Bekir Efendi Mukid Sâni Müslim Hilmi Efendi				Eytâm Müdürü Hüseyin Hilmi Efendi Mahzar Ahmed Efendi Mahzar Ahmed Ağâ	

(s. 277)

Ticaret Muhakemesi	
Reis Hacı Mahmud Ratib Efendi	
Baş Kâtib Zerriya Efendi	Muavini Ömer efendi
Nâfia Komisyonu	

Reis Mutasarrıf Paşa A'zâ Banka Me'muri Haydar Efendi			A'zâ	A'zâ Muhyiddin Efendi İlyas Efendi
Zıraat Bank Şube Meclisi				
Reis Münhal		A'zâ	Şerif Efendi Arvas? Efendi Tuma Efendi	
A'zâ	Banka Me'muri Efendi Halil Efendi Yuzan Efendi			
			Baş Kâtib Münhal	
Ticaret ve Zıraat Odası				
Reis Hacı Osman Bey		Estabil? Amire	Tarihi 18 Ş 204	A'zâ İlyas Efendi Agob Ağâ
Muavini Hacı Bekir Ağâ				
A'zâ	Muhyeddin Efendi Hafız Buzan Efendi Hacı Mustafa Ağâ Abud Efendi			Baş Kâtib Ahmed Hamid Efendi Muavini Şeyh Müslim Efendi Sandık Emîni Ahmed Efendi
Maarif İdâresi				
Reis Ali Efendi			A'zâ	Evkaf Müdürü Efendi Nâfia Me'muri Efendi
A'zâ	Şefa? Efendi Muallim Evveli Said Efendi			

(s. 278)

Telgraf ve Postane İdâresi		
Müdür Mahri Efendi		Muhaber Me'muri Abdulmecid Efendi
Belediye Dairesi		
Reis Vekili Halil Efendi		
A'zâ	Ahmed Bey Münhal Refa Efendi Hacı Mahmud Ağâ Hacı Müslim Ağâ İlyas Efendi Arvas? Efendi Dursun Efendi	A'zâ Merkar Ağâ Kâtib Kadri Efendi Çarşu Müftisi Ali Efendi Liva Mühendisi Münhal Sandık Emîni Karabet Efendi Konturato Me'muri Münhal Ebniye? Kâtibi Münhal Tabib Vasıf Efendi
Duyun-u Umûmiye İdâresi		
Me'mur Ahmed Efendi		Kâtibi Ahmed Efendi
Reji Müdürü Ataullah Efendi		
Muhasebeci Efendi		Anbarcı Efendi
Mekteb-i Rüştîye-i Mülkiye		
Muallim Evveli Said Efendi Muallim Sânîsi Abdulrahman Efendi		Rakaa? Muallimi Şerif Efendi Buab Hasan Ağâ

(s. 297)

	Kurâ	Nevahi
Dögerli	49	1
Oymaağaç	69	1
Çaykuyu	64	1
Bozabat	110	1
Harran	260	1
Kabahaydar	22	1
Tekman Celani?	30	1
Yekûn	609	7
Urfa Sancağını Eşraf ve Mütehayızanından Nişâna Nail Olan Zevad		
Esâmisi	Mecidi	Tarihi
Haydar Ağâ	5	2 R 311
İran Devlet-i Aliyesi Şehbenderi		
Şehbender Hacı Bekir Bey Tercumân Hacı Ahmed Efendi		

(s. 280)

2.4.1. Urfa Sancağına Dair Malûmat

Urfa sancağı Vilâyetinin cihet-i şarkiyesinde ve merkezi olan Urfa şehri Haleb'e 42 saat bu'dundadır. Urfa, Birecik, Rumkale, Suruç namlarında 4 Kazâya havidir.

2.4.1.1. Urfa

Urfa Kazâsı, Harran Türkman-ı Culabî, Çaykapu Kabahaydar, Bozabat Oymaağaç namlarında 7 nahiye ve nevahi-i mezkûre 450 karyeyi muhtevîdir. Arâzisi umûmiyet üzere mahsûldar olmağla arpa, buğday, mercimek ve sâir hububat hasıl olur. Urfa şehrinde pamuk ve ipekden a'lâ meşlah, beyaz şal, aba, gayet dayanıklı beyaz ve kırmızı bez, barka mütealîk her nevi' evani sahtiyan kösele imal olunur

Urfa Kazâsında 1 hükümet konağı, 2 kışla, 3 karakolhâne, 1 hastahâne, 1 telgrafhâne, 58 câmi ve mescid, 4 tekke ve zaviye, 11 kilise ve manastır, 1 havra, 31 mekteb, 11 medrese ve kütübhâne, 9.937 hâne, 2.052 dükkân, 32 han, 18 fırın, 43 çeşme ve sebîl, 14 hamam, 51 değirmen, 1 fabrika, 1 çayır, 295 arsa, 261 bağçe, 3.414 bağ, 4 mera bulunur. Urfa şehrinin bânîyesi kargirdir. Urfa şehrinde aynül Zeliha ve Halilü'r-Rahman namlarında iki su neban edib derûn-u şehirden geçerek şehrin cenûb cihetinde Birke' İbrâhim Aleyhisselâm dinilen küçük göle akarlar.

(s. 281) Bozabat Nahiyesinde zuhûr iden Kahriz Çayı dahi Urfa'ya cereyan eyler Urfa'ya nazır dağın eteğinde bir âtik kal'a olub bu kal'anın şehre hakim olan burcu üzerinde Nemrud'un Hazreti İbrâhim Aleyhisselâmı ateşe atmak için yaptığı

yekdiğerinden tahminen 10 adım fasılalı 2 mancınık mermer ve üzerlerinde nakış eseri vardır.

Urfa kenarında Hazreti İbrâhim Aleyhisselâmın kadem-nihâde-i ilm-i vücud oldukları mağara mevcut ve Mevlüd-ü Halil namıyla ma'rûftur. Bir de bu mağaranın yanında 1 mağara daha olup vâlideleri Hazreti Sara müşârün-ileyh orada büyütmiştir. Berka-ı İbrâhim Aleyhisselemin etrafı 1 mızrak umkunda kazılacak ? zuhûr eder bu ise orasının ateşgah Nemrud olduğuna delil gösterilür. Eski zamanda Mecusilerin en büyük ateşgedesi Urfa'da idi bu ateşgedenin içinde mabutları olan Şemsi takdisen daima ateş yakarlar ve karşısına geçib ibadet ederler idi. Müverrihinden bir takımı Urfa'nın miladdan 2000 sene mukaddem Babil Pâdişâhı Ramis yani Nemrud canibinden ve bazıları da milattan 300 yıl mukaddem Selefkelüler tarafından binâ edildiği zabt ve tahrir eylemişlerse de Urfa'nın Hazreti İbrâhim Aleyhisselâm zamanında mevcut ve Kitab-ı Mukaddese de mezkûr olmasına göre binâsı pek eski olduğu derkardır. Urfa'da bir defa Külliye harab olarak şimdiki hayatı ikinci hal ma'mûriyeti olup ahâlisinin asılları Diyarbakır'dan gelmiştir.

Urfa'da birinci hal ma'mûriyetinde bir cesîm manastır ile 300 dir var idi. Mezkûr manastırda Hıristiyanların zanınca Hazreti İsa Aleyhisselâmın veca mübarekelerini silûbde suret-i saadetlerini münakis (s. 282) olduğu mendil mevcut olup mezkur ? Halife-i Abbasiyeden Müttekibillah 331 sene-i hicriyesinde İstanbul İmparatoruna bâlâ resul? mukabilinde gayetlü esir-i islâmiyeyi istihlas eylemiştir. Urfa'nın Selefkelüler tarafından vatan-ı aslileri olan Mekadonya'nın? mezkûru bulunan Edesya (³⁸) müşabehetten kinaye olarak Edesya ve bir aralık çeşme manasında olan Kali Ruha namı verilmiş idi. Ruha namı bunun muhaffafı, Urfa namı da Ruha'nın galatı olsa gerekir. Urfa'ya Selefkelülerden mukaddem Antakya dahi denilmiş ise de muahharan Edesya ve Kalirha isimleri onu unutturmuş. Bazı tarihçilerde Edesyadan galât olarak Edes, Urfa'dan galât olarak Rafya diye muharredir. Şurası da hatırdan çıkmasun ki, Urfa'nın en eksi adı **Ur El-Keldanin** veyahud **Ur**'dur. Hatta Tevrat'da Uru'l-Keldanin ve İncil'de Ur namıyla mezkûrdur. Ve Yakubiye mezhebinin mahall-i zuhûru idi. Urfa şehri murur-ı a'sâr ile Selefkelülerin eczâ'-i hânedânından bazılarına ve muahharan yakar hükümdarlarına makarr hükümet ve sonra Romalılara merkez eyâlet olmasıydı. Romalılar zamanında Urfa'da bir çok silahkâr-hâne ve deboları var idi. Urfa giderek

³⁸ Edesya Selanik Vilâyetinde şimdi Vidin denilen Kazâdır

Sasânîlerin Hazreti Ömer Rızaullah Teali Anh Efendimizin zamanı Hilâfetlerinde Arabların sonra Selçukluların ve Ehl-i Salibin ve muharebe-i Türklerin, İranlıların eline geçtikten sonra 921 tarihinde İdâre-i Adile-i Osmânîyye intikal eyledi. Urfa Kazâsı'na tabi Harran nahiyesinde meşhur Harran beldesinin harebezarı (s. 283) bulunur. İş bu harebe-i mukaddeme Hazreti İbrâhim ile Hazreti Nuh Aleyhisselâmın pederleri Harran hicret eylemiş olduğundan Harran denilmiştir. İş bu Harran evvelleri Sabiilerin yani nücûma perestîş eden Babüllülerin bilad-ı meşhuresinden olub derûnunda Mermus namında bir heykel ve diğer heykeller var idi. Ma-mafiye işbu harabe bir tepe ve onun üzerinse Sabiilerin bir mabudi mevcut idi. bu tepeye Tel İbrâhim itlak? olunur. Nahiye-yi mezkûrede rivâyete nazaren husnun şahik binâsı olarak bir kal'a harebesi olduğu mervîdir. Urfa Kazâsından Aynü'l Arus ve nehr-i Celeb ve Belih namlarında 3 nehir çıkıp Fırat'a karışır ve her üçünün menbaı Aynü'l Arus'tur.

Buna da Aynü'l Arus denilmesinin sebebi Hazreti İbrâhim Aleyhisselâmın zevce-i muhteremesi Hazreti Sare ile zifafhânelerinin orası olmasından ileri gelmiş imiş. Hala Hazreti İbrâhim Aleyhisselâmın orada makamı vardır. Direkli Dağından ve cebel-i sâireden yağmur yağdığı sırada cereyan eden sel suları vaktiyle şehri basar imiş. Şu mahzurun def'i için memlekete bir çeyrek mesafede erbab-ı hayr tarafından bir sedd çekilmiş ve memleketin şimâl cihetinde bir hendek hafrettirilmiş ki mevsiminde cereyan iden sel suları o hendeğe akıp gitmekde ve bağçelerin müntehâsında mavh olmakda ve bu hendeke el-yevm namı verilmektedir. Üzerinde 3 büyük ve 1 küçük köprü vardır. Bir de Çaykuyu ve Oyumağaç nahiyelerinin bazı mahâllerinde feth-i islâmdan evvel yapılmışa benzer kulûbe şeklinde binâyı atika vardır. Harran Nahiyesinde tek dağında bir büyük mağara vardır. İşitildiğine göre şimdi harebezar olan şehir-i cesîmin bütün enkazı buradan (s. 284) kat'a ve nakil olunmuş ve tekrar? ? nihayetine varılamaz imiş. Urfa'nın cihet-i cenûbiyesinde ve birbuçuk saat bir dağ üzerinde Deyr-i Yakub isminde bir manastır harebesi olarak bir eski kal'ası vardır. Nemrud arasına oraya gederek bir müddet kalır imiş veca tesmiyesinde Hazreti Yakub Aleyhisselâmın buralardan esna-ı mururunda bir gece orada ? misafirat buyurmaları imiş Urfa'nın Samsad, Harran Bey, Sakıb Saray, Yeni Kapı isminde 6 sâlnâmede burakam var kapusu vardır. Bunlardan başka 2 kapu var ise de vaktiyle Cennet-mekân Sultan Murat Han Bağdat'a gider iken Urfa'yı teşriflerinde birinden dahil ve diğerinden hariç etmiş olduğundan dolayı ikisi de kapatılmıştır.

2.4.1.1.1. Urfa Sancağı Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdârei Kayıdatından Çıkarılan Urfa Sancağı Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	25.801	26.103	51.904
Ermeni	4.860	3.475	8.335
Süryani	605	482	1.087
Yabancı	741	169	910
Protestan	279	204	483
Ecnebi	276	200	476
Yahudi	172	158	330
Ermeni Katolik	53	102	155
Yekun	32.787	30.893	63.680

(s. 285)

2.4.1.2. Birecik Kazâsı

Birecik Kazâsı				
Tarihi		Kaymakam Halil Sıtkı Efendi		Sâlise
B 312				
Meclis-i İdâre-i Kazâ				
Reis Kaymakam Efendi				
A'zâ-yi Tabîye	Naib Mahmud Münir Efendi Müfti Şeyh Müslim Efendi Müderris Mal Müdürü Yasin Efendi Tahrîrât Kâtibi İbrâhim Efendi	A'zâ-yi Muntahabe	Necib Efendi Hacı Ali Bey Heçar Ağâ Kigorik Ağâ	Sânîye
Mal Kalemi				
Mal Müdürü Efendi Muavini Hafız Şerif Efendi		Refiki Ahmed Efendi Sandık Emîni Nuh Efendi		
Bidâyet Muhakemesi				
Reis Naib Efendi				
A'zâ Abdulvahab Efendi Baş Kâtib Hacı Ali Efendi		A'zâ Ohannes Efendi Kâtib Sâni Mustafa Efendi		
Müstentak Muavini Ohannes Efendi		Mukavelad Muharriri Halil Efendi		
Nüfûs Memûru İbrâhim Efendi Kâtib Şeyh Müslim Efendi		Telgraf Me'muri Kadri Efendi Duyun-u Umûmiye Me'muri Mahmud Hilmi Efendi		

(s. 287)

Zıraat Bank Şubesi Meclisi		
Reis Mustafa Bey Muhasebe Kâtibi Bekir Sıtkı Efendi A'zâ Emin Efendi	A'zâ	Bahaddin Efendi Saadettin Efendi Müslim Ağâ
Sandık Emîni Nuh Efendi		
Mekteb-i Rüştîyye		
Muaalim Evveli Hasan Remzi Efendi Muallim Sâni Salih Efendi	Rikaa Muallimi Nefaa Efendi Buab Hacı Mahmud Efendi	

Belediyye Meclisi			
Reis Ahmed Muhlis Efendi		A'zâ	Abdulaziz Efendi
A'zâ	Bahaeddin Efendi Müslim Ağâ Mahmud Ağâ		Abdulkadir Efendi
	Kâtib Rıza Bey Sandık Emîni Şakir Efendi		
Tabib Kigorik Efendi			
Reji Müdürü Mustafa Lame Efendi		Nizib Me'muri Salih Efendi	
Muhasebeci Necib Efendi			
Kurâ 129			

(s. 288).

2.4.1.2.1. Birecik Kazâsına Dair Malûmat

Harebe zârî' bulunur. Bu Belkısın cihet-i garbisinde Nizib Kasabası bulunur ki burası dahi eski mareke-i izamiyenin mevkiidir. Birisi hicretten 276 sene mukaddem Müluk Sasânîlerden Şabur Sânî ile Roma İmparatoru İkinci Fosnası diğeri de 1246 senesinde Asakir-i Osmânîyye ile Mısırlı İbrâhim Paşa arasında vuku'u bulan muharebedir. Kazâ-yı mezkûrede iplikden bez, kırmızı sahtiyan, merkub ve çift koşumu edavatı imal olunur.

2.4.1.2.2. Birecik Kazâsının Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâreis Kayıdatından Çıkarılan Birecik Kazâsının Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	10.092	10.187	20.279
Ermeni	661	623	1284
Yekûn	10.753	10.810	21.563

(s. 290)

2.4.1.3. Rumkale Kazâsı'na Dair Malûmat

2.4.1.3.1. Rumkale Kazâsı'na Dair Malûmat

Rumkale Kazâsı³⁹ Urfa'nın garb-ı şimâli cihetinde ve merkezi olan Halfeti Kazâsı Urfa'ya 18 Haleb'e 38 saat mesafede ve Fırat Nehri kenarında vakidir.

Mezkûr Kazâda 1 hükümet konağı, 16 câmi ve mescid, 1 mekteb-i rüşti, 1 mahalle mektebi, 2 kütüphâne ve medrese, 280 hâne, 55 dükkân, 1 fırın, 38 değirmen, 1

³⁹ Rumkale Kazasının bugünkü adı Halfeti'tir

eczahâne ve dahil-i kazâda 920 bağçe, 2137 bağ ve Cebin ve Heneş Karyelerinde 3 kilise vardır.

Kazâ-yı mezkûrede Altıntaş ve Rumkala namlarıyla iki atik kal'a olub Rumkala rivâyete göre zaman-ı kâdimde Efamiye? namıyla mezkûr imiş.

Bu Kazâda her nevi' hububat ve eşcar ve kalitelü fıstık hasıl olur. Merkeze dört saat mesafede Karadağ Merzaman Dağında cesim ormanlar olduğu gibi Karasu ve Merzeman namlarında iki nehir olub Fırat'a karışır ve Erban nahiyesinde Arhil? Karyesi dinilen ve mahal-ı mezkûre bir saat mesafede Karadağ üzerinde Kesikbaş namından ve umk bir kaya vardır.

Dahili Kazâda Elif ve Hasar karyeleri namlarıyla yekdiğerine yarım saat mesafede iki karye olub bunlar Elifa bir kız ve Hasan isminde bir oğlan tarafından teşkil eylenmiş cism-i kısba? olub el-halakta? hazaher? ikisinde köşk ve salon gibi gayet metin ve muntazam hey'etde birer binâ vardır.

(s. 291)

2.4.1.3.2. Rumkale Kazsının Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatından Çıkarılan Rumkala Kazâsının Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	11.005	10.601	21.606
Ermeni	343	294	637
Yekûn	11.348	10.895	22.243

(s. 292)

2.4.1.4. Suruç Kazâsı

Suruç Kazâsı			
Kaymakam Vekili Hacı Ali Efendi		Rabia	
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Reis Kaymakam Vekili Efendi			
A'zâ-yi Tabîye	Naib Mahmud Arif Efendi Müderris Müfti Hacı Osman Avni Efendi Mal Müdürü Ali Avni Efendi Tahrîrât Kâtibi Müslim Rüştî Efendi	A'zâ-yi Muntahabe	Ahmed Ağâ Abdulkadir Ağâ Şeyh Nebi Ağâ Şeyh Halil Ağâ
Mal Kalemi			
Mal Müdürü Efendi Muavini Cafer Efendi		Refiki Harim Bey Sandık Emin Ahmed Refya? Efendi	
Bidâyet Muhakemesi			
Reis Naib Efendi			
A'zâ Halil Ağâ Baş Kâtib İmam Efendi		A'zâ Batros Ağâ Kâtib Sâni Ohannes Efendi	
Müstentak Muavini Mustafa Efendi			
Nüfûs Me'muri Ahmed Hamdi Efendi Kâtibi Ahmed Efendi		Tapu Kâtibi Mahmud Efendi Reji Me'muri Ali Rıza Efendi	

(s. 293)

Zıraat Banka Şubesi Meclisi		
Reis Müfti Efendi Muhasebe Kâtibi Hüseyin Efendi A'zâ Şeyh Mahmud Efendi	A'zâ	Mahmud Ağâ Bedu Ağâ Ali Efendi
Belediyye Meclisi		
Reis İbrâhim Efendi		
A'zâ	Mahmud Ağâ Hamdi Ağâ	A'zâ Bedu Ağâ Kâtib Ahmed Efendi
Kurâ 237		

(s. 294)

2.4.1.4.1. Suruç Kazâs'na Dair Malûmat

Suruç Kazâsı Urfa'nın garbi cihetinde ve Urfa'ya 10 Haleb'e 32 saat bu'd undadır.

Suruç Kazâsında 1 hükümet konağı 3 câmi 2 mescid 1 tekke 3034 hâne 35 dükkân 1 fırın 20 bağçe 6 bağ vardır.

Suruç makeddemalar pek meşhur ve mamur imiş ise de Timurlenk harab itmiştir. Kazâ-yı mezkûrede Arslantaş Karyesine 4 arşın tûlunda ve 2 arşın arzında siyah amûd olub üzerlerinde birer arslan resmi vardır. Suruçun arâzîsi gayet müsbet olduğundan kesret üzere hububat hasıl olur. Kazâda kurada kilim ve halı seccade ve kıl çadır nesc olunur. Ve hayvanattan deve, merkeb, inek, koyun, keçi, güzel cins at ve kısarak bulunur.

2.4.1.4.2. Suruç Kazâsının Nüfûs Cedveli

Nüfûs İdâresi Kayıdatı Çıkarılan Suruç Kazâsının Nüfûs Cedveli			
Milliyeti	Zukûr	İnas	Yekûn
İslam	10.895	9.061	19.956
Ermeni	58	47	105
Yekûn	10.953	9.108	20.061

(s. 295)

2.5. Vilâyetin Umûm Nüfûsu

Vilâyetin Umûm Nüfûsu			
	Yekûn	Zûkur	Înâs
İslam	697.033	351.249	345.795
İslam Kabatain	431	213	.218
Ermeni	32.396	17.005	15.391
Ermeni Katolik	9.795	4.904	4.891
Protestan	9036	4.643	4.393
Rum Katolik	8.044	3.955	4.089
Rum	7.387	3.914	3.473
Süryani	3.713	1.963	1.850
Maruni	1.690	981	979
Latin	587	274	313
Kaldani	151	89	62
Yahudi	10.052	4.994	5.058
Yabancı	7.937	5.030	2.908
Ecnebi	2.522	1.827	695
Yekûn	791.056	401.041	390.015

(s. 296)

2.6. Kazâ ve Nevahi ve Kurâ ve Mahâllât

Vilâyet-i Livaya Mülhakasıyla? Beher Livanın Kazâ ve Nahiyelerini Sınıf ve Miktarını ve Beher Kazânın Havi Kurânın Adedini Menbin? Cedveldir					
Esâmi-i Liva	Esâmi-i Kazâ	Sınıfı	Nahiye	Kurâ	Mahâllât
Haleb Sancığı	Nefs-i Haleb	0	00	000	105
	Ayıntab	1	08	201	082
	Kilis	1	02	473	033
	İskenderun	1	02	027	004
	Antakya	1	04	175	041
	İdlib	2	03	105	011
	Harim	2	02	131	001
	Cism-i Şuğur	2	02	075	004
	Ma'ara	2	00	127	002
	Bab	2	01	174	006
	Bilan	2	00	084	005
	Cebel-i Se'mân	3	00	128	000
	Menbic	3	00	232	005
	Rakka	3	00	048	000
İkinci Sınıftan Maraş Sancığı	Nefs-i Maraş	0	08	110	042
	Zeytin	1	05	022	008
	Elbistan	2	10	135	004
	Andırın	3	07	082	001
	Pazarcık	3	10	088	001
Üçüncü Sınıftan Urfa Sancığı	Nefs-i Urfa	0	07	609	051
	Birecik	2	00	129	007
	Rumkale	3	00	171	000
	Suruç	3	00	237	000
Yekûn		71		3296	413

(s. 297)

2.7. İskenderuna Uğrayan Vapurlar

İskenderun İskelsine Âmed ? iden Vapurlar

2.7.1. İdâre-i Mahsusa Vapurları

İdâre-i Mezkûrenin inayet saadet serefşan Selanik Kamil Paşa ve Avrupalıları zuhûrata tabii isede nehr-i hafta alel devam Dersaadetten gelür gider.

2.7.2. Hedyua? Kumpanyası

Zukur-u kumpanyanın feym defîyle Şarkıyye vapurları nehr-i cumartesi günü Mersin'den gelerek Beyrut'a gider postası vardır. Mısır'ın kasat Kırım, Raci Kırım vapurları zuhûrata tabi ise de alel devam nehr-i hafta İskenderiye'den İskenderun'a gelir gider.

2.7.3. Osmani Hacı Davud Ferkuh Kumpanyası

Mezkûr kumpanyanın sufiye mezudin Aleksandros Efrudin vapurları nehr-i Çarşamba günleri İzmir'e uğrayarak gelür ve oralara gider postası vardır.

2.7.4. Fransız Mesajri Kumpanyası

Mezkûr kumpanyanın Sengal, Sinet, İncer, Cirun, Beyhu, vapurları nehr-i Çarşamba günleri Dersaadetten Beyrut'a gelir gider postası vardır.

2.7.5. Nemçelüvid Kumpanyası

Mezkûr Kumpanya Diyana, Varura, Defna, İspiru vapurları onbeş günde Pazartesi günü Dersaadetten gelerek Beyrut'a gider. (s. 297)

2.7.6. İngiliz Bil Kumpanyası

Mezkûr Kumpanyanın Furtuna, Antonya, Dunkar vapurları ayam-ı muhtalife olarak zuhûrata tabi isede nehr-i hafta alel devam Dersaadetten gelerek Beyrut'a gider.

2.7.7. İngiliz Pirnus Kumpanyası Vapurları

Mezkûr Kumpanyanın İrun, Selvir, Belanin, Suydiç, Revayil vapurları enam-ı mühtefade olarak zuhûrata tabii isede nehr-i hafta alel devam Dersaateten gelerek Beyrut'a gider.

Bunlardan başka tesadüfî olarak bazı zuhûrata tabi bir mah tarafında mutadit vapurlar dahi mahal-i Mühtefa? gelür gederler. (s. 299)

2.8. Postalar

2.8.1. Haleb'e Gelen Postaların Yevm-i maineleri?

Nehr-i hafta Cumartesi günleri ber'an? Dersaadet Suriye, Diyarbakır, Maraş, Urfa postaları Nehr-i hafta Pazartesi günleri Hedyu? vapur ile Beyrut İskenderiye Adana, Mersin Avrupa Postaları nehr-i hafta Cuma günü ber'an Zor postası, nehr-i onbeş günde bir Cumartesi günü Fransız vapurlarıyla Dersaadet postası, nehr-i onbeş günde bir Cuma günü Fransız vapurlarıyla Beyrut İskenderiye postası, nehr-i onbeş günde bir Perşembe günü Nemasa? vapurlarıyla Beyrut İskenderiye Dersaadet postaları

2.8.2. Haleb'den Gelen Postaların Yevm-i Haraketleri

Nehr-i hafta Cuma ertesi günleri ber'an Dersaadet, Suriye, Diyarbakır, Kilis Ayıntab, Maraş, Urfa, Birecik, Diyar'ül-Zor postaları nehr-i hafta Pazartesi günleri İskenderun, Antakya, Bilan postası nehr-i onbeş günde bir Pazartesi günleri Nemasa? vapurları ile Dersaadet, Beyrut, İskenderiye,

2.8.3. Avrupa Postaları

Nehr-i onbeş günde bir Çarşamba günleri Fransız vapurlarıyla Dersaadet, İzmir, Mersin, Avrupa Postaları nehr-i onbeş günde bir Çarşamba günleri Fransız vapurlarıyla Lazkiya, Trablus Şam, Beyrut, İskenderiye, Avrupa postaları.

(s. 300)

2.9. Vilâyetin Üçyüz Onbir Sene

Emlâk ve ? Vergisi		Bedel Askeri		Ağnam? Rûsûmu		Aşar-ı Bedel Ve Hasılatı	
Pare	Guruş	Pare	Guruş	Pare	Guruş	Pare	Guruş
30	973.340	23	229.224	20	1134.647	35	1.236.627
05	274.923	27	24.444	20	140.749	14	372.611
30	331.396	27	11.703		211.561	20	347.930
26	386.978	29	703	26	875.724		323.000
14	1.956.639	26	266.076	29	2.362.682		2.281.168
Vilâyetin Üçyüz Onbir Sene							
Daire-i Şerriye		Daire-i Dahiliye		Daire-i Adliye		Daire-i Mâliye	
91.475		1.906.743		08 594.660		1.596.667	
26.500		359.893		202.526		266.852	
27.200		246.540		180.456		278.247	
146.175		2.513.176		08 977.642		2.141.768	

(s. 301).

2.10. Varidat Bütcesidir

Varidat					
Sâire			Yekûn		
Pare	Guruş	Pare	Guruş		
20	1975000	20	5879000	Haleb	Haleb Sancağı
	0248000		2954989	Ayıntab Kazâsı	
	0170800		3147800	Kilis //	
	0554351		1209982	İskenderun //	
	0253000	35	2527882	Antakya //	
	0140000		1975000	İdlib //	
	0055211	15	1428272	Harim //	
	0084000		1204000	Cisr-i Şuğur //	
	0019916		1179557	Ma'ara //	
	0032112	20	1349762	Bab //	
15	0047430		0502818	Bilan //	Haleb Sancağı
	0006000	39	1263871	Cebel-i Se'mân //	
	0008400		0533828	Menbic //	
	0080785	10	1177906	Rakka //	
25	3671007		26163671	Yekûn	Maraş Sancağı
	0357500	05	2147692	Maraş	
	0041000		1675770	Elbistan Kazâsı	
	0022800		0629914	Zeytin //	
	0020300		0604800	Andırın //	
	0022000		1001000	Pazarcık //	
	0464600		6068176	Yekûn	

(s. 302)

Emlâk ve ? Vergisi		Bedel Askeri		Ağnam? Rûsûmu		Aşar-ı Bedel Ve Hasılatı	
Pare	Guruş	Pare	Guruş	Pare	Guruş	Pare	Guruş
30	0963340	32	0229224	20	1134647	35	1236627
05	0274923	27	0024444	20	0140749	14	0372211
30	0331396	27	0011703		0211561	20	0348930
26	0386978	29	0000703	20	0875724		0323000
14	1956639	26	0266076	29	2362682		2281169
Vilâyetin Üçyüz On Bir Senesi							
Daire-i Şerriye		Daire-i Dahiliye		Daire-i Adliye		Daire-i Mâliye	
	0091475		1906743	08	0594660		1596668
	0026500		0359893		0202526		0266852
	0027200		0246540		0180456		0278248
	0146175		2513176	08	0977642		2141768

(s. 303)

Varidat					
Sâire			Yekûn		
Pare	Guruş	Pare	Guruş		
30	0207764	18	3771605	Urfa	Urfa Sancağı
12	0069168	18	0881896	Birecik Kazâsı	
	0033202	37	0929793	Rumkala //	
22	0009818	17	1597225	Suruç Kazâsı	
24	0312953	23	7179521	Yekûn	
Masarif Bütcesidir					
Esham ?					
	0819111	08	5008657	Haleb Sancağı	
	0150766		1006537	Maraş Sancağı	

	0175149		0908597	Urfa Sancağı
	1145026	08	6923787	Yekûn

(s. 304)

2.11. Duyun-u Umûmiye Bütçesidir

Duyun-u Umûmiye Nezaretinin 309 ve 310 Senesi Varidatı		
Guruş Sene 309	Guruş Sene 310	
2914843	3190296	Tuz Aşarı
0491775	0518508	Tamga Pulu
0070215	0069460	Manzum ve Müşterek Pulu
0270786	0267116	Meskarat Resmi ve Biaiyesi
0088620	0057452	Tütün Aşarı
3836239	4102832	Yekûn
0972326	0956621	Maaş ve Mesarifat
2863913	3146211	Fazla

(s. 305)

2.12. Tashih ve İlave

Tashih ve İlave					
Sahif e	Satır	Esâmî-i Memûrun ve Me'muriyet	Rütbe	Osmani	Mecidi
87	04	Kostaki Advesidi Paşa Vefat			
104	07	Musul Valisi Salih Paşa	Rumeli Beylerbeği	2	
104	10	Trablusgarb Valisi Ahmed Nedim Paşa	Vezir	Murassa	
104	20	Van Valisi Nazım Paşa	Rumeli Beylerbeği	2	
105	08	İşkodra Valisi Abdullah Paşa	Ferik	1	2
105	21	Hidiv Mısır Abbas Hilmi Paşa	Hânedân El Osmani		
107	07	Tahrân Sefiri Şemseddin Bey	Bâlâ	2	3
114	12	Merkez Naibi Mahmud Vecia	Bilad-ı Hânedân		
114	14	Mektubi Vilâyet Şefik Bey	Bursa		
115	05	Meclis-i İdâre-i Vilâyet A'zâsı Abdullah Salim Efendi			
115	07	Meclis-i İdâre-i Vilâyet A'zâsı Anton			
119	13	Zahir Efendi			
127	14	Defter Hakanı Baş Kâtibi Naci Efendi			
131	05	Habishâne Müdürü Mestan Efendi			
132	18	Üçüncü Komiser Haşim Efendi Vefat			
133	15	Jandarma Piyade Birinci Taburun Üçüncü Bölüğü			
134	05	Mülazım Sânisî Mahmud Efendi			
		Kazâ Suvari İkinci Taburun Dördüncü Bölüğü Yüzbaşısı Bekir Ağâ			
		Kazâ Suvari İkinci Taburun Sekizinci Bölük Mülazım Evveli İbrâhim Efendi			

(s.305)

Sahife	Satır	Esâmi-i Memûrun ve Me'muriyetin	Rütbe
135	14	Jandarma Süvari Dördümcü Taburun Birinci Bölük Mülazım	
		Yüzbaşı Vakkas Ağâ	
135	23	Kazâ Suvari Dördüncü Taburun İkinci Bölük Mülazım Evveli	
		İbrâhim Efendi	
140	03	Süvari Yirmiyedinci Alayın Birinci ? Ahmed Efendi	
148	18	Haleb Reji Nazırı Abdulrahman Efendi	İzmir Payesi
188	06	Kilis Müftisi Abdulrahman Efendi	
194	02	İskenderun Kaim-Makamı Ziya Bey	Sânîye
203	10	Suydiye Nahiyesi Müdürü Muhtar Efendi	
218	05	Haran Naibi Mahmud İhsan Efendi	
227	18	Ma'ara Nüfus Me'muri Faris Efendi	
257	14	Zeytin Bidâyet Mahkemesi Reis Naib Efendi	
270	18	Pazarcık Nüfus Memûru Mustafa Haşim Efendi	

(s. 307)

Fiyatı Yarım Mecidiyedir

SONUÇ

Haleb Vilâyetinin 1313 tarihli salnamesi çalışmamızın konusu oldu. Bu tarihte Haleb Vilâyeti Haleb, Maraş ve Urfa olmak üzere 3 sancaktan ve toplam 23 kazadan oluşmaktadır.

Sâlnâmede Haleb dahilinde görev alan askeri erkanın çok büyük kısmının Türklerden oluştuğunu görüyoruz, çok az sayıda azınlıklardan da paşa rütbesine yükselmiş kişiler olduğunu tesbit ettik. Bunun sebebinin genellikle azınlıkların askere alınmaması olduğunu düşünüyoruz. Bu durum diğer idari görevler için geçerli değildir. Vilâyetteki diğer memurluklarda azınlıklarında görev aldığı görülmektedir. Özellikle Düyûn-ı Umûmiye ve Reji idaresinin bölgedeki şubelerindeki çalışanların çoğunluğunun azınlıklardan oluşması dikkatimizi çekmiştir. Bu durum hem azınlıkların Osmanlıya bakış açılarını hem de yabancı devletlerle Osmanlı tebası olan azınlıkların ilişkisinin derecesi gösteriyor.

Haleb Vilâyeti bünyesinde asker olarak Birinci Ordudan Yedinci Orduya kadar ordu teşkilatı ve birçok kazada redif depoları bulunmaktadır. Bu durum geçmişte bölgede çıkan ayaklanmalardan hem de bölgenin bir geçiş bölgesi olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca Vilâyette polis ve jandarma teşkilatları da mevcuttur. Vilâyette İstinaf ve Bidâyet mahkemeleri mevcuttur.

Vilâyet nüfusunun ağırlığını Türkler ve Araplar oluşturmaktadır. Azınlıklar ise Osmanlı geleneğine uyularak dini bir taksimata tabi tutulmuştur. Haleb'deki azınlıklar arasında Ermeniler, Ermeni Katolikler, Yahudiler, ve Protestanlar bulunmaktadır. Haleb Vilâyeti nüfusu ile ilgili genel toblo aşağıdaki gibidir:

İdari Birim	İslam	İslam Kiptiyan	Rum Katolik	Ermeni Katolik	Süryani	Morani-Maruni	Rum	Ermeni	Protestan	Latin	Keldani	Ecnebi	Yahudi	Yabancı	Yekun
Haleb	75.395	431	8.044	4.051	2.626	1.960	985	1.655	65	352	151	2.046	7.948	2.043	107.752
Ayıntab	68.013			329				11.533	3.528				732		84.135
Kilis	68.413			354			305	2.556	334				523	3.557	76.042
İskenderun	11.163			298			1.267	561					17		13.306
Antakya	57.636			12			3.528	2.373	284	15			254		64.102
İdlib	48.265						488							396	49.149
Harim	26.125													502	26.627
Cisr-i Şuğur	23.847		182				770	1.565	689	220					27.273
Ma'ara	15.363												233		15.596
Bab	23.440												50	247	23.737
Bilan	7.302							1.296	110						8.708
Cebel-i Seman	25.362														25.362
Menbic															
Rakka	6.676														6.676
Maraş Sancağı	40.030			3.403				9.507	2.939				198		56.077
Elbistan	38.988			329				966	321						40.604
Andırın	14.072			193				2.409							16.674
Pazarcık	18.953							12							18.965
Urfa Sancağı	51.904			155	1.087			8.335	483			476	330	910	63.680
Birecik	20.279							1.284							21.563
Rumkale	21.606							637							22.243
Suruç	19.956							105							20.061
Yüzde	86,61	0,05	1,04	1,15	0,47	0,24	0,93	5,68	1,11	0,07	0,01	0,31	1,30	0,97	99,94
Yekûn	682.788	431	8.226	9.124	3.713	1.960	7.343	44.794	8.753	587	151	2.522	10.285	7.655	788.332

Buna göre 1895-96 yıllarında Haleb Vilâyet'inin toplam nüfusu 788.332'dir. Bunun 682.788'i Müslüman, 105.544'ü gayrimüslimdir. Müslümanların nüfusa oranı % 86,62, gayrimüslimlerin nüfusa oranı ise %13,38'dir. Gayrimüslimlerin içinde en yoğun olanı Ermenilerdir. Ermenilerin en yoğun bulundukları yerler Maraş ve Urfa sancak merkezleri ile Ayıntâb kazasıdır. Ermenilerin gayrimüslim nüfusa oranı % 42,44'dür.

Elde ettiğimiz veriler gösteriyor ki, Haleb Vilâyetinin merkez sancağı olan Haleb'deki toplam nüfus 107.752'dir. Bu nüfusun 75.395'i Müslüman, 32.357'si gayrimüslimdir. Müslümanların nüfusa oranı % 69,97, gayrimüslimlerin nüfusa oranı ise % 30,02'dir. Gayrimüslim nüfus içinde en yoğun nüfusa sahip olanı, 8.044 kişi ile Rum Katolikleridir. Rum Katoliklerin gayrimüslim nüfusa oranı ise % 24,86'dır. Gayrimüslimler içinde nüfus yoğunlukları, sırası ile Yahudiler ve Ermeni Katoliklerine aittir.

Haleb Sancağının en büyük kazası olan Ayıntâb'ın toplam nüfusu 84.135'dir. Toplam nüfus içinde 68.013 Müslüman, 16.122 gayrimüslim vardır. Müslümanların

nüfusa oranı % 80.83, gayrimüslimlerin nüfusa oranı ise %19.16'dır. Gayrimüslimler arasında 11.533'i Ermeniler oluşturmaktadır. Ermenilerin gayrimüslim nüfusa oranı % 71.53'dür. Ermenilerden sonra Protestanlar, ikinci dercede bir yoğunluğa sahiptir.

Vilâyetin ikinci büyük nahiyesi olan Kilis'in toplam nüfusu 76.042'dir. Bunun 68.413'ü Müslüman, 7.629'u gayrimüslimdir. Müslümanların nüfusa oranı %89.96, gayrimüslimlerin nüfusa oranı ise % 10.03'dür. Gayrimüslim nüfusu içinde en büyük yoğunluğu % 46.62 ile yabancılar işgal etmektedir.

Vilâyetin ikinci sancağı olan Maraş'daki toplam nüfus 56.077'dir. Bunun 40.030'u Müsliman, 16.047'si ise gayrimüslimdir. Müslimanların nüfusa oranı % 71.38, gayrimüslimlerin nüfusa oranı % 28.61'dir. Gayrimüslimlerin içinde en fazla yoğunluğa sahip olanı % 59.24 ile Ermenilerdir. Vilâyetin üçüncü sancağı olan Urfa Sancağının nüfusu 63.680'dir. Bunun 51.904'ü Müsliman, 11.776'sı gayrimüslimdir. Müslimanların nüfusa oranı % 81.50, gayrimüslimlerin nüfusa oranı ise % 18.49'dur. Gayrimüslim nüfus içinde en yoğun olanı yüzde %70.77 ile Ermenilerdir.

Haleb Vilâyeti coğrafi açıdan zengin bir bölgedir. Fırat ve Asi Nehirleri, Bereket ve Amanos Dağları Amik ve Cebbul Tuz Gölü, Amik Ovasında, Elbistan'da ve Birecikte kaplıcalar ormanlarda meşe ve mezda gibi değerli ağaçları mevcuttur. Tarım ürünü olarak da buğday, arpa, mercimek, darı nohut vs. tarım ürünleri yetiştirilir.

Haleb Sancağı'nın ekonomik olarak oldukça iyi durumda olduğunu söyleyebiliriz. Sâlnânenen anlaşıldığına göre Haleb Sancağı'nın ekonomisinin kendi kendisine yeterliydi. Dışarıdan ithalata gereksinin duyulmuyordu. Bunda üretilen tarım, hayvancılık ve sanayi ürünlerinin yeterli dercede olmasının etkisi büyüktür. Bunun yanında Haleb'de üretilen bazı ürünlerin Anadolu'nun diğer bölgelerine Osmanlı başkentine ve hatta Avrupa'ya dahi satıldığı ortaya çıkmıştır. Haleb ekonomisinde öne çıkan mamüllerden tekstil ürünleri, zeytiyağı, tarım ürünleri, ipek ve hayvancılık sayılabilir. Son dönemde Maraş yöresinde üretimene önem verilen fıstıkcılık ve zeytinciliğin bölge ekonomisi için önemli olabileceği tesbitinin ne kadar tutarlı olduğu bu bölge ekonomisindeki durumu da çok güzel bir şekilde ortaya koymuştur. Haleb dahilindeki hemen hemen her yerleşim biriminde değirmenlerin olması tarım genel durumunun iyi olduğunuda bize gösterir. İpek üretimiminin olduğu bu bölgede bununla bağlantılı dokuma sanayinin gelişmesine önemli katkısı olmuştur.

Haleb Vilâyeti eğitim kurumları olarak zengindir. Haleb merkezinde rüştiye-yi askeriye, rüştiye-yi mülkiye, bir Fransız mektebi ve bir gayrimüslim mektebi vardır.

Ayrıca Ayıntab, Kilis, Antakya, İtlib, Şuğur, Ma'ara, Maraş ve Rumkale'de rüştiye mektepleri mevcuttur. Vilâyet dahilinde bol miktarda câmi ve mescitler ve gerekli olan yerlerde azınlıkların ibadet edebilecekleri kiliseler mevcuttur. Bu durum azınlıkların eğitim ve ibadet imkânlarının olduğunu gösterir.

Haleb Vilâyetinin ekonomik olarak durumunun iyi olduğu söylenebilir. Vilâyette çıkarılan madenlerden en önemlileri mermer, bakır, demir ve kömür madenleridir.

KAYNAKÇA

1313 *Haleb Vilâyet Salnamesi*, T.T.K. Kütüphanesi, A.II 1879

Bayraktar H., *XIX. Yüzyılda Haleb Eyaletinin İktisadî Vaziyeti*, 1. Bsk., Fırat Üniversitesi Orta-Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları Elazığ, 2004

Develioğlu F., *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 24. Bsk., Aydın Kitapevi, Ankara 2007

“Sâl-nâme”, Türkiye Diyanet Vakfı, *İslam Ansiklopedisi* 36, İstanbul 2009

Sami Ş., *Kâmûs-ı Türki*, 4.Bsk, Kapı Yayınları, İstanbul 2009

Duman H, *Osmanlı Salnameleri ve Nevsalleri Bibliyografyası Toplu Kataloğu I*, Ankara Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı Ankara 2000

Koparal K, *Vilâyet Sâlnâmelerinde Afyonkarahisar*, (Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar 2011

Köçer M., Babuçoğlu M., Eroğlu C., “*Osmanlı Vilâyet Salnamelerinde Haleb*” Global Sstrateji Enstitüsü, Ankara 2007

EK-1 YİRMİNCİ YÜZYILIN BAŞLARINDA HALEB

ÖZGEÇMİŞ

11.08.1972’de Elazığ’da doğdum ilkokulu Atatürk İlkokulu’nda, ortaokulu Atatürk Ortaokulu’nda, liseyi Elazığ Lisesi’nde okuduktan sonra 1990 Yılında Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi-İktisat Bölümünde başladığım lisans eğitimini 1998 yılında tamamladım. 2009 Eylül döneminde Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü Yakınçağ Tarihi AnaBilim Dalında yüksek lisansına başladım.

28.12.2001 tarinde Fırat Üniversitesi Muş Meslek Yüksekokulu’nda öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladım Halen Fırat Üniversitesi Kovancılar Meslek Yüksekokulunda Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktayım.